

αντί

Περίοδος Β'
Τεύχος 806
Παρασκευή
23 Ιανουαρίου 2004
Τιμή: 4 Ευρώ

ΗΡΘΑ ΝΑ ΣΑΣ ΑΚΟΥΣΩ
ΚΑΙ ΝΑ ΜΕ ΑΚΟΥΣΕΤΕ

ΞΕΚΙΝΑΜΕ,
ΞΕΚΙΝΑΜΕ,
ΑΠΟ ΤΗ ΘΡΑΚΗ
ΠΟΥ ΑΓΑΠΑΜΕ

16 ΦΕΒ. 2005

ΤΟ ΛΑΥΡΙΟ ΜΠΟΡΕΙ,
ΟΙ ΕΛΛΗΝΕΣ ΜΠΟΡΟΥΝ,
Η ΕΛΛΑΔΑ ΜΠΟΡΕΙ

ΗΜΟΥΝ ΕΔΩ,
ΕΙΜΑΙ ΕΔΩ
ΚΑΙ ΘΑ ΕΙΜΑΙ ΕΔΩ

ΔΕΝ ΕΙΝΑΙ ΠΡΟΣΚΥΝΗΜΑ,
ΕΙΝΑΙ ΚΙΝΗΜΑ, ΕΙΝΑΙ ΝΕΟ
ΜΗΝΥΜΑ, ΕΙΝΑΙ ΝΕΟ
ΞΕΚΙΝΗΜΑ

ΚΑΛΗΜΕΡΑ ΑΠΟ
ΤΟ ΛΑΥΡΙΟ ΓΙΑ ΕΝΑ
ΚΑΛΥΤΕΡΟ ΑΥΡΙΟ

ΠΑΤΑΜΕ
ΣΤΑ ΓΕΡΑ ΠΟΔΙΑ
ΑΝΔΡΕΑ ΚΑΙ ΣΗΜΙΤΗ

- Το Φόρουμ στη Βομβάη
- Παιδεία και Αγορά
- Το Ευρωσύνταγμα
- Το Χρονικό μιας Τιτανομαχίας
- Φάκα (εκλογές)
και Ποντίκι (Γιωργάκης)

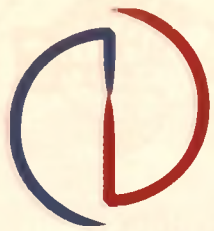
1108-9

04>

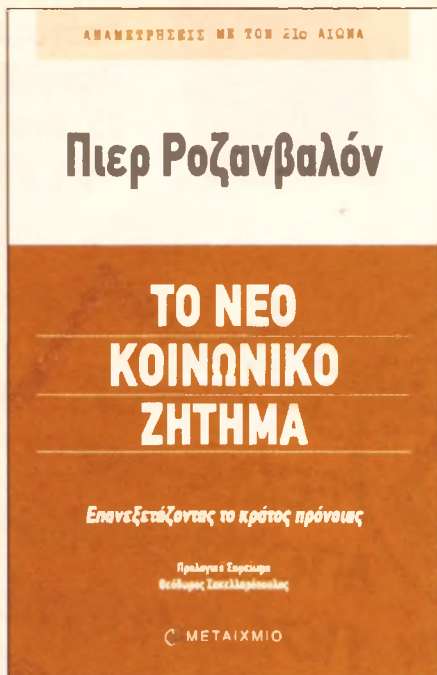

08 9

ΜΕΤΑΙΧΜΙΟ

ΝΕΕΣ ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΧΡΗΣΙΜΑ ΒΙΒΛΙΑ ΓΙΑ ΟΛΟΥΣ

Σειρά Αναμετρήσεις με τον 21ο αιώνα

ΠΙΕΡ ΡΟΖΑΝΒΑΛΟΝ

**Το νέο κοινωνικό ζήτημα
Επανεξετάζοντας το κράτος πρόνοιας**

Μια σύγχρονη προσέγγιση στα ζητήματα του κοινωνικού κράτους, που αξίζει να μελετηθεί από όλους όσοι επιμένουν ακόμη στις αρχές της αλληλεγγύης, της ισότητας και των κοινωνικών δικαιωμάτων.

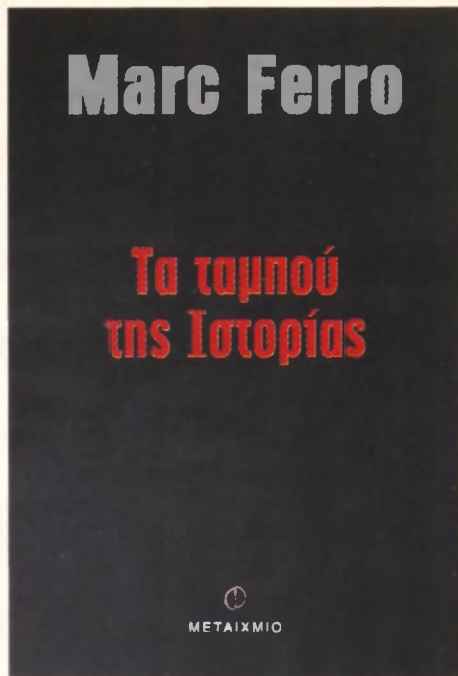

Σειρά Πολιτική – Επικοινωνία

RAYMOND GEUSS

Ιστορία και ψευδαισθήση στην πολιτική

Ο διακεκριμένος πολιτικός φιλόσοφος υποστηρίζει ότι ο αναστοχασμός επί της Ιστορίας μπορεί να μας βοηθήσει να απελευθερωθούμε από τις ψευδαισθήσεις της πολιτικής.

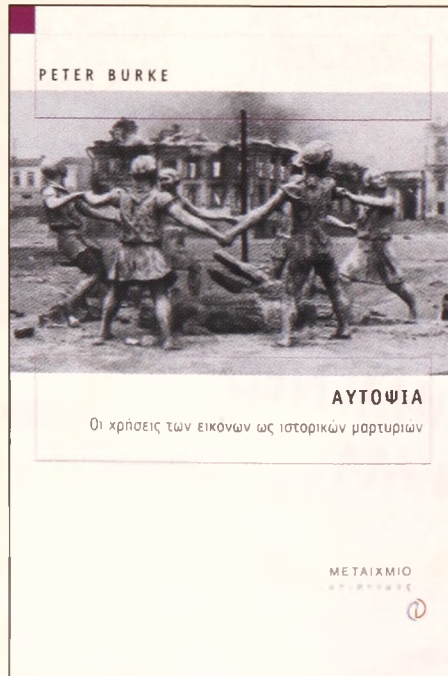

Σειρά Ιστορία

ΜΑΡΚ ΦΕΡΡΟ

Τα ταμπού της Ιστορίας

Οι αποσιωπήσεις της Ιστορίας δεν αποτελούν εξίσου Ιστορία; Ο γνωστός γάλλος ιστορικός μάς καλεί να διερευνήσουμε ορισμένα από τα πιο επίμονα ταμπού, παρακινώντας μας να ξανασκεφτούμε όσα νομίζουμε ότι ξέρουμε.

Σειρά Διδακτικές προσεγγίσεις στο μάθημα της Ιστορίας

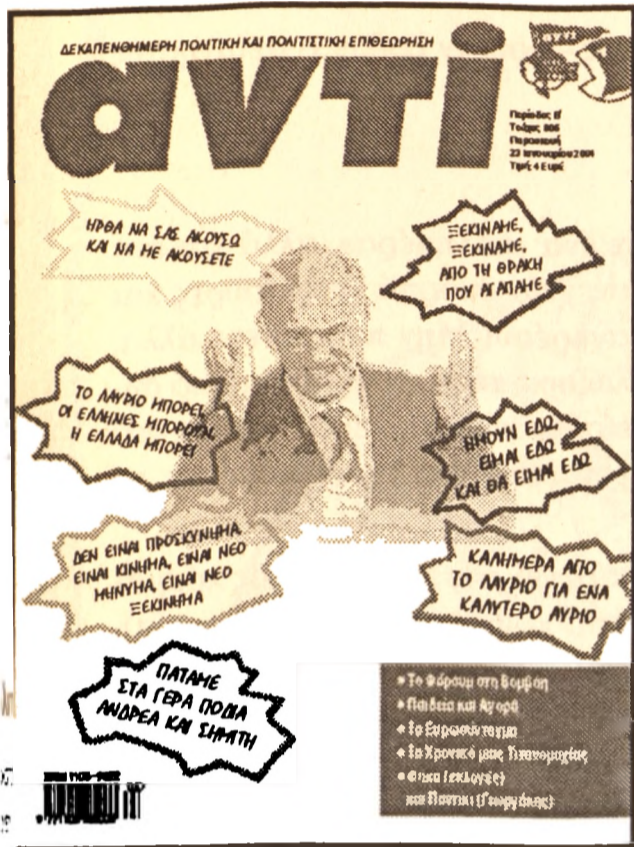
PETER BURKE

Αυτοψία

Οι χρήσεις των εικόνων ως ιστορικών μαρτυριών

Ένα πλούσια εικονογραφημένο βιβλίο που εξετάζει τις δυνατότητες και τις προκλήσεις οι οποίες δημιουργούνται με τη χρήση των εικόνων για την κατανόηση προγενέστερων εποχών.

ΚΥΚΛΟΦΟΡΟΥΝ ΣΕ ΟΛΑ ΤΑ ΒΙΒΛΙΟΠΩΛΕΙΑ

Περίοδος Β' • Έτος 31ο • Τεύχος 806
Παρασκευή 23 Ιανουαρίου 2004
Τιμή τεύχους: 4 ευρώ

ΑΝΤΙ - ΕΒΔΟΜΑΔΙΑΙΑ ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΗ ΕΠΙΘΕΩΡΗΣΗ

Δημοχάρους 60, 115 21 Αθήνα
Τηλ. 210 7232713 - 210 7232819
Fax: 210 7226107

ANTI ON-LINE: <http://www.anti.gr>
e-mail: chraprou@otenet.gr

ΕΚΔΟΤΗΣ: Χρήστος Γ. Παπουτσάκης
ΚΑΛΛΙΤΕΧΝΙΚΗ ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ: Παναγιώτης Τσάρας
ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ ΥΛΗΣ: Νεφέλη Παπουτσάκη
ΥΠΕΥΘΥΝΟΣ ΔΙΑΦΗΜΙΣΗΣ: Εύη Ζήση
ΕΚΤΥΠΩΣΗ: ΤΥΠΟΕΚΔΟΤΙΚΗ Α.Ε.
Λεύκης 134, Κρυονέρι, τηλ. 210 6297600

ΣΥΝΔΡΟΜΕΣ:

τήσια συνδρομή: 26 τεύχη, Εξάμηνη: 13 τεύχη

ΕΣΩΤΕΡΙΚΟΥ: Εξαμ. 39 ευρώ, Ετήσια 78 ευρώ,
Οργανισμών, Τραπεζών, κ.λπ.: 200 ευρώ
Φοιτητική ετήσια: 70 ευρώ

ΕΞΩΤΕΡΙΚΟΥ: ΕΥΡΩΠΗ - ΜΕΣΟΓ. ΧΩΡΕΣ:

Εξαμ.: 74 ευρώ, Ετήσια: 148 ευρώ,
ΗΠΑ - ΚΑΝΑΔΑΣ - ΑΣΙΑ - ΑΥΣΤΡΑΛΙΑ:
Εξαμ. 80 δολ. ΗΠΑ, Ετήσια 160 δολ. ΗΠΑ

ΕΜΒΑΣΜΑΤΑ - ΕΠΙΤΑΓΕΣ: Χρήστος Παπουτσάκης

Δημοχάρους 60, 115 21 Αθήνα

ΠΑΛΙΑ ΤΕΥΧΗ: 6 ευρώ

ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΔΙΑΘΕΣΗ: Για τα βιβλιοπωλεία
της Αθήνας: Περιοδικό ANTI,
για τα βιβλιοπωλεία της Β. Ελλάδας:

Κέντρο του βιβλίου - Α. Πουλουκτσή και Σία Ε.Ε.
Λασσάνη 3, Θεσσαλονίκη, τηλ. 2310 237463

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

- **ΚΥΡΙΟ ΑΡΘΡΟ:** Ο Μεγάλος Πολιτικός 4
- Κώστας Κουφογιώργος: Γελοιογραφία 5
- **ΑΝΤΗΝΩΡ:** Ποιους εξυπηρετεί αυτή η κρυμμένη ανεργία; 6
- **ΑΝΤΙ-ΘΕΣΕΙΣ:** 8
- **Εφημερολόγια** από την Εφήμερη (Όλγα Ι. Φωτακοπούλου) 13
- Μάνος Στεφανίδης-Παύλος Νεράντζης: Βομβάη 2004 14
- Κώστας Κολιγιώργος: Το χρονικό μιας τιτανομαχίας: Μέρος β' 16
- Πάνος Καζάκος: Σκέψεις για τον νεοπαπανδρεϊσμό 18
- Λιάνα Κανέλλη: Το τυρί (το παιντί), η φάκα (η μητέρα) και το ποντικοφάρμακο 20
- Νίκος Χουντής: Η συνεργασία της Αριστεράς και οι συμπληγάδες του δικομματισμού 22
- **Έτσι για τον ΤΥΠΟ** 23
- Γιάννης Γιαχανατζής: Αμνοί και ερίφια στην κρατική διαφήμιση 24
- Απόστολος Διαμαντής: Ιστορική λοβοτομή 26
- Γιώργος Θωμαΐδης: «Οι άρχοντες του δακτυλιδιού» 27
- Στρατής Μοσχονήσιος: Από το αστείο στο γελοίο και τούμπαλιν 28
- Βασίλης Ζήσης: Η μετριότητα που αποκαλείται μετριοπάθεια 30
- Αλέξανδρος Καζαμίας: Το μπαλόني της «Συμμετοχικής Δημοκρατίας» 32
- Χρήστος Κάτσικας: Το «χρίσμα» της αγοράς 34
- Όλγα Ι. Φωτακοπούλου: Διά της αφαιρετικής, πάροκο... γιοκ 37
- Κ.Θ. Δημαράς: Από τον Βερυβάκη στον Γιωργάκη 38
- **E-mail** από τον Απόστολο Διαμαντή 40
- Ρεπόρτερ: Τα ελικόπτερα και η προϊστορία τους 41
- Σάββας Παύλου: Καμικάζι και επιθέσεις αυτοκτονίας 42
- Σωτήρης Λέτσιος: Συνεντεύξεις για το Ευρωσύνταγμα με τους Αντώνη Μανιτάκη, Έμμα Μπονίνι, Μιχάλη Παπαγιαννάκη 44
- **ΔΙΑΛΟΓΟΣ ΑΝΑΓΝΩΣΤΩΝ** 47
- Κώστας Θ. Καλφόπουλος: Τα παιδιά του Πειραιά 50
- **Αρχίσαν τα ματς** από τον Νίκο Πρωινό 51
- **ΕΠΙΣΗΜΑΙΝΟΥΜΕ** 52
- Τζίμης Παπανικολόπουλος: Περί βλακειάς 54
- Δημήτρης Χαρίτος: Νικητές και νικημένοι 56
- Ειρήνη Μουντράκη: Νέες προσπάθειες... 57
- Μάνος Στεφανίδης: Η Δύση τους 58
- Δημήτρης Χαρίτος: Ηώ Αγγελή, «Ιδιωτικός χώρος» 60
- Δημήτρης Φιλιππίδης: Με λιακάδα στο Ψυχικό 61
- Γιώργος Κοντογιώργης: Πολίτης του κράτους, πολίτης της πολιτείας, κοσμοπολίτης 62
- **ΒΙΒΛΙΟ** 64

Ο ΜΕΓΑΛΟΣ ΠΟΛΙΤΙΚΟΣ

ΟΣΑ ΣΥΝΘΗΜΑΤΑ κι αν διατρέξει κανείς από το «οπλοστάσιο» της Σκέψης του Γιωργάκη Παπανδρέου, νομίζουμε πως εκείνα που ξεφώνησε προ ημερών στο Λαύριο είναι από τα καλύτερα· αφού «σκότωσε» το γνωστό, ωραίο τραγουδάκι του Σαββόπουλου:

*Δεν ξέρω τι να παίξω στα παιδιά,
στην αγορά στο Λαύριο...*

κατέληξε σε κείνο το ομοιοκατάληκτο –ιδικής του πάντως εμπνεύσεως– που αν ζούσε ο αείμνηστος Μποστ θα το εζήλευε πολύ:

*Καλημέρα από το Λαύριο,
για ένα καλύτερο αύριο!*

ΑΛΗΘΕΙΑ, τι να παίξει στα παιδιά ο Γιωργάκης! Αρκείται λοιπόν σε ένα «καλημέρα», αλλά και ένα «καλησπέρα», όπως ο παπαγάλος του παιδικού παραμυθιού, και εν συνεχεία σκορπά χαιρετούρες και μειδιάματα. Αυτό είναι το εκλογικό πρόγραμμα του Γιωργάκη Παπανδρέου! Μην περιμένετε άλλα, σπουδαία ή βαρυσήμαντα. Είναι απορίας άξιον πώς και γιατί καταναλώθηκε τόση φαιά ουσία από δημοσιογραφικά παπαγαλάκια και έξυπνους «αναλυτές» ώστε να μας πείσουν πως πρόκειται για τον νέο Μεσσία στην πολιτική ζωή του τόπου, τον οποίο και θα σώσει αφού διασώσει προηγουμένως το ΠΑΣΟΚ!

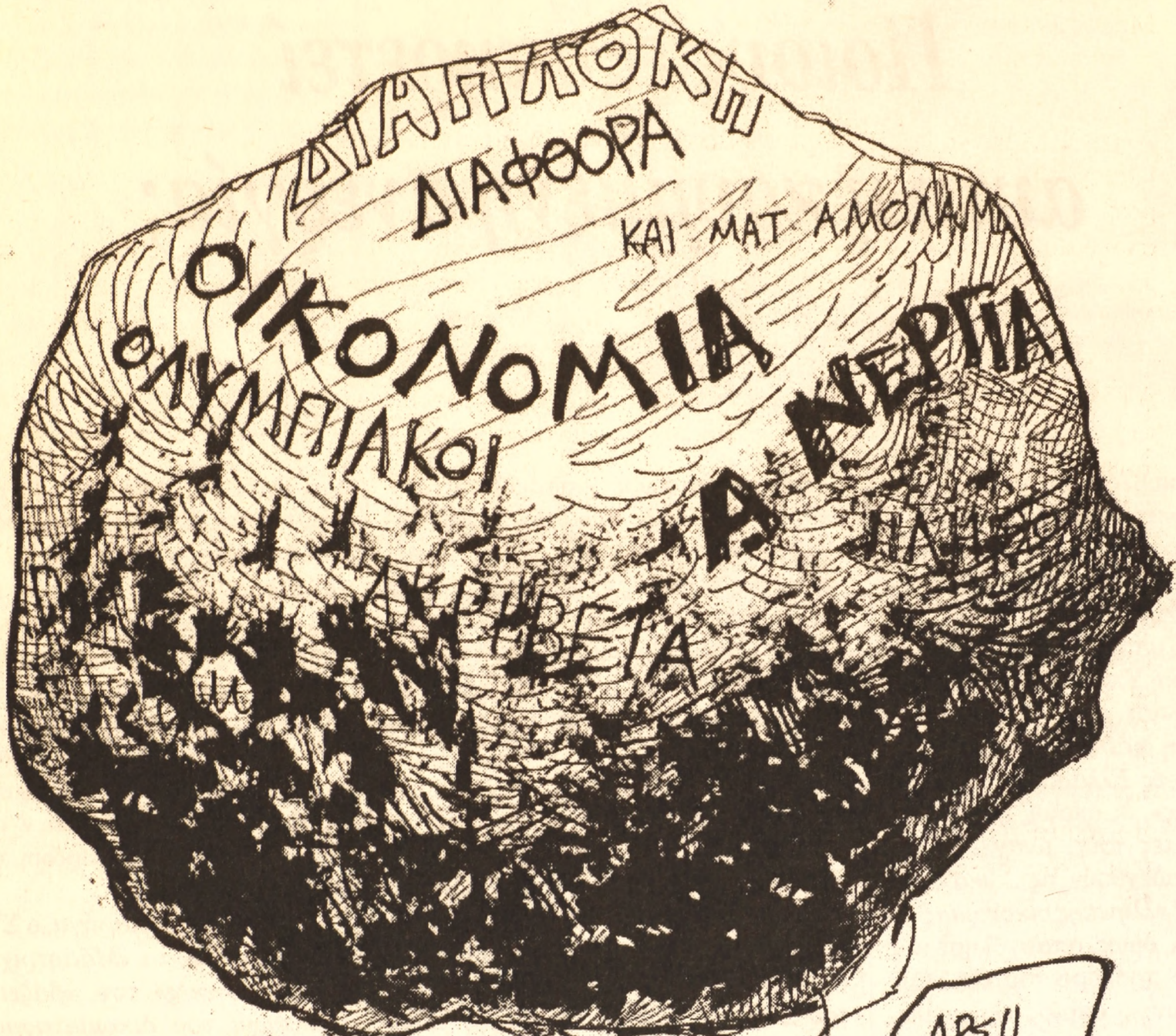
ΑΥΤΟ που επίσης μας κάνει να απορούμε είναι η συμπεριφορά των στελεχών του κυβερνώντος κόμματος: Πρωθυπουργού, υπουργών, υφυπουργών, γενικών γραμματέων (στο κόμμα και στα Υπουργεία), πονηρών δημάρχων και λοιπών στελεχάριων. Αυτοί τον ε γνώριζαν καλά. Είναι λοιπόν τόσο αφελείς ώστε να αναλίσκονται στους διθυράμβους τους οποίους ακούσαμε τις ημέρες που πέρασαν; Ή είναι τόσο απελπισμένοι από τα αποτελέσματα των δημοσκοπήσεων και τη διάχυτη δυσαρέσκεια του κόσμου, ώστε πιάνονται από τα ολίγα μαλλιά του Γιωργάκη;

ΑΛΛΑ ΚΑΙ ΚΑΤΙ άλλο: Οι «ανήσυχοι αριστεροί» τύπου Δαμανάκη, Κουναλάκη, Μπίστη και συντροφιάς με τις βαθυστόχαστες σκέψεις τους φάνηκε ότι δεν μπορούν να ξεχωρίσουν τη μπουρδολογία από μια συγκροτημένη άποψη. Έμειναν και αυτοί να θαυμάζουν το πολιτικό μέγεθος και το μεγαλείο του ανδρός! Βρε, βρε, πού κατάντησαν τα παιδιά! Ίσως μας πείτε: Καλά, και εάν ο ελληνικός λαός επιλέξει τον Γιωργάκη για πρόεδρο του Κινήματος και υποψήφιο πρωθυπουργό, τι θα μας λέτε εσείς οι έξυπνοι στο *Αντί*; Δεν αμφιβάλουμε ότι επόμενος πρόεδρος του Κινήματος θα αναδειχθεί ο Γιωργάκης, αλλά στοιχηματίζουμε για την ήττα του ΠΑΣΟΚ. Εάν πάλι ο καλός Θεός μάς ρίξει κι αυτή τη συμφορά, της περιφανούς δηλαδή νίκης του Γιωργάκη, ε τότε θα δώσει και σε μας την ευκαιρία να μετατρέψουμε το *Αντί* σε περιοδικό που θα φιλοξενεί αποκλειστικώς ευθυμογραφήματα – κάτι που έτσι κι αλλιώς πάντα επιθυμούσαμε.

ΣΤΟ ΠΕΡΑΣΜΕΝΟ τεύχος σημειώναμε ότι *η ζωή έχει φυσικά και την αστεία πλευρά της, αλίμονο όμως αν αυτή περνά και στην πολιτική*. Είχαμε αναφέρει προηγουμένως ότι η εκλογή του Γιωργάκη στη θέση του προέδρου του ΠΑΣΟΚ είναι μια αμερικανική επιλογή. Θα αναρωτηθείτε: Καλά, τόσο ηλίθιοι είναι άραγε οι Αμερικανοί ώστε να επιλέξουν τον Γιωργάκη; Δεν έχουμε κάποιο μέτρο για τη νοημοσύνη τους, αλλά έχουμε γίνει όλοι μάρτυρες των πολιτικών επιλογών των ΗΠΑ, οι οποίες πρωτίστως επιδιώκουν να επιβάλλουν τους δικούς τους ανθρώπους σε όλον τον πλανήτη· και ο Γιωργάκης είναι δικός τους και οικείος τους. Άλλωστε η τηλεοπτική δημοκρατία την οποία επιτυχώς έχουν μεταφέρει και στη δική μας χώρα, χώρα ως γνωστόν της φαιδράς πορτοκαλέας, αποκοιμίζει τους ανθρώπους και από πολίτες εκφυλίζονται σε άπραγους, άοσμους και άγευστους τηλεθεατές.

ΕΠΕΙΔΗ ΟΜΩΣ έχει γίνει κατάχρηση –και σε μας εδώ στο *Αντί*, ομολογούμε– με τις αναφορές στο Γιωργάκη, αποφασίσαμε ότι πρέπει να ασχοληθούμε στα επόμενα έξι τεύχη που απομένουν μέχρι τις 7 Μαρτίου με σοβαρότερα θέματα και με ουσιαστικά ζητήματα που αφορούν την εκλογική αναμέτρηση: Ζητήματα εκλογικού προγράμματος –όπου ευρεθούν– και προβλήματα της Αριστεράς, που το παιχνίδι του δικομματισμού έχει σπρώξει στη γωνία.

ΑΣ ΜΗΝ ΕΙΜΑΣΤΕ όμως δογματικοί. Σε λίγες μέρες έρχεται το Καρναβάλι. Και επειδή οι εκλογές δεν θα αναστρέψουν τη ζωή, επειδή ο Γιωργάκης δεν πρόκειται να σοβαρευτεί (το μπορεί άλλωστε; – αφήστε που επίκεινται και τα «ντημπέη»), επειδή τέλος έχουμε κι εμείς τις αδυναμίες μας, στο τεύχος της παραμονής των Απόκριω ίσως επιστρέψουμε στο τόσο προσφιλέθιμο θέμα των ΜΜΕ. Θα ζητήσουμε μέχρι και συνέντευξη από τον Γιωργάκη. Πού ξέρετε; Μπορεί και να μας δώσει!

ΤΖΟΓΚΙΝΓΚ Ο
ΥΠΟΨΗΦΙΟΣ
ΠΡΟΘΥΠΟΥΡΓΟΣ...

ΑΡΣΗ
ΒΑΡΩΝ ΟΙ
ΨΗΦΟΦΟΡΟΙ...

Κακιστοποίηση

Ποιους εξυπηρετεί αυτή η κρυμμένη ανεργία;

ΤΕΛΙΚΑ η κυβέρνηση, ύστερα από υπεκφυγές αρκετών ημερών, αναγκάστηκε να παραδεχθεί ότι ο αριθμός των εγγεγραμμένων ανέργων φθάνει αισίως τους 506.914 – εκτινάχθηκε, δηλαδή, στο 12% από 8,9% που αποδεχόταν η Στατιστική Υπηρεσία... Η αποκάλυψη αυτή χάλασε, όπως ήταν φυσικό, την ευφρόσυνη διάθεση των απολογητών της «ισχυρής Ελλάδας» και «ισχυρής οικονομίας», οι οποίοι, στις προεκλογικές ομιλίες τους, αναγκάζονται τώρα να παραδεχθούν τις... «κάποιες υστερήσεις της ελληνικής οικονομίας»!

Η ΑΝΕΡΓΙΑ, όμως, απασχόλησε και τον υποψήφιο πρόεδρο του ΠΑΣΟΚ Γ. Παπανδρέου, ο οποίος εξήγγειλε, από το Λαύριο, τετραετή πρόσληψη ανέργων νέων από τις επιχειρήσεις, με ταυτόχρονη απαλλαγή από την υποχρέωση καταβολής ασφαλιστικών εισφορών. [Από την υποχρέωση αυτή θα απαλλάσσονται και οι εργοδότες και οι εργαζόμενοι]. Την εξαγγελία του κ. Γ. Παπανδρέου χαιρέτισαν «εκπρόσωποι της βιομηχανίας», ενώ την επέκρινε η αντιπολίτευση, ο γραμματέας Πολιτικού Σχεδιασμού της Ν.Δ. Γ. Σουφλιάς και ο Συνασπισμός. Ο κ. Σουφλιάς δήλωσε ότι η πρόταση Παπανδρέου «δεν αντιμετωπίζει την ανεργία, αλλά την ανακυκλώνει». Από την πλευρά του ο Συνασπισμός επισημαίνει ότι, ουσιαστικά, ο Γ. Παπανδρέου προτείνει «οι νέοι (απόφοιτοι Λυκείου ή ΑΕΙ) να εργάζονται, για τέσσερα χρόνια, χωρίς κοινωνική

ασφάλιση και χωρίς εισφορές στα ταμεία υγειονομικής περίθαλψης και συνταξιοδότησης». Η ανεργία, όμως, κρυμμένη ή φανερή, δεν αντιμετωπίζεται ούτε με πυροτεχνήματα, ούτε με προσπάθειες να μετακυλίσει το κόστος περίθαλψης από τον εργοδότη στα ασφαλιστικά ταμεία.

ΒΓΑΖΟΥΝ ΤΗ ΝΕΟΛΑΙΑ ΣΕ ΔΗΜΟΠΡΑΣΙΑ

ΤΑ ΕΡΩΤΗΜΑΤΑ, όμως, σε σχέση με το πώς και γιατί η Ελλάδα είναι πρωταθλήτρια στην ανεργία των νέων, είναι πολλά. Και απαντήσεις, από τους άμεσα υπολόγους, ζήτησε ο πρόεδρος του ΣΥΝ, Ν. Κωνσταντόπουλος: *Αντί να βγάξετε τη νεολαία σε προεκλογική δημοπρασία –είπε– είναι προτιμότερο να μας πείτε γιατί, παρά τα κονδύλια των κοινοτικών ταμείων, ύψους τριών τρισεκατομμυρίων (1,7 Α' και Β' ΚΠΣ, 1,3 Γ' ΚΠΣ), η Ελλάδα είναι σήμερα η τελευταία στην απασχόληση και πρώτη στην ανεργία μεταξύ των χωρών της Ε.Ε.* Κατά τα άλλα, και επειδή πολλά λέγονται και άδονται περί «ισχυρής Ελλάδας» κ.λπ., καλό είναι να συγκρατούμε ότι ο χαμηλότερος μισθός και η μικρότερη σύνταξη στην Ελλάδα είναι κάτω από το 50% του μέσου όρου της Ευρωπαϊκής Ένωσης.

ΕΥΑΙΣΘΗΤΟΠΟΙΕΙ Η ΕΚΚΛΗΣΗ ΜΙΚΗ

ΣΤΟ ΜΕΤΑΞΥ αίσθηση προκάλεσε στον κόσμο της αριστεράς η έκκληση του Μίκη Θεοδωράκη για συσπείρωση

και ενιαία κάθοδο των δυνάμεων της αριστεράς. «Ψηφίζω αριστερά, δήλωσε, και θα ευχόμουν να υπάρξει συνεννόηση μεταξύ των ηγετών των κομμάτων της για ενιαία κάθοδο στις εκλογές». Στην έκκληση Μίκη αντιτάχθηκαν τόσο κάποιοι κακεντρεχείς υμνογράφοι του ΠΑΣΟΚ (θα προτιμούσαν να ψήφιζε τον... Γ. Παπανδρέου), όσο και η γραμματέας του ΚΚΕ Αλέκα Παπαρήγα, η οποία έκρινε πως έπρεπε ν' απαντήσει όχι στον Μίκη Θεοδωράκη, αλλά στην «ηγεσία του ΣΥΝ».

Κατά την Α. Παπαρήγα, ο ΣΥΝ, με τις «κλάψες» του, τα «Μάαστριχτ» και τις άλλες «λογικές» του, «βάζει βούτυρο στο ψωμί του δικομματισμού». Κατ' επέκταση: Ερρέτω η συσπείρωση, η κοινή κάθοδος! Πάντως, ακόμα και μεταξύ οπαδών του ΚΚΕ, δεν είναι λίγοι αυτοί που υποστηρίζουν ότι, απέναντι στον δικομματισμό, η αριστερά θα μπορούσε ν' απαντήσει με «ενωτική τακτική». Κατά τα άλλα, οι περισσότεροι φίλοι και οπαδοί της «Ριζοσπαστικής Αριστεράς - Ενιαίο Ψηφοδέλτιο» δέχονται ότι η μάχη που καλούνται να δώσουν θα είναι μάχη «εξαιρετικά σκληρή». Δεν αποκλείουν, μάλιστα, την ύπαρξη ένιων «σκληροπυρηνικών» του ΚΚΕ, που θα εύχονταν την μη παρουσία του Συνασπισμού στη νέα Βουλή!

ΚΥΠΡΙΑΚΟ: Ο «ΕΠΟΜΕΝΟΣ ΣΤΟΧΟΣ»

ΣΤΟ ΜΕΤΑΞΥ, ο πρόεδρος της Ν.Δ. Κ. Καραμανλής έκρινε πως έπρεπε να επισκεφθεί (έστω και για 24 μόνον

ώρες) την Κύπρο, για να τονίσει πως «ο επόμενος εθνικός στόχος, μετά την ένταξη της Κύπρου στην Ευρωπαϊκή Ένωση, είναι η εξεύρεση δίκαιης, βιώσιμης και λειτουργικής λύσης στο Κυπριακό». Η δήλωση Καραμανλή συνέπεσε με την εκτίμηση του προέδρου της Βουλής Δ. Χριστόφια και άλλων Κυπρίων ηγετών, σύμφωνα με τους οποίους «είναι δύσκολο να υπάρξει λύση ως την 1η Μαΐου».

ΠΑΡΑ ΤΑΥΤΑ, η Άγκυρα δηλώνει (σύμφωνα με τα όσα μεταδίδει ο ανταποκριτής του Βήματος, Α. Κούρκουλας, από την Πόλη), ότι πολύ σύντομα θ' αποδείξει ότι είναι έτοιμη να εργασθεί για την επίλυση του ζητήματος και τον τερματισμό του. «Εντός του μηνός θα φανεί ποιοι είναι αυτοί που δεν θέλουν λύση στο Κυπριακό» – δήλωσε ο τούρκος υπουργός Εξωτερικών Αμπντουλάχ Γκιουλ, για να προσθέσει: «Ως σήμερα, όλοι κατηγορούσαν την Τουρκία και τον Ραούφ Ντενκτάς ότι παρεμποδίζουν την επίλυση του Κυπριακού. Η εικόνα αυτή, που έχει επιβληθεί παντού, θα ανατραπεί».

Ο **ΤΟΥΡΚΟΣ** πρωθυπουργός, όπως είναι γνωστό, ετοιμάζεται να συναντηθεί με τον γενικό γραμματέα του ΟΗΕ και να του παρουσιάσει, αύριο Σάββατο, τις τουρκικές θέσεις (διάβαζε τις τουρκικές «βελτιώσεις» ή «τροποποιήσεις»), σε σχέση με το σχέδιο Κόφι Άναν. Τρεις μέρες αργότερα, ο Ταγίπ Ερντογάν θα συναντηθεί με τον πρόεδρο των ΗΠΑ Μπους. Τα ερωτήματα που αναπηδούν είναι: Ποιο είναι το περιεχόμενο των τουρκικών «τροποποιήσεων» και ποια η τοποθέτηση του προέδρου των ΗΠΑ; Και πώς είναι δυνατόν εκκρεμότητες μιας τριακονταετίας να λυθούν πριν από την 1η Μαΐου; Προβλήματα, όμως, θα αντιμετωπίσει και η ελληνοκυπριακή πλευρά, την οποία «έσωζε», μέχρι τώρα, ο ίδιος ο... Ντενκτάς! Τι πρόκειται να γίνει αν, πράγματι, απαλειφθεί το «εμπόδιο Ντενκτάς»; Και τι πρόκειται να γίνει μεταξύ ενός σχεδίου, που προβλέπει—in the long run—την αποχώρηση των τουρκικών κατοχικών στρατευμάτων από το νησί και των «ανταλλαγμάτων» (ποιων, ακριβώς;) που ζητεί το τουρκικό «βαθύ κράτος» από την κυπριακή

ηγεσία; Από την άλλη, είναι λογικό και η κυπριακή κυβέρνηση να ζητεί «βελτιώσεις και τροποποιήσεις» στο σχέδιο Κόφι Άναν, υπό το φως των νέων δεδομένων και του κοινοτικού, κυρίως, κεκτημένου. Πώς συναρθρώνονται όλα τα παραπάνω, για να έχουμε «αίσιον αποτέλεσμα»; Αλλά και κάτι άλλο: Την δύναμη του «εθισμού», την έχει υπολογίσει κανείς, άραγε;

ΜΟΝΑΧΟΙ ΚΑΙ ΕΡΓΑΤΕΣ

ΚΑΙ ΕΝΩ, στην Αθήνα, 20 τηλεοπτικοί και ραδιοφωνικοί σταθμοί μπορεί να μας μεταδίδουν, επί 20 ώρες, τα της συναντήσεως του Γ. Παπανδρέου με τους Λαλιώτη/Τσοχατζόπουλο και Σκανδαλίδη (το σχήμα θεωρήθηκε «εύρημα» των διπλωματών του υπουργείου Εξωτερικών, προκειμένου ν' αποτρέψουν... μονομερή συνάντηση του Κ. Λαλιώτη με τον υποψήφιο αρχηγό!), στη μακρινή Βομβάη συνεχίζονταν οι εκδηλώσεις του 4ου Παγκόσμιου Κοινωνικού Φόρουμ. Τι κοινό μπορεί να έχουν οι μοναχοί του Θιβέτ με τους γιαπωνέζους εργάτες ή με ένα σεμινάριο (του αξέχαστου Πουλαντζά) με τίτλο: «Αυτοκρατορία, Ιμπεριαλισμός, Πόλεμος»; Φαίνεται ότι έχουν, εφόσον αναζητούν έναν «πολυπολικό κόσμο», εφόσον υπάρχουν οργανώσεις, που λέγονται «Νταλίτ» (οργάνωση των φτωχότερων των φτωχών της Ινδίας), εφόσον βιώνουμε, στις μέρες μας, πράγματα

«παράξενα», όπως την παρότρυνση, λόγου χάρη, του αμερικανού οικονομολόγου και νομπελίστα Τζόζεφ Στίγκλιτς προς τις ασιατικές χώρες να συγκροτήσουν το δικό τους Νομισματικό Ταμείο, ώστε ν' απεξαρτηθούν από το ΔΝΤ.

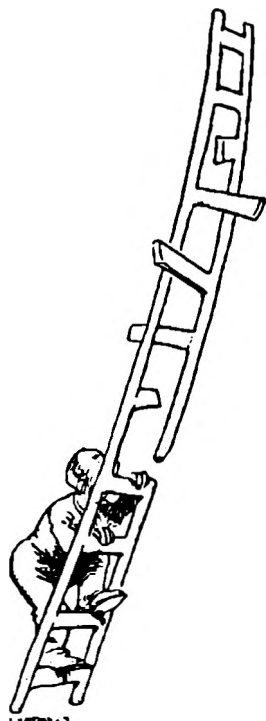
ΚΑΤΑ ΤΑ ΑΛΛΑ, ο υπουργός Εξωτερικών Γ. Παπανδρέου εξακολουθεί να δέχεται γράμματα από τη Βομβάη... Ένα από αυτά δημοσιεύεται, υπό μορφή ανοιχτής επιστολής (με την προσφώνηση «αγαπητέ Γιώργο»), στην Αυγή της περασμένης Τετάρτης, με αποστολέα τον Χαράλαμπο Γολέμη. Και η κατακλείδα; Διατυπωμένη με πολλή σαφήνεια, έγραφε: «Για ν' αντιμετωπισθεί ο επικίνδυνος ρόλος των ΗΠΑ στον σημερινό κόσμο και να διαφυλαχθεί η παγκόσμια ειρήνη [...] είναι ανάγκη να υπάρξει μια πολιτικά ενωμένη, μη μιλιταριστική, αλλά οπωσδήποτε ανεξάρτητη από την Αμερική, Ευρώπη και ότι αυτό το σχέδιο συνδέεται άμεσα με την ύπαρξη μιας ισχυρής, ενιαίας ευρωπαϊκής αριστεράς, ενός ευρωπαϊκού κόμματος».

ΩΣ ΤΗΝ ΩΡΑ που σύρονται οι γραμμές αυτές, ο επιστολογράφος Χαράλαμπος Γολέμης δεν φαίνεται να πήρε απάντηση από τον «αγαπητό Γιώργο», τον υπουργό Εξωτερικών και υποψήφιο αρχηγό του ΠΑΣΟΚ.

ANTHΝΩΡ

ΓΙΑ ΝΑ ΕΙΣΤΕ ΕΝΗΜΕΡΟΙ

Για να είστε ενήμεροι, να διαβάζετε το Αντί. Διότι θα γνωρίζετε τουλάχιστον μια εβδομάδα νωρίτερα αυτά που θα συμβούν. Στο προηγούμενο τεύχος γράφαμε ότι ο Κ. Λαλιώτης επιστρέφει ως υποστηρικτής του Γιωργάκη. Κάποιοι μας τηλεφώνησαν και διαμαρτυρήθηκαν για τα φανταστικά σενάρια που φτιάχνουμε, λέγοντας ότι δεν είναι δυνατόν να συμβούν αυτά, γιατί ο Λαλιώτης δεν θα πήγαινε ποτέ με το παιδάκι των Αμερικανών κ.λπ., κ.λπ. Οι φίλοι αυτοί δεν έχουν καταλάβει ότι και ο Λαλιώτης είναι μέγας υποκριτής και ο πρώτος των κυνικών μέσα στο ΠΑΣΟΚ; Βέβαια, πώς παντρεύονται όλοι μαζί, Σημίτης, Γιωργάκης, Λαλιώτης, Χρυσοχοϊδής και λοιποί, ένας Θεός το ξέρει. Θα το μάθουμε μετ' ασφαλείας την 8η Μαρτίου, μετά την πλήρη αποτυχία του εγχειρήματος.

Η επισήμανση των αποτημάτων του Γ. Παπανδρέου και των καινοφανών «εκλάμπων» του λόγου του γίνεται καθημερινά συχνότερη. Στο κύριο άρθρο αυτού του τεύχους εξηγούμε γιατί ο Γιωργάκης Παπανδρέου είναι ελλειμματικός ως πολιτικός άνδρας και ότι το μέλλον του προδιαγράφεται ζοφερό.

Τις προάλλες στο Λαύριο (οι συνθήκες έκδοσης του περιοδικού δεν επιτρέπουν δυστυχώς πιο επίκαιρη παρακολούθηση) πρότεινε «τετραετή απαλλαγή από τις ασφαλιστικές εισφορές» ή, για να το πούμε απλούστερα, «προσλήψεις χωρίς ασφάλιση» για τους νέους έως 28 ετών. Οι δηλώσεις αυτές έτυχαν ευρύτατης κριτικής και επισημάνθηκε ήδη ότι με το «μέτρο» αυτό θα αρχίσουν σωρηδόν οι απολύσεις – για να γίνουν επαναπροσλήψεις ανασφάλιστων εργαζομένων.

Δεν θα μείνουμε περισσότερο σ' αυτές τις «προτάσεις»· κουζουλάδες τις χαρακτήρισε

ΚΟΥΖΟΥΛΑΔΕΣ

οπαδός του ΠΑΣΟΚ από την Κρήτη. Αυτό που παρατηρήσαμε πάντως είναι η πλήρης αμηχανία των προπαγανδιστών του ΠΑΣΟΚ. Διότι μία σοβαρή και έγκυρη εφημερίδα του Κινήματος, η *Ελευθεροτυπία*, στο κύριο σχόλιό της την Τετάρτη 21.1.2004, προσπαθώντας να βολέψει τα αβόλευτα, με αμηχανία έγγραφε: «*Προκαλεί ανατροπή στο υπάρχον καθεστώς εργασίας η πρόταση*» – για να καταλήξει: «*Καλές οι επισημάνσεις, αλλά καλύτερες ακόμη είναι οι συγκεκριμένες προτάσεις, που πρέπει να γίνουν, για να λυθεί το μέγα κοινωνικό πρόβλημα της ανεργίας*». Λόγοι χώρου δεν μας επιτρέπουν την πλήρη αναδημοσίευση του σχολίου της *Ελευθεροτυπίας*, αλλά η αμηχανία του συντάκτη του άρθρου είναι προφανής.

Παιδιά, συγκρατείστε το Γιωργάκη! Κάθε μέρα που θα περνά κάποιο νέο φασούλι θα βγάζει!

Κ.Κ.

Ο ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΣ ΤΟΥ «ΕΓΩ»

Δεν προλάβαμε να γλυτώσουμε από τον εγωκεντρισμό του απερχόμενου προέδρου του ΠΑΣΟΚ και πρωθυπουργού Κ. Σημίτη, ο οποίος προσπαθεί ακόμα – ο δυστυχής – να μας πείσει ότι... τα πάντα εν σοφία εποίησε, από κοντά κι ο Γιωργάκης.

Έτσι, μετά το λυρικό εφεύ-

ρημά του «ξεκινάμε, ξεκινάμε, από τη Θράκη που αγαπάμε», κατά την πρόσφατη επίσκεψή του στην υποβαθμισμένη αυτή ακριτική περιοχή, ο υπουργός Εξωτερικών βομβάρδισε το ακροατήριό του με έναν καταϊγισμό υποσχέσεων, στις οποίες μάλιστα πρόβαλλε το «προσωπικό κύρος» του, δε-

σμευόμενος να πείσει την Τουρκία για έναν αμοιβαίο περιορισμό των εξοπλισμών και παράλληλα να εργασθεί για να φέρει ξένες επενδύσεις στην Ελλάδα.

Τι μπορεί να σκεφθεί κανείς για να κερδίσει τις εκλογές!

Τ.Κ.Δ.

ΤΗΣ ΑΡΙΣΤΕΡΑΣ

Αν υπάρχει κάτι που οι πάντες αναγνωρίζουν στο Μίκη Θεοδωράκη είναι ότι τουλάχιστον έχει κότσια. Και ότι πάντα λέει απερίφραστα αυτό που αισθάνεται ή αυτό που πιστεύει, ανεξάρτητα από το πόσο οι άλλοι συμφωνούν ή όχι μαζί του.

Αυτό έκανε και τώρα, με τη θαρραλέα πρότασή του για συνεργασία όλων των κομμάτων της Αριστεράς, προκειμένου να αναχαιτισθούν τα σχέδια για την επιβολή ενός μόνιμου δικομματικού πολιτικού παιχνιδιού στη χώρα.

Μια πρόταση όντως ρηξικέλευθη, την οποία ο Συνασπισμός, δια του προέδρου του Ν. Κωνσταντόπουλου, έσπευσε να αποδεχτεί, σε αντίθεση με την γ.γ. του ΚΚΕ Αλέκα Παπαρήγα, η οποία όχι μόνο την απέρριψε κατηγορηματικά, αλλά και προσπερνώντας το Μίκη εξαπέλυσε ένα βαρύ κατηγορητήριο εναντίον του ΣΥΝ.

Γνωστά βεβαίως τα λάθη και των δύο πλευρών σε όλη τη διαδρομή τους από τη δεκαετία του '70, όπως και οι διαχωριστικές γραμμές που σύρθηκαν τότε ανάμεσά τους και δυστυχώς εξακολουθούν να κρατούν μέχρι σήμερα χωρισμένο τον κόσμο της Αριστεράς. Οι καιροί όμως έχουν αλλάξει. Οι συνθήκες που επιβάλλονται στην κοινωνία απαιτούν νέες ιδέες, νέες πρακτικές, κυρίως όμως υψηλότερο αίσθημα ευθύνης απέναντι σε αγώνες και οράματα δεκαετιών.

Και επιτέλους, αν η Αριστερά έφτασε να αποτελεί σήμερα το πλέον απογοητευμένο και πικραμένο κομμάτι της κοινωνίας και να θεωρείται δεξαμενή ψήφων για τα αστικά κόμματα οποιασδήποτε απόχρωσης, δεν φταίνε πάντα και μόνο οι άλλοι.

Τ.Κ.Δ.

ΚΙΤΡΙΝΗ ΚΑΡΤΑ

Η επίκληση –ως άλλοθι, αντί των επιχειρημάτων– της κουλτούρας της Ανανεωτικής Αριστεράς από κάποια στελέχη του ΣΥΝ είναι μια καραμέλα που ελάχιστους πείθει. Όλοι και όλα κρίνονται καθημερινά στον πολιτικό στίβο. Εκτροπές(;) όπως αυτή του κ. Χατζησωκράτη που αποκάλεσε σε πρωινή τηλεοπτική εκπομπή το ΚΚΕ «κόμμα αυτιστικό» μόνο πολιτική δεν είναι. Πολύ περισσότερο, δεν προάγει κανενός είδους διάλογο εντός των τειχών της αριστεράς. Μάλιστα, όταν παρόμοιες γηπεδικές εκφράσεις γίνονται από άτομα μονίμως

αλληθωρίζοντα προς τη Mega-λη οικογένεια της κεντρο-«αριστεράς»,

καθίσταται ακόμα πιο προβληματική.

N.Μολ.

Ο Κ. ΠΑΠΑΝΔΡΕΟΥ ΚΑΙ ΤΑ «ΜΗ ΚΡΑΤΙΚΑ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΑ»

Σε περίπτωση που είχατε μπερδευτεί, ορίστε πώς διαφοροποιεί ο κ. Παπανδρέου τη θέση του περί «μη κρατικών πανεπιστημίων» από τα «ιδιωτικά πανεπιστήμια» της Δεξιάς. Το απόσπασμα από συνέντευξη που έδωσε στις 9 Ιανουαρίου στην ΕΡΤ:

Γ. Ρουμπάτης: Θα πρέπει να υπάρχουν ιδιωτικά πανεπιστήμια;

Γ. Παπανδρέου: Ξέρετε την άποψή μου, την έχω διατυπώσει.

Γ. Ρουμπάτης: Αυτό που περιγράψατε δεν είναι ακριβώς δημόσιο, είναι κάτι το οποίο είναι διαφορετικό.

Γ. Παπανδρέου: Ακριβώς.

Γ. Ρουμπάτης: Αλλά ιδιωτικά, αμιγώς ιδιωτικά πανεπιστήμια.

Γ. Παπανδρέου: Κοιτάξτε, νομίζω ότι πρώτα απ' όλα έχω μία άποψη την οποία και κρατώ, είναι η δικιά μου άποψη, και έχω ψηφίσει μάλιστα και κατά την διάρκεια της συζήτησης στο

Σύνταγμα υπέρ της δυνατότητας να δημιουργηθούν μη κρατικά πανεπιστήμια. Άρα λοιπόν η θέση μου είναι ξεκάθαρη.

Γ. Ρουμπάτης: Άλλο μη κρατικά υποθέτω, άλλο ιδιωτικά όμως.

Γ. Παπανδρέου: Ναι, υπάρχει και αυτή η διαφοροποίηση, μπορούμε να μιλήσουμε και γι' αυτό, αλλά θα έλεγα ότι η πρώτη μεγάλη διαφοροποίηση τουλάχιστον ιδεολογικά εάν θέλετε πολιτικά είναι τα μη κρατικά.

Γ. Ρουμπάτης: Θα χρειαστεί να σας πιέσω, γιατί έχω πολλά ερωτήματα ακόμα και έχω μόνο τρία λεπτά.

Γ. Παπανδρέου: Θέλω απλώς να πω κάτι. Ας δούμε και στην Κύπρο. Στην Κύπρο έχει υπάρξει ανάπτυξη ιδιωτικών ή μη κρατικών φορέων και έχουν φτιάξει ένα πάρα πολύ ωραίο σύστημα. Να μην είμαστε λοιπόν, να μην φοβόμαστε μ' αυτούς τους δογματισμούς που τελικά ο στόχος είναι να υπηρετήσουμε τον πολίτη.

ΧΕΡΙ, ΧΕΡΙ...

Για... δίαιτες, λέει, συζητούσαν ο γ.γ. του ΠΑΣΟΚ Μ. Χρυσοχοϊδης, ο αρχηγός του ΛΑΟΣ Γιώργος Καρατζαφέρης και ο πασόκος βουλευτής Αλ. Ακριβάκης, σε μια «καθαρά κοινωνική» συνάντηση που είχαν στο γραφείο του τελευταίου στο κτήριο της Βουλής. Οι φήμες πάντως, που έσπευσαν να κυκλοφορήσουν κάποιοι στα δημοσιογραφικά –και άλλα– γραφεία, διευκρίνιζαν ότι οι δίαιτες αφορούσαν όχι τόσο στη μείωση του βάρους των δύο παχουλών της παρέας, όσο στην αύξηση των ψήφων των δύο κομμάτων στις επικείμενες βουλευτικές εκλογές.

Και βεβαίως, καπνός χωρίς φωτιά δεν βγαίνει. Άλλωστε το «κόλπο» το έχουμε ξαναδεί την εποχή των υπερβασιακών εγχειρημάτων του Αντώνη Σαμαρά. Τι Σαμαράς, λοιπόν, τι Καρατζαφέρης. Έτσι κι αλλιώς, πραγματικός στόχος είναι η ΝΔ.

T.K.A.

ΘΕΛΕΙ ΤΟΝ «ΑΜΕΡΙΚΑΝΟ» ΤΟΥ

Ο Αντώνης Καφετζόπουλος και πάλι προσφάτως μας δήλωσε από τηλεοράσεως «ότι συντάσσεται με τη "μεγάλη δημοκρατική παράταξη"». Συντάσσεται δηλαδή με κείνους που θέλουν τον... «Αμερικάνο» τους.

ΟΦΙΣ

ΠΟΝΑΕΙ ΔΟΝΤΙ, ΚΟΒΕΙ ΚΕΦΑΛΙ

Ο πολλαπλασιασμός των κρουσμάτων βίας στα ελληνικά γήπεδα το τελευταίο διάστημα οδήγησε την πολιτεία σε μια απόφαση που υποδηλώνει τουλάχιστον πανικό και βιασύνη. Απαγορεύθηκε δηλαδή στους φιλάθλους της φιλοξενούμενης ομάδας να παρακολουθούν τους αγώνες. Και ως εκ τούτου θα διαδραματισθούν σκηνές απείρου κάλλους έξω από τα γήπεδα, με νεαρούς χουλιγκάνους και μη, να «εκλιπαρούν» τα ΜΑΤ για μια θέση στις κερκίδες. Θα προτείναμε πάντως στις αθλητικές αρχές να εκδώσουν κάρτες αναγνώρισης για τους φιλάθλους της κάθε ομάδας, όπως επίσης να τους περνούν από... ιριδοσκόπηση, για να εξακριβωθεί η πιστότητα του αθλητικού τους φρονήματος!

ΣΩ.ΛΕ

Ο ΑΛΛΟΣ ΗΛΙΟΣ, ΟΧΙ ΤΟΥ ΠΑΣΟΚ

Ο μεγαλύτερος σταθμός ηλιακής ενέργειας του κόσμου εγκαινιάζεται τον Ιούλιο στη Γερμανία. Θα παρέχει ενέργεια σε 1800 σπίτια. Στη χώρα μας που ο ήλιος αφθονεί, «αξιοποιείται» μόνο το καλοκαίρι στα... σποτάκια του ΕΟΤ με τα καρπούζια. Αλλά εδώ έχουμε πολιτικό σχεδιασμό με... όραμα.

ΟΦΙς

ΑΠΟΠΕΙΡΑ ΑΜΝΗΣΤΕΥΣΗΣ ΤΟΥ ΧΡΗΜΑΤΙΣΤΗΡΙΑΚΟΥ ΣΚΑΝΔΑΛΟΥ

Ολύκος στην αναμπουμπούλα χαίρεται και μαζί του οι «σκανδαλιάρηδες» της κυβέρνησης του ΠΑΣΟΚ. Σε μια στιγμή που η προσοχή των ΜΜΕ ήταν στραμμένη στον Γ. Παπανδρέου, το Υπουργείο Οικονομικών επιχείρησε να διαγράψει τα σκάνδαλα του Χρηματιστηρίου και να περάσει από τη Βουλή την αμνήστευσή τους. Η πρωτοφανής απόπειρα έγινε κατά τη διάρκεια της έγκρισης του Κώδικα Κεφαλαιαγοράς από την αρμόδια επιτροπή της Βουλής. Ιδιαίτερη σημασία για τη Δικαιοσύνη έχει το γεγονός ότι αυτό που ενδιέφερε κυρίως την κυβέρνηση ήταν η κατάργηση των χρηματιστηριακών ποινικών διατάξεων που αφορούν στην κατάχρηση εμπιστευτικών πληροφοριών και τη χειραγώγηση της αγοράς. Αξίζει επίσης να σημειωθεί ότι η προκλητική αυτή απόπειρα έγινε τη στιγμή που κατόπιν παραγγελίας του Αρείου Πάγου η Εισαγγελία Εφετών διεξάγει εκτεταμένη έρευνα για τα σκάνδαλα του Χρηματιστηρίου.

Όπως αποκάλυψε το Αντί στο τχ. 803 (της 12.12.2003), η έρευνα στρέφεται ιδιαίτερα προς τις «συγκεκριμένες ευθύνες των διοικούντων την

Επιτροπή Κεφαλαιαγοράς και το Χρηματιστήριο, η ύπαρξη των οποίων μαρτυρεί πρωτοφανείς παραβάσεις της χρηματιστηριακής νομοθεσίας, προς όφελος ευνοηθεισών χρηματιστηριακών εταιρειών, κατά την αμαρτωλή περίοδο 1999-2000». Είναι δηλαδή προφανές ότι η κυβέρνηση επιχείρησε να παρέμβει απροκάλυπτα σε συγκεκριμένη δικαστική έρευνα και είναι απορίας άξιον που δεν έλαβε ακόμα την κατάλληλη απάντηση από τους αρμόδιους δικαστικούς φορείς.

Τελικά, κάτω από την έντονη αντίδραση όχι μόνο της αντιπολίτευσης, αλλά και βουλευτών της συμπολίτευσης, ο υφυπουργός Οικονομικών Απόστολος Φωτιάδης αναγκάστηκε να ανακοινώσει ότι το νομοσχέδιο αποσύρεται. Άλλες πληροφορίες αναφέρουν στο μεταξύ ότι, προκειμένου να διαφυλάξει τον εκλεκτό της άρχοντα της Κεφαλαιαγοράς Στ. Θωμαδάκη από τις επερχόμενες διώξεις, η κυβέρνηση θα τον βάλει σε εκλόγιμη θέση του ψηφοδελτίου Επικρατείας. Μόνο σε μπανανία της Αφρικής θα μπορούσε να συμβεί κάτι παρόμοιο, γιατί οι αντίστοιχες της λατινικής Αμερικής έχουν πλέον εκπολιτισθεί.

WORLD DIGNITY FORUM: ΣΤΙΓΜΙΟΤΥΠΑ

Αυτό που εντυπωσιάζει στη Βομβάη είναι η επιθυμία των καταπιεσμένων ανθρώπων, των Ταμίλ, των Νταλίτ (ανέστιων), των μειονοτήτων κάθε είδους, για επικοινωνία, έκφραση, εκτόνωση. Χορεύουν(!) και τραγουδάνε σε οργανωμένες ομάδες, παρελαύνοντας στους αχανείς χώρους του Forum από το πρωί ως αργά το βράδι. Είναι το μέρος που αισθάνονται ελεύθεροι και το δείχνουν. Συχνά η ατμόσφαιρα είναι διονυσιακή, με φωτιές, σημαίες, κρόταλα,

ταμπούρα, ακροβατικά(!) και τη συμμετοχή δεκάδων χιλιάδων ανθρώπων. Κάθε βράδι συγκεντρώνονται γύρω από την κεντρική αίθουσα περί τις 100.000 λαού! Για έναν Ευρωπαίο το κλίμα είναι μοναδικό, καθώς αντιλαμβάνεσαι πως μέσα απ' τα αυτονόητα: νερό και τροφή για όλους, μόρφωση και όχι σκλαβιά, δικαιώματα στους νέους και τα παιδιά, ίση διαχείριση των φυσικών πόρων, δημοκρατία, ισονομία και αξιοπρέπεια (η λέξη που επα-

νέρχεται διαρκώς). Είναι ενδεικτικές οι ομάδες που συμμετέχουν: Ένωση Γυναικών Ψαράδων, Mines, Minerals and People, Απελευθέρωση των φυλών των Ταμίλ στην Ν. Ινδία (Nesa Association), A Friendship Group for the Sexual Minorities, Κίνημα εναντίον της Coca-Cola (sic), Μια κάστα έξω απ' τις κάστες, Παγκόσμιο Όραμα - Οικολογική και Πνευματική Ισορροπία, Male Sex Workers, Globalization from below κ.λπ.
Μάνος Στεφανίδης

ΕΝΑ ΑΝΕΚΔΟΤΟ ΤΟΥ PEOPLE'S WORLD WATER FORUM

Στον Τάσο Γούλα

Τον περασμένο μήνα διεξήχθη μια έρευνα από τον ΟΗΕ σε παγκόσμια κλίμακα. Υπεβλήθη το εξής απλό ερώτημα:

Θα μπορούσατε, παρακαλούμε, να δώσετε την πιο ειλικρινή σας γνώμη σχετικά με τις λύσεις ως προς την εξοικονόμηση

της τροφής για το υπόλοιπο του πλανήτη;

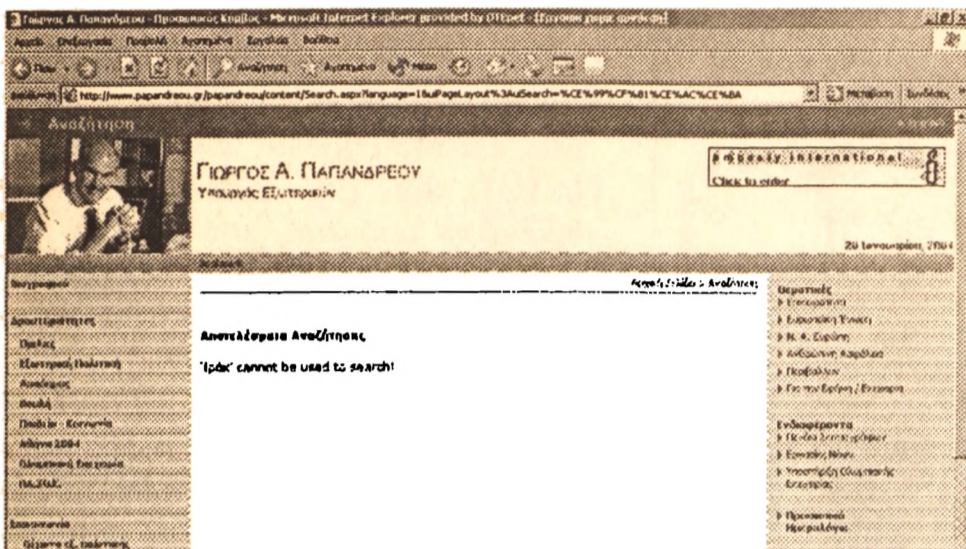
Η έρευνα απέτυχε ΠΑΤΑΓΩ-ΔΩΣ γιατί:

- Στην Αφρική δεν γνώριζαν τη λέξη «τροφή»,
- στην Δ. Ευρώπη δεν γνώριζαν τη λέξη «εξοικονόμηση»,
- στην Α. Ευρώπη δεν γνώριζαν τη λέξη «γνώμη»,

- στην Μ. Ανατολή δεν γνώριζαν τη λέξη «λύση»,
- στη Ν. Αμερική δεν γνώριζαν τη λέξη «παρακαλώ»,
- στην Ασία δεν γνώριζαν τη λέξη «ειλικρινής»,
- και στις ΗΠΑ δεν ήξεραν τι σημαίνει «το υπόλοιπο του πλανήτη».

Μανωλάκης ο Βομβιστής εκ Βομβάης

IRAK DOES EXIST, GIORGOS!

Θελήσαμε να αναζητήσουμε κάποιες τοποθετήσεις και απόψεις του υπουργού Εξωτερικών Γ.Α.Παπανδρέου, που είχε διατυπώσει πριν και κατά τη διάρκεια του πολέμου στο Ιράκ.

Ως απλοί χρήστες ενός υπολογιστή, μπήκαμε στο site του, το πολυδιαφημισμένο και από πρωτοσέλιδο τίτλο εφημερίδας μεγάλης κυκλοφορίας, και αρχίσαμε να ψάχνουμε τις ομιλίες και συνεντεύξεις του.

Το Ιράκ –εμφανώς τουλάχιστον– πουθενά... «Άφαντες» και οι ομιλίες –όλες!– από Ιανουάριο έως και Μάιο του 2003...

Πήγαμε στο παράθυρο αναζήτησης του site και ψάξαμε τη λέξη «ΙΡΑΚ», στα ελληνικά και τα αγγλικά. Στα «αποτελέσματα αναζήτησης» (φωτό) λάβαμε την εξής απάντηση: «IPAK cannot be used to search!»!!! Στα ελληνικά αυτό σημαίνει ότι η λέξη «Ιράκ» «δεν μπορεί να χρησιμοποιηθεί στην αναζήτηση!»...

Με τη λέξη «πόλεμος» όμως –ως πιο... ευφάνταστη ίσως;– σταθήκαμε πιο τυχεροί. «128 κείμενα βρέθηκαν να εκπληρώνουν την αναζήτησή» μας. Στη συντριπτική τους πλειοψηφία αναφέρονται στα γεγονότα πριν και κατά τη διάρκεια του πολέμου. Όλα... ευγενικά ευθυγραμμισμένα με τις αμερικανικές θέσεις ή στην καλύτερη των περιπτώσεων σαφώς όχι εναντίον τους...

Συμπέρασμα: Το Ιράκ υπάρχει –και στο site του Giorgou– απλά είναι καλά κρυμμένο... Giati arage;

ΟΦΙΣ

ΣΤΟ ΒΩΜΟ ΤΗΣ ΝΕΑΣ ΤΑΞΗΣ

«Οι πολιτικές όψεις της παγκοσμιοποίησης είναι αυτές που θα θέσουν τις μεγάλες προκλήσεις της νέας χιλιετίας» σύμφωνα με την άποψη του Γιωργάκη, όπως την κατέθεσε ο ίδιος σε μια διάλεξή του στο Πανεπιστήμιο Χάρβαρντ των ΗΠΑ, στην οποία ο «κράτιστος» υποστήριξε με ταξύ άλλων ότι:

Η πολιτική παγκοσμιοποίηση απαιτεί συνέπεια στη δράση, δεδομένου ότι «για να διατηρήσει παγκόσμια αξιοπιστία, η διεθνής κοινότητα θα χρειαστεί παγκόσμιες αρχές, με βάση τις οποίες θα μπορεί να μετρηθεί και να εκτιμηθεί».

Παράδειγμα η ανάληψη δράσης στα Βαλκάνια –το 1999–, όπου «μία κοινότητα στο Κόσοβο εκδιώχθηκε βίαια και ωμά από τα σπίτια της και μία άλλη χώρα βομβαρδίστηκε». Εκεί, «βομβαρδίζοντας τη Γιουγκοσλαβία, η διεθνής κοινότητα, ή τουλάχιστον ένα σημαντικό μέρος της, υιοθέτησε μια τολμηρή στάση σ' ένα ηθικό δίλημμα: ότι, δηλαδή, ο ανθρώπινος πόνος δε μπορεί να υποτάσσεται στην κρατική κυριαρχία».

«Αυτή η στάση είχε τη δυναμική να γίνει παγκόσμια αρχή, δεν την εφαρμόσαμε όμως σε άλλες περιοχές, όπως για παράδειγμα στο Ανατολικό Τιμόρ, όπου επίσης υπήρξε συστηματική βία, αλλά η διεθνής κοινότητα παρακολουθούσε αμήχανη».

Αυτά βεβαίως ο Γιωργάκης τα έλεγε στα τέλη του 1999, πολύ πριν από την εισβολή στο Ιράκ, στην οποία επιτέλους η διεθνής κοινότητα –τουτέστιν οι ΗΠΑ και κάποιοι σύμμαχοι τους– αποκατέστησε την «παγκόσμια αξιοπιστία» της.

Πώς να μη τον αγαπούν ο Πάουελ, η Κοντολιζα, ακόμα και η Μαντλίν, ή ο Μπιλ και ο Τζορτζ και όλος ο συρφετός.

Τ.Κ.Δ.

ΚΥΡΙΟΝ Τ. ΚΑΤΑΛΛΗΛΟΤΕΡΟΝ

Μεγάλε αρχηγέ, συχνά ακούω ότι ευχαριστείτε εκ βάθους καρδιάς τους οπαδούς που Σας στέλνουν για να χειροκροτήσουν το τέλος της καριέρας Σας. Μήπως έχει άποψη ο κ. Κρεμαστινός, γιατί πολύ βάθος πρέπει να έχει αυτή η καρδιά Σας.

Μοναδικέ Ηγεμόνα, Σας υπενθυμίζω ότι οφείλετε άλλο ένα ευχαριστώ στους Αμερικανούς για την πολλαπλή υποστήριξή τους στην οκταετία που τόσο απλόχερα Σας εμπιστεύτηκαν. Όπως τότε στα Ίμια. Γιατί ουδείς, μηδέ εξαιρουμένου του μπάρμπα-Σαμ, συγχωρεί τους αγνώμονες.

Κύριε Καθηγητά, αν και απεχθάνεστε τα λαϊκά άσματα, κάτι για το οποίο ουδείς μπορεί να Σας κατηγορήσει, στο νου μου έρχεται το άσμα του συμπαθούς Γ. Κοινούση που μια εποχή χάλαγε κόσμο άδοντας: «δεν καταλαβαίνω τίποτα». Γιατί την αποχώρησή Σας χειροκροτούν κι όχι το έργο Σας.

Αποκλειστικέ Θεμελιωτή του Εκσυγχρονισμού, θα ήθελα να Σας υπενθυμίσω ότι μέσα στο πακέτο των δεσμεύσεων που θα υπογράψει ο βεζιρης και οσονούπω χαλίφης του Κινήματος θα πρέπει να συμπεριληφθεί και η αναγραφή στις αστυνομικές μας ταυτότητες της ένδειξης «εκσυγχρονιστής»/«αναχρονιστής», έτσι ώστε να υπάρχουν όλα τα στοιχεία των υπηκόων Σας καταχωρημένα. Για την καλύτερη διαχείρισή τους.

Πολυπολιτισμικότετε, θα ήθελα να μας κοινοποιήσετε ως καλός γονέας τι θα απογίνουν τα ορφανά Σας κ.κ. Πανταγιάς, Νεονάκης και τόσοι άλλοι οι οποίοι ανεξαρτήτως αποτελέσματος θα βρεθούν εκτός... εταιρείας. Κρίμα κι άδικο από θαμώνες του Μαξίμου να βρεθούν άστεγοι. Τουλάχιστον μεριμνήσατε για κάποια ιδιωτική ασφάλιση;

Σοφολογιότατε, Σας περνά από το νου ότι ο κ. Λαλιώτης δεν είναι από αυτούς που ξεχνούν εύκολα κι ότι ετοιμάζει τη μεγάλη ρεβάνς, με δεδομένο ότι πάρα πολλοί μέτοχοι της εταιρείας εκτιμούν τις αναμφισβήτητες ικανότητές του; Μπορείτε να βασιστείτε μόνο στις διαβεβαιώσεις του οπορτουνιστή κ. Μίλερ και των προϊσταμένων του;

Καταλληλότερε, αλήθεια πώς αισθάνεστε τώρα που οι δημοσκοπήσεις Σας εμφανίζουν τρίτο στην κατηγορία των «καταλληλότερων»; Θα χρειαστείτε τη βοήθεια του Κ. Στεφανή, που θα Σας φανεί αναμφισβήτητα χρήσιμος για κάποιο διάστημα. Άντε, καλό ταξίδι και μην παρεξηγείτε τους μετόχους της εταιρείας. Θα πρέπει να γνωρίζετε ότι ο καπιταλισμός είναι άγριο πράγμα. Ν.Μολ.

ΠΕΡΙ «ΝΕΟΥ» ΚΑΙ ΑΛΛΩΝ ΦΑΙΔΡΩΝ

Μετά από 20 τόσα χρόνια πασοκικής διακυβέρνησης, από τα οποία τα οκτώ τελευταία υπό τον αρχιερέα του εκσυγχρονισμού Κ. Σημίτη, ο Γιωργάκης χρειάστηκε –τώρα, παραμονές εκλογών– να επισκεφθεί τον Συνήγορο του Πολίτη για να διαπιστώσει αυτό που και ο τελευταίος πολίτης της χώρας γνωρίζει εδώ και πολύ καιρό: Ότι δηλαδή η γραφειοκρατία, η πολυνομία και η διαφθορά αποτελούν το μεγαλύτερο πρόβλημα του δημόσιου τομέα. Λες και έχει έλθει από άλλη χώρα, ή μάλλον από άλλο πλανήτη. Λες και δεν συμμετείχε ο ίδιος σε όλες τις κυβερνήσεις του «κινήματος της αλλαγής» από την εποχή ακόμα του πατέρα του μέχρι σήμερα.

Επιμένει ωστόσο στη διακήρυξη του «νέου» που υποτίθεται ότι δρομολογείται με την άτυπη ακόμα αναρρίχηση του στην ηγεσία του ΠΑΣΟΚ. Έτσι επανέλαβε το «νέο» σύνθημά του για τη «συμ-

μετοχική δημοκρατία», ζήτησε τη σύναψη ενός «νέου συμβολαίου εμπιστοσύνης» μεταξύ κράτους και πολιτών, για την επίτευξη ευρύτερης συναίνεσης, δεσμεύτηκε να μετατρέψει τον Συνήγορο του Πολίτη σε συντελεστή διαβούλευσης και διαλόγου μεταξύ κυβέρνησης και φορέων, τόνισε μάλιστα ότι από τις 8 Μαρτίου –εφόσον βεβαίως κερδίσει

το ΠΑΣΟΚ– «οι νόμοι που θα ψηφίζονται θα έχουν την σύμφωνη γνώμη των φορέων και των κοινωνικών εταίρων».

Μα, επί τόσα χρόνια που κυβερνά το ΠΑΣΟΚ, πριν από κάθε σημαντική ή «δύσκολη» απόφαση που ερχόταν για συζήτηση στη Βουλή, όλοι οι αρμόδιοι υπουργοί έσπευδαν να διαβεβαιώσουν την κοινή γνώμη ότι θα προηγούνταν διάλογος με τους φορείς και τους κοινωνικούς εταίρους. Δηλαδή μας κοροϊδεύαν όλες οι κυβερνήσεις του Ανδρέα Παπανδρέου και του Κώστα Σημίτη, αφού τέτοιος διάλογος ποτέ δεν υπήρξε επί της ουσίας, μας κοροϊδεύει τώρα κι ο Γιωργάκης, ο οποίος επιπροσθέτως εμφανίζει τον «διάλογο» σαν δική του εφεύρεση.

Κι έπειτα είναι κι αυτό το νέο «συμβόλαιο εμπιστοσύνης»... Δεν μας έφτασε εκείνο το παλιό «συμβόλαιο με το λαό» του 1981, το οποίο ξέφτισε αμέσως μόλις το ΠΑΣΟΚ έγινε εξουσία;

Τ.Κ.Δ.

Η ΑΣΥΔΟΣΙΑ ΤΩΝ ΜΜΕ

Στα... δυο στενά έβαλαν οι βουλευτές-μέλη της Επιτροπής Θεσμών και Διαφάνειας το Προεδρείο του Εθνικού Ραδιοτηλεοπτικού Συμβουλίου, το οποίο είχαν καλέσει προκειμένου να ζητήσουν εξηγήσεις για την προεκλογική ασυδοσία ορισμένων ιδιαίτερα ηλεκτρονικών μέσων ενημέρωσης.

Οι επικρίσεις για τον τρόπο λειτουργίας και την αποτελεσματικότητα του Συμβου-

λίου αρκετές, ιδιαίτερα βεβαίως από τους βουλευτές της αντιπολίτευσης, με μία ευχάριστη εξαίρεση ωστόσο και από την άλλη πλευρά, στο πρόσωπο του βουλευτή Ζακύνθου Διον. Γκούσκου, ο οποίος κατηρίασε την απαράδεκτη και προκλητικότητα, όπως τη χαρακτήρισε, εμφάνιση συγκεκριμένων καναλιών, είτε με τα «έκτακτα δελτία» για τις δραστηριότητες του Γιωργάκη, είτε με τίτλους όπως «ε-

κλογές για δύο».

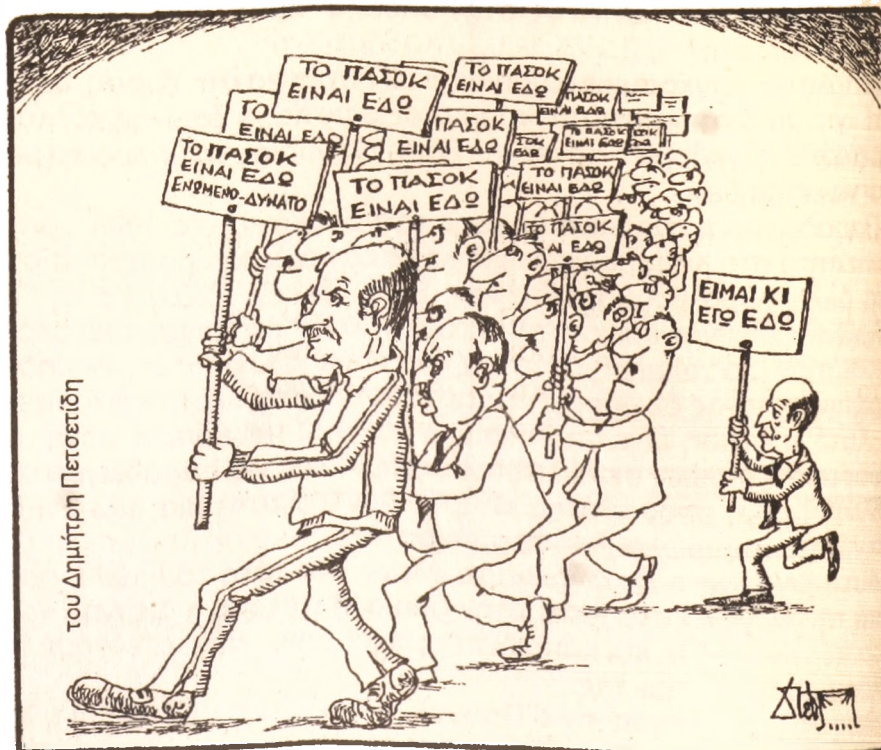
Και τα είπε πολύ καλά ως εκπρόσωπος της κυβερνητικής παράταξης, αν και, όπως παρατήρησαν πικρόχολα κάποιοι δημοσιογράφοι, ο κ. Γκούσκος δεν πρόκειται να είναι υποψήφιος στις επικείμενες εκλογές, που σημαίνει ότι δεν διακινδύνευε τίποτε επικρίνοντας το ΕΣΡ. Έστω κι έτσι όμως...

Τ.Κ.Δ.

ΣΕ ΑΔΙΕΞΟΔΟ Ο ΣΑΜΑΡΑΣ

Σε αδιέξοδο μαθαίνουμε ότι βρίσκεται ο Αντώνης Σαμαράς μετά την άρνηση του Κ. Καραμανλή (όπως λέγεται, κατόπιν συμφωνίας με τη Ντόρα) να συζητήσει την πιθανή επανένταξή του στη ΝΔ πριν τις εκλογές της 7ης Μαρτίου. «Θέλω οπωσδήποτε να ξαναμπώ στην πολιτική», λέει σε φίλους του, αλλά κανείς δεν ξέρει πλέον τι να τον συμβουλεύσει. Σύμφωνα με τις ίδιες πληροφορίες κανείς δεν πρέπει να αποκλείει πλέον μια συνεργασία του εναπομείναντος κόμματος του κ. Σαμαρά με το ΠΑΣΟΚ, δεδομένου ότι και συνδέεται φιλικά με τον Γ. Παπανδρέου και έχουν αρχίσει οι σχετικές βολιδοσκοπήσεις. Και ο ίδιος γνωρίζει φυσικά ότι σε μια τέτοια περίπτωση πρέπει να ξεχάσει την εκλογική πελατεία του στη ΝΔ. Θα είναι «τελειωμένος» εκεί. Αλλά μήπως δεν είναι αυτό το κύριο ερώτημα που τον απασχολεί και αποσκοπεί αλλού;

Z.P.

Εφημερολόγιο

Πέμπτη 15 Ιανουαρίου

- Κάτι έχουν πάθει στη «Μεγάλη Δημοκρατική Παράταξη» με τις καταιγίδες. Δεν μας φτάνουν τα «brainstorm» και τα «lawstorm» – η «επικοινωνιακή καταιγίδα» είναι στο αποκορύφωμα(;) της. Κάτι «η δυναμική της αλλαγής», κάτι η «πανστρατιά», αυτό το τηλεμάρκετινγκ του Γ.Α. Παπανδρέου (του μικρού) αλλοιώνει την πολιτική κουλτούρα και απειλεί τη λειτουργία του ίδιου του πολιτικού συστήματος...

Παρασκευή 16 Ιανουαρίου

- Αντιγράφω από την πρόταση Παπαθεμελή προς ΚΚΕ, ΣΥΝ και ΔΗΚΚΙ για συνεργασία: «Η υπερδύναμη της διαπλοκής δημιούργησε ένα ψυχωσικό φαινόμενο στη χώρα, το οποίο αγγίζει τα όρια του παραλόγου». Και αντιγράφω από τη συνέντευξη Παπαθεμελή στο *Αντί*: «Ουδέποτε εκλέχθηκε υποψήφιος με ποσοστό... 130%! No other comments, Giorgos...

Σάββατο 17 Ιανουαρίου

- Μετά τον αμερικανικό τρόπο διεξαγωγής του εκλογικού αγώνα που λανσάει ο Γ.Α. Παπανδρέου (ο μικρός), νά που έρχεται άμεσα και η λαϊκή απήχηση. Η συνήθεια των επίσημων προεκλογικών στοιχημάτων για την πρόβλεψη του νικητή εν είδει ιπποδρόμου, που συνηθίζεται στη Δύση και ήδη στις ΗΠΑ, μας ήρθε και εδώ, όπως πληροφορούμαι από σχετικό ρεπορτάζ στα κανάλια.

- «Deep freeze» (απλώς εξασκώ τα αμερικανικά μου, διότι δεν γνωρίζω τι θα βγάλει η κάλπη το Μάρτη...) πλήττει τη Νέα Υόρκη και την Ουάσιγκτον. Πρόκειται κυριολεκτικά για πολιτικό ψύχος. Βλέποντας τις σχετικές εικόνες στην τηλεόραση, αναρωτιέμαι γιατί δεν δίνει ο πρόεδρος Μπους μια εντολή στο θερμόμετρο να ανέβει ή, ακόμα καλύτερα, γιατί δεν καταγγέλλει στη διεθνή κοινότητα τον «τρομοκρατή» καιρό, πριν προχωρή-

σει στον βομβαρδισμό του.

Κυριακή 18 Ιανουαρίου

- Η «Μεγάλη Δημοκρατική Παράταξη» που ευαγγελίζεται σε αντικατάσταση του ΠΑΣΟΚ ο Γ.Α. Παπανδρέου (ο μικρός) θα «είναι το κόμμα της προσφοράς», όπως είπε κατά τη διάρκεια της περιόδου της. MEMO για τις εκλογές: Να μην ξεχάσω ότι σύμφωνα με τους νόμους της (παλαιάς) Αγοράς, την οποία πολύ υπολήπτεται το (ακόμα) ΠΑΣΟΚ, μετά την προσφορά έρχεται και η... ζήτηση.

- Πολύ ευγενικά και ρομαντικά περιέγραψε ο πρόεδρος Καραμανλής (ο ανιψιός) τι μας έχει κάνει το ΠΑΣΟΚ ως κυβέρνηση τόσα χρόνια, όταν αποκάλεσε την πρόσφατα σοβατισμένη με επικοινωνιακό λίφτινγκ «δημοκρατική» παράταξη (πάλαι ποτέ «Κίνημα» και «κόμμα») «εραστής της εξουσίας».

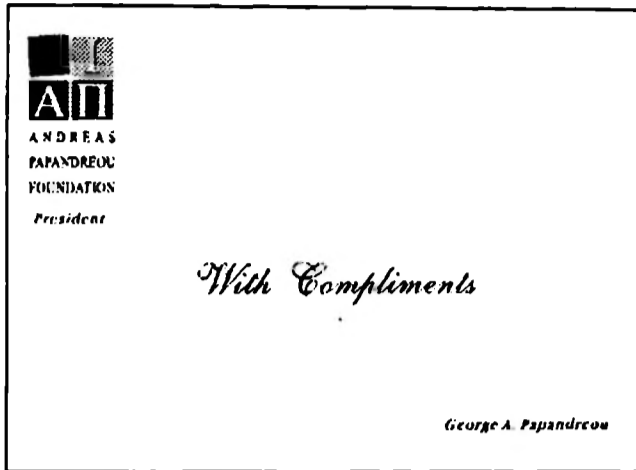
- «Η Ε.Τ.Α είναι η ελληνική πατέντα διαπλοκής και κακοποίησης του δημοσίου συμφέροντος», είπε εύστοχα σήμερα ο Πρόεδρος Κωνσταντόπουλος από την παραλία όπου βρέθηκε, εκεί όπου διαδύωναν οι κάτοικοι Καλυβίων για το αίσχος «του ξεπουλήματος της παραλίας» από την Ε.Τ.Α. στο ξενοδοχείο Grand Resort στο Λαγονήσι. «Η πολιτική επιστρέφει, η εικόνα ξεθωριάζει», που λέει και πρωτοσέλιδα σήμερα η *Καθημερινή*;

- Πάντως στην έρευνα της Rass για λογαριασμό του Σκάι, που... βοηθάει την *Καθημερινή* να βγάλει το παραπάνω συμπέρασμα, το 74,2% των ερωτηθέντων θεωρεί συνυπεύθυνο τον Γ.Α. Παπανδρέου (τον μικρό) για όσα έχουν γίνει στη χώρα τα τελευταία χρόνια...

- Αυτό το 25,8%, αναρωτιέμαι, πού ζούσε τόσα χρόνια; Στα σποτάκια του ΠΑΣΟΚ;

Δευτέρα 19 Ιανουαρίου

- Προφανώς για να έχει τα επιστημονικά και μετεκλογικά νώτα του φυλαγμένα, ο γκου-

Κακοηδέστατο βεβαίως: Δυο φίλοι συζητούν και ο ένας είναι αμήχανος ενόψει της ανάληψης της προεδρίας του ΠΑΣΟΚ από τον Γ.Α. Παπανδρέου (το μικρό). «Λένε ότι είναι αμερικανόφιλος», λέει. Και ο συνομιλητής του του απαντά: «Όχι, ρε συ, κάνουν λάθος. Φιλέλληνας είναι!»!!!

ρού των γκάλοπ Ηλίας Νικολακόπουλος από *Τα Νέα* ξεκαθαρίζει: «Η ανάγνωση και ερμηνεία [σ.σ. των δημοσκοπήσεων] πρέπει να γίνει με ιδιαίτερη επιφυλακτικότητα. Η πρώτη και εν θερμώ δημοσκοπική καταγραφή είναι σημείο αφετηρίας»...

- Προκαταρκτική εξέταση για το κόστος κατασκευής της Αττικής Οδού, με αφορμή ερώτηση βουλευτών της ΝΔ, ανέθεσε στην Εισαγγελέα Πρωτοδικών Ελένη Τουλουπάκη ο Προϊστάμενος της Εισαγγελίας Δημήτρης Παπαγελοπούλου. Αναζητά αυτεπάγγελτα αδικήματα... Εξηγείται έτσι ίσως –και μερικώς– η χαρά ορισμένων πρωτοσέλιδων για τον νέο επί... Ελλάδος (ίσως και επί Γης, αν κρίνουμε από τον ενθουσιασμό πολιτικών παραγόντων της αλλοδαπής) Μεσσία...

Τρίτη 20 Ιανουαρίου

- Κατάργηση των ασφαλιστικών εισφορών για τέσσερα χρόνια μετά την πρόσληψη νέων μέχρι 28 ετών εξήγγειλε σήμερα από το Λαύριο ο Γ.Α. Παπανδρέου (ο μικρός). Ως γνωστόν, το ένα τρίτο των ασφαλιστικών εισφορών το πληρώνει ο ασφαλισμένος και τα δύο τρίτα ο εργοδότης. Αν γίνει πράξη ποτέ η παραπάνω εξαγγελία, ποιος βγαίνει περισσότερο ωφελημένος; Το ένα τρίτο ή τα δύο τρίτα; Για το 35ωρο που θα δημιου-

Στα αμερικανικά έστειλε τις γιορτινές ευχές του ο έλληνας υπουργός Εξωτερικών – εξ ου και η κάρτα. Αυτή ήταν που μου θύμισε το ανέκδοτο που κυκλοφορεί εσχάτως...

γούσε υγιείς προϋποθέσεις για τη δημιουργία νέων θέσεων εργασίας μήπως έχει να μας πει τίποτα;

- Πάνω από 500.000 είναι οι εγγεγραμμένοι άνεργοι στην Ελλάδα, αναγκάστηκε να παραδεχθεί ο ΟΑΕΔ...

- «Καλημέρα από το Λαύριο, για ένα καλύτερο αύριο!», είπε σήμερα ο Γ.Α. Παπανδρέου (ο μικρός) και μου έφτιαξε τη μέρα! Τι ωραία που είναι η ζωή «χωρίς μίζερια»! Τι ωραία που κλαϊδούν τα πουλάκια στα κλαδιά! Τι ωραία που είναι η ζωή μέσα από τα πρωτοσέλιδα των συμπολιτευόμενων εφημερίδων! Τι ωραία που θα είναι η ζωή μετά από μια μαζική λοβοτομή!!

Τετάρτη 21 Ιανουαρίου

- «Παρών και στην πρώτη γραμμή» δήλωσε σήμερα ο σύντροφος πολίτης Λαλιώτης, μετά τη συνάντησή του με τον μέλλοντα πρόεδρο Γ.Α. Παπανδρέου (τον μικρό). Η «Πρώτη γραμμή» είναι η δωδέκατη θέση στο ψηφοδέλτιο Επικρατείας. Απ' ό,τι είχε πει και ο ίδιος στην ομιλία της παραίτησής του από γραμματέα του ΠΑΣΟΚ, την οποία και «θύμισε» στον μέλλοντα πρόεδρο, δίνει «μάχες εμπροσθοφυλακής γι' αυτά που έρχονται, και όχι οπισθοφυλακής γι' αυτά που έφυγαν ή φεύγουν» ...

Εφημερη

Η γιορτή της ανδρώπινης αξιοπρέπειας

Η μεγάλη διαδήλωση, που προς στιγμήν είχε απαγορευτεί, τελικά πραγματοποιήθηκε με μεγάλη επιτυχία την Τετάρτη. Όμως καθημερινά, από τις 17 μέχρι και τις 22 του Γενάρη, γίνονταν παντού στην απέραντη πολιτεία της Βομβάης πορείες, λαϊκά δρώμενα και γιορτές κάθε στιγμή. Ήταν μια γιορτή των χρωμάτων, των μειονοτήτων, του Τρίτου Κόσμου και της ανδρώπινης αξιοπρέπειας.

Περισσότεροι από εκατό χιλιάδες ακτιβιστές του κινήματος κατά της φιλελεύθερης παγκοσμιοποίησης από όλο τον κόσμο έδωσαν το παρόν στο 4ο Παγκόσμιο Κοινωνικό Φόρουμ που οργανώθηκε στη Βομβάη της Ινδίας από τις 17 έως τις 22 Ιανουαρίου.

Έδρα του Κοινωνικού Φόρουμ παραμένει το Πόρτο Αλέγκρε στη Βραζιλία. Για φέτος όμως αποφασίστηκε να διεξαχθεί η παγκόσμια συνάντηση στην Ινδία, μια αναπτυσσόμενη χώρα με ένα δισεκατομμύριο κατοίκους, η οποία αντιμετωπίζει οξύτατα κοινωνικά και οικονομικά προβλήματα.

Η ίδια η Βομβάη, με 16 εκατομμύρια κατοίκους, στους οποίους προστίθενται

άλλες 300.000 που την επισκέπτονται καθημερινά σε αναζήτηση δουλειάς, είναι μια παραθαλάσσια πόλη, δυτικότροπη, αλλά και με ισχυρότατη την παρουσία του βουδισμού και του ειρηνευτικού κινήματος – αρκεί να σκεφτεί κανείς ότι από δω ξεκίνησε ο Γκάντι τον αγώνα του για την ανεξαρτησία της χώρας. Ένα εμπορικό κέντρο της Ανατολής με εντονότατες αντιθέσεις, όπου δίπλα σε παραγκουπόλεις ξεφυτρώνουν υπερπολυτελή ξενοδοχεία, ουρανοξύστες που στεγάζουν γραφεία πολυεθνικών, τράπεζες σε κτήρια νεογοτθικού ρυθμού, απομεινάρια της βρετανικής κυριαρχίας.

Αυτή η αντίθεση ανάμεσα στον πλούτο και την εξαθλίωση είναι εντονότατη στη Βομβάη, όπως είναι σαφές ότι εδώ δεν συναντούμε στοιχεία από τη δημοκρατική παράδοση της Ευρώπης· όμως δεν συναντούμε ούτε την ευμάρεια, τον καταναλωτισμό και εντέλει την απάθεια του δυτικού κόσμου.

Σ' αυτό το σκηνικό έχουν συγκεντρωθεί οι χιλιάδες των ακτιβιστών του κινήματος κατά της νεοφιλελεύθερης παγκοσμιοποίησης, στην πλειοψηφία τους από χώρες της Ασίας και της Αφρικής,

λιγότεροι από την λατινική Αμερική και ακόμα λιγότεροι από την Ευρώπη.

Σε αντίθεση με προηγούμενες συναντήσεις, στη Φλωρεντία ή στο Παρίσι, τη φορά αυτή οι εκπρόσωποι δεν προέρχονται τόσο από πολιτικά κόμματα και μετωπικές οργανώσεις, όσο από κοινωνικά κινήματα της βάσης. Κινήματα και ομάδες που δημιουργούνται από τον απλό κόσμο και αγωνίζονται για να δώσουν λύσεις σε οξύτατα προβλήματα που αντιμετωπίζουν χώρες του Τρίτου Κόσμου και έχουν σχέση με παραβιάσεις στοιχειωδών ανθρωπίνων δικαιωμάτων ως τη διαχείριση των φυσικών πόρων και τον καταμερισμό του παγκόσμιου εισοδήματος.

Δικαίωμα στη ζωή, στην εκπαίδευση, στην αξιοπρέπεια, είναι το περιεχόμενο των συνθημάτων.

Συναντήσαμε πολλούς βουδιστές μοναχούς από το Θιβέτ, που ήρθαν εδώ για να συζητήσουν και να διαδηλώσουν υπέρ των θρησκευτικών ελευθεριών στη χώρα τους, Σουδανούς της οργάνωσης «Νάρκες, Ορυκτά και Λαός», που αγωνίζονται για να «καθαρίσει» η χώρα τους από τις νάρκες που κάθε χρόνο δολοφονούν χιλιάδες παιδιά, οργανώ-

Πολύχρωμο, πολύβουο πλήθος. Γυναίκες, μοναχοί από το Θιβέτ, κάθε καταπιεσμένη μειονότητα ήταν παρούσα και διαδήλωσε στην Βομβάη.

σεις Ινδών, κυρίως γυναικών από παραγκουπόλεις, που μάχονται κατά της επαιτείας, της πορνείας και της παιδικής εργασίας. Οι αριθμοί είναι ενδεικτικοί του μεγέθους του προβλήματος: Κάθε χρόνο 7.000 γυναίκες που έρχονται από το Νεπάλ στην Ινδία, πέφτουν θύματα κυκλωμάτων πορνείας, 11,2 εκατομμύρια ανήλικοι εργάζονται, ενώ πολλοί περισσότεροι είναι εκείνοι που υποχρεώνονται να ζητιανεύουν.

Στην καρδιά μιας από τις μεγαλύτερες χώρες στον κόσμο, με οξύτερες κοινωνικές αντιθέσεις, το 4ο Παγκόσμιο Κοινωνικό Φόρουμ προσέγγισε, κοντολογίς, τα προβλήματα των αναπτυσσόμενων χωρών με τη διοργάνωση οκτώ συνεδρίων και 1200 εκδηλώσεων, στις οποίες κυριάρχησαν ζητήματα σχετικά με τον πόλεμο, με το φονταμενταλισμό, με το σύστημα της κάστας και των παριών, με το νερό και την εθνική κυριαρχία στα τρόφιμα, με το παγκόσμιο σύστημα διακυβέρνησης και το έθνος-κράτος.

Μαζί με τις άλλες οργανώσεις και το Ελληνικό Κοινωνικό Φόρουμ, το οποίο συμμετείχε σε συζητήσεις για το διεθνές σύστημα των στρατιωτικών βάσεων, για τη χάραξη μιας εναλλακτικής πολιτικής κατά του Παγκόσμιου Οργανισμού Εμπορίου και για την υπεράσπιση των αγροτών από τα μεταλλαγμένα.

Με όλα αυτά πάντως, το Φόρουμ στην Ινδία έδειξε πραγματικά –για άλλη μια φορά– τις ασύλληπτες για τη δυτική απάθεια δυνατότητές του. Οι ολιγομελείς ευρωπαϊκές αντιπροσωπείες βλέ-

παμε καθημερινά ένα απίστευτο πολύχρωμο ανθρωπομάνι που χόρευε, τραγουδούσε, έπαιζε και ταυτόχρονα διεκδικούσε, με κύρος και συγκινητική εμμονή, τίποτε λιγότερο και τίποτε περισσότερο από τον κόσμο!

Καταγράψαμε τις εκατοντάδες ονόματα των οργανώσεων που συμμετείχαν σ' αυτή τη γιορτή; από τους Ταμίλ της Ν. Ινδίας, από το Βιετνάμ, το Θιβέτ, τη Βραζιλία και την Αφρική. Οι πιο αμήχανοι, οι πιο ενοχικοί, οι πιο μπερδεμένοι ήταν οι Ευρωπαίοι. Τα αιτήματα και η απόγνωση των ινδών αγροτών, ιθαγενών, μειονοτήτων, και παριών και συγχρόνως οι θέσεις και οι διεκδικήσεις τους είναι υπεράνω τυπικής δυτικότητας ερμηνείας και τοποθέτησης. Στη Βομβάη βρήκαμε τον κόσμο! Γυμνό, πεινασμένο, δυστυχή, αλλά όχι απελπισμένο, παρά μαχητικό και αξιοπρεπή. Η τοπική κουλτούρα, η Hindu παράδοση, η παθητική αντίσταση του κινήματος του Γκάντι έχουν διαμορφώσει αυτόν τον τεράστιο πληθυσμό, ώστε οι βασικές του αντιδράσεις να μην έχουν τη βίαιη μορφή των δυτικών εξεγέρσεων.

Νιώθεις όμως το ρεύμα που φουσκώνει υπόγεια, νιώθεις την ένταση και τη δράση της ιστορίας, νιώθεις ότι ο κόσμος υπάρχει και είναι αλλού, εκτός της περιχαρακωμένης δυτικής ευημερίας και απάθειας.

Ανάμεσα στο πολύχρωμο πλήθος, παρόντες και ο Μουσταφά Μπαργούτι από την Παλαιστίνη, ο Γιόσι Μπειλίν από το Ισραήλ, ο Τσίκο Γουϊτέκες από

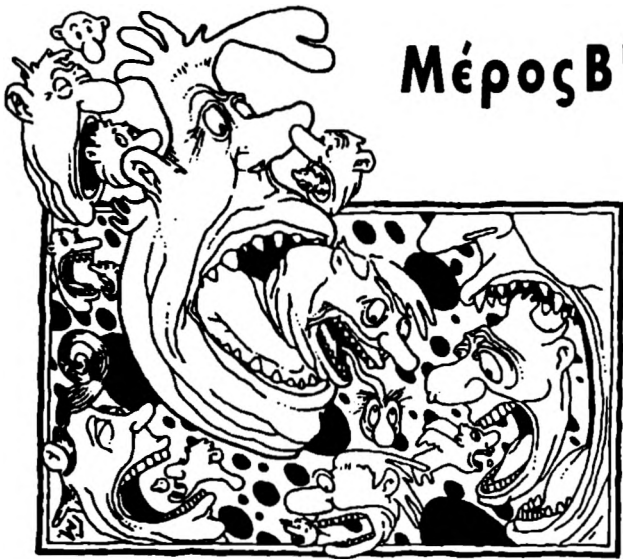
τη Βραζιλία, ο πολύς Αχμέτ Μπεν Μπελά, ο Σαμίρ Αμίν, ο Φάουστο Μπερτινότι από την Ιταλία, ο πρώην γενικός διευθυντής της UNESCO Φεντερίκο Μαγιόρ και η πρώην πρόεδρος της Ιρλανδίας Μαίρη Ρόμπισον.

Παρ' όλα αυτά, η ακτιβίστρια Μέντα Πανάρ αισθανόταν ότι τον τόνο έδιναν οι παρίες, οι καταπιεσμένοι, οι αναλφάβητοι, που επιτέλους βρήκαν ένα βήμα! Είναι τόση η συγκίνηση των ανθρώπων αυτών, που επιτέλους εκφράζονται και αισθάνονται πως υπάρχουν άνθρωποι οι οποίοι τους ακούνε, ώστε όλα τ' άλλα περιττεύουν.

Το Φόρουμ στην Ινδία διεκδικεί μια συγκλονιστική αριστερή προοπτική σε παγκόσμιο επίπεδο. Έναν άλλο προβληματισμό σε σχέση με τη ρήξη ή την επανάσταση. Εμείς μια ευημερούσα μειονότητα κι εκείνοι μια ασύλληπτα μεγαλύτερη πλειονότητα που λιμοκτονεί. Ο δρόμος λοιπόν είναι ένας!

ΜΑΝΟΣ ΣΤΕΦΑΝΙΔΗΣ
ΠΑΥΛΟΣ ΝΕΡΑΝΤΖΗΣ

Μέρος Β'

Το χρονικό μιας τιτανομαχίας

Ώρα για δουλειά και όχι για κουβέντες: 1

Την ώρα που σύσσωμη η Μεγάλη Δημοκρατική Παράταξη δόξαζε την έλευση του Μεσσία επί της Γης, ο Πασχαλίδης βγήκε και ψέλλισε το αυτονόητο, ότι η εμμονή στο επικοινωνιακό στυλ μπορεί να αποβεί εις βάρος της πολιτικής ουσίας. Στο ΠΑΣΟΚ επικράτησε αμηχανία και μικροπανικός. Ο κυβερνητικός εκπρόσωπος κράτησε διακριτικές αποστάσεις λέγοντας «είναι ώρα για δουλειά και όχι για κουβέντες», που στη γλώσσα των εκπροσώπων σημαίνει «τι κάθεται και λέει ο μαλάκας», ενώ άλλα στελέχη πρώτης γραμμής, εξέφρασαν ανοιχτά την υπόνοια ότι οι δηλώσεις Πασχαλίδη στόχευαν ευθέως στο κασκόλ του νέου αρχηγού. «Δεν άκουσα τι είπε ο Πασχαλίδης, δεν ξέρω σε τι αναφέρεται και μη με μπλέκετε γιατί είμαι και οικογενειάρχης άνθρωπος», είτε χαρακτηριστικά ο Γιάννος Παπαντωνίου, με σθένος αντάξιο ενός πολιτικού στελέχους που εποπτεύει προμήθειες τρισεκατομμυρίων στο ΚΥΣΕΑ.

Την επόμενη ο Πασχαλίδης βγήκε και ξεκαθάρισε ότι η δήλωσή του διαστρεβλώθηκε από τα κανάλια: «Αυτό που εννοούσα είναι ότι όλοι μαζί πρέπει να συσπειρωθούμε για τη νέα νίκη, με αρχηγό τον Γιώργο Παπανδρέου», είπε απευθυνόμενος στις μύτες των παπουτσιών του και αποδεικνύοντας ότι είναι άνθρωπος που δεν μασάει τα λόγια του.

Ώρα για δουλειά και όχι για κουβέντες: 2

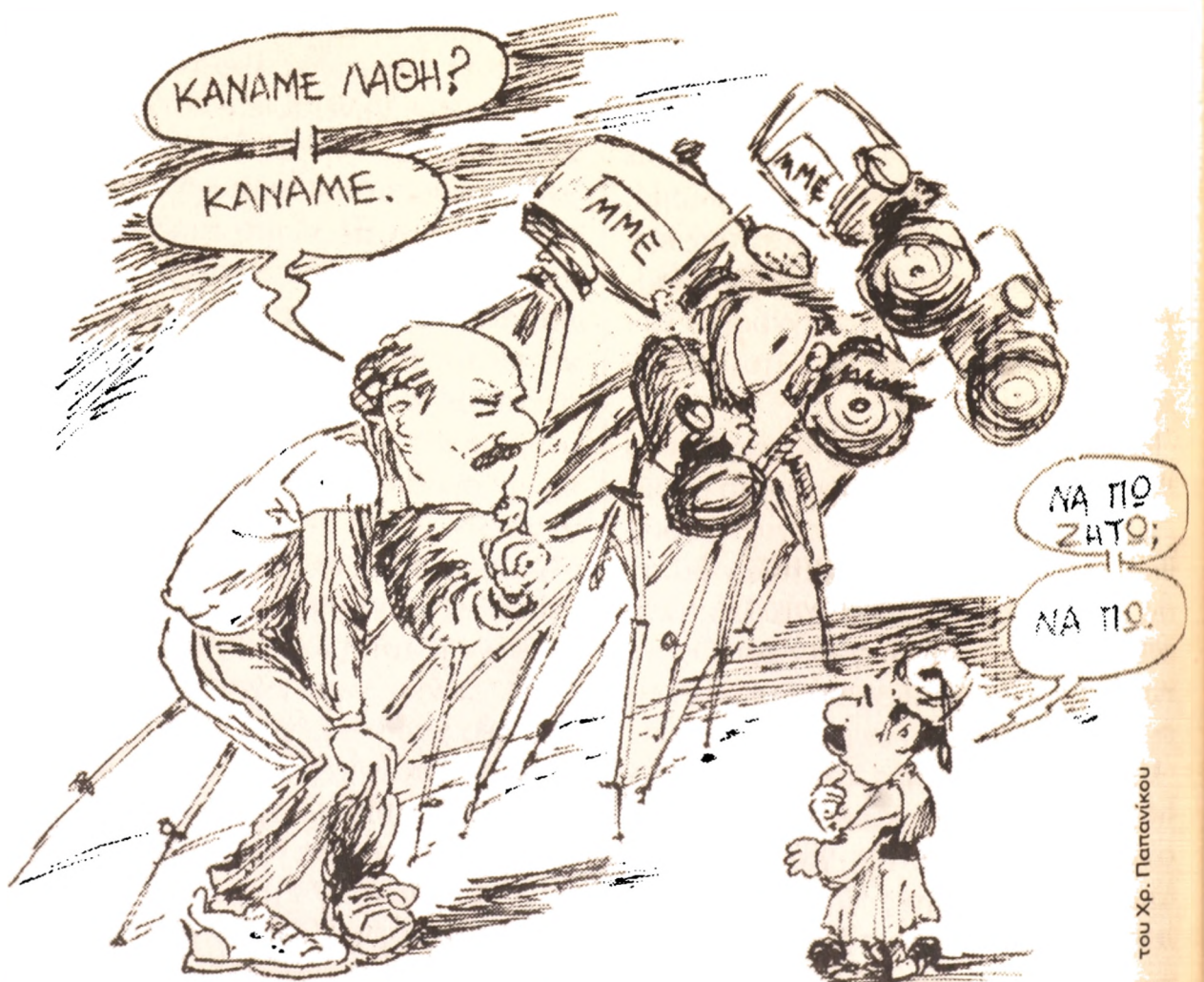
Αν βρισκόμασταν στην Αγγλία, ή σε οποιαδήποτε άλλη μη Κεντροαφρικανική χώρα, θάχανε βγει τουλάχιστον τρεις διευθυντές ειδήσεων και θα είχαν πει: «Κάτσε ρε Πασχαλίδη, αυτά δεν

είπες; Είναι σωστό, προκειμένου να βγεις εσύ από τη δύσκολη θέση, να συκοφαντείς εμάς ότι σε διαστρεβλώνουμε; Έχουμε και ένα όνομα στην πιάτσα». Εδώ δεν γίνονται αυτά. Πρώτον γιατί το όνομα που έχουνε στην πιάτσα είναι πολύ χειρότερο από αυτό για το οποίο τους συκοφάντησε ο Πασχαλίδης και δεύτερον γιατί αυτή την ύστατη στιγμή όλοι δουλεύουμε για το συμφέρον της Μεγάλης Δημοκρατικής Παράταξης, παραμερίζοντας τους εγωισμούς, ασχέτως αν είμαστε υπουργοί ή κανάλια.

«Πιστεύομεν και εις το 35ωρον»

Απαλλαγμένος από τα βαρίδια της οκταετίας Σημίτη, ο Χρυσοχοϊδης διαβεβαίωσε τη ΓΣΕΕ ότι το ΠΑΣΟΚ βλέπει θετικά την υπόθεση του 35ωρου και ότι πρέπει σύντομα να ξεκινήσει ο σχετικός διάλογος. Η είδηση έκανε το γύρο του κόσμου, για να τη μαζέψει ο Πρωτόπαπας δωδεκάμισι λεπτά αργότερα, πριν καταρρεύσουν ολοκληρωτικά οι

διεθνείς χρηματαγορές και ευτυχώς πριν μας βομβαρδίσει το ΝΑΤΟ. «Τέτοιο θέμα δεν τίθεται από πλευράς μας», είτε ο κυβερνητικός εκπρόσωπος, «αλλά γενικά είμαστε υπέρ του διαλόγου των παραγωγικών τάξεων, αρκεί φυσικά να είναι διασφαλισμένο εξ αρχής ότι δεν πρόκειται να καταλήξει πουθενά». Δεν είναι, λέει, ώριμη η κοινωνία. Επ' αυτού υπάρχει όντως ένα ζήτημα, διότι περιέργως η κοινωνία είναι ώριμη για διάφορα πράγματα, όπως η ιδιωτικοποίηση του φυσικού πλούτου και η διαχείριση του προϋπολογισμού μέσω διπλών βιβλίων, αλλά στο ζήτημα του 35ωρου έχει επιδείξει μια ανεξήγητη ανωριμότητα. Κάτι ανάλογο συμβαίνει και με τη νομιμοποίηση των ιδιωτικών πανεπιστημίων, που αποτελεί πρωτοποριακή θέση του Γ. Παπανδρέου, εν σχέσει με τη νομιμοποίηση της φούντας, που αποτελεί επίσης πρωτοποριακή θέση του Γ. Παπανδρέου. Ο Χρυσοχοϊδης από την πλευρά του διευκρίνισε ότι είναι ορκισμένος

του Χρ. Παπανικου

εχθρός της μείωσης του χρόνου εργασίας και ότι το ακριβές νόημα των δηλώσεών του ήταν να συσπειρωθούμε για τη νέα νίκη, με αρχηγό κ.λπ. κ.λπ. «Εκλογές είναι, λέμε καμία μαλακία παραπάνω», είπε και δεσμεύτηκε ότι το ζήτημα του 35ωρου θα εξεταστεί διεξοδικά και με σοβαρότητα στο επικείμενο συνέδριο, όπου ένα ευρύ σώμα 4000 αντιπροσώπων θα χοροπηδάει ασταμάτητα φωνάζοντας: «νάτος νάτος ο Πρωθυπουργός».

Ισότιμη μεταχείριση

Πρέπει πάντως να παραδεχτεί κανείς ότι με το που έβγαλε οδηγία το ΕΣΡ για ισότιμη αναλογική μεταχείριση των κομμάτων, όλα τα κανάλια έσπευσαν να συμμορφωθούν αποδεικνύοντας τη δημοκρατική τους ευαισθησία. Χαρακτηριστικό είναι το εγνωσμένου κύρους εβδομαδιαίο ток-σόου «Στα Σαγόνια του Πρετεντέρη», όπου την τελευταία φορά εκλήθησαν μεταξύ άλλων οι Ορέστης Κολοζώφ και Πέτρος Κουναλάκης, ώστε να εκπροσωπούνται όλες οι υπαρκτές τάσεις της Αριστεράς. Δηλαδή τόσο αυτή που αντιμάχεται τον Συνασπισμό, όσο και αυτή που τον εγκατέλειψε για να πάει στο ΠΑΣΟΚ. Πάγια θέση του σκληροπυρηνικού εκσυγχρονισμού είναι άλλωστε εδώ και καιρό ότι ο Συνασπισμός δεν έχει λόγο ύπαρξης, διότι αποστερεί πολύτιμες ψήφους από τη Μεγάλη Δημοκρατική Παράταξη, ενώ ο Κουναλάκης φερ' ειπείν έχει, διότι αποστερεί πολύτιμες ψήφους από το Συνασπισμό. Επ' αυτού έκανε και κάτι δηλώσεις ο Πρωτόπαπας ότι δε θα στενοχωρηθεί αν μείνει ο Συνασπισμός εκτός βουλής, αλλά δεν μπορείς να τον κατηγορήσεις, γιατί η αλήθεια είναι ότι ούτε ο Συνασπισμός θα στενοχωρηθεί ιδιαίτερω αν μείνει εκτός βουλής ο Πρωτόπαπας.

Επικοινωνιακή στρατηγική

Στα πλαίσια της εφαρμογής της οδηγίας του ΕΣΡ, τα δελτία ειδήσεων παραχωρούν πλέον περισσότερο χρόνο στα κόμματα της αριστεράς, προβάλλοντας κυρίως τις μεταξύ τους αλληλοεκτοξευόμενες κατηγορίες. Η δήλωση του Μίκη Θεοδωράκη ότι θα ψηφίσει Αριστερά, συνοδεύτηκε από εκτενές ρεπορτάζ που έδειχνε την Αλέκα να καταγγέλλει τον Κωνσταντόπουλο, τον

του Χρ. Παπανικολάου

Κωνσταντόπουλο να καταγγέλλει την Αλέκα και τον Τσοβόλα να καταγγέλλει και τους δύο. Η Αριστερά, που σε ζητήματα επικοινωνιακής στρατηγικής είναι εκατό χρόνια μπροστά, αντελήφθη ότι η τακτική αυτή της εξασφαλίζει έξτρα τηλεοπτική προβολή και συνέχισε να αλληλοϋβρίζεται εντατικά επί μέρες, προκειμένου να διεμβολίσει τους αναποφάσιστους.

Ανθ' ημών Παπακωνσταντίνου

Περιοδεύοντας στην Κρήτη, ο πρωθυπουργός της χώρας Κώστας Σημίτης είχε την ευκαιρία να παρουσιάσει την Περιφερειακή Χάρτα Σύγκλισης, μπροστά σε ένα ενθουσιώδες κοινό δεκάδων πασοκτζήδων του ευρύτερου δημόσιου τομέα και εκατοντάδων τηλεοπτικών συνεργείων τοπικής και εθνικής εμβέλειας. Παρά το γεγονός ότι οι Περιφερειακές Χάρτες Σύγκλισης επρόκειτο να αποτελέσουν το βαρύ πυροβολικό της προεκλογικής εκστρατείας του κυβερνώντος κόμματος, σήμερα κανένας δεν τις παίρνει σοβαρά. Ο Γιώργος Παπανδρέου για παράδειγμα έχει ξεκαθαρίσει εξ αρχής ότι η υπόθεση αυτή τον αφήνει παγερά αδιάφορο, πράγμα που διαψεύδει όσους τον κατηγορούν ότι αποφεύγει να τοποθετείται ξεκάθαρα πάνω σε προγραμματικά ζητήματα. Ο κ. Σημίτης από την πλευρά

του, έχοντας ειδοποιηθεί διακριτικά ότι αυτή η ιστορία με τις χάρτες κινδυνεύει να γίνει κουραστική, προτίθεται να παρουσιάσει μία ακόμα στη Θεσσαλία για την τιμή των όπλων και ακολούθως θα συμβάλει στην επιτυχή έκβαση της προεκλογικής μάχης αποσυρόμενος στο εξοχικό του στο Κορακοχώρι. Τις υπόλοιπες Περιφερειακές Χάρτες, σύμφωνα με σχετικό δημοσίευμα της *Ελευθεροτυπίας*, θα τις παρουσιάσει λέει κάποιος κ. Παπακωνσταντίνου, πολιτευτής Κοζάνης, σε μια θριαμβευτική περιοδεία ανά την Ελλάδα, που αναμένεται να προκαλέσει πολιτικό σεισμό και να πνιγεί μέσα σε πρωτοφανείς μαζικές εκδηλώσεις ενθουσιασμού.

ΚΩΣΤΑΣ ΚΟΛΙΓΙΩΡΓΟΣ

Να μη τους περάσει

Σκέψεις για τον νεοπαπανδρείσμό

του Πάνου Καζάκου

Η ωμή και ηθικά ενοχλητική αποκαθήλωση του Κώστα Σημίτη απαιτεί να ασχοληθούμε σοβαρά με τον διάδοχό του στο ΠΑΣΟΚ κ. Γ. Παπανδρέου. Γενικά, ο πολιτικός του λόγος ως τώρα δεν έχει πραγματικά προγραμματικό χαρακτήρα. Ουδένα δεσμεύει. Περιέχει ευχές, γενικολογίες, επιθυμίες. Αποστασιοποιείται από τις (συλλογικές) αποφάσεις της κυβέρνησης στην οποία συμμετείχε ως πλήρες μέλος χωρίς να διαφωνήσει ποτέ και χωρίς να εξηγήσει σε τι ακριβώς διαφωνεί. Διαγράφει το παρελθόν, επικαλείται εμμέσως το συναίσθημα μιας αποπροσανατολισμένης «δημοκρατικής παράταξης», ενθουσιάζει τον κομματικό μηχανισμό με την υπόσχεση να τον κρατήσει στην εξουσία, και εκφράζει εντέλει τη διαπλοκή του κόμματος με καλά οργανωμένα συμφέροντα. Αυτά άλλωστε τον ανέδειξαν και ενδιαφέρονται να μη αλλάξουν η κατανομή πόρων, οι προνομιακές προσβάσεις στην εξουσία και οι εξωθεσμικές συναλλαγές.

Πρέπει να το πούμε ευθέως: Ο Γ. Παπανδρέου αναδείχθηκε και στηρίζεται από τις δυνάμεις του *status quo*, δηλαδή της νέας συντήρησης, που έβλεπαν να χάνουν την εξουσία με τον Κώστα Σημίτη. Χρειάζεται να πούμε ονόματα; Ξεφυλλίστε τα τεύχη του Αντί και θα έχετε ένα πλήρη κατάλογο. Το πρόβλημα είναι ότι με τον τρόπο αυτό απειλείται με καταποντισμό η ιδέα του εκσυγχρονισμού των οικονομικών και πολιτικών δομών της χώρας. Αυτή όμως παραμένει επίκαιρη παρά τις ανακολουθίες, τα ημίμετρα και τις παλινωδίες της κυβερνητικής πολιτικής ιδίως την περίοδο 2000-2004.

Το φαινόμενο Παπανδρέου πρέπει να το αντιληφθούμε ως μια αλλόκοτη αληγορία για την κατάσταση μεγάλων μερίδων της ελληνικής κοινωνίας που παιδεύθηκαν μετά το 2001 σε αμερικανίζουσες ελευθεριότητες, ανέμελο καταναλωτισμό χωρίς παραγωγικό αντίκρισμα, κρατικό βόλεμα και μη δέσμευση έναντι του συνόλου.

Ο πολιτικός λόγος του κ. Παπανδρέου

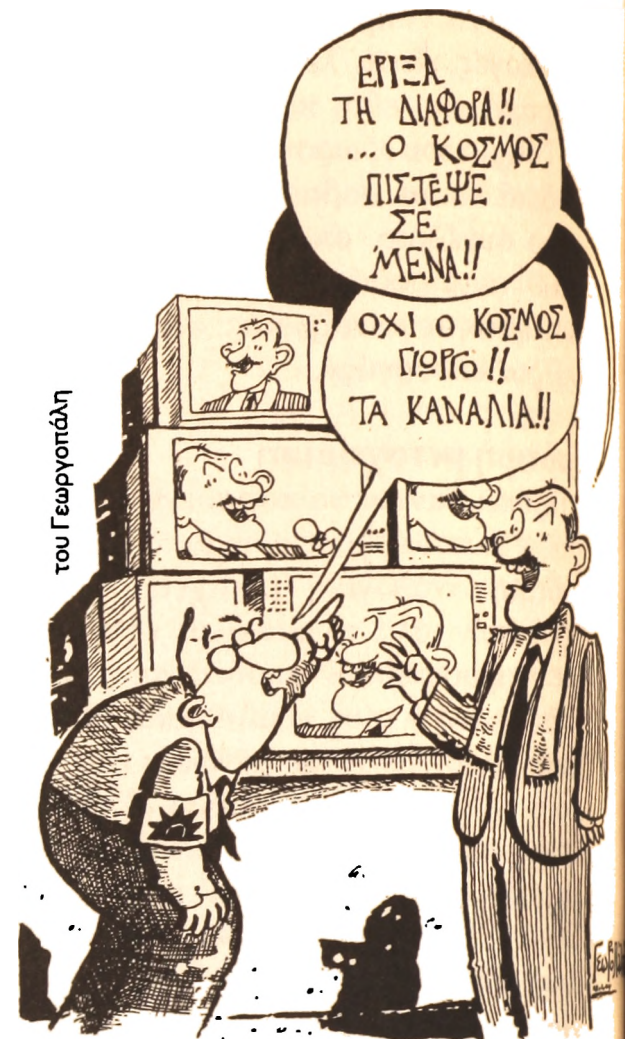
Ο Πάνος Καζάκος είναι Καθηγητής στο Πανεπιστήμιο Αθηνών και Διευθυντής του Εργαστηρίου Ευρωπαϊκής Πολιτικής.

είναι μεν ευπρεπής, πράγμα θετικό, αλλά πρέπει να υποστεί ανατομική επεξεργασία. Μόνον έτσι μπορεί να καταδειχθεί σε καλοπροαίρετους τι πραγματικά περιέχει, σηματοδοτεί ή αποκαλύπτει και, το σπουδαιότερο, ποιες δυνάμεις ενεργοποιεί.

ΞΕΝΕΣ ΕΠΕΝΔΥΣΕΙΣ ΜΕ ΚΑΛΑ ΛΟΓΙΑ;

«Αναλαμβάνω την ευθύνη για μια εκστρατεία προσέλκυσης ξένων επενδύσεων με το κύρος μου και το κύρος της χώρας» (Θράκη, 17.1.04).

Αναμφίβολα οι ξένες επενδύσεις είναι αναγκαίες για την ανάπτυξη του παραγωγικού δυναμικού της χώρας. Αλλά τι συμβαίνει σήμερα και γιατί; Η χώρα έχει μεταβληθεί σε έρημο για τις ξένες επενδύσεις, παρουσιάζοντας τις χειρότερες επιδόσεις στην Ευρώπη ακόμη και σε σύγκριση με τα νέα μέλη. Οι επενδύσεις αυτές φθίνουν, σύμφωνα με τα στοιχεία της Eurostat, από το 2000! Τι συνέβη; Σημειώνουμε ότι τον περισσότερο καιρό ο κ. Παπανδρέου ήταν στο ΥΠΕΞ, από το οποίο μπορούσε να εκπέμπει το κύρος του για να προσελκύσει ξένες επενδύσεις. Εκτός τούτου, ποια αντίληψη περί οικονομίας και οικονομικών νόμων αντανάκλουν οι δηλώσεις του; Υπενθυμίζουμε λοιπόν ότι οι

επενδύσεις αυτές επηρεάζονται αρνητικά από τη γραφειοκρατία, τη διαφθορά, την ανυπαρξία σοβαρών υποδομών μεταφορών, το ευμετάβλητο του φορολογικού συστήματος, τις εμφανείς ανεπάρκειες της αγοράς εργασίας κ.λπ. Σίγουρα πάντως δεν επηρεάζονται από ευγένειες σε καλά ξενοδοχεία. Και το κύρος της χώρας εδώ φαίνεται αν έχει αντίκρισμα ή αν είναι εικονικό ή ρητορικό τέχνασμα. Όμως σε όλους αυτούς τους τομείς η εξέλιξη ήταν δυσμενής.

«ΒΟΥΤΥΡΟ Ή ΚΑΝΟΝΙΑ»;

«Θα αναλάβω πρωτοβουλία για αμοιβαία μείωση των αμυντικών δαπανών και διάθεση των πόρων που εξοικονομούνται για την κοινωνική πολιτική» (Θράκη, 17.1.04).

Υπενθυμίζω ότι παρόμοιες εξαγγελίες έκανε ο Κώστας Σημίτης το 1996, υποστηρίζοντας, ορθώς, ότι οι αμυντικές δαπάνες αποτελούσαν υπερβολικό βάρος για την οικονομία μας. Ας προσθέσουμε ό,τι ξεχνούν: πως σύμφωνα με όλες τις ενδείξεις γίνεται κατασπατάληση των πόρων που ο ελληνικός λαός αγόγγυστα διαθέτει για την άμυνα. Τα τελευταία χρόνια, όπως σωστά υπέδειξε η αντιπολίτευση, η κυβέρνηση δέσμευσε τη χώρα για

δεκαετίες με γιγαντιαία εξοπλιστικά προγράμματα ύψους 18 τρισ. δρχ που θα είναι αδύνατο να τροποποιηθούν σε μεγάλη έκταση. Οι συμβάσεις δεσμεύουν. Και ο κ. Παπανδρέου συμμετείχε στο αρμόδιο κυβερνητικό όργανο που τις αποφάσισε – το ΚΥΣΕΑ. Μόλις προχθές το Γενικό Λογιστήριο υπέδειξε ότι η κυβέρνηση μετέφερε για το 2005 και μετά πληρωμές όπλων του έχει ήδη αγοράσει, για να εξωραΐσει γύρω τη δημοσιονομική κατάσταση. Τι λοιπόν θα περικόψει ο κ. Παπανδρέου; Το πραγματικό των φαντάρων; Υπογραμμίζω επίσης ότι αυτή η εξοπλιστική πανδαισία ξεδιπλώθηκε ακριβώς την ώρα που οι ελληνοτουρκικές σχέσεις βελτιώθηκαν σημαντικά. Η αντίφαση δεν θα μπορούσε να είναι μεγαλύτερη. Αν οι αμυντικές δπάνες ήταν βάρος για την οικονομία και αφού βελτιώθηκαν οι σχέσεις μας με όλους τους γείτονες και τους διεθνείς οργανισμούς ασφαλείας, τότε τι υπαγόρευσε τέτοια προγράμματα;

Τέλος, ποιος εγγυάται ότι θα χρησιμοποιηθούν σωστά οι τυχόν εξοικονομούμενοι πόροι; Σε ποιον τομέα έγινε χρηστή διαχείριση των πόρων; Εδώ αποδεικνύεται πλέον ότι ο κοινοτικός πακτωλός κατασπαταλήθηκε χωρίς να δημιουργήσει τις αναγκαίες για βιώσιμη ανάπτυξη προϋποθέσεις – ούτε καν για την ανάπτυξη σε όρους τιμέντου, σιδήρου και ανειδίκευτων!

ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ ΚΑΙ ΔΙΑΦΘΟΡΑ

«Θα αντιμετωπίσουμε τη διαφθορά και τη διαπλοκή» (Δηλώσεις, Ιανουάριος 2004).

Σίγουρα. Στο θέμα αυτό συμφωνεί και ολόκληρη η αντιπολίτευση – (κεντρο-) δεξιά και αριστερή. Δεν πρόκειται για δευτερεύον θέμα – με δεδομένες τις επιπτώσεις της διαφθοράς και της διαπλοκής στην οικονομική ανάπτυξη. Αλλά τι παρακολουθούμε στην πραγματικότητα την ώρα που γίνονται τέτοιες δηλώσεις; Πολύ απλά, το μακράς διάρκειας φιλμ των κανδαλωδών «φιλικών διευθετήσεων» κράτους και επιχειρηματικών ομίλων που έχουν τις κατάλληλες διασυνδέσεις στο κόμμα. Αυτό δεν δείχνει το προχθεσινό λυγχωροχάρτι της ALTEC; Η υπόθεση ιπτή (μαζί με δεκάδες προηγούμενες) επιβεβαιώνει ότι έχει εμπεδωθεί ένα καλώς ατιμωρησίας για τους διαπλεκόμενους, ενώ η αυστηρότητα των νόμων περί φοροδιαφυγής εξαντλείται στους μικροπαραβάτες. Η ελίτ του κράτους και των κρατικοδίαιτων προσφέρει πρότυπα συμπεριφοράς, πάνω στα οποία είναι αδύνατο να οικοδομηθεί μια συνεκτική

πολιτική και υγιής επιχειρηματικότητα! Σε όλα αυτά ο κ. Παπανδρέου είναι συνυπεύθυνος και η αυτοαντίληψή του δεν τον εξαγνίζει.

Όσον αφορά την οικονομία και την οικονομική πολιτική, ας πούμε προς το παρόν ότι είναι *terrae incognitae*.

ΣΥΜΜΕΤΟΧΙΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ Ή ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΑΚΑ ΠΡΟΣΧΗΜΑΤΑ;

«Η συμμετοχική δημοκρατία είναι η συνεργασία. Η συμμετοχή του πολίτη, η συνευθύνη, η συναίνεσή του και η συνεργασία του στην ανάπτυξη, την παιδεία, την κοινωνική δικαιοσύνη και αλληλεγγύη σε κάθε τομέα ζωής... Θα βοηθήσει στην ελάφρυνση του κράτους και στην απελευθέρωση των πιο παραγωγικών δυνάμεων της κοινωνίας, του πολιτισμού και της οικονομίας και θα μεταφέρει πόρους στην αυτοδιοίκηση και στον πολίτη» (Ελευθεροτυπία, 14.1.04).

Εδώ οι επιφυλάξεις και αντιρρήσεις μας πολλαπλασιάζονται εκθετικά: Πώς θα γίνει αυτό συγκεκριμένα; Ο πολιτικός λόγος του Γ. Παπανδρέου τονίζοντας διαδικασίες («διάλογος με όλους», «ανοιχτοί στην κοινωνία») και αισθητικά κριτήρια («όμορφο πρόγραμμα») αποφεύγει την ουσία. Εκτός τούτου τι εμπόδιζε κυβέρνηση και κόμμα ως τώρα να επεκτείνουν και εδραιώσουν τη συμμετοχική δημοκρατία, αντί να συγκεντρώνουν εξουσίες και να αποδυναμώνουν τους μη βολικούς «ενδιάμεσους φορείς» με ένα στυγνό κομματισμό (βλέπε ΑΕΙ και νομαρχιακή αυτοδιοίκηση), αξιοποιώντας τους κοινωνικούς πόρους; Δεν είναι κρίσιμη η εμπειρία μας για την αξιοπιστία συμπαθητικών κατά τα λοιπά υποσχέσεων; Και ακόμη: με τέτοιες αναφορές παραβλέπει ένα θεμελιακό πρόβλημα: Πώς ασκείται πολιτική σε όρους γενικού συμφέροντος σε μια κατακερματισμένη κοινωνία και με ανάλογο κόμμα; Με δημοψηφίσματα;

Αλλά το σπουδαιότερο είναι ότι εδώ έχουμε να κάνουμε με την επανάληψη μιας λυπηρής πολιτικής πρακτικής – της παπανδρεϊκής σύνθεσης συμμετοχικής ρητορικής με προσωποπαγείς δομές! Αν θέλετε, η εν λόγω σύνθεση θα μπορούσε να αναχθεί σε θεμελιώδες χαρακτηριστικό του λαϊκισμού.

Η ΙΣΤΟΡΙΚΗ ΕΜΠΕΙΡΙΑ ΠΡΟΕΙΔΟΠΟΙΕΙ ΣΟΒΑΡΑ

Τέλος, ο πολιτικός λόγος του κ. Παπανδρέου υποδηλώνει ένα είδος παρθενόγέννησης. Δεν εξηγεί π.χ. τι έχει συμβεί ως σήμερα. Υπενθυμίζω, για να μείνω στο επίπεδο της δημοκρατικής συμμετοχής

που ξαναζέστανε, ότι το ΠΑΣΟΚ πειραματίστηκε με πάσης φύσης μέτρα συμμετοχής από την πρώτη στιγμή που κατέκτησε την εξουσία. Η δημοκρατική ή λαϊκή συμμετοχή ήταν κεντρικό σύνθημα του Ανδρέα Παπανδρέου. Αλλά τα περισσότερα από τα συμμετοχικά πειράματα κατέρρευσαν, όπως η περιβόητη «κοινωνικοποίηση» των κρατικών επιχειρήσεων και οργανισμών, ή αποδείχθηκαν πρόχειρα και παντελώς αντιπαραγωγικά σε συνθήκες κομματικοποίησης, όπως οι συμμετοχικές διαδικασίες στα ΑΕΙ, ή έμειναν απλά συνθήματα αριστερής προκάλυψης («ο λαός στην εξουσία»).

Όσα λέγει ο κ. Παπανδρέου δεν συνιστούν μια συνεκτική και μελετημένη πρόταση για τον ρόλο της κοινωνίας των πολιτών, αλλά ένα πυροτέχνημα. Παρακάμπτουν όχι μόνο την ιστορική εμπειρία αλλά και το ζήτημα της αποτελεσματικότητας της πολιτικής (και της ευθύνης), στις σημερινές συνθήκες ειδικά, στην ελληνική οικονομία. Υπάρχουν αναμφίβολα τομείς όπου η υπονοούμενη από τον κ. Παπανδρέου συμμετοχή άλλων θεσμών εκτός του Κοινοβουλίου απλά δεν έχει θέση, π.χ. η επιλογή του επιπέδου φορολογίας ή των δαπανών του κράτους, η νομισματική πολιτική, οι επενδυτικές προτεραιότητες κ.ά. Εδώ η συμμετοχή μιας χύμα κοινωνίας των πολιτών φαντάζει αφελής και ως εκ τούτου είναι επικίνδυνη. Και δεν έχουμε αναφερθεί ακόμη στη δημοσιονομική πειθαρχία του Μάαστριχτ και του Συμφώνου Σταθερότητας, δηλαδή στους περιορισμούς που προκύπτουν από τη νέα ευρωπαϊκή και διεθνή πραγματικότητα. Το μεγάλο μας πρόβλημα είναι η άσκηση πραγματικής ηγεσίας στη χώρα για την πραγματοποίηση μεταρρυθμίσεων (ναι, του εκσυγχρονισμού) εναντίον των δυνάμεων του *status quo*. Σε πολλούς τομείς όμως η συμμετοχή είναι αναγκαία, ανάμεσα σε άλλα για να περιορίσει την αυθαιρεσία των πολιτικών όταν αυτοί θυσιάζουν τον φυσικό πλούτο της χώρας (π.χ. τα δάση της) στην πελατειακή τους λογική.

Πρέπει να ερμηνεύσουμε σωστά τα τεκταινόμενα. Υποστηρίζω ότι μπροστά στη συντεχνιακή πολυδιάσπαση της ελληνικής κοινωνίας, το ΠΑΣΟΚ έχασε την ικανότητα να διαμορφώνει συνεκτικό και ουσιαστικό πολιτικό λόγο. Συγκρατεί δυνάμεις προσφεύγοντας στο λαϊκισμό – στην επικίνδυνη απλούστευση των μορφών διακυβέρνησης, στην παράκαμψη των δημοκρατικών θεσμών, στη δημοψηφισματική συνιστώσα και στην προσωποποίηση της πολιτικής! Όλα αυτά ευνοούν μια αντιφιλελεύθερη ολιγαρχία.

Το τυρί (το παιντί), η φάκα (η μητέρα) και το ποντικοφάρμακο

της Λιάνας Κανέλλη

Το παιδί ανέβηκε στο τραμπολίνο της εξουσίας. Έτσι εκπληρώνεται η ευχή της μεγάλης μητέρας που άλλωστε τον εκπαίδευε από τα γεννοφάσκια του για το ρόλο του πρωταθλητή του τραμπολίνου. Σήμερα ο Γιώργος Παπανδρέου ο Γ', με στολή σπορ πρίγκιπα, άρχισε το τελικό του πρόγραμμα. Τούμπα πάνω, το ιστορικό ορφανό που πρέπει επιτέλους να χειραφετηθεί από τα φαντάσματα των προγόνων του και τις υποθήκες του θετού πατέρα-πάτρονα δια της γνωστής σε λατινίζοντες *emancipatio*, της χειραφέσιας του ρωμαϊκού δικαίου (σημιτικού στα καθ' ημάς), όταν η καρέκλα πέφτει κοντή στον αυτοκράτορα.

ΠΟΙΟ ΕΙΝΑΙ ΤΟ ΤΥΡΙ;

Κάθε φάκα έχει το τυρί της. Και βεβαίως κάθε ποντικός τις ανάγκες του. Ο Γιωργάκης τώρα πρέπει να μπει στη φάκα της κάλπης και να βγει έχοντας φάει το τυρί και χωρίς να τραυματισθεί. Ήταν αυτή η βασική του ανάγκη; Δεν νομίζω. Σε επίπεδο προσωπικών φιλοδοξιών είναι προφανές από τους πρώτους μήνες κιόλας της μεταπολίτευσης ότι κινείται πάντα κρύβοντας επιμελώς τον ομφάλιο αμερικανικό λώρο και τον σκληρό αλλά εξουσιαστικά τρυφερό μητρικό πλακούντα. Τι είχε άλλωστε να κερδίσει; Κάτι παραπάνω από τη δεδηλωμένη αμερικανική, αμερικανοεβραϊκή και ελληνοαμερικανική φιλία; Αδύνατον. Δεν τον απείλησε ποτέ με ιδεολογικό ή συμφεροντολογικό διαζύγιο ούτε ο πανίσχυρος άνθρωπος του χάλυβα Άντριου Άθενς, ούτε η στιβαρή Κοντολιζα Ράις, ούτε ο προοδευτικός φασίστας Κόλιν Πάουελ, των οποίων τα νιτερέσσα μια χαρά διασφάλιζε ως υπουργός Εξωτερικών και κυρίως ως δεινός πρωταθλητής του τραμπολίνου. Η έξοχη ανάλυση του Αλέξη Παπαχελά στο *Βήμα*, λίγες μέρες μετά την οριστικοποίηση της «ανάληψης ευθυνών»,

περί καθολικής αποδοχής του Γιωργάκη απ' όλο το φάσμα του αμερικανικού κατεστημένου, πάσχει μόνο στην αξιολόγηση των προσωπικών-μαργαριτικών του σχέσεων με το πανίσχυρο ημίκρυφο κυβερνείο της παγκοσμιοποίησης. Δηλαδή απέκρυψε, επιμελώς είναι η αλήθεια, τις έξοχες εντολοδοχικές σχέσεις του Γιωργάκη με τον Πωλ Γούλφοβιτς, δύο τουλάχιστον Ροκφέλερ, δύο Ανιέλι, έναν μεγάλο Τζωρτζ Σόρος, όλους δηλαδή τους αστέρες του οικονομικού-πολιτικού του Παλαμαρέ, που όπως άκουσαν έκπληκτοι οι Πομάκοι της Θράκης, θα διαθέσουν κονδύλια για την προκοπή και την ευημερία τους με την ηθική στήριξη ενός γίγαντα Κίσινγκερ.

Ο πρωταθλητής του τραμπολίνου –πολιτική που επέλεξε με σαφείς γραπτές οδηγίες η μεγάλη μητέρα του– Γιωργάκης ο Γ' είναι προϊόν μιας σκληρής εργασιακάς οκταετίας που εγκαινιάστηκε την εποχή της «πατροκτονίας», της υποβοηθούμενης από τα μοιραία φυσικά αίτια... Τραμπολίνο άλλωστε σημαίνει: και αλλάζω το κόμμα και το διατηρώ. Επί αμερικανικής μεμβράνης τα ιδεολογικά πηδήματα και οι επικοινωνιακές

φιογούρες είναι πάντα πρόγραμμα του software που δίνεται δωρεάν στους κατόχους σκληρού δίσκου καπιταλιστικής παρέμβασης made in USA. Το τυρί λοιπόν στην εκλογική φάκα δεν ήταν οι προσωπικές φιλοδοξίες του Γιωργάκη. Το τυρί το έβαλε η μαμά υπαγορεύοντας τις ατάκες στην τελευταία σκηνή του μεγάλου ρόλου που κράτησε ως υποβολέας στο ημίφως από το 1948 ως σήμερα στην ελληνική πολιτική σκηνή. Θαυμάστε ποιότητα τυριού που προσφέρεται στον πλέον πειθήνιο ηθοποιό της, το γιο της, στα πλαίσια του γνωστού άσματος «τα ψεύτικα τα λόγια τα μεγάλα μου τα 'πες με το πρώτο μου το γάλα».

Και η μαμά του παραγγέλλει:

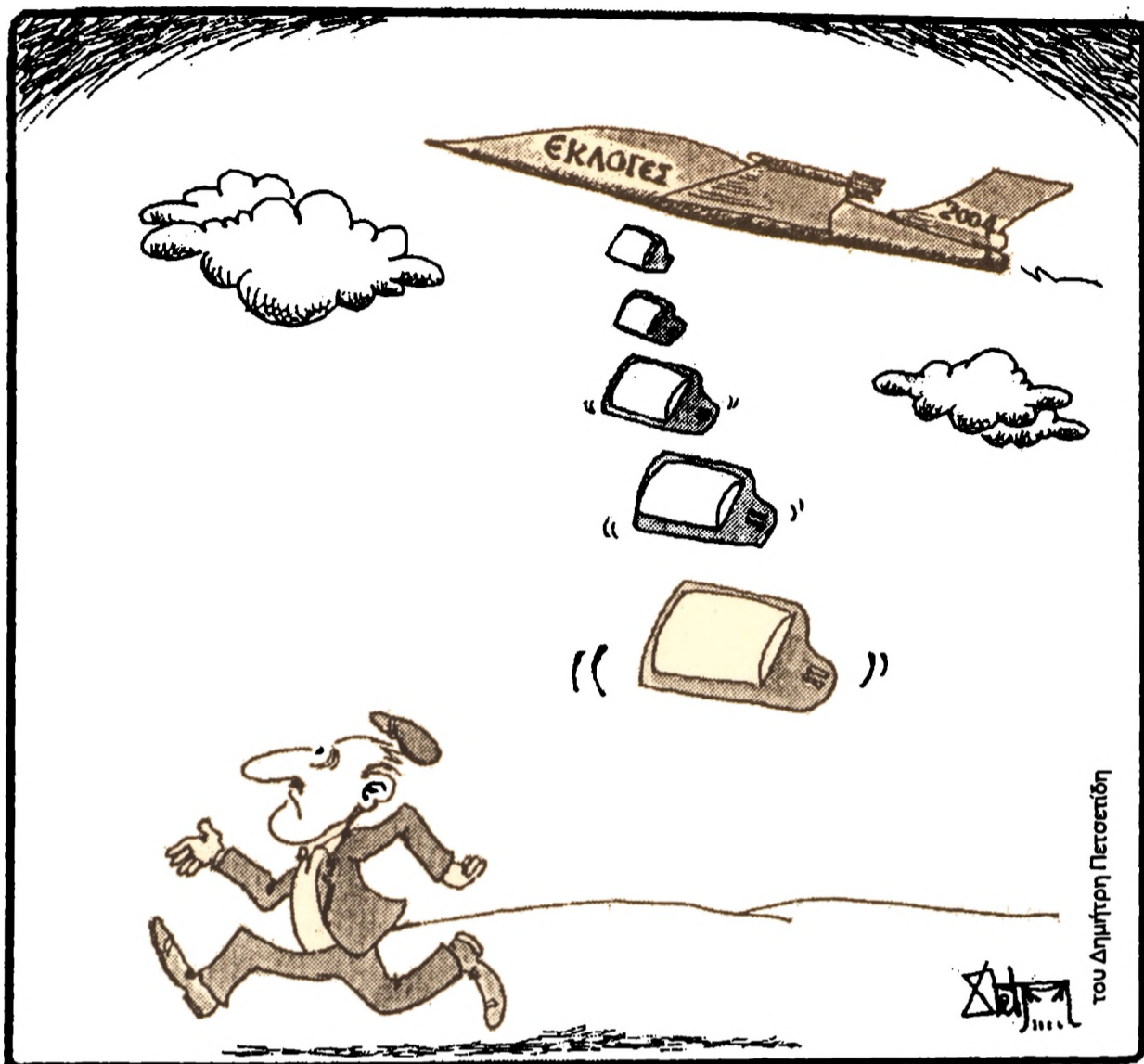
«*Η παρουσία σου είναι καλή όπως και συνήθως η οργάνωση του λόγου σου, αλλά νομίζω ότι βάζεις μέσα πολλά πράγματα και συχνά μιλάς πολύ. Τώρα στις ΗΠΑ ένας λόγος στην πολιτική ζωή θεωρείται συχνά πολύ μεγάλος άμα ξεπερνάει τα 20 λεπτά(!). Αυτό μπορεί να μοιάζει ακραίο και αντιπροσωπεύει την αμερικανική νοοτροπία. Αλλά ένας μικρότερος και πιο ακριβής λόγος μπορεί να προκαλέσει αίσθηση. Πρέπει να έχεις μερικά τσιτάτα στο λόγο σου που να μπαίνουν σε δημοσιογραφικά εισαγωγικά και να διευκρινίζουν τα σημεία που θες, ώστε να αναπαράγονται και στο μέλλον. Το γράψιμο λόγων είναι τέχνη. Αν είχες χρόνο, ίσως τα κατάφερνες. Δε βλάπτει να 'χεις έναν κατάλογο από θέματα που θα σου ταίριαζαν να συζητάς. Για παράδειγμα "Στο τέλος ενός αιώνα. Σκέψεις". "Η μάχη για το Κρεμλίνο". "Σοσιαλισμός της αγοράς". "Το μέλλον του καπιταλισμού". "Η στιγμή της αλήθειας για τη σοσιαλδημοκρατία". Αν αυτά τα έχεις ως κεντρικό άξονα, μπορείς να τα προσαρμόξεις στην*

επικαιρότητα. Δοκίμασε μερικούς ανθρώπους. Ο Νίκος μάλλον ξέρει μερικούς που θα ενδιαφέρονταν να σου γράφουν τους λόγους».

Η ΦΑΚΑ

Εκτός των ψηφοφόρων με κίνητρα τις δικές τους ανάγκες και οδηγό το επίπεδο πολιτικής συνείδησης που έχουν διαμορφώσει στη μεταπολίτευση δύο αείμνηστοι αστέρες του πολιτικού λόγου όπως ο Κουτσόγιωργας και ο Γιαννόπουλος, πέφτουν και οι ηγέτες-προκάτ σαν το Γιωργάκη. Εκπαιδευμένοι στο τραμπολίνο συνδυάζουν άριστα το δε δικαιούσθε δια να ομιλείτε με την αξιοποίηση των ξεγάνωτων τενεκέδων. Πρόβλημα παραμένει ποιος έστησε τη φάκα που βαφτίζεται αλλαγή της αλλαγής και εκτείνει τις φιλοδοξίες του Γιωργάκη πολύ πέραν των γηπέδων γκολφ του Νταβός, ως το Βανκούβερ του Καναδά, ως το Έλμχερστ του Ιλινόι, την Κάτω Αλμυρή της Κορίνθου, το Πρίνστον και το αινιγματικό αδελφικό Μέριλαντ... Ο φόβος του Γιωργάκη, αν δεν αναλάμβανε τον έσχατο ρόλο του έργου «Ο γιος του Ελ Σιντ κάνει τζόκινγκ», ήταν μήπως η μαμά τον αποκληρώσει, πάψει να του μιλάει και κυρίως τον απομονώσει από τη χρυσή θερμοκοιτίδα των δικών της φίλων και συμμάχων, ώστε το τέλος της δυναστείας να έρθει πρόωρα.

Το πραγματικό τυρί, η πραγματική φάκα έχουν στηθεί εδώ και δεκαετίες με καθαρά αντικομμουνιστικό κι όχι απλώς αντιαριστερό στόχο. Η ήπια στα πρώτα χρόνια της μεταπολίτευσης και καλπάζουσα πλέον εδώ και τρεις εβδομάδες αμερικανοποίηση της ελληνικής πολιτικής ζωής έχει ονοματεπώνυμο: Γιώργος Μαργαρίτας Παπανδρέου. Ο Ανδρέας ήταν άλλοθι. Πετυχημένη πολιτική, δημοφιλής όσο και τα χάμπουερ. Δυό ψωμιά, ένα πάνω ένα κάτω, ΠΑΣΟΚ-ΝΔ, και στη μέση το μπιφτέκι Αριστερά με το φόβο πάντα ότι προέρχεται από τρελές αγελάδες ή κοτόπουλα με διοξίνες, που καταναλώνουν συνηθώς για διαιτητικούς λόγους οι αλλοτριωμένοι light αριστεροί εμπρός στο πρόσωπο που χάραξε ο Κον Μπετίτ, ο Γιάννης Δημαράς, ο πατριωτικός Αρσένης, που έψαχνε το στόλο του τη

νύχτα των Ιμίων κι ύστερα μια καρέκλα κοντά στον Παπαθεμελή, ανάμεσα Γιάννη Χαραλαμπόπουλο και Μαρία Δαμανάκη.

Ο Γιωργάκης θα έκανε τα πάντα για να μη φτωχύνει ο ίδιος, να πετύχει η αιφόρος ανάπτυξη στο Λίβανο, να προωθηθεί η ορθοδοξία στη Νότιο Κορέα, να πάρει το Νόμπελ Λογοτεχνίας ο αδερφός Νίκος και να γίνει πρύτανης στο Πανεπιστήμιο Αθηνών προωθούμενος με φυσικό αέριο ο Αντρίκος. Ονειρεύεται μια χώρα ολόκληρη ως Μη Κυβερνητική Οργάνωση, έτσι ώστε να μη χρειάζεται ο ίδιος να κυβερνήσει. Απλά θα χρηματοδοτεί. Ενδεχομένως και με προσωπικές θυσίες. Ο φόβος άλλωστε της αριστεράς που δεν εξαγοράστηκε ή δεν ενσωματώθηκε, ήταν το αντικείμενο αλληπάλληλων πολιτικών σεμιναρίων που έχει παρακολουθήσει στα τέσσερα σημεία του ορίζοντα εξόδοις μας: Από τις Βαλτικές χώρες και τις συνάξεις των απανταχού Μινέικο, σοί πριγκιπικό με οικογενειακές ρίζες 300 ετών, ως τα άδυτα των Τσαντ και τα συνέδρια της RAND Corporation με χορηγό το Ίδρυμα Κόκκαλη στο αμφιθέατρο του υπουργείου Εξωτερικών, και τον Μπεγλίτη, την Κόναλη, τον Λαμπρινίδη, τον Ρόντο και τ' άλλα τα παιδιά στις δόξες τους.

ΤΟ ΠΟΝΤΙΚΟΦΑΡΜΑΚΟ

Άνθρωποι και ποντίκια πάνε μαζί στις κάλπες. Λένε μάλιστα πως όσο πιο μουχλιασμένο είναι το τυρί, τόσο ελκυστικότερο για τους αρουραίους της εξουσίας. Οι άνθρωποι είναι άνθρωποι επειδή σκέφτονται ακόμα κι όταν η μούχλα γίνεται ροκφόρ ή γκοργκοντζόλα σε γεύμα επενδυτών και αριστερών χρηματιστών, που το μόνο κόκκινο που ξέρουν είναι των δεικτών της Σοφοκλέους.

Ο Γιώργος, δε λέω του ΠΑΣΟΚ γιατί δεν το λέει ούτε ο ίδιος, δεν πρέπει να έχει ούτε μια ευκαιρία να... κυβερνήσει αυτόν τον τόπο. Για λόγους άπειρους. Αλλά κυρίως και πρωταρχικώς έναν επιβιωτικό για το λαό και τον πολιτισμό του. Για την πανούκλα που κομίζει στη νοσημοσύνη των πολιτών, καλά κρυμμένη πίσω από τόσα φρου-φρου κι αρώματα, ώστε να φαίνεται δημοκρατικό και λογικό:

α) Η φωνή του Πολυτεχνείου ν' αντηχεί στα Βαλκάνια ως πρέσβειρα καλής νατοϊκής θέλησης και

β) Ο Κώστας Καραμανλής να απειλεί με όπλο το γαλάζιο... σφυροδρέπανο.

Στις οίμωγες των ροζ κραυγών, στις κλάψες και τα mea culpa η απάντηση είναι το γνήσιο ποντικοφάρμακο. Δαγκωτό ΚΚΕ που αντέχει στα 2004, ως εκπερισσού με έδρα τον Περισσό.

Η συνεργασία της Αριστεράς και οι συμπληγάδες του δικομματισμού

του Νίκου Χουντή

Από τις αρχές του χρόνου οι πολιτικές εξελίξεις πήραν ένα ραγδαίο ρυθμό, καθώς τέθηκε σε εφαρμογή μια επιχείρηση πλήρους αμερικανοποίησης του πολιτικού συστήματος.

Η αιφνιδιαστική αλλαγή στην προεδρία του ΠΑΣΟΚ, η υπερπροβολή του προσώπου του Γεωργίου Παπανδρέου, ήρθε να προσθέσει στο παραδοσιακό δικομματικό πολιτικό σκηνικό νέες διαστάσεις.

Ο διλημματικός χαρακτήρας όλων σχεδόν των μεταπολιτευτικών εκλογών, που με την αμέριστη βοήθεια των εκλογικών συστημάτων αποτέλεσαν ένα παιχνίδι εξουσίας μεταξύ ΠΑΣΟΚ και Ν. Δημοκρατίας, τείνει να μετατραπεί σε μονομαχία για την πρωθυπουργία των γόνων δύο οικογενειών που έχουν πρωταγωνιστικό ρόλο στις πολιτικές εξελίξεις του τόπου τα τελευταία 50 χρόνια. Αρχηγοί, με την κυριολεξία του όρου, δύο κομμάτων χωρίς ουσιαστικά πολιτικές διαφορές, διεκδικούν την κυβερνητική εξουσία μοιραζόμενοι καθημερινά τα τηλεοπτικά εκράν, αξιοποιώντας κάθε παλαιοκομματικό αλλά και νεοτεριστικού τύπου μέσο για να αποσπάσουν την ψήφο των πολιτών. Νεοφιλελεύθερες πολιτικές, κοινωνικά προβλήματα, ομηρικοί καβγάδες για το «νέο», για την «αλλαγή», κρύβονται αλλά και συμπυκνώνονται στα πρόσωπα των δύο διεκδικητών του «θρόνου» μιας τηλεοπτικής δημοκρατίας. Η κοινοβουλευτική αντιπροσωπευτική δημοκρατία δεν ζει και τις καλύτερες

στιγμές και οι προοπτικές δεν είναι αισιόδοξες.

Στο αγχωτικό προεκλογικό κλίμα αναζητείται πολιτικό οξυγόνο, ζητείται ελπίδα. Ο ανελέητα βομβαρδισμένος με επικοινωνιακές βόμβες ψηφοφόρος έχει σήμερα μια λυτρωτική αριστερή επιλογή.

Ο εκλογικός συνδυασμός του Συνασπισμού Ριζοσπαστικής Αριστεράς - Ενωτικό Ψηφοδέλτιο (ΑΚΟΑ, ΔΕΑ, Ενεργοί Πολίτες, ΚΕΔΑ, ΣΥΝ, ανένταχτοι αριστεροί και οικολόγοι) αντιπροσωπεύει την πιο αποτελεσματική απάντηση στο πολιτικά ζοφερό σκηνικό που στήθηκε στα πρότυπα των αμερικάνικων πολιτικών μοντέλων.

Η συγκρότηση του ενωτικού αριστερού ψηφοδέλτιου από τις δυνάμεις της αριστεράς που συνεργάστηκαν και δούλεψαν από κοινού στους κοινωνικούς αγώνες και στα νέα κοινωνικά κινήματα στα τελευταία πολυτάραχα χρόνια, αποτελεί το πρώτο στοιχείο ελπίδας και βάσιμης προοδευτικής προσδοκίας.

Το ενωτικό παναριστερό μήνυμα που εκπέμπει η πολιτική συμφωνία και η εκλογική διακήρυξη των δυνάμεων της ριζοσπαστικής και οικολογικής αριστεράς, ενισχύει την πεποίθηση ότι η εκλογική ενίσχυσή της θα συμβάλει αποφασιστικά στη συνολική ανασυγκρότηση της αριστεράς. Η αριστερή παράταξη υπερβαίνει «μια μακρά περίοδο πτοημένων διαθέσεων» και μπαίνει στην περίοδο της συμμαχικής και συνεργατικής αντιμετώπισης του «κοινού εχθρού».

Η δοκιμασμένη κοινή δράση στις κινητοποιήσεις κατά του πολέμου, στον αγώνα κατά της νεοφιλελεύθερης καπιταλιστικής παγκοσμιοποίησης, οδή-

γησε στο συμπέρασμα ότι για τις διαφορετικές πολιτικές οργανώσεις της αριστεράς δεν είναι απαραίτητη πρόθεση να συμφωνούν σε όλα μεταξύ τους για να προχωρήσουν σε πολιτική και εκλογική συνεργασία.

Τους αριστερούς χωρίζαν οι απόλυτες σιγουριές και τους ενώνουν οι αμφιβολίες και οι κοινές αγωνίες. Η κοινή αγωνία για την πλήρη και ολοκληρωτική επικράτηση του δικομματισμού, το κουτσούρεμα της αντιπροσωπευτικής δημοκρατίας με την περιοριοποίηση της αριστεράς και κυρίως τα μεγάλα προβλήματα από τις άδικες και αντιλαϊκές πολιτικές, αποτελούν τα ενοποιητικά στοιχεία που οδήγησαν στη συγκρότηση του «Συνασπισμού Ριζοσπαστικής Αριστεράς - Ενωτικό Ψηφοδέλτιο».

Η ενισχυμένη κοινοβουλευτική τους παρουσία θα δυναμώσει την αντίσταση στο κύμα νεοφιλελεύθερων πολιτικών που θα ακολουθήσει τα επόμενα χρόνια. Οι αγώνες των εργαζόμενων και τα κινήματα που διεκδικούν «έναν άλλο κόσμο που είναι εφικτός, όπου οι άνθρωποι θα είναι πάνω από τα κέρδη», που αποτελούν τις γενεσιουργές διαδικασίες του ενωτικού αριστερού ψηφοδέλτιου, θα αισθανθούν ισχυρή τη στήριξη της πολιτικά και εκλογικά συνεργαζόμενης Αριστεράς στους δύσκολους καιρούς που έρχονται.

Υπάρχει λοιπόν ελπίδα. Και ανάμεσα στις απειλητικές συμπληγάδες του δικομματισμού, το ενωτικό αριστερό ψηφοδέλτιο του Συνασπισμού Ριζοσπαστικής Αριστεράς, με την υποστήριξη της νεολαίας και του λαού της Αριστεράς, μπορεί όχι μόνο να περάσει αλώβητο αλλά και να ανοίξει νέες προοπτικές.

Ο Νίκος Χουντής είναι μέλος της Πολιτικής Γραμματείας του Συνασπισμού.

Έτσι για τον ΤΥΠΟ

ΠΟΙΟΣ ΘΑ ΕΙΝΑΙ ΔΙΑΔΟΧΟΣ;

Διαβάσαμε σε εβδομαδιαία οικονομική εφημερίδα προσκείμενη –μεταξύ άλλων– στον Κ. Μητσotάκη: «Φυσικός διάδοχος του Χρ. Λαμπράκη, όταν εκείνος αποφασίσει να αποσυρθεί, είναι ο Σταύρος Ψυχάρης, ο άνθρωπος που εγγυάται την ομαλή συνέχεια και τον οποίο εμπιστεύονται όλοι οι φορείς και οι τράπεζες και ειδικότερα η Eurobank του ομίλου Λάτση».

Οι περιπέτειες της υγείας του Χρήστου Λαμπράκη θέτουν επι τάπητος το θέμα της «διαδοχής». Αλλά γιατί εμπιστεύεται τον Ψυχάρη ο όμιλος Λάτση; Επειδή φοβάται ότι με κάποιον άλλο στο «τιμόνι» του ΔΟΛ το Συγκρότημα θα πάει κατά διαόλου και θα χάσει τα τεράστια ποσά που έχει μέχρι σήμερα επενδύσει ο Λάτσης στη Χρήστου Λαδά. Σύμφωνα με ειδήμονα του Χρηματιστηρίου, ο όμιλος Λάτση βρίσκεται πίσω από τις προσπάθειες για την προσέλκυση ξένων επενδυτών (όπως η περιβόητη γερμανική WAZ), επειδή «μέχρι να οριστικοποιηθεί η διαδοχή Λαμπράκη, η Eurobank δεν θέλει να χάσει άλλα χρήματα». Μου φαίνεται ότι αυτοί οι μεγαλοτραπεζίτες όλα τα ξέρουν και τίποτα δεν ξέρουν τελικά. Πώς μπορεί να ξεχνά ο κ. Λάτσης ότι ο Στ. Ψυχάρης είναι το «δεξί χέρι» του Σ. Κόκκαλη, ο οποίος χρωστάει τόσα πολλά στην Alpha Bank, του αν «πέσει», ο Κωστόπουλος θ' αρχίσει να κάνει πρόβες στο μπαλκόνι του για να πέσει κάτω; Ή μήπως έχουμε ακόμα επιχειρηματική προσέγγιση, η οποία δικαιο-

λογεί και τη γνωστή προτίμηση του Κ. Σημίτη στην Petrola αντί της Motor Oil του Ομίλου Βαρδινογιάννη; Κάποιοι πήραν φαλάγγι κάποιους. «Ποιοι, ποιους» είναι το ερώτημα που θα απαντηθεί μετεκλογικά.

MAGIC TV, Μέρος Α'

Μια μικρή ομάδα αναγνώστών του Αντί, οι οποίοι είναι φανατικοί οπαδοί του WRC (World Rally Car), πληροφορήθηκαν και μας καταγγέλλουν ότι ο τηλεοπτικός σταθμός Magic TV του κ. Κόκκαλη εξασφάλισε για την προσεχή σεζόν την αποκλειστική αναμετάδοση στην Ελλάδα των αγώνων του Παγκόσμιου Πρωταθλήματος Ράλι. «Πρόκειται –αναφέρουν σε σχετική επιστολή τους– για μια απαράδεκτη μεθόδευση, η οποία μας καταδικάζει είτε να παρακολουθούμε τον σταθμό του Κόκκαλη, είτε να μην βλέπουμε το αγαπημένο μας άθλημα». Στην ίδια επιστολή επισημαίνεται ότι μέχρι τώρα τα αποκλειστικά δικαιώματα αναμετάδοσης των αγώνων WRC είχε το κανάλι STAR του Βαρδινογιάννη, το οποίο όμως προκάλεσε θύελλα διαμαρτυριών από τους οπαδούς των αγώνων αυτοκινήτου, επειδή τους ανάγκαζε να βλέπουν το Παγκόσμιο Πρωτάθλημα στις 3 τα ξημερώματα. «Τι γίνεται τελικά; Κάποιοι στο STAR δουλεύουν για λογαριασμό του Κόκκαλη;» Σημειώνουμε ότι η επιστολή διαμαρτυρίας θα κοινοποιηθεί στους κ.κ. Γιούχα Κάνκουεν, Άρι Βάτανεν (Ευρωκοινοβούλιο) και Πέντυ Αρικόλα.

MAGIC TV Μέρος Β'

Το 25% των μετοχών του Magic TV ελέγχονται από την off-shore εταιρεία Equity Life Investments Holdings (βλ. Παρόν της 18.1.04) που φέρεται να ανήκει στον γιο του Σωκράτη, Πέτρο Κόκκαλη, ο οποίος ισχυρίζεται ότι τα κε-

φάλαιά της προέρχονται από κέρδη του στο Χρηματιστήριο. Δεν μπορεί όμως να το αποδείξει – έτσι η έρευνα για το «πόθεν έσχες» κόλλησε. Αυτό σημαίνει ότι ο σταθμός δεν πρέπει να πάρει άδεια πανελλαδικής εμβέλειας. Ή μήπως θα πάρει με το «έτσι θέλω»; Κατά τα άλλα η μαμά Ιντρακόμ έχει ήδη φεσωθεί με περισσότερα από 2 δισ. για τους πομπούς και τον άλλο τεχνολογικό εξοπλισμό που εγκατέστησε. Αυτά δηλαδή δεν πάνε στο «πόθεν έσχες»; Ούτε το ένα δισεκατομμύριο που χρωστάει το κανάλι στην ΠΑΕ Ολυμπιακός για τα τηλεοπτικά δικαιώματα; Και η Επιτροπή Θεσμών και Διαφάνειας της Βουλής, που ασκεί τον έλεγχο στο ΕΣΡ για τις άδειες, τι κάνει; Αλλά ποιος βουλευτής έχει τα κότσια να καταγγείλει κάτι τέτοιο προεκλογικά; Θα «κοπεί» πάραυτα.

ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΑ ΤΟΥ ΚΑΡΑΜΑΝΛΗ

Το μεγάλο πρόβλημα του Κ. Καραμανλή είναι τα ΜΜΕ, όπου παρά τη σκληρή παρέμβαση της Καθημερινής περί «διατεταγμένης μιντιοκρατίας», η κατάσταση πολύ δύσκολα θα αλλάξει υπέρ της ΝΔ – επειδή ως γνωστόν η στάση των «μίντια» δεν εξαρτάται από την ανταπόκριση του κόσμου και τις πολιτικές προτιμήσεις, αλλά από τις μπιζνες, τις συμφωνίες και τα επιχειρηματικά λόμπι. Έχουμε και λέμε λοιπόν, για τα κανάλια εθνικής εμβέλειας:

Ο ANΤ1 ήταν υπέρ της ΝΔ όσο κυριαρχούσε ο Κ. Μητσotάκης, αλλά τώρα ακολουθεί μια όχι και τόσο «φανατική» υπέρ της ΝΔ στάση, γεγονός που αποδίδεται αφενός στα μεγάλα χρέη του κ. Κυριακού και αφετέρου στην παρουσία και επιρροή της Έλλης Στάη, γνωστής θεραπαινίδας του ΠΑΣΟΚ και του Σ. Κόκκαλη.

Το MEGA διακατέχεται από τα γνωστά προβλήματα της συνιδιοκτησίας: Λαμπράκης-

Μπόμπολας-Τεγόπουλος υπέρ του ΠΑΣΟΚ, με μόνο τον Βαρδινογιάννη υπέρ της ΝΔ.

Το STAR του ομίλου Βαρδινογιάννη φαίνεται να παρακολουθεί με προσοχή της εξελίξεις και δεν ακολουθεί την ίδια σκληρή στάση που ακολουθούσε απέναντι στο ΠΑΣΟΚ επί Σημίτη.

Το ALTER του Κουρή, ε, είναι γνωστό τι κάνει.

Το ALPHA του Κοντομηνά προβληματίζει. Ακόμα δεν καταλάβαμε τι «παίζει», ιδίως ο Ν. Χατζηνικολάου.

Δεν κάνουμε λόγο φυσικά για την EPT, τη NET και τα λοιπά κρατικά/πασοκικά «μίντια».

Τελικά από το χώρο των ηλεκτρονικών ΜΜΕ, μόνο ο ραδιοφωνικός σταθμός SKY κρατά δυναμικά κριτική στάση έναντι του ΠΑΣΟΚ.

Όσο για τις εφημερίδες εθνικής κυκλοφορίας, οι κυκλοφορίες αποδεικνύουν ποιος έχει το πλεονέκτημα. Οι εφημερίδες που υποστηρίζουν το ΠΑΣΟΚ πουλάνε καθημερινά κατά μέσο όρο γύρω στις 115.000 φύλλα και υποστηρίζουν φανατικά τον Γιωργάκη, θυμίζοντας κάθε μέρα και περισσότερο κομματικά έντυπα του ΠΑΣΟΚ. Οι εφημερίδες που πρόσκεινται στη ΝΔ πουλούν αντίστοιχα γύρω στα 70.000 φύλλα, αλλά κανείς δεν μπορεί να ισχυριστεί ότι στηρίζουν όλες φανατικά τον Καραμανλή – παράδειγμα ο Ελεύθερος Τύπος, ο Αδέσμευτος του Δ. Ρίζου και ο Ελεύθερος του Μάστορα.

ΣΕΝΑΡΙΑ;

Με μια «αποκλειστικότητα» βγήκε στο τρίτο φύλλο της η νέα απογευματινή εφημερίδα The Daily Times ιδιοκτησίας Μιχ. Ανδρουλιδάκη.

«Παρέμβαση της Μαργαρίτας μπλοκάρει τις λίστες», ο πρωτοσέλιδος τίτλος την Τετάρτη 21.1.2004.

Τώρα, εάν είναι από τα σενάρια που συνήθιζε ο Ανδρουλιδάκης ή όχι, θα δείξει...

Αμνοί και ερίφια στην κρατική διαφήμιση

του Γιάννη Γιαχατζή

Η λέξη «διπλός» φαίνεται πως αποτελεί λυδία λίθο στη φιλοσοφία και την πρακτική της κυβέρνησης Σημίτη. Διπλά βιβλία, διπλά λόγια, διπλή ηγεσία στο κόμμα. Όλα διπλά.

Εδώ και πολύ καιρό η κυβερνητική επιδημία του διπλού παιχνιδιού έχει προσβάλει και τον τομέα των κρατικών διαφημίσεων που μοιράζονται στον Τύπο. Η διανομή της κρατικής διαφήμισης στις αθηναϊκές (και όχι μόνο) εφημερίδες, τους τελευταίους 8 μήνες, αποκάλυψε αυτό που καταγγέλλεται συνεχώς από τον αντιπολιτευτικό Τύπο: Ότι υπάρχει μεθόδευση για να ευνοούνται ορισμένες εφημερίδες και να αδικούνται οι πιο πολλές.

Μέσα στον περασμένο χρόνο (συγκεκριμένα από τον Μάιο του 2003 και επέκεινα) οι ημερησίες πολιτικές εφημερίδες γέμισαν με κρατικές ρεκλάμες, πολλές από τις οποίες διαφήμιζαν το... τίποτε. Πληροφορηθήκαμε π.χ. πώς η ΕΤΑ επείγεται να αναμορφώσει τις δημόσιες εκτάσεις (ώστε να τις δωρίσει κατόπιν στους γνωστούς εργολάβους), πώς εργάζεται το ΥΠΕΧΩΔΕ για τη βελτίωση της ζωής μας, πώς βελτιώθηκαν τα πράγματα στην παιδεία που κουμαντάρει ο κ. Ευθυμίου (αλίμονό μας...), τι σκέπτεται... ο ΟΑΕΔ κ.λπ. κ.λπ. Πράγματα δηλαδή που δεν χρειάζονται διαφήμιση, αφού είτε διαφημιστεί π.χ. η ΕΤΑ είτε όχι, οι εκτάσεις που «κυριεύει» θα περιέλθουν ούτως ή άλλως στους εργολάβους, χωρίς να ερωτηθεί ο... κυρίαρχος λαός.

Υποψιασμένοι από παρόμοια τερτίπια του παρελθόντος, καθίσαμε και επιχειρήσαμε μια στατιστική για το «ποιος» και το «πόσο». Και να τι προέκυψε:

Στις 17 Μαΐου 2003, ημέρα Σάββατο, εμφανίστηκαν οι πρώτες διαφημίσεις.

Επρόκειτο για διαφημίσεις των Ελληνικών Τουριστικών Ακινήτων (ΕΤΑ), που δεν έλεγαν τίποτε, αφού η εταιρεία δεν χρειάζεται να πείσει κανένα πολίτη να ψωνίσει κάτι απ' αυτήν ούτε να προστρέξει σ' αυτήν για τις υπηρεσίες της. Οι διαφημίσεις της εν λόγω εταιρείας συνεχίστηκαν μέχρι τις 14 Δεκεμβρίου. Καταχωρήθηκαν στις ημερησίες πολιτικές εφημερίδες της Αθήνας 71 ολοσέλιδες διαφημίσεις της κατά τρόπο εύγλωττο για το πώς αντιλαμβάνεται η κυβέρνηση Σημίτη την ισονομία. Παρακολουθήστε τον πίνακα με τις εφημερίδες και τον αντίστοιχο αριθμό καταχωρίσεων που πήρε η καθεμιά:

<i>Αδέσμευτος Τύπος (Ρίζου)</i>	2
<i>Αδέσμευτος Τύπος (Μήτση)</i>	2
<i>Απογευματινή</i>	2
<i>Απόφαση</i>	1
<i>Αυγή</i>	2
<i>Αυριανή</i>	2
<i>Βήμα</i>	9
<i>Βραδυνή</i>	2
<i>Έθνος</i>	8
<i>Ελεύθερος</i>	1
<i>Ελευθεροτυπία</i>	15

<i>Ελεύθερος Τύπος</i>	8
<i>Καθημερινή</i>	8
<i>Νέα</i>	5
<i>Νίκη</i>	2
<i>Ριζοσπάστης</i>	2
<i>Χώρα</i>	2

Ο αναγνώστης μπορεί ευχερώς να διακρίνει όχι μονάχα την ανισότητα στις καταχωρίσεις, αλλά και τη διαίρεση των εφημερίδων σε δύο κατηγορίες: Στις «δυνατές» και τις «αδύνατες». Θα παρατηρούσε κανείς ότι η *Καθημερινή* και ο *Ελεύθερος Τύπος*, ως μη «ημέτερες», θα μπορούσαν να απουσιάζουν από την πρώτη κατηγορία. Η απάντηση είναι ότι ακόμη και η ένταξη των παραπάνω δύο εφημερίδων στις «ευνοημένες» αποτελεί μια πρόσθετη απόδειξη της χοντροκοπιάς με την οποία οι κυβερνητικοί αρμόδιοι προσπαθούν να θολώσουν τα νερά, ώστε να μην κατηγορηθούν ότι ευνοούν τον φιλικό προς την κυβέρνηση Τύπο.

Αυτός ο διαχωρισμός των εφημερίδων σε δύο κατηγορίες θα μας ακολουθεί σε όλες σχεδόν τις διαφημίσεις. Πρέπει πάντως να σημειωθεί ότι για το αρμόδιο Υπουργείο (Τύπου;) υπάρχουν εφημερίδες δεύτερης κατηγορίας, και η επιβίωσή τους (έστω και μέσω της κρατικής ρεκλάμας) δεν το απασχολεί.

ΟΡΓΙΟ ΕΥΝΟΙΟΚΡΑΤΙΑΣ ΣΤΙΣ ΔΙΑΦΗΜΙΣΕΙΣ ΤΩΝ ΥΠΟΥΡΓΕΙΩΝ

Μεγαλύτερο κι από αυτό της ΕΤΑ ήταν το όργιο με τις διαφημίσεις του Υπουργείου Παιδείας. Μέσα στο 2003 το Υπουργείο του κ. Ευθυμίου μοίρασε 75 ολοσέλιδες και 26 μισοσέλιδες διαφημίσεις στα ημερήσια πολιτικά φύλλα της πρωτεύουσας.

Προσέξτε τώρα: Οι εφημερίδες της πρώτης κατηγορίας πήραν μόνον ολοσέλιδες διαφημίσεις, και σε μεγάλη μά-

λιστα ποσότητα, ενώ οι... φτωχοί συγγενείς πήραν μικρό αριθμό μισοσέλιδων καταχωρίσεων. Ο παρακάτω πίνακας είναι αποκαλυπτικός:

Αδέσμευτος Τύπος (Ρίζου)	4
Αδέσμευτος Τύπος (Μήτση)	3
Απογευματινή	3
Απόφαση	1
Αυγή	2
Αυριανή	3
Βραδυνή	3
Ελεύθερος	1
Νίκη	2
Ριζοσπάστης	2
Χώρα	2
Βήμα	11 ολοσέλιδες
Έθνος	20 ολοσέλιδες
Ελευθεροτυπία	18 ολοσέλιδες
Ελεύθερος Τύπος	8 ολοσέλιδες
Καθημερινή	11 ολοσέλιδες
Νέα	7 ολοσέλιδες

Αυτός ο χωρισμός των εφημερίδων σε αμνούς και ερίφια δεν ενόχλησε προφανώς τον υπουργό Παιδείας Π. Ευθυμίου, αφού δεν καταδέχτηκε ούτε να απαντήσει σε δημοσιεύματα πολλών εφημερίδων που έβαλαν τις φωνές για την κραυγαλέα ανισότητα στη διανομή της κρατικής ρεκλάμας.

Η ίδια ακριβώς τακτική ακολουθήθηκε και από το Υπουργείο Δημόσιας Τάξης, το οποίο από τις 2 Νοεμβρίου μέχρι το τέλος του έτους μοίρασε 29 διαφημίσεις, εκ των οποίων οι 16 ολοσέλιδες. Τα... ερίφια πήραν από μία καταχώριση, κι αυτή μισοσέλιδη. Οι «αμνοί» πήραν από δύο έως τέσσερις ολοσέλιδες. Εξαιρούνται τα Νέα που πήραν μία (προφανώς από λάθος των υπηρεσιών του Υπουργείου).

Διαφημίσεις μοίρασε και το Υπουργείο Οικονομίας και Οικονομικών για το ΚΠΣ. Ακολουθήθηκε η ίδια πρακτική, έστω και σε μικρότερη κλίμακα. Οι μη αρεστές εφημερίδες πήραν από μία ή δύο ολοσέλιδες καταχωρίσεις. Οι εφημερίδες της... Α' Εθνικής πήραν από 3 έως πέντε!

Περίπου το ίδιο έγινε και με τις καταχωρίσεις του ΥΠΕΧΩΔΕ. Με μία... καινοτομία: Ενώ οι ημερήσιες εφημερίδες της Β' Εθνικής πήραν από μία έως δύο καταχωρίσεις του Υπουργείου

αυτού, η εβδομαδιαία εφημερίδα Καρφή (του Κακαουνάκη) πήρε οκτώ (8)!

Στην ίδια ρότα βάδισε και το Υπουργείο Εργασίας με 23 ολοσέλιδες διαφημίσεις του. Οι μη αρεστές εφημερίδες πήραν δύο, μία ή καμία καταχώριση (να σημειωθεί ότι Απόφαση, Αυγή και Αυριανή δεν πήραν καμία). Οι εφημερίδες όμως του ευνοημένου γκρουπ πήραν από δύο έως τέσσερις (π.χ. το Βήμα στις ημερομηνίες 15, 16, 22 και 26 Νοεμβρίου, για να δοθεί ένα συγκεκριμένο στοιχείο στην περίπτωση που αμφισβητηθούν τα γραφόμενα).

Τα ίδια πάνω-κάτω συνέβησαν και με τις καταχωρίσεις του Υπουργείου Υγείας. Ευνοήθηκαν οι εφημερίδες του «μεγάλου» γκρουπ, ενώ οι... κολασμένοι πήραν ψιχία. Στις διαφημίσεις του ΥΠΠΟ παρατηρήθηκε μια ανεξήγητη εύνοια προς το Έθνος, που πήρε συνολικά 7 διαφημίσεις, έναντι μιας ή δύο των υπολοίπων. Η ίδια εύνοια παρατηρήθηκε και στις καταχωρίσεις του ΟΑΕΔ, ο οποίος έδωσε τις διαφημίσεις του μόνο στις εφημερίδες της «πρώτης κατηγορίας» (από 2 έως 3 η καθεμιά), με τη μερίδα όμως του λέοντος να παίρνει η Ελευθεροτυπία (9).

Το Υπουργείο Εργασίας, για να διαφημίσει το πρόγραμμα EQUAL, αντέ-

γραψε αυτή την τελευταία πρακτική τον μήνα Δεκέμβριο και έδωσε οκτώ (8) ολοσέλιδες καταχωρίσεις μόνο σε τέσσερις εφημερίδες, φυσικά του «ισχυρού» γκρουπ (Βήμα, Καθημερινή, Ελευθεροτυπία και Έθνος). Κανένας άλλος δεν πήρε τίποτε, έστω και μονόστηλο.

Εδώ πρέπει να πούμε ότι αυτό το όργιο διαπράττεται με ξένα... κόλλυβα. Δηλαδή τα χρήματα που μοιράζονται για τις διαφημίσεις αυτές δεν προέρχονται από τον δημόσιο κορβανά. Πρόκειται για κονδύλια της Ευρωπαϊκής Ένωσης που δίνονται προκειμένου να προβληθούν εθνικές δραστηριότητες στις οποίες όμως έχει συμβάλει η ίδια. Ο καθένας καταλαβαίνει τι ακριβώς διαφημίζεται -συνειρμικά- στις καταχωρίσεις αυτές, αλλά και τι είδους λογαριασμός αποδίδεται σ' αυτόν που πληρώνει αυτή την προβολή.

Πέρα από το γεγονός ότι η ακολουθούμενη πρακτική συνιστά κραυγαλέα παραβίαση των κειμένων νόμων, ελληνικών και κοινοτικών, παραμένει γεγονός ότι οι νοοτροπίες που εκτρέφουν αυτά τα φαινόμενα όχι μόνο προκαλούν τη νοημοσύνη κάθε δημοκρατικού ανθρώπου, αλλά αγγίζουν τα όρια μιας πραγματικότητας που λίγο απέχει από το να χαρακτηριστεί «καθεστωτική».

Η ιστορική λοβοτομή

Μεγάλη αναταραχή στο εσωτερικό του ΠΑΣΟΚ έχει προκαλέσει η επιθετική τακτική του Γιώργου Παπανδρέου απέναντι στο κόμμα και κυρίως απέναντι στα κορυφαία του στελέχη. Είναι προφανές πως άμεσος στόχος του νέου αρχηγού είναι ουσιαστικά η διάλυση του κινήματος και η διαμόρφωση ενός απολύτως προσωποπαγούς κόμματος, το οποίο θα έχει εντελώς χαλαρούς εσωκομματικούς ρυθμούς, θα είναι υποτίθεται ανοιχτό στο λαό και εν τέλει θα ελέγχεται πλήρως από την οικογένεια των Παπανδρέου.

Ο Γ. Παπανδρέου έχει ως άμεσο στόχο την απόλυτη κυριαρχία μέσα στο κόμμα. Το κόλπο που χρησιμοποιεί είναι η ιδέα ενός «ανοιχτού» κόμματος, κατά τα αμερικανικά πρότυπα. Το ΠΑΣΟΚ περνάει έτσι σε μια νέα φάση, όπου η ταύτιση κράτους και κόμματος δεν στηρίζεται στον πανίσχυρο κομματικό και κρατικό μηχανισμό, αλλά σε εξωκομματικά κέντρα τα οποία δίνουν τη δύναμη στον νέο αρχηγό του και το προσωπικό του στελεχιακό απαράτ. Τα κέντρα αυτά είναι οι περίφημες μη κυβερνητικές οργανώσεις, ο αμερικανικός παράγων, μερικοί πανίσχυροι ιδιοκτήτες εφημερίδων και οι επιχειρηματίες που συνδέονται άμεσα με το ΠΑΣΟΚ.

Γιατί αλλάζει το ΠΑΣΟΚ; Είναι μια διαδικασία που ξεκίνησε με τον Σημιτικό εκσυγχρονισμό και τώρα πρόκειται να ολοκληρωθεί. Αυτός είναι και ένας από τους λόγους που ο Σημίτης απο-

χώρησε προεκλογικώς. Ήταν και μία κίνηση ελέγχου των εσωκομματικών εξελίξεων, ώστε μια εκλογική ήττα να μην έχει επιπτώσεις στην προσπάθεια μετάλλαξης του ΠΑΣΟΚ. Το κόμμα αυτό μετεξελίχθηκε σταδιακά σε μια σοσιαλδημοκρατία που στηρίζει την αμερικανική πολιτική μέσα στους κόλπους της ΕΕ και τώρα απομένει ο οριστικός εσωκομματικός μετασχηματισμός του, ώστε να αποδυναμωθούν πλήρως οι δυνάμεις που δεν συμφωνούν μ' αυτή την εξέλιξη. Η αποπομπή όλων των κεντρικών πολιτικών από το ΠΑΣΟΚ, η αποπομπή Λαλιώτη -που προσωρινά θα επιστρέψει απονευρωμένος- και η σταδιακή περιθωριοποίηση όσων ταυτίζονται με το λεγόμενο πατριωτικό ΠΑΣΟΚ, ήταν οι κρίσιμες κινήσεις που ολοκληρώνουν το έργο της μετατροπής του κινήματος σε μια χαλαρή οργάνωση στην οποία κανείς δεν ελέγχει τίποτα και όλα κανονίζονται από τον Γιώργο Παπαν-

δρέου και τους ελληνοαμερικανούς συμβούλους του.

Αυτό είναι το εσωκομματικό τοπίο σήμερα στο ΠΑΣΟΚ. Ποιος είναι ο στόχος; Άμεσος πολιτικός στόχος είναι η δημιουργία των προϋποθέσεων αποδοχής των συμβιβασμών που έρχονται στα εθνικά θέματα: το κλείσιμο του Κυπριακού σύμφωνα με τις επιθυμίες της Τουρκίας και των ΗΠΑ και η συνεκμετάλλευση στο Αιγαίο. Η Ελλάδα πρέπει να αποδεχθεί την αναγνώριση των τουρκικών συμφερόντων στο Αιγαίο και στη Θράκη και να πάρει ως αντάλλαγμα τον έλεγχο της τουρκικής επιθετικότητας. Είναι η περίφημη πολιτική κατευνασμού, η οποία όμως πρέπει να περάσει μέσα από ένα απονευρωμένο κόμμα, χαλαρό ως οργάνωση και πλήρως ελεγχόμενο από τον μηχανισμό του νέου αρχηγού.

Αυτός είναι ο πολιτικός στόχος. Υπάρχει όμως και ένας σύνθετος κοινωνικός στόχος που προτάσσεται. Εί-

ναι η αποδυνάμωση των εθνικών αντανakλαστικών, η λεγόμενη αποεθνικοποίηση της κοινωνίας, ώστε να μειωθούν οι αντιστάσεις στο ελάχιστο. Είναι χαρακτηριστικό ότι ο Γιώργος Παπανδρέου επέλεξε να αρχίσει την προεκλογική του εκστρατεία από τα μειονοτικά χωριά της Θράκης. Η επιλογή δεν είναι καθόλου τυχαία, καθώς εάν ήθελε απλώς να διακηρύξει το ενδιαφέρον του για τη ζωή των Μουσουλμάνων της Θράκης, θα μπορούσε να το κάνει και με άλλον τρόπο. Το ότι άρχισε ακριβώς απ' αυτό, δείχνει την πρόθεσή του να στείλει ένα σαφές μήνυμα τόσο στο εσωτερικό, όσο κυρίως στο εξωτερικό: *Η νέα δημοκρατική παράταξη με εμένα επικεφαλής δεν ακολουθεί την εθνική αλλά την πολυπολιτισμική συνιστώσα. Χαρακτηριστική κίνηση εδώ, η οποία έχει επιμελώς αποκρυβεί, είναι η συγκρότηση ελληνοτουρκικής επιτροπής επιστημόνων που ελέγχονται από τον Γιώργο Παπανδρέου και*

«Οι άρχοντες του δαχτυλιδιού»

τους ελληνοαμερικανούς συμβούλους του, για την από κοινού με την Τουρκία συγγραφή νέων σχολικών εγχειριδίων ιστορίας, ώστε να εξαφανιστούν από τη διδασκαλία της ιστορίας στα ελληνικά σχολεία όλα εκείνα τα στοιχεία ιδεολογίας που έλκουν την καταγωγή τους από ελληνική εθνική παράδοση. Αυτή η νέα κρατική ιστορία, θα είναι ιδεολογικά χρήσιμη στη νέα εποχή που δεν αναγνωρίζει εθνικές συνέχειες και ιδιαιτερότητες, παρά μόνον στη φολκλωρική τους εκδοχή.

Ωστόσο όλα αυτά τα σχέδια παραμένουν ακόμη σχέδια. Υπάρχουν ακόμη ευτυχώς σημαντικές πολιτικές και κοινωνικές δυνάμεις στην Ελλάδα, οι οποίες θα αντισταθούν στην προοπτική αυτής της ιστορικής λοβοτομής. Αν ο Γ. Παπανδρέου χάσει τις εκλογές, αν η αριστερά κρατήσει τις δυνάμεις της εν πολλοίς, τότε είναι πιθανόν η παντοδυναμία του μέσα στο ΠΑΣΟΚ να αμφισβητηθεί. Και σε κάθε περίπτωση είναι σίγουρο πως μετά από μια εκλογική ήττα οι πολιτικές προϋποθέσεις ενός γενικευμένου κοινωνικού συμβιβασμού δεν θα είναι κατάλληλες. Αυτό μπορεί να είναι μια μεγάλη ευκαιρία για το άνοιγμα του πολιτικού παιχνιδιού και για νέες πολιτικές πρωτοβουλίες. Σε αντίθετη περίπτωση, αν ο Γ. Παπανδρέου πάρει την εξουσία, τότε τα πράγματα θα πάρουν το δρόμο τους. Για την Ελλάδα και το λαό της επιφυλάσσεται, όπως ευφυώς το είπε κάποτε ο μακαρίτης Αριστομένης Τροβελέγγιος, το καθεστώς της «διεθνούς πιάτσας».

ΑΠΟΣΤΟΛΟΣ ΔΙΑΜΑΝΤΗΣ

Όταν η πολιτική γίνει θέαμα, τότε το θέαμα αλώνει τη δημοκρατία. Αυτό έχει από καιρό και από άλλους, καταλληλότερους, ειπωθεί. Η σημερινή πολιτική εικόνα της χώρας όμως θα μπορούσε να έχει σαν κεντρική ιδέα αυτόν ακριβώς τον τίτλο της ταινίας.

Πρώτο αίτημα και θεμέλιο κάθε μορφής δημοκρατίας υπήρξε η εγγύηση για τη δυνατότητα ανάρρησης στα αξιώματα του κράτους οποιουδήποτε πολίτη, ανεξάρτητα από φυλή, μόρφωση, θρησκεία και καταγωγή. Μόνο σε χώρες με σκληρούς ταξικούς φραγμούς ή σε μερικώς δημοκρατικά πολιτεύματα διαπιστώνεται ιστορικά αδιάκοπη ως και αποκλειστική ανάρρηση γόνων πολιτικών δυναστειών στις κορυφές της ηγεσίας. Αλλαγή και ανανέωση στα ανώτερα αξιώματα υπήρξε απόδειξη ισονομίας. Αντίθετα επιστροφή ή εμμονή στην εξ αίματος γραμμή μεταβίβασης της κυβέρνησης συνιστά αποτυχία στη δημοκρατική ρύθμιση μιας πολιτείας.

Η κυρίαρχη (δικομματική) πολιτική τάξη στην Ελλάδα τείνει να αποκτήσει το χαρακτηριστικό κλειστής κάστας, που προορίζει μόνο για τους απογόνους της το «Δαχτυλίδι της Ισχύος». Από το 1980 (Γ. Ράλλης) η χώρα κυβερνάται συνεχώς, με τον ένα ή τον άλλο τρόπο, από αιρετούς κατιόντες των τοπικών πολιτικών δυναστειών. Ακόμα και ο Κ. Σημίτης, σε μικρότερο έστω βαθμό, ανήκει και αυτός στην αριστερή πλευρά αυτής της κληρονομικής δυαρχίας.

Μια ακόμα (τουλάχιστον) αιτία συμβάλλει: Η εξάλειψη των ιδεολογικών και κοινωνικών διαφοροποιήσεων στον πολιτικό λόγο και πρακτική, καθιστά την πολιτική σκηνή θέαμα. Θέαμα στηριγμένο όχι στην εκφορά του ορθού λόγου, μα στην αποσιώπηση, στην εντύπωση και στην ευκαιρία. Τότε χορηγία, ωραιότητα, οικογενειακή υποστήριξη απομένουν οι προϋποθέσεις κομματικής και πολιτικής επιτυχίας. Αλλά η εγνωσμένη, επίχρυση σιωπή μπροστά στα προβλήματα της πολιτικής; Αυτή εκτιμάται ως απαραίτητο εξάρτημα του «φαίνεσθαι-πολιτεύεσθαι»: Πιο χρήσιμο και ανώδυνο από την ευθύτητα, τη στάση ζωής και τη διακήρυξη της προσω-

πικής αλήθειας.

Υπό μια τέτοια οπτική το «φαινόμενο Γ. Παπανδρέου» ενδέχεται να μην είναι παρά ένα ακόμα αποκορύφωμα, στην πασοκική εκδοχή του, αυτού του διάχυτου προβλήματος, που αφαιρεί κάθε σχήμα, νόημα και σοβαρότητα από τη δημοκρατία. Πράγματι, η άνευ εκλογής ανάθεση στον Γ. Παπανδρέου της διαδοχής και η εξαφάνιση του «αποτυχημένου» Κ. Σημίτη δεν έχουν σχέση με δημοκρατικό καθεστώς.

Μία πανίσχυρη κομματική-κρατική γραφειοκρατία καθόρισε και πάλι (όπως το 1996) τον τρόπο και την ουσία της διαδοχής στο ΠΑΣΟΚ. Διότι ούτε η «επιλογή Κ. Σημίτη» έγινε με σκοπό την αλλαγή ύφους και ήθους μέσα από μια διαδικασία αργής ενδοσκόπησης και αλληλεπίδρασης με την ιστορία. Ασχέτως του έργου που οπωσδήποτε επέδειξε ο πρωθυπουργός, η επιλογή επιβλήθηκε τότε, όπως και τώρα, εναγώνια και βεβιασμένα. Αποκλειστικός σκοπός υπήρξε να φορεθεί εφήμερα το «Δαχτυλίδι της Ισχύος» από οποιονδήποτε θα εμφάνιζε την πιο χρήσιμη εκλογικά εικόνα στην ελληνική κοινωνία. Κραυγαλέα απόδειξη συνιστά η πρόσφατη εξαφάνιση κάθε άμεσης αναφοράς στον Κ. Σημίτη από το ΠΑΣΟΚ και ο υποβιβασμός του κυβερνήτη-ακόμα-της χώρας σε περιθωριακή, σκιώδη παρουσία.

Είναι αυτού του είδους οι απροσχημάτιστες μεθοδεύσεις που αποτελούν, για σημαντική μερίδα του λαού, τον κύριο λόγο για άμεση απαγκίστρωση των κομματικών μηχανισμών και ιδίως του ΠΑΣΟΚ από την εξουσία. Αλλά και για όλους μας, ανεξαρτήτως πολιτικής θέσης, αίτιο και ανάγκη επίσπευσης του αυτοκαθαισμού του: Ο Γ. Παπανδρέου μπορεί πράγματι να συνεχίσει την αποδοχή της άδηλης και χωρίς θεσμική επικύρωση αρχηγίας του. Μπορεί όμως-ακόμα και τώρα- να αποποιηθεί, με τόλμη και δημόσια, το «Δαχτυλίδι της Ισχύος» μέχρι την κανονική, ανοιχτή εκλογή του, συνεχίζοντας παράλληλα τον εκλογικό αγώνα. Έτσι, γενναία και φανερά, γράφεται ιστορία.

ΓΙΩΡΓΟΣ ΘΩΜΑΪΔΗΣ

Από το αστείο στο γελοίο και τούμπαλιν

«Θέλημα της Ιστορίας» είναι τελικά η εκλογή του Γιωργάκη στην ηγεσία του ΠΑΣΟΚ, την οποία καλείται να νομιμοποιήσει συλλήβδην η «μεγάλη δημοκρατική παράταξη». Και λέμε «της Ιστορίας», γιατί το θέλημα του Θεού μάλλον ευνοεί, όπως φαίνεται, την προνομή του Γ. Καρατζαφέρη – που σημαίνει βέβαια ότι και ο Θεός σκέφτεται φιλοπασοκικά, αφού μια ήττα της ΝΔ εξαιτίας του ΛΑΟΣ θα οδηγήσει εκ του ασφαλούς τον Γιωργάκη στην εξουσία.

Η εφεύρεση όρων και σοφισμάτων για την εξυπηρέτηση συγκεκριμένων πολιτικών αναγκών, είναι μια πρακτική που έχει χρησιμοποιηθεί άπειρες φορές στην ιστορία. Για το ΠΑΣΟΚ όμως αποτελεί μια τακτική που συνδέεται με την ίδια την ύπαρξή του από την εποχή της ίδρυσής του. Το ίδιο και τα διάφορα επικοινωνιακά τρικ που επιστρατεύονται σε προεκλογικές ιδιαίτερα περιόδους και τα οποία καταφέρνουν όχι μόνο να πείσουν τους φανατικούς οπαδούς –γι' αυτούς άλλωστε δεν χρειάζεται μεγάλη προσπάθεια– αλλά και να «περάσουν» σε κάποιες άλλες ομάδες του εκλογικού σώματος, όπου η άγνοια και η αφέ-

λεια περισσεύουν.

Έτσι και τώρα, που η επίκληση των μεταφυσικών δυνατοτήτων της ιστορίας, ως από μηχανής Θεού, αποκαλύπτει το μέτρο της επικοινωνιακής τακτικής που βρίσκεται ήδη εν εξέλιξη από την πλευρά του κυβερνώντος κόμματος, με στόχο την εξασφάλιση της παραμονής του στην εξουσία, με κάθε μέσο, με κάθε κόστος. Κι αν το κόστος αυτό βαραίνει τους πολίτες, την κοινωνία; Ε, τι να κάνουμε; – ο σκοπός αγιάζει τα μέσα.

Μόνο που την τακτική αυτή ακολουθεί πλέον και η αξιωματική αντιπολίτευση, που εκούσα άκουσα σύρθηκε στο γήπεδο των κυβερνώντων – με αποτέλεσμα οι δύο μεγάλες παρατάξεις (οι δύο «μονομάχοι», όπως αποκαλούνται από τα ηλεκτρονικά μέσα που αγνοούν προκλητικά την ύπαρξη των άλλων κομμάτων) να συναγωνίζονται όχι σε προγράμματα και θέσεις, αλλά σε ό,τι γαργαλά τους ψηφοφόρους, συσκοτίζοντας τα πραγματικά προβλήματα που αντιμετωπίζει ο λαός, για τα οποία υποτίθεται θα εκλέξει τους αυριανούς ηγέτες του.

Στο πλαίσιο αυτό, δεν είναι τυχαία η άτυπη και αμοιβαία βολική συμφωνία των δύο αρχηγών για τη διεξαγωγή μιας ήρεμης, «πολιτισμένης» και χωρίς προκλήσεις προεκλογικής εκστρατείας, με αποτέλεσμα να δεχόμαστε καθημερινά έναν καταιγισμό από φτηνές τηλεοπτικές εικόνες, που σε μεγάλο βαθμό προσβάλλουν τους νοήμονες, από ανούσιες «δημοσκοπήσεις» που μονίμως αναιρούν η μία την άλλη, ή από άχρηστες πληροφορίες για τη δραστηριότητα των αρχηγών και των... συζύγων τους.

Το βάρος ωστόσο της τακτικής αυτής, που έχει ήδη μετατρέψει την πολιτική ζωή σε κιτς σαπουνόπερα, πέφτει περισσότερο στο κυβερνών κόμμα, που περισσότερο από κάθε άλλη φορά έχει γράψει στα παλιά του παπούτσια την αξιοπρέπεια, τη νοημοσύνη, αλλά και τις πραγματικές αγωνίες των ίδιων των ψηφοφόρων προς τους οποίους απευθύνεται, παραβιάζοντας ταυτόχρονα κάθε έννοια δημοκρατικών αρχών και αξιών.

Γιατί ποια σχέση με τη δημοκρατία μπορούν να έχει η πρόσφατη δραστηριότητα του δίδυμου Σημίτης-Παπανδρέου για την αλλαγή στην εξουσία του ΠΑΣΟΚ και ενδεχομένως της χώρας; Και πόσο εξυπηρετεί τη δημοκρατία η προώθηση και προβολή του προεκλογικού ανταγωνισμού από όλα τα μέσα ενημέρωσης αποκλειστικά σε επίπεδο αρχηγών των δύο κομμάτων, χωρίς καμία ουσιαστική συζήτηση επί των προγραμματικών θέσεων των παρατάξεών τους για τα πραγματικά προβλήματα της κοινωνίας;

Ο Γιωργάκης βέβαια προτιμά να παίζει με το θυμικό των πολιτών κάποιας ηλικίας, από τη μια, αναπαράγοντας συναισθήματα από τις εποχές των ιστορικών προγόνων του, και

από την άλλη προσπαθεί να ξαναζεστάνει κρύες ιδέες για να αναπτερώσει το ηθικό των νεότερων. Γιατί παράλληλα επιχειρεί, απευθυνόμενος στην... έλλειψη ιστορικής γνώσης και μνήμης, να προσελκύσει νέους ψηφοφόρους, κυρίως από τη νεολαία, αλλά και –για να μην ξεχνιόμαστε– από ομογενείς του εξωτερικού ή μετανάστες που πολιτογραφήθηκαν έλληνες πολίτες.

Για όλους αυτούς –και μαζί για τους Πασόκους που με τον ένα ή τον άλλο τρόπο έδειχναν την απογοήτευσή τους– ο Γιωργάκης και οι σύμβουλοί του εφευρίσκουν τον ένα μετά τον άλλο τους «νέους» πολιτικούς όρους, πάνω στους οποίους θα στηριχθεί το προφίλ του «χαρισματικού» και «λαοπρόβλητου» ηγέτη που ήδη φιλοτεχνείται: Όρους όπως η «μεγάλη δημοκρατική παράταξη», η θολή εικόνα της οποίας έχει αρχίσει πλέον, γι' αυτούς που βρίσκονται κοντά ή γύρω στον Γιωργάκη, να ταυτίζεται με το ίδιο το ΠΑΣΟΚ, τα διάφορα «συμβόλαια» με το λαό, ο «κοινωνικός διάλογος», η «συμμετοχή», τα «περήφανα γερατειά» –κι αυτά θυμήθηκαν ακόμα!– και άλλοι, βγαλμένοι είτε από το χρονοντούλαπο της ιστορίας, όπου εδώ και χρόνια έχουν αντικαταστήσει τη Δεξιά, είτε από ωραιοποιηθείσες εκσυγχρονιστικών επιτευξών της οκταετίας.

Και μεταξύ αυτών ο καινοφανής όρος της «συμμετοχικής δημοκρατίας». Ένας όρος που άλλα λέει, σε άλλα παραπέμπει και εντελώς άλλα εννοεί. Για παράδειγμα, τη στιγμή ακριβώς που ο «κράτιστος» διακήρυσσε τη νέα εφεύρεση, η αστυνομία, με εντολή αρμοδίων υπουργών, μεταχειριζόταν όλα τα μέσα καταστολής εναντίον αγροτών και οικοδόμων που διαδήλωναν για σοβαρά αιτήματά τους, ή πολιτών που διαμαρτύρονταν για απάνθρωπες αποφάσεις και ενέργειες της κυβέρνησης.

Περί ποιας «συμμετοχικής δημοκρατίας» πρόκειται λοιπόν; Γιατί μέχρι τώρα η μόνη «συμμετοχή» των πολιτών στη δημοκρατία που διαφαίνεται, είναι η νομιμοποίηση της «εκλογής» του εκλεκτού της ηγεσίας, ή ότι μέσα από «κοινωνικό διάλογο» «πείθονται» να νομιμοποιούν αποφάσεις και ενέργειες της εξουσίας. Τίποτε άλλο. Όλα τα υπόλοιπα καθορίζονται από τη λαοπρόβλητη εξουσία, που σκέπτεται πριν από μας για μας, με βάση τον «σεβασμό στον πολίτη», ο οποίος όμως από την πλευρά του, αφού «συμμετέχει» στη δημοκρατία, θα πρέπει και να μη διαμαρτύρεται.

Φυσικά –για όσους θυμούνται– αυτό το... έργο της «συμμετοχικής διαδικασίας» και των βλαβερών συνεπειών της το έχουμε ξαναδεί, όταν ακόμα κάποιοι εξακολουθούσαν να πιστεύουν στο περίφημο «όραμα της αλλαγής». Το θέμα όμως είναι ότι ο Γιωργάκης, στην αγωνία του να εφεύρει ελκυστικούς όρους που θα φέρουν ψήφους, ακροβατεί μεταξύ της αστειότητας και της γελοιότητας, καταρρίπτοντας κάθε φραγμό στον εμπαιγμό και την εξαπάτηση του ακροατηρίου του και ιδιαίτερα των νέων.

Τρανταχτό παράδειγμα η τελευταία εκπληκτική πρότασή του, στο Λαύριο, όπου, παίζοντας με τον πόνο της κοινωνίας, εξήγγειλε την τετραετία ανασφάλιστης εργασίας στους νέους, σαν λύση τάχα στο πρόβλημα της απασχόλησης και της ανεργίας. Μια πρόταση βεβαίως που το ΠΑΣΟΚ έσπευσε να αποσύρει εν μια νυκτί. Μόνο που οι κομματικοί αγκιτάτορες απέσυραν μεν την πρόταση-βόμβα, όχι όμως και τον ίδιο τον Γιωργάκη, ο οποίος θα συνεχίσει ανεξέλεγκτος την πορεία που ξεκίνησε ελπίζοντας ότι έτσι θα αναμορφώσει το κόμμα του και μαζί τη χώρα.

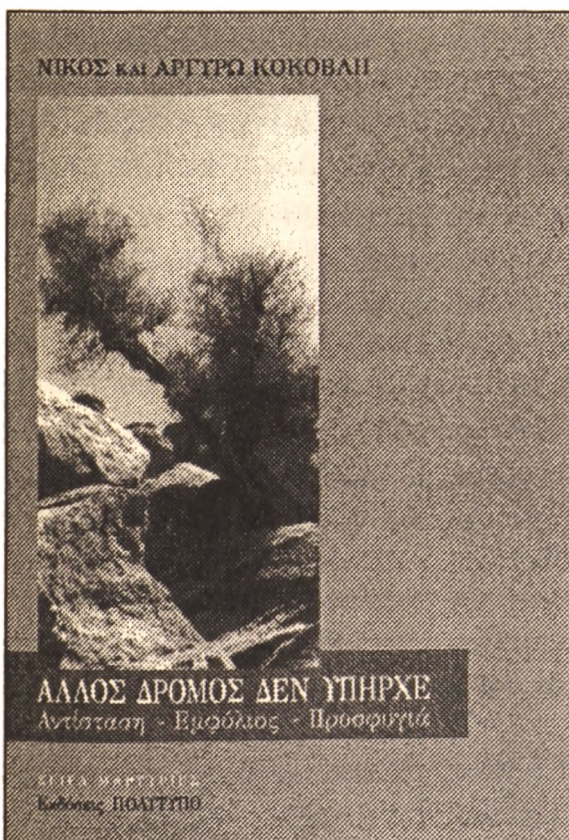
ΣΤΡΑΤΗΣ ΜΟΣΧΟΝΗΣΙΟΣ

Κ Υ Κ Λ Ο Φ Ο Ρ Ε Ι

Νίκος και Αργυρώ Κοκοβλή:

ΑΛΛΟΣ ΔΡΟΜΟΣ ΔΕΝ ΥΠΗΡΧΕ

Αντίσταση - Εμφύλιος - Προσφυγιά

Η ιστορία του Νίκου και της Αργυρώς Κοκοβλή όπως την ζωντανεύουν οι ίδιοι. Ξεκινά από την προσφυγιά της Μικράς Ασίας και συνεχίζει στα χρόνια της Κατοχής και της Αντίστασης στην Κρήτη. Αρχίζουν οι διώξεις, ο Εμφύλιος, το κυνηγητό των διαλυμένων τμημάτων του Δ.Σ. με τη δεκαεξάχρονη παρανομία σε σπηλιές και κρύπτες στα βουνά των Λευκών Ορέων, η δραματική απόδραση στην Ιταλία. Το

περιπετειώδες ταξίδι μέσω Ελβετίας, Αυστρίας και Ουγγαρίας μέχρι την ΕΣΣΔ. Η άφιξη στην Τασκένδη. Η αποκάλυψη της σοβιετικής πραγματικότητας. Οι περιορισμοί. Επιστροφή στην πατρίδα ύστερα από 14 χρόνια. Μια απίστευτη σε δραματικά γεγονότα ανθρώπινη ιστορία. Ένα μάθημα εγκαρτέρησης και ανθρωπιάς.

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΠΟΛΥΤΥΠΟ

Δημοχάρους 60, Αθήνα 115 21 • τηλ: 210-7232819, φαξ: 210-7226107,
e-mail: chrapou@otenet.gr

Η μετριότητα που αποκαλείται μετριοπάθεια

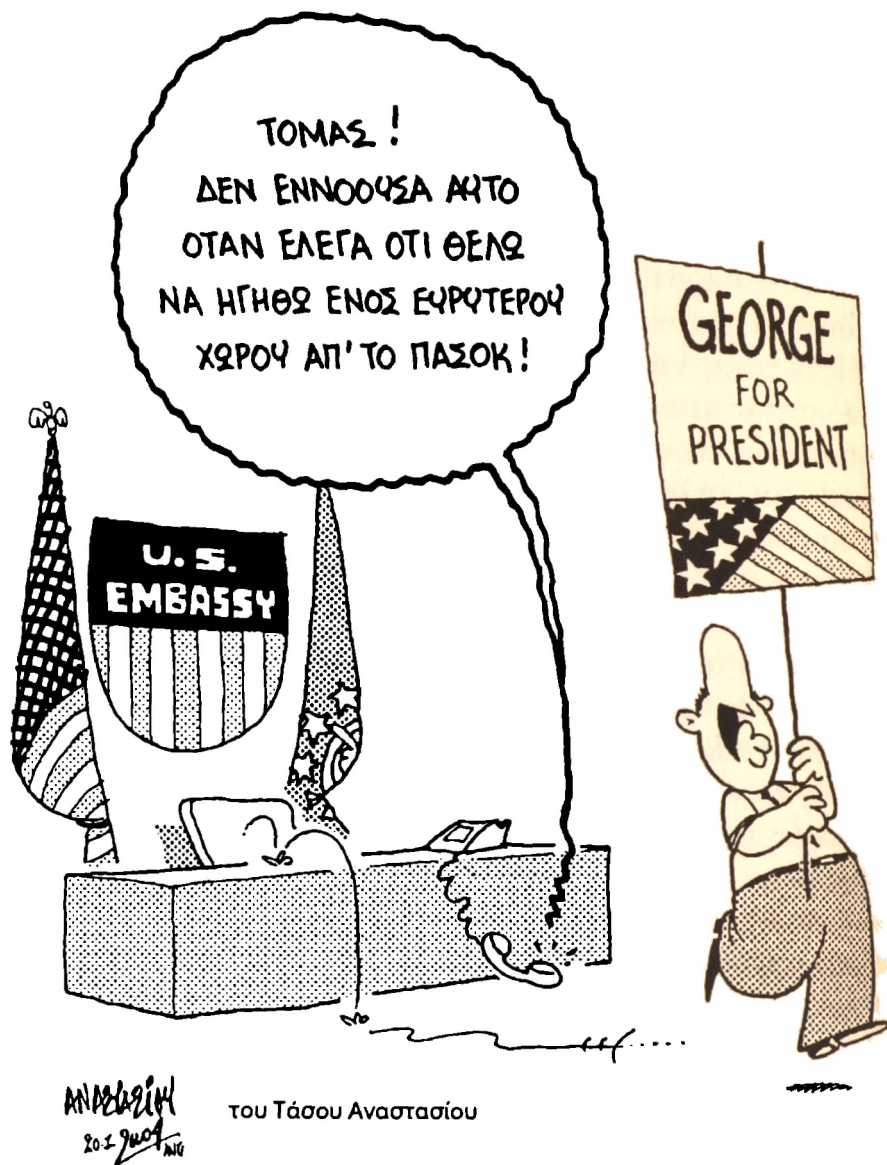
του Βασίλη Ζήση

Επί τέσσερα συναπτά έτη όλη η Αντιπολίτευση, σχεδόν καθημερινά, κατήγγελλε τη διαπλοκή των γνωστών και μη εξαιρετέων μεγαλοεπιχειρηματιών με την κυβέρνηση και το Μαξίμου, την αδιαφάνεια και τα φαινόμενα διαφθοράς στο δημόσιο. Και κάθε φορά, ο εκάστοτε εκπρόσωπος Τύπου της κυβέρνησης διέψευθε με τον πλέον κατηγορηματικό τρόπο τις καταγγελίες, κάνοντας λόγο άλλες φορές για «τις γνωστές... εμμονές» και άλλες για «πόλεμο συμφερόντων».

Τώρα, στο πλαίσιο της προεκλογικής εκστρατείας του, ο Γ. Παπανδρέου δικαιώνει την αντιπολίτευση και... ανακαλύπτει τη διαφθορά! «Οι συνθήκες, το νομοθετικό πλαίσιο, η λειτουργία εννοεί σε κάποιους τομείς τη διαφθορά, που ξέρουμε ότι σε πολλές περιπτώσεις υπάρχει», δήλωσε τις προάλλες (17.1.04) χωρίς καθόλου να κοκκινίσει. Κανείς βεβαίως από τους παρευρισκόμενους δημοσιογράφους δεν τον ρώτησε τι ακριβώς εννοεί και σε ποιες «περιπτώσεις» διαφθοράς αναφέρθηκε. Ποιους να εννοεί άραγε; Τους «νέους επιχειρηματίες» και τον καταδικασθέντα για το σκάνδαλο του καλαμποκιού στενό του φίλου κ. Θ. Μαργέλλο; Το «σκάνδαλο Κοσκωτά» και το «ταμείο του ΠΑΣΟΚ» που με τόση απέχθεια διέψευσε η *Ελευθεροτυπία*; (βλ. προηγούμενο τεύχος, αρ. 805, σελ. 37). Ή μήπως τις στενές σχέσεις της οικογένειας με τον Σω-

κράτη Κόκκαλη, με τον οποίο, όπως γράφτηκε, συνέφαγε λίαν προσφάτως ο αδελφός του Νίκος; Τους επιχειρηματίες που υπέθαλψε και χρηματοδότησε αφειδώς επί οκτώ συναπτά έτη η κυβέρνηση Σημίτη ή μήπως τους άλλους που ανήκουν στο δικό του «λόμπι» και προφανώς δεν χόρτασαν ακόμα;

Μην περιμένετε να το διαπιστώσετε κατά τη διάρκεια της προεκλογικής περιόδου, ούτε στη συνέχεια. Επειδή για να εκλεγεί και να παραμείνει πρόεδρος του ΠΑΣΟΚ ο Γιωργάκης είναι υποχρεωμένος να κλείσει τα σκάνδαλα των κυβερνήσεων του ΠΑΣΟΚ και πιθανώς ολόκληρο το... ΠΑΣΟΚ στη ντουλάπα των καλά κρυμμένων μυστικών, μαζί με τους άλλους σκελετούς. Κατά συνέπεια θα ήταν καλύτερα και για τον ίδιο, αλλά και για τον τόπο, να μην περνά τους κατοίκους του για ηλιθίους και να σταματήσει να πετά πυροτεχνήματα για τη δια-

φθορά και τα «λάθη» του παρελθόντος. Μας προσβάλλει όλους όταν κάνει τον «ανήξερο». Πού ήταν στις διάφορες συζητήσεις στη Βουλή για τα σκάνδαλα του Σ. Κόκκαλη; Τι έκανε ως υπουργός Εξωτερικών -συναρμόδιος για την Εθνική Άμυνα- στις θυελλώδεις αντιπαραθέσεις κυβέρνησης-αντιπολίτευσης για τα σκάνδαλα στις Ένοπλες Δυνάμεις και τόσα άλλα, ων ουκ έστιν αριθμός; Ως συνήθως «απουσίαζε», ποιούσε την νήσσα.

Άλλωστε έχει επικριθεί πολλές φορές, επειδή σε ση-

μαντικές «μάχες» στο εσωτερικό της χώρας είτε βρισκόταν σε ταξίδι εκτός Ελλάδος, είτε δεν πήρε συγκεκριμένη θέση» (βλ. λ.χ. *Ελευθεροτυπία*, 28.2.03). Όπως είναι γεγονός ότι ως κορυφαίος υπουργός απέφυγε επιμελώς να πάρει θέση για τα καυτά ζητήματα της κοινωνίας και του τόπου. Και δεν αναφέρομαι μόνο στη διαπλοκή και τη διαφθορά, αλλά και σε όλα τα άλλα, τα πιο σημαντικά και ανθρώπινα, το αγροτικό, το εργασιακό και το ασφαλιστικό, που παραλίγο να ανατρέψει την κυβέρνηση Σημίτη.

Ποτέ δεν υποστήριξε ανοικτά τον Σημίτη και την κυβέρνηση στην οποία μετείχε ο ίδιος. Αλλά ούτε και την επέκρινε, διακρινόμενος πάντοτε για την σπάνια ικανότητά του να κρύβεται πίσω από άλλους υπουργούς και να σηκώνει δειλά το δάκτυλο πίσω από τις πλάτες άλλων. Πήγαινε «κάτω από τα υπόστεγα, για να μη βραχεί» από τις πολιτικές θύελλες, όπως και ένας άλλος υπουργός Εξωτερικών, ο Αναστάς Μικογιάν, της παλαιάς ΕΣΣΔ.

Αλλά και στις περιπτώσεις που «υπάρχει» και «παρεμβαίνει» πάλι δεν μας λέει τίποτα το συγκεκριμένο. Δηλώνει ότι «κάναμε λάθη», αλλά δεν εξηγεί ποια ήταν αυτά. Διαπιστώνει ότι το κόμμα «δεν πάει καλά», αλλά δεν μας διαφωτίζει για τους λόγους. Αναφέρεται απλώς και αορίστως στις «δομές». Μιλάει για τα χάλια της δημόσιας διοίκησης και της Παιδείας, αλλά αποφεύγει να δώσει συγκεκριμένες λύσεις. Και το σημαντικότερο: Όσα έκανε ή κάνει δεν προέρχονται κυρίως από ενέργειες του ίδιου, αλλά από πράξεις των πολυάριθμων συμβούλων και επιτελών του. Κορυφαίο παράδειγμα η υποψηφιότητά του ως «προσεχούς προέδρου» του ΠΑΣΟΚ. Δεν βγήκε ποτέ να την υποστηρίξει ο ίδιος ανοικτά, άφησε άλλους να το υποδείξουν.

Οι δημόσιες σχέσεις στη θέση των προσωπικών ενεργειών. Η «στρογγυλοποίηση» και η ενσωμάτωση όλων των απόψεων στη θέση των συγκεκριμένων απόψεων, του διαλόγου και των διαφοροποιήσεων εποικοδομητικών και μη. Έτσι μπορούν όλοι να είναι μαζί του. Δεν

έχει κανέναν εχθρό. Τείνει χέρι φιλίας ακόμα και στον Πάγκαλο που πριν από λίγα χρόνια είπε τα εξής (βλ. *Κυριακάτικη Ελευθεροτυπία*, 16.9.2001): «Δεν θεωρώ ότι ο κ. Παπανδρέου έχει τα προσόντα να γίνει Πρωθυπουργός της Ελλάδος. Έχω συνεργαστεί μαζί του, έχει πολλά προτερήματα, θα μου επιτρέψετε να πω όμως ότι δεν τον θεωρώ κατάλληλο για να γίνει Πρωθυπουργός, ασχέτως αν είναι πολύ της μόδας σήμερα».

Αφού συμφωνήσουμε, για μια έστω φορά, με τον «αθυρόστομο» κύριο Πάγκαλο, ας πούμε τα πράγματα με το όνομά τους. Ο μοναδικός τομέας στον οποίο διακρίθηκε μέχρι σήμερα ο Γ. Παπανδρέου, ο μοναδικός «στίβος» που αγωνίστηκε, ο μόνος χώρος όπου κινήθηκε σαφώς και γρήγορα ήταν εκείνος της προσαρμογής «τους κείνων ρήμασι», όχι φυσικά

των Λακεδαιμονίων, αλλά των Αμερικανών. Ή, για να το πούμε διαφορετικά, στον σταδιακό ενταφιασμό κάθε πτυχής ανεξαρτησίας και εθνικής κυριαρχίας στην εξωτερική πολιτική της Ελλάδας προς χάριν της «Νέας Τάξης» πραγμάτων. Η μοναδική επιτυχία που έχει να προβάλλει μέχρι σήμερα είναι η πλήρης προσαρμογή του στην εξωτερική πολιτική των ΗΠΑ, προς αποκλειστικό όφελος, μέχρι σήμερα τουλάχιστον, της Τουρκίας. Ποιος ξεχνά τις εξυπηρετήσεις του προς τον Τζεμ και τα άλλα όργανα εξωτερικής πολιτικής της Άγκυρας; Ποιος ξεχνά τη θλιβερή του απόπειρα να ξεχαστεί η γενοκτονία της ελληνικής μειονότητας στην Τουρκία, να παραγραφεί και αυτή μαζί με τόσα άλλα; Εκτός της περίπτωσης αυτής, η μοναδική φορά που τόλμησε να προκαλέσει ήταν

ήταν όταν τάχθηκε υπέρ του «αυτοπροσδιορισμού» των Μουσουλμάνων της Θράκης. Σε όλες τις άλλες περιπτώσεις έτρεχε πίσω από τον υπουργό Εξωτερικών των ΗΠΑ, για να του κάνει τα θελήματα, και παρακαλούσε τους ομολόγους του στην Ευρωπαϊκή Ένωση για μια δηλωσούλα.

Αυτά είναι βέβαια γνωστά σε όλους. Το ερώτημα είναι άλλο. Θα τολμούσε ποτέ οποιοσδήποτε Έλληνας πολιτικός να κάνει φιλοτουρκικές δηλώσεις αν δεν ήταν σίγουρος, πολύ σίγουρος, για την υποστήριξη του επικυρίαρχου σήμερα στη διεθνή πολιτική σκηνή, δηλαδή των Αμερικανών; Όχι φυσικά. Οποιοσδήποτε άλλος κι αν το είχε τολμήσει θα είχε καεί. Αλλά όχι ο Γιωργάκης. Αυτός κουβαλάει ένα «ιστορικό όνομα»: ούτε και ο Στ. Παπαθεμελής τολμά να στραφεί εναντίον του. ❧

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΠΟΙΟΤΗΤΑΣ

DONALD M. NICOL

Καθηγητής της Νεότερης Ελληνικής Ιστορίας, Γλώσσας και Λογοτεχνίας στο King's College του Πανεπιστημίου του Λονδίνου

BYZANTIO ΚΑΙ ΒΕΝΕΤΙΑ

Μετάφραση: Χριστίνα-Αντωνία Μουτσοπούλου
Με 587 σελίδες, σχ. 8ο, 5 χάρτες και 9 εικόνες

Το βιβλίο αυτό παρακολουθεί τις διπλωματικές, πολιτιστικές και εμπορικές σχέσεις μεταξύ της Κωνσταντινούπολης και της Βενετίας από την ίδρυση της Βενετικής δημοκρατίας μέχρι την πτώση της Βυζαντινής αυτοκρατορίας. Δείχνει πώς οι Βενετοί, ενώ ήταν απόμακροι υπήκοοι και

σύμμαχοι της Κωνσταντινούπολης, επωφελήθηκαν από την Τέταρτη

Σταυροφορία το 1204 και, παρά τη θανάσιμη αντιζηλία τους με τους Γενο-

βέζους, απόκτησαν δική τους αποικιακή αυτοκρατορία και κατέληξαν να ελέγχουν εξολοκλήρου τη βυζαντινή οικονομία.

Ο D.M. Nicol μας προσφέρει ακόμη ένα έργο που καλύπτει νέα πεδία στις σχέσεις του Βυζαντίου και της Βενετίας και γενικότερα της μεσαιωνικής Μεσογείου.

ΕΚΔΟΣΕΙΣ
ΠΑΠΑΔΗΜΑ

Προσφορά στον Πολιτισμό και στην Παιδεία
Ιπλοκράτους 8 Αθήνα Τηλ.: 210.36.27.318
www.papadimasbooks.gr • e-mail: papadimas@atp.gr

Το μπαλόνι της «Συμμετοχικής Δημοκρατίας»

του Αλέξανδρου Καζαμία

«Η Κυβέρνηση του ΠΑΣΟΚ θα κατοχυρώνει θεσμικά αλλά και στην πράξη τη λαϊκή συμμετοχή... Από τις βασικές επιδιώξεις της είναι η γρήγορη, υπεύθυνη και αποφασιστική δημιουργία του θεσμικού πλαισίου που θα οδηγήσει στην πραγματική αποκέντρωση. Η αποκέντρωση αυτή θα επιτρέψει να παίρνονται αποφάσεις σε διάφορα επίπεδα από τον ίδιο το λαό... Η μεταφορά αρμοδιοτήτων από το κέντρο στην περιφέρεια και από τις νομαρχίες στους Δήμους και τις Κοινότητες, θα γίνεται με αντίστοιχη μεταφορά πόρων».

Ανδρέας Παπανδρέου, Προγραμματικές δηλώσεις στη Βουλή, 22 Νοεμβρίου 1981.

Τίποτα απολύτως το καινούργιο δεν υφίσταται στο «νέο συμβόλαιο της συμμετοχικής δημοκρατίας» που πρότεινε ο κ. Παπανδρέου στις 13 Ιανουαρίου: πρόκειται για ένα κρύο σερβίρισμα της ρητορείας του πατέρα του με όλες τις συντηρητικές ουσίες των περασμένων 22 χρόνων. Αλλά και η καραμέλα του «Συμβολαίου» (τότε «με το λαό», τώρα «με τον πολίτη») διόλου δεν αφορά τη θεωρία της συμμετοχικής δημοκρατίας του Ρουσώ που επικαλείται. «Οι θεματοφύλακες της εκτελεστικής εξουσίας δεν είναι κύριοι του λαού, αλλά υπάλληλοί του», λέει το *Κοινωνικό Συμβόλαιο*, «οπότε δεν μπαίνει καν ζήτημα γι' αυτούς να συμβληθούν με το λαό». Και προειδοποιεί: «όποιος έχει στα χέρια του τη δύναμη, αυτός κανονίζει πάντα κατά βούληση την εκτέλεση του συμβολαίου». Γι' αυτό, όταν ο κ. Παπανδρέου υπόσχεται να εισαγάγει τη «συμμετοχική δημοκρατία» ως πρωθυπουργός, ουσιαστικά ζητά ένα άκυρο συμβόλαιο όπου ο πολίτης, καθώς λέει ο Ρουσώ, καλείται να του πει: «Σου δίνω όλα μου τα υπάρχοντα, με τον όρο να μου ξαναδώσεις πίσω ό,τι εσύ θελήσεις απ' αυτά»!

«Κάναμε λάθη; Κάναμε. Φερθήκαμε αλαζονικά; Φερθήκαμε... Δεν σκύψαμε πάντα όσο θα έπρεπε πάνω στον καθημερινό άνθρωπο και τον πόνο του; Δεν σκύψαμε». Μ' αυτήν τη γενικόλογη αυτοκριτική, στις 13 Ιανουαρίου, ο κ. Παπανδρέου θέλησε πράγματι «να σβήσει με σφουγγάρι» όλες τις ευθύνες μιας αποτυχημένης διακυβέρνησης, που η αντιπολίτευση δικαιολογημένα του ζητά να προσδιορίσει. «Ορισμένοι από εμάς βολεύτηκαν, ξεχάστηκαν, άκουσαν άλλες σειρήνες, απορροφήθηκαν από τις προσωπικές τους φιλοδοξίες ή γοητεύτηκαν από τη λάμψη της εξουσίας», είπε ακόμα την ημέρα εκείνη. «Ποιοι και γιατί» τα έκαναν όμως όλα αυτά, είναι βεβαίως μια ερώτηση «της Δεξιάς» –το είπε και αυτό, παρά τα «δεν υπάρχει Δεξιά και Αριστερά»– και προφανώς η «νέα

διαφάνεια» τέτοια θέματα τα συσκοτίζει. Τόσο, ώστε κατά τη διάρκεια της επίσκεψής του στον Συνήγορο του Πολίτη, ο κ. Παπανδρέου αρνήθηκε ότι προσπάθησε να «σβήσει λάθη», αφού τίποτα τέτοιο δεν υπήρξε εξ αρχής: «Θέλω να τονίσω ότι δε θέλω να σβήσω κάτι, –είπε– γιατί έχουμε κάνει πάρα πολύ σημαντική δουλειά»!

Όμως, ακόμη κι αν υποθέταμε πως τα ομολογημένα «λάθη» της αποτυχημένης κυβέρνησης Σημίτη ανήκουν πια στο παρελθόν, το πρόβλημα που αντιμετωπίζουν σήμερα όλοι οι «δημοκρατικοί πολίτες» είναι το εξής: Με βάση ποιες εγγυήσεις για το μέλλον θα πρέπει άραγε να εμπιστευτούν ξανά τους ίδιους ανθρώπους, που ο κ. Παπανδρέου κατηγορεί δημόσια για «αλαζονεία», «βόλεμα», «προσωπικές φιλοδοξίες» και «γοητεία από την εξουσία», προκειμένου να συνάψουν «νέο συμβόλαιο συμμετοχικής δημοκρατίας» μαζί τους; Ίσως αν δεσμευόταν ρητά ότι είναι αποφασισμένος να τους αλλάξει. Όμως ο κ. Παπανδρέου όχι μόνο δε δεσμεύεται να καθαρίσει τη μούχλα της παλιάς φρουράς, αλλά είναι τόσο συμφιλιωτικός, ώστε επιμένει να επαναφέρει ακόμα και τον ταπεινωμένο από τα δικαστήρια Κ. Λαλιώτη, τον κομματάρχη που «δεν πίστευε στη νίκη».

Ή μήπως οι πολίτες θα πρέπει να συνάψουν «συμβόλαιο συμμετοχικής δημοκρατίας» μ' έναν πολιτικό ο οποίος δεν αντιλαμβάνεται ότι είναι προσβολή κατά της δημοκρατικής συνείδησής τους το να μπορεί ένας υποψήφιος να επιβάλλει ο ίδιος τους κανόνες εκλογής του; Ίσως αυτό να ήταν αποδεκτό, αν έκανε ανοιχτή έκκληση σε όσα στελέχη του ΠΑΣΟΚ επιθυμούν, να θέσουν κι αυτά υποψηφιότητα. Όμως ο κ. Παπανδρέου ήδη καμαρώνει προκαταβολικά διότι η προεξοφλημένη εκλογή του «κάνει τη συμμετοχική δημοκρατία πράξη», ενώ επικαλείται ακόμα και τους ανύπαρκτους συνυποψηφίους του για να το αποδείξει: «Μπορεί να υπάρχει, τουλάχιστον μέχρι σήμερα, ένας υποψήφιος, θα μπορούσαν όμως να υπάρχουν δύο, τρεις, πέντε», δήλωνε στις 9 Ιανουαρίου στην ΕΡΤ. Και συμπλήρωνε: «Άρα είναι βαθιά δημοκρατική αυτή η λειτουργία»!

«ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΠΑΝΤΟΥ» ΚΑΙ ΜΕΣΕΓΓΥΗΤΗΣ Ο ΑΜΑΡΤΥΑ ΣΕΝ!

Για όσους όμως ενδέχεται να μην τον εμπιστεύονται αρκετά, ο κ. Παπανδρέου είχε ευτυχώς να τους προτείνει μια εναλλακτική επιλογή: να συνάψουν το «συμβόλαιο εμπιστοσύνης» με μεσεγγυητή τον οικονομολόγο Αμάρτυα Σεν, που έλαβε το βραβείο Νόμπελ διότι υποστήριξε, λέει, όσα προ-

τείνει «το παιδί της Αλλαγής»: «Η δημοκρατική συμμετοχή... θα φέρει την ανάπτυξη παντού. Κι αυτό δεν είναι ένα σύνθημα, είναι και η υπόθεση ενός απ' τους μεγαλύτερους οικονομολόγους που ζουν αυτή τη στιγμή, του Αμάρτα Σεν, που πήρε το Νόμπελ ακριβώς γι' αυτήν την πρόταση» (Γ. Παπανδρέου, Ομιλία στους υποψηφίους του ΠΑΣΟΚ, 13.1.04).

Λυπάμαι για το παιδαριώδες της παραπομπής, αλλά ο Αμάρτα Σεν δεν πήρε το Νόμπελ ούτε για όσα του αποδίδει ο κ. Παπανδρέου, ούτε καν και για τις απόψεις σχετικά με τη δημοκρατία. Σύμφωνα με την Επιτροπή Νόμπελ, ο Σεν βραβεύτηκε το 1998 «για διάφορες σημαντικές συμβολές στην έρευνα θεμελιωδών προβλημάτων των οικονομικών της ευημερίας που κυμαίνονται από την αξιωματική θεωρία της κοινωνικής επιλογής και τους ορισμούς δεικτών ευημερίας και φτώχειας, μέχρι και τις εμπειρικές μελέτες της πείνας», (βλ. και *Encyclopedia Britannica*). Αυτό δεν εκπλήσσει καθόλου, αφού οι θεωρητικές απόψεις του Σεν για τη δημοκρατία εμφανίστηκαν στο *Η ανάπτυξη ως ελευθερία* (1999), δηλαδή ένα χρόνο αφού τον βράβευσε η Ακαδημία της Στοκχόλμης, ενώ η στροφή του προς τις αρχές της «συμμετοχικής δημοκρατίας» ξεκινά με το προπερσινό *Ινδία: Ανάπτυξη και συμμετοχή* (2002), το οποίο συνέγραψε με το Ζαν Μπρής.

Εκτός αυτού, οι υποψήφιοι του ΠΑΣΟΚ θα έπρεπε ίσως να γνωρίζουν ακόμη ότι ο ιδεολογικός γκουρού του υποψηφίου αρχηγού τους ποτέ δεν είπε ότι «η δημοκρατική συμμετοχή θα φέρει ανάπτυξη παντού», διότι, αν το έλεγε, όχι μόνο Νόμπελ δε θα έπαιρνε, αλλά ούτε και το πρώτο του πτυχίο! Τέλος πάντων, στο ύστερο έργο του ο Σεν αμφισβητεί την άποψη ότι η δημοκρατία «έρχεται απαραίτητως σε σύγκρουση με την ανάπτυξη», υποστηρίζοντας ότι σε ορισμένες περιπτώσεις, όχι όμως πάντα και προπαντός όχι «παντού», ενδέχεται και να την ενισχύσει. Γι' αυτό η θέση του πάνω στη σχέση δημοκρατίας και ανάπτυξης παραμένει κατά βάση αγνωστικιστική: «Εάν όλες οι συγκριτικές μελέτες ιδωθούν μαζί, -λέει- η υπόθεση ότι δεν υπάρχει σαφής σχέση ανάμεσα στην οικονομική ανάπτυξη και στη δημοκρατία προς οποιαδήποτε από τις δύο κατευθύνσεις, παραμένει άκρως εύλογη», (Α. Sen, «Democracy as a Universal Value», *Journal of Democracy*, 10(3):1999, σ. 6.).

ΕΠΙΣΤΡΟΦΗ ΣΤΟ ΜΕΛΛΟΝ: Ο ΗΛΕΚΤΡΟΝΙΚΟΣ ΛΑΪΚΙΣΜΟΣ ΤΟΥ ΓΙΟΥ

Ωστόσο η μεγάλη απόσταση ανάμεσα στα γραπτά του Σεν και σε όσα καταλαβαίνει από αυτά ο κ. Παπανδρέου, διόλου δε θέτει πρόβλημα ιδεολογικής κατεύθυνσης. Βεβαίως υπάρχει και η άποψη του εκδότη της *Ελευθεροτυπίας* Χ. Τεγόπουλου, που θεωρεί ότι το δίλημμα αυτών των εκλογών είναι αμερικανικού τύπου, ήτοι η επιλογή ανάμεσα στον «οικονομικό φιλελευθερισμό» της Ν.Δ. και στον «πολιτικό φιλελευθερισμό» του Γ. Παπανδρέου (*Ελευθεροτυπία*, 12.1.04). Ωστόσο οι ασυναρτησίες του κ. Παπανδρέου για το Νόμπελ της «συμμετοχικής δημοκρατίας» του, ή ακόμα για την «παράταξη της γνώσης» που υποτίθεται ότι εκπροσωπεί, επιβεβαιώνουν το μηδαμινό ρόλο της ιδεολογίας στη συγκρότηση των μεγάλων κομμάτων.

Στη βάση της, η «συμμετοχική δημοκρατία» είναι το ψευδο-πίγραφο επικάλυμμα ενός νέου λαϊκισμού, βγαλμένου από την αίγλη της καταγωγής του «παιδιού της Αλλαγής» και προσαρμοσμένου στην εποχή της πληροφορικής και των ΜΚΟ. Όσο ευνουχισμένος κι αν φαίνεται σε σχέση με το πατρικό του πρότυπο, ο νέος αυτός λαϊκισμός έχει τα ίδια προσωποκεντρικά χαρακτηριστικά που ακυρώνουν οποιαδήποτε δυνατότητα αποκέντρωσης ή αυτόνομης συμμετοχής των πολιτών στη δημοκρατική διαδικασία. Η γενικόλογη και ασυναρτητή ρητορική με την οποία απευθύνεται στους οπαδούς του Κινήματος, ήδη τους παρασύρει σε μια κάθετη και συναισθηματική ένταξη, η οποία καταργεί όλες τις διαφοροποιήσεις και τις κριτικές τους λειτουργίες. Έτσι οι οπαδοί μπορεί να συμμετέχουν, όμως το ζήτημα είναι με ποιο τρόπο. Σίγουρα όχι αποκεντρωμένα, όχι μέσα από αυτόνομους θεσμούς και προπαντός διόλου κριτικά - γεγονός που θα φανεί με το «σοβιετικό» αποτέλεσμα της ανάδειξης του νέου αρχηγού σε δύο εβδομάδες.

Γι' αυτό οι ψηφοφόροι στις 7 Μαρτίου δεν πρόκειται να έχουν ούτε καν την πολυτέλεια μιας αμερικανικού τύπου αντιπαράθεσης ανάμεσα σ' ένα συντηρητικής και σ' ένα φιλελεύθερης ιδεολογίας κόμμα. Εκείνο που τους περιμένει είναι η θλιβερή επιλογή ανάμεσα σε δύο πατροπαράδοτες πολιτικές φατρίες, που θα υπερκαλύπτουν η μια την άλλη με κλωνοποιημένα κι ανεφάρμοστα προγράμματα, ενώ ταυτόχρονα θα προσποιούνται ότι διαφωνούν για θέματα ιδεολογίας που δεν κατέχουν ούτε οι ίδιοι οι αρχηγοί τους.

Το «χρίσμα» της αγοράς

του Χρήστου Κάτσικα

Αν «κρυφάκουγε» κανείς τις συζητήσεις που «ανοίγουν» οι γονείς που έχουν παιδιά στο Λύκειο και βρίσκονται στην αφετηρία εκκίνησης για την πρόσβαση στην τριτοβάθμια εκπαίδευση, θα διαπίστωνε ότι όλες τους εστιάζουν στην εναγώνια αναζήτηση σπουδών οι οποίες έχουν επαγγελματική προοπτική. Παράλληλα, η «απομαγνητοφώνηση» των συνομιλιών των νέων που σπουδάζουν σε κάποιο ΑΕΙ/ΤΕΙ ή αυτών που μόλις αποφοίτησαν φέρνει στο προσκήνιο τη «γραμματική» και το «συντακτικό» ενός αισθήματος αβεβαιότητας και ανασφάλειας σχετικά με το επαγγελματικό τους μέλλον.

Οι συζητήσεις, μαζί με την έκταση και την ένταση που τις χαρακτηρίζουν, σταδιοδρομούν βεβαίως στην «πίστα» της ανεργίας των πτυχιούχων, η οποία έχει μετατρέψει τα «Ηλύσια Πεδία» των ΑΕΙ σε κήπο της Εδέμ μετά το δάγκωμα του μήλου από την Εύα.

Πράγματι, ιδιαίτερα εδώ και μια δεκαπενταετία που η «περίοδος του μέλιτος» πτυχίου-αγοράς εργασίας τελείωσε, το πανεπιστήμιο παρουσιάζεται στα μάτια των οικογενειών που «επένδυσαν» στις σπουδές των γόνων τους, ως αγνώμων οφειλέτης ο οποίος δεν αποδίδει ούτε τους «τόκους» ούτε το «κεφάλαιο», καθώς τα διαπιστευτήριά του, όταν δεν παίρνουν πιστοποιητικό εγκυρότητας από το αόρατο χέρι της αγοράς εργασίας, δεν έχουν καμιά «ανταλλακτική» αξία. Η ανεργία των πτυχιούχων της τριτοβάθμιας εκπαίδευσης, που από 1,5% το 1980 έφτασε το 2002 στο 26% περίπου (135 χιλιάδες εγγεγραμμένοι άνεργοι), καλλιέργησε την άποψη πως η εκπαίδευση που προσφέρει το ελληνικό πανεπιστήμιο είναι ανεπαρκής ή ασύμβατη με τις ανάγκες της αγοράς εργασίας.

ΕΞΕΛΙΞΗ ΑΡΙΘΜΟΥ ΑΝΕΡΓΩΝ ΠΤΥΧΙΟΥΧΩΝ

1993	1995	1997	2002
81.800	93.000	101.300	134.700

Πηγή: ΥΠΕΠΘ, Αθήνα 2002 (επεξεργασία δική μας),
 Βλ. Χρήστος Κάτσικας - Παναγιώτης Σωτήρης, *Η Αναδιάρθρωση του Ελληνικού Πανεπιστημίου: από τη Μπολόνια στην Πράγα και το Βερολίνο*, εκδ. Σαββάλας, Αθήνα 2003.

Ο Χρήστος Κάτσικας είναι εκπαιδευτικός αναλυτής και αντιπρόεδρος της Πανελληνίας Ένωσης Φιλολόγων.

ΤΟ «ΑΝΤΙΠΑΡΑΓΩΓΙΚΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ»

«Να αναγνωρισθούν οι ανάγκες της οικονομίας, ως καθοριστικός παράγων για τη διαμόρφωση των εκπαιδευτικών υπηρεσιών»

(Σύνδεσμος Ελλήνων Βιομηχάνων, Η Πρόσκληση της απασχόλησης, 28 Φεβρουαρίου 2001)

Η «κοινή γνώμη», αδυνατώντας να συλλάβει ότι η γενικότερη αδυναμία των πτυχιούχων να ενταχθούν στην αγορά εργασίας είναι αποτέλεσμα της μείωσης των θέσεων εργασίας, εξαιτίας της οικονομικής πολιτικής που ακολουθείται και των εξελίξεων στον τομέα της τεχνολογίας που συρρικνώνουν τις ευκαιρίες απασχόλησης, αποδίδει δυσανάλογα μεγάλο μέρος της ευθύνης για την ανεργία στις δομές, τις λειτουργίες και τους προσανατολισμούς της τριτοβάθμιας εκπαίδευσης. Το αίτημά της συνοψίζεται στον μονόπλευρο προσανατολισμό της τριτοβάθμιας εκπαίδευσης στις «ανάγκες της αγοράς», υπαινικσόμενη, εμμέσως πλην σαφώς, ότι αυτές οι τελευταίες πρέπει να είναι ο μόνος προσδιοριστικός παράγοντας παιδείας εν γένει.

Φυσικά η άποψη αυτή δεν γεννήθηκε εκ του μηδενός. Εδώ και αρκετό καιρό προβάλλεται από παντού (κυβέρνηση, ΥΠΕΠΘ, επιχειρήσεις, «ειδικοί», διανοούμενοι της «αυλής και της οθόνης» κ.λπ.) με άκαμπτη ομοφωνία ότι «εκείνο που απουσιάζει δεν είναι οι θέσεις στην αγορά εργασίας, αλλά το κατάλληλα εξειδικευμένο προσωπικό που θα τις καλύψει, καθώς στις σημερινές συνθήκες της οικονομίας δημιουργούνται θέσεις εργασίας με νέα ποιοτικά χαρακτηριστικά». Παράλληλα τονίζουν ότι «το εκπαιδευτικό σύστημα δεν μπορεί να ανταποκριθεί έγκαιρα σ' αυτές τις νέες ανάγκες, καθώς έχει δομηθεί πάνω σ' ένα παρωχημένο σύστημα παραγωγής με κουλτούρα τακτοποίησης και όχι απασχόλησης». Στα πλαίσια αυτά το εκπαιδευτικό σύστημα της χώρας κατηγορείται ότι εμφανίζει εντυπωσιακές «ανελαστικότητες» στην κατάλληλη εξειδίκευση των φοιτητών και σπουδαστών. Τα πανεπιστήμια κατηγορούνται για αρχαϊσμό, ότι είναι αποκομμένα από τις πραγματικές ανάγκες της αγοράς εργασίας και ως εκ τούτου είναι φυσικό να παράγουν ανέργους.

ΟΙ ΚΥΡΙΑΡΧΕΣ ΤΑΣΕΙΣ ΠΟΥ ΕΧΟΥΝ ΔΙΑΜΟΡΦΩΘΕΙ

Είναι γνωστό ότι η αγορά εργασίας χαρακτηρίζεται από μια βασική αντίφαση στη σχέση της με την «εκπαίδευση». Από τη μια, οι γενικές κεφαλαιοκρατικές ανάγκες απαιτούν μια όσο το δυνατό πιο «ευέλικτη», προσαρμοστική, ικανή για συνεχείς αλλαγές πεδίων και ειδικοτήτων εργατική δύναμη. Από την άλλη, ο κάθε συγκεκριμένος καπιταλιστής, αδιάφορος από τη φύση του απέναντι στις γενικές ανάγκες, απαιτεί μια όσο το δυνατό πιο προσαρμοσμένη στις ανάγκες της δικής του επιχείρησης εργατική δύναμη. Αυτή η αντίφαση ανάμεσα στην ανα-

**ΑΡΙΘΜΟΣ ΕΙΣΑΚΤΕΩΝ ΣΤΗΝ ΑΝΩΤΑΤΗ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ
ΚΑΤΑ ΓΝΩΣΤΙΚΑ ΠΕΔΙΑ ΚΑΤΑ ΤΟ ΑΚΑΔΗΜΑΪΚΟ ΕΤΟΣ 2002-03**

	Πανεπιστήμια Γνωστικά πεδία	
	Εισακτέοι	Ποσοστά (%)
Ανθρωπιστικές Επιστήμες	6790	17,7
Τέχνες	790	2,0
Νομική Επιστήμη	1805	4,5
Κοινωνικές Επιστήμες	3516	9,7
Επιστήμες Επικοινωνίας και Τεκμηρίωσης	470	1,4
Επιστήμες Οικονομίας, Επιχ. και Διοίκησης	6027	14,6
Επιστήμες Ζωής	755	2,0
Φυσικές Επιστήμες	1913	4,9
Επιστήμες Γης και Περιβάλλοντος	820	2,1
Μαθηματικά και Στατιστική	1737	4,4
Επιστήμη Υπολογιστών	2710	8,2
Γεωπονικές Επιστήμες	1293	3,3
Τεχνολογία και Επιστήμες Μηχανικών	3100	7,7
Αρχιτεκτονική και Πολεοδομία	675	1,6
Επιστήμες Υγείας	1765	4,5
Επιστήμες Εκπαίδευσης	3299	8,3
Επιστήμες Αθλητισμού	1060	2,7
Υπηρεσίες	30	0,1
Διεπιστημονικά γνωστικά πεδία	115	0,3
Σύνολο	38.670	100,0

Πηγή: ΥΠΕΠΘ, Αθήνα 2002 (επεξεργασία δική μας), Βλ. Χρήστος Κάτσικας - Παναγιώτης Σωτήρης, *Η Αναδιάρθρωση του Ελληνικού Πανεπιστημίου: από τη Μπολόνια στην Πράγα και το Βερολίνο*, εκδ. Σαββάλας, Αθήνα 2003.

γκαία και με το χαρακτήρα που προαναφέραμε «γενική μόρφωση» (βασικές τεχνικές γνώσεις συν ιδεολογία) και την «ειδίκευση» με βάση συγκεκριμένες καπιταλιστικές ανάγκες (βαθύτερος καταμερισμός), μια αντίφαση εσωτερική στο σύστημα και τις ανάγκες του, οξύνεται στο έπακρο.

Το κεφάλαιο επιχειρεί να λύσει την αντίφαση που προαναφέραμε ελέγχοντας βαθύτερα τον εργαζόμενο σε όλη τη διάρκεια της ζωής του, κυρίως στους κόμβους της μετάβασης από μια κατάσταση σε μια νέα (εκπαίδευση-παραγωγή, από μια θέση εργασίας σε μια νέα, από την ανεργία στην εργασία) και «φορτώνοντάς» του το κόστος αυτής της μετάβασης.

Στα πλαίσια αυτά, ιδιαίτερα τα τελευταία χρόνια, συντελούνται αλλαγές στην ελληνική τριτοβάθμια εκπαίδευση, οι οποί-

ες χαρακτηρίζονται από έναν διπλό προσανατολισμό:

- Από τη μια πλευρά, το ελληνικό πανεπιστήμιο εξωθείται να μετατραπεί σταδιακά από ένα θεσμό που θεραπεύει επιστήμες και καλλιεργεί την παραγωγή και αναπαραγωγή συστηματικής γνώσης σε ένα μηχανισμό μετάδοσης δεξιοτήτων σε γνωστικά αντικείμενα που παρουσιάζουν συγκυριακά μεγάλη ζήτηση στην αγορά, αντίστοιχο με τους θεσμούς επαγγελματικής κατάρτισης.

- Από την άλλη, ιδιαίτερα κάτω από το βάρος των Συνόδων της Μπολόνιας και της Πράγας και τη σταδιακή σύγκλιση των συστημάτων τριτοβάθμιας εκπαίδευσης στις χώρες της ΕΕ, είναι ευδιάκριτη η πρόθεση για αποδυνάμωση του βασικού προπτυχιακού κύκλου σπουδών από πλευράς παρεχόμενων γνώσεων και το ξεδιάλεγμα των «εκλεκτών» στα μεταπτυχιακά, τα οποία ορίζονται ως «ολοκλήρωση των προπτυχιακών σπουδών».

Με λίγα λόγια, η τάση μετάδοσης εφήμερων και στενών γνώσεων που προκύπτουν από τον κατατεμαχισμό των επιστημονικών αντικειμένων, μιας «υπερεξειδίκευσης» αποσπασμένης από το θεωρητικό της υπόβαθρο, συνοδεύεται από την ισοδύναμη της τάση «αποειδίκευσης» των σπουδών.

Στα πλαίσια αυτά οικοδομούνται:

- Άλλοτε πανεπιστημιακά τμήματα με προγράμματα σπουδών προσαρμοσμένα στις ευκαιριακές ανάγκες της αγοράς εργασίας, με έμφαση στην επαγγελματική εξειδίκευση και ως εκ τούτου με παροχή εκπαίδευσης αποσπασματικής, μονόπλευρης και ελλιπούς, χωρίς στοιχειώδη υποδομή σε θεωρητικά και επιστημολογικά ζητήματα, γεγονός που καθιστά εξαιρετικά δύσκολη την μακροπρόθεσμη προσαρμογή των πτυχιούχων στις διαρκώς μεταβαλλόμενες συνθήκες και ευμετάβλητες ανάγκες της αγοράς εργασίας. Χαρακτηριστικό παράδειγμα του τεμαχισμού των σπουδών αποτελούν οι διάφορες στενές ειδικεύσεις της Οικονομικής Επιστήμης με τμήματα λογιστικής και χρηματοοικονομικής, τραπεζικής, διοικητικής, στατιστικής, ασφαλιστικής κ.λπ.

- Άλλοτε πανεπιστημιακά τμήματα που υποβαθμίζονται καθώς μεταφέρουν αθόρυβα την ειδίκευση και την υψηλού επιπέδου επιστημονική γνώση στα μεταπτυχιακά. Συνεπώς στις μεταπτυχιακές σπουδές ανατίθεται ο ρόλος που είχαν μέχρι πρόσφατα οι προπτυχιακές, υποβαθμίζοντας τις τελευταίες και μετατρέποντας το πανεπιστήμιο σ' ένα λύκειο της δεκαετίας του '50, που δίνει μαζικά διπλώματα μη εξειδικευμένων επιστημόνων και τεχνικών, χαμηλού επιπέδου, απαξιωμένα από την αγορά εργασίας, σχεδόν άχρηστα για την παραγωγή, ή χρήσιμα μόνο για τα χαμηλά επίπεδά της.

Παράλληλα έχουμε τη συγκρότηση τμημάτων γενικόλογου, σεμιναριακού χαρακτήρα, που προσφέρουν κυριολεκτικά «γεύσεις» από μια μεγάλη γκάμα επιστημονικών κλάδων και περιοχών, π.χ. τμήμα επιστημών της θάλασσας, τμήμα επιστημών της τέχνης, τμήμα περιβάλλοντος κ.λπ., τμημάτων δηλαδή αποσυνδεδεμένων από οποιαδήποτε κοινωνική χρησιμότητα και από την πρόσβαση σε κάποιο επάγγελμα. Ταυτόχρονα τα ΑΕΙ κουβαλούν μια παλιότερη αμαρτία. Ένας μεγάλος αριθμός τμημάτων τους έχει θεωρητικό χαρακτήρα, αποσπασμένο από την πράξη και με ακαθόριστη κοινωνική αποστολή. Και αν αυτό την εποχή της δημιουργίας τους, εβδομήντα και περισσότε-

ρα χρόνια πριν, που οι γνώσεις ήταν λιγότερες και η τεχνολογία δεν είχε φτάσει στο σημερινό επίπεδο ανάπτυξης της, μπορεί να ήταν σωστό, σήμερα είναι ξεπερασμένο. Χαρακτηριστικό παράδειγμα αποτελούν οι λεγόμενες «καθηγητικές» σχολές (Μαθηματικό, Φυσικό, Χημικό, Φιλοσοφική κ.λπ.), που δε δίνουν στους αποφοίτους τους ούτε τα απαραίτητα παιδαγωγικά εφόδια για να διδάξουν στη Μέση Εκπαίδευση, ούτε τους προετοιμάζουν ολοκληρωμένα για μια σειρά άλλους τομείς της παραγωγής. Έτσι αφήνουν ανοιχτό το δρόμο στις νέες ρυθμίσεις για μετατόπιση της επιστημονικής ειδίκευσης στο μεταπτυχιακό επίπεδο και αποσύνδεση των προπτυχιακών σπουδών από το επάγγελμα.

ΣΠΟΥΔΕΣ ΚΑΙ ΤΙΤΛΟΙ ΣΠΟΥΔΩΝ «ΜΙΑΣ ΧΡΗΣΗΣ»

Στην πρώτη περίπτωση, εκεί όπου η ιδεολογία του ανταγωνισμού και η καθυπόταξη των λειτουργιών του πανεπιστημίου στις δυνάμεις της αγοράς επηρεάζουν τον προσανατολισμό και το περιεχόμενο των προγραμμάτων σπουδών, ο κίνδυνος της απαξίωσης του πτυχίου και της ανεργίας των πτυχιούχων επανέρχεται από άλλες παρακαμπτηρίου. Γιατί βέβαια είναι γνωστό από την εμπειρία άλλων χωρών ότι η παροχή εξειδικευμένης γνώσης σε προπτυχιακό επίπεδο περιορίζει τις πιθανότητες προσαρμογής στις αέναες αλλαγές της αγοράς εργασίας και επομένως αυξάνει μακροπρόθεσμα τις πιθανότητες της ανεργίας.

Παράλληλα, η πρόταση των εργοδοτών για άμεση σύνδεση των πανεπιστημιακών σπουδών και των κατευθύνσεών τους με τις επιχειρήσεις και τις ανάγκες τους, που παρουσιάζεται ως «όχημα» για την άμεση ένταξη των πτυχιούχων στον κόσμο της εργασίας, δε φαίνεται να έχει τα προσδοκώμενα αποτελέσματα.

Ας δώσουμε ένα παράδειγμα από τα πιο χαρακτηριστικά: Αναφερόμαστε στη «ναυαρχίδα» του «Επιχειρηματικού Πανεπιστημίου», την Αγγλία, όπου δύο έρευνες θρυμάτισαν όλες τις αυταπάτες. Η Έκθεση του ΟΟΣΑ κατέταξε την Αγγλία στην πρώτη θέση της λίστας του σύγχρονου αναλφαβητισμού και δημοσίευμα του *Εκόνομιστ*, στις 17 Ιουνίου 2000, περιέγραφε με τα πιο μελανά χρώματα την έκταση της αγραμματοσύνης που υπάρχει στη σημερινή Αγγλία. Χρησιμοποιώντας στοιχεία του ΟΟΣΑ, ανέφερε ότι ο ένας στους πέντε ενήλικες δεν είναι σε θέση να χρησιμοποιήσει τον τηλεφωνικό κατάλογο, ενώ ο ένας στους τέσσερις εντάσσεται στους λειτουργικά αναλφάβητους! Έτσι η Αγγλία, εισάγοντας τον ανταγωνισμό στο εκπαιδευτικό της σύστημα, το μόνο που κατάφερε είναι να φιγουράρει στην κορυφή οποιασδήποτε λίστας αναλφαβητισμού ανάμεσα στις βιομηχανικές χώρες. Μπορεί να έχει λειτουργικά αναλφάβητους, θα απαντούσε ο υπέρμαχος της αγοραίας πανεπιστημιακής παιδείας, αλλά ικανοποιώντας τις ανάγκες της αγοράς τα πανεπιστήμια της Αγγλίας προσφέρουν στις επιχειρήσεις το αναγκαίο προσωπικό. Έτσι, αν μη τι άλλο, συμβάλλουν στην οικονομία, κάτι που δεν μπορούν να κάνουν τα αναχρονιστικά πανεπιστήμια της υπόλοιπης Ευρώπης. Μα τα πανεπιστήμια της Αγγλίας έχουν αποτύχει ακόμη και σ' αυτό. Δημοσίευμα των *Φαϊνάνσιαλ Τάιμς* (18.10.2000) ανέφερε ότι τρεις από τις τέσσερις επιχειρήσεις στη Μεγάλη Βρετανία υποφέ-

ρουν από έλλειψη προσωπικού με υψηλό επίπεδο ειδίκευσης.

Παράλληλα, τα προγράμματα σπουδών που είναι προσανατολισμένα σε γνωστικά αντικείμενα που προσφέρουν εξειδικευμένη γνώση και συνεπώς παρεμποδίζουν τη δυνατότητα της βαθύτερης θεωρητικής προσέγγισης, έχουν μονοδιάστατο προσανατολισμό και θέτουν σε κίνδυνο τον ακαδημαϊκό χαρακτήρα της μάθησης, θέτουν υπό αμφισβήτηση το βαθύτερο νόημα της εκπαιδευτικής διαδικασίας στο πανεπιστήμιο και ακυρώνουν τη βασική αποστολή του.

Άρα το πρόβλημα δεν είναι η προσαρμογή των προγραμμάτων σπουδών στα σχολεία και στα πανεπιστήμια στις τρέχουσες «απαιτήσεις» της αγοράς εργασίας. Μια τέτοια προσαρμογή αφαιρεί από τα εκπαιδευτικά συστήματα τις βασικές συνιστώσες συγκρότησής τους που είναι η γενική παιδεία, η καλλιέργεια της προσωπικότητας και η μετάδοση της κριτικής γνώσης – και σε καμιά περίπτωση βεβαίως δεν λύνει τον γόρδιο δεσμό της ανεργίας. Θα πρέπει να λάβουμε υπόψη ότι η παροχή βραχυπρόθεσμων και αναλώσιμων γνώσεων δημιουργεί τελικά περισσότερα προβλήματα στους εργαζόμενους που εντάσσονται στην αγορά εργασίας. Είναι χαρακτηριστική η περίπτωση υποβάθμισης της ποιότητας των σπουδών σε πολλά βρετανικά πανεπιστήμια τα οποία, στο πλαίσιο ενός ισχυρού ανταγωνισμού προσέλκυσης υποψηφίων (δίδακτρα), προσάρμοσαν τα προπτυχιακά προγράμματα τριετούς διάρκειας (Bachelor) σε εξειδικευμένους κλάδους γνώσης που είχαν συγκυριακά μεγάλη ζήτηση στην αγορά (π.χ. Διοίκηση Επιχειρήσεων, Πληροφορική, Marketing). Συνέπεια αυτής της προσαρμογής ήταν όχι μόνο η υποβάθμιση της γενικής παιδείας, αλλά και η μειωμένη ζήτηση των αποφοίτων τους στην αγορά εργασίας, καθόσον προτιμούνταν απόφοιτοι με γενική πανεπιστημιακή εκπαίδευση και εξειδίκευση σε μεταπτυχιακό επίπεδο (Masters).

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΑΚΟ ΠΤΥΧΙΟ ΜΕ ΕΠΑΓΓΕΛΜΑΤΙΚΑ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΑ ΑΠΟΛΥΤΗΡΙΟΥ ΛΥΚΕΙΟΥ

Ταυτόχρονα διαμορφώνεται ένα σύστημα μεταπτυχιακών για λίγους, που θα συνιστούν ουσιαστικά μια τέταρτη βαθμίδα εκπαίδευσης, όπου εκεί θα παρέχεται πια (και όχι πάντα και σε κάθε περίπτωση) η επιστημονική γνώση και η απαραίτητη ειδίκευση. Έτσι η Ανώτατη Παιδεία, ως προϊόν της αγοράς, διαχωρίζεται οικονομικά, όπως και τα άλλα προϊόντα, σε δυο κατηγορίες με διαρκώς αυξανόμενη τη μεταξύ τους ποιοτική απόσταση.

Αυτό συνάγεται άμεσα από την υιοθέτηση ενός συστήματος σπουδών που στηρίζεται βασικά σε δυο κύκλους, έναν προπτυχιακό και έναν μεταπτυχιακό, όπου το επίπεδο του προπτυχιακού θα είναι υποβιβασμένο. Αυτή η κατεύθυνση υποβάθμισης σημαίνει ότι ο «τίτλος» του πανεπιστημίου δεν θα έχει καμιά απολύτως σχέση με τα πανεπιστημιακά πτυχία που όλοι γνωρίζουμε μέχρι σήμερα. Σημαίνει ότι τα πανεπιστήμια θα βγάζουν μαζικά αποφοίτους χωρίς ολοκληρωμένες επιστημονικές γνώσεις και χωρίς φυσικά και τα αντίστοιχα επαγγελματικά δικαιώματα που αρκετοί επιστημονικοί κλάδοι έχουν κατοχυρώσει μέχρι σήμερα. Δηλαδή θα αποτελούν μια στρατιά ανέργων ή αλλιώς «απασχολήσιμων», «ευέλικτων» και χωρίς δικαιώματα νέων.

Διά της αφαιρετικής, πάρκο... γιοκ

Της Όλγας Ι. Φωτακοπούλου

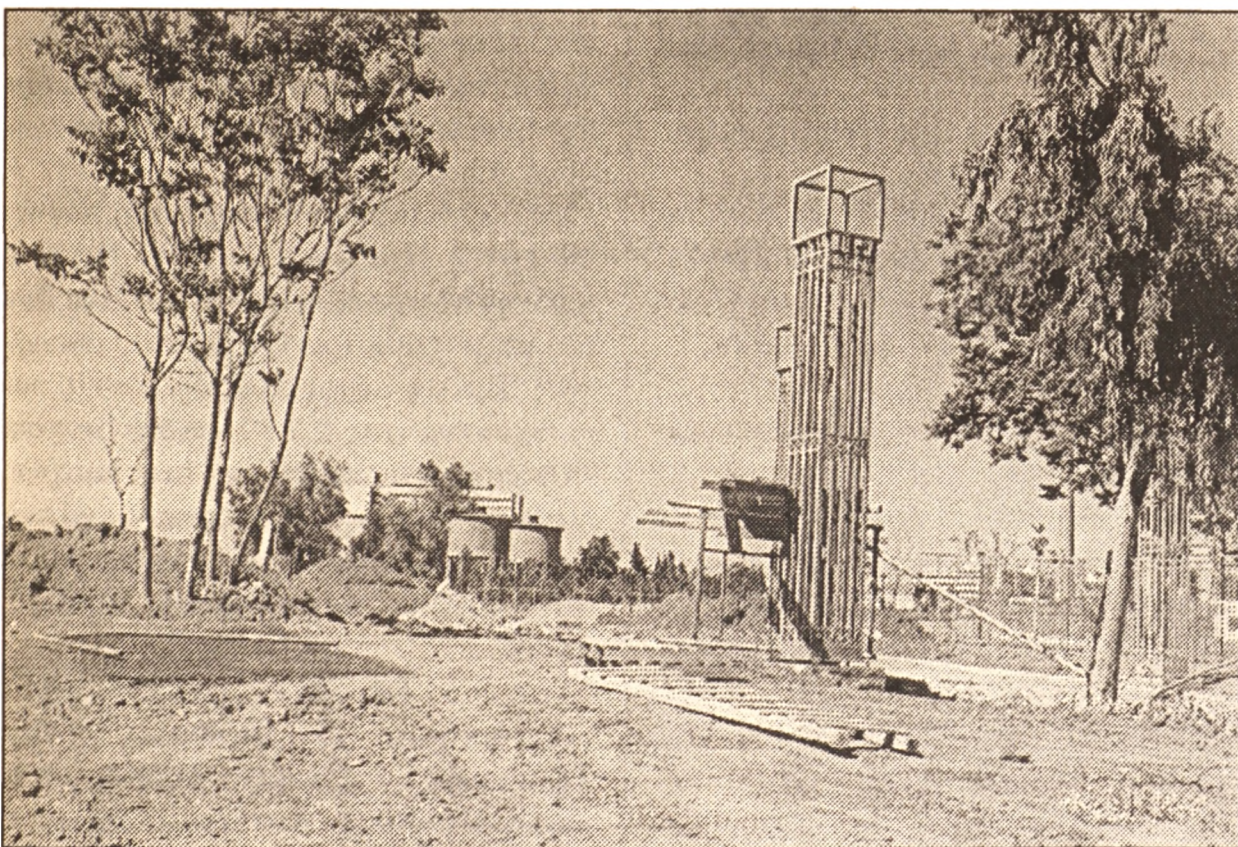
Υπήρξαν δύο προτάσεις για δημιουργία μητροπολιτικού πάρκου στην Αθήνα. Υπήρξαν επίσης και δύο πολιτικές δεσμεύσεις για τη δημιουργία τους. Η πρώτη –πρωθυπουργική– αποσύρθηκε άρον-άρον και αφορούσε στις εγκαταστάσεις στο πρώην αεροδρόμιο του Ελληνικού.

Η δεύτερη αφορούσε στον μέχρι πρότινος ελεύθερο χώρο στο Γουδή. Το «εγγυήθηκαν» δύο νόμοι.

Ήρθε η ώρα να καταρρεύσουν και οι δύο αυτές νομικές και πολιτικές «εγγυήσεις», μπροστά στην «πράσινη ιδέα», όχι του ΠΑΣΟΚ, αλλά του ΠΑΟ, που επιθυμεί να φτιάξει το ολοκαίνουργιο γήπεδό του, με την συναίνεση κυβέρνησης, αξιωματικής αντιπολίτευσης και τοπικής αυτοδιοίκησης.

Ποιος μπορεί –και θέλει– να αντισταθεί σε μια «πράσινη ιδέα»;

Πολύ δε περισσότερο όταν υλοποιήθηκαν πριν και η «κόκκινη» και η «κίτρινη» αντίστοιχα;

Από την... πρόοδο των εργασιών στο Γουδή ενόψει της Ολυμπιάδας.

Αντιστέκονται κατ' αρχήν οι πολίτες που απαρτίζουν την «Επιτροπή Αγώνα για το Μητροπολιτικό Πάρκο στο Γουδή» – αλλά και μια σειρά από άλλες κινήσεις

και φορείς. «Διαφωνεί» με όλους αυτούς ο υπουργός Πολιτισμού Ευάγγελος Βενιζέλος, ο οποίος κατέθεσε πρόσφατα πρόταση για την κατασκευή ενός τεράστιου αθλητικο-εμπορικού

συγκροτήματος του «Παναθηναϊκού» στο Γουδή, «λύνοντας» μ' αυτό τον τρόπο και τα χέρια της Δημάρχου Αθηναίων Ντόρας Μπακογιάννη, η οποία προφανώς επίσης «διαφωνεί» – γι' αυτό και συναίνεσε με την πρόταση.

Πρακτικά η αρχή είχε γίνει πολύ νωρίτερα, όταν εκεί «πάτησε πόδι» ο «Αθήνα 2004». Ήδη ο ελεύθερος χώρος πλήττεται από τις εγκαταστάσεις για τους Ολυμπιακούς Αγώνες. Μοντέρνο πένταθλο, αντιπέραση, ολυμπιακό χωριό Τύπου...

Η πρόταση Βενιζέλου είναι το τελειωτικό χτύπημα στις προσπάθειες και τις προτάσεις για δημιουργία πάρκου υψηλού πρασίνου στο Γουδή. Μαζί με το πάρκο πλήττεται βέβαια και η ποιότητα ζωής στην Αθήνα, η οποία τείνει να γίνει το πιο σύντομο ανέκδοτο της εποχής και για την οποία τόσο κόπτονται κατά καιρούς, και μάλιστα πάντα και λεκτικά, παραμονές εκλογών. Με εξαίρεση όμως αυτές τις εκλογές. Ίσως επειδή ο κ. Βενιζέλος πολιτεύεται αλλού και η κ. Μπακογιάννη μπορεί να μην ενδιαφέρεται να ανανεώσει τη θητεία της στον Δήμο...

Πολίτες και κάτοικοι απευθύνουν έκκληση «στον Δήμο Αθηναίων, τη Νομαρχία, το 7ο Δημοτικό Διαμέρισμα, όλους τους Δήμους, φορείς, κόμματα, δημοτικές παρατάξεις», να σωθεί αυτός ο ελεύθερος χώρος.

Οι δύο νόμοι που καταστρατηγούνται είναι ο 1515/85 του Ρυθμιστικού Σχεδίου που προβλέπει Μητροπολιτικό Πάρκο και ο 732/77, που παραχωρεί 965 στρέμματα στους δήμους Αθηναίων και Ζωγράφου για πράσινο.

Έχει προγραμματιστεί μάλιστα και μια κοινή ανοιχτή σύσκεψη, στις 4 Φεβρουαρίου, μεσούσης της προεκλογικής περιόδου, στο 7ο Δημοτικό Διαμέρισμα, Πανόρμου 59, στις 6.30 το απόγευμα.

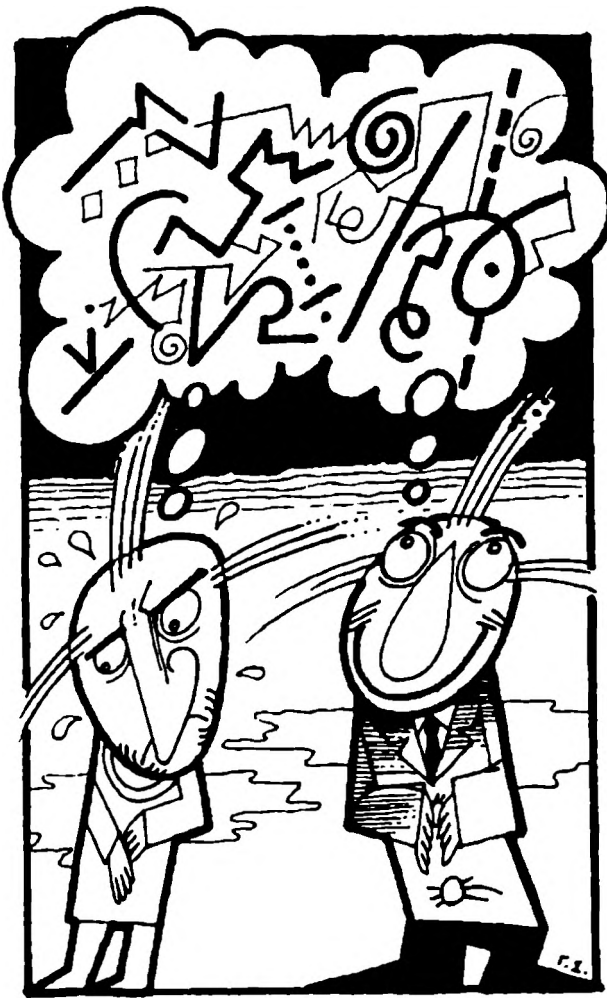
Από τον Βερυβάκη στον Γιωργάκη

Οι σοσιαλιστικές αλλαγές που παρουσιάσαμε στον τομέα της υγείας στο προηγούμενο τεύχος δεν ήταν φυσικά οι μόνες. Ο σοσιαλισμός έπνευσε αντιστοίχως και στους υπόλοιπους τομείς. Στην παιδεία δε η σοσιαλιστική αλλαγή άφησε εποχή. Τίποτα πια δεν θα είναι το ίδιο με πριν. Όλα κατεδαφίστηκαν.

Πρώτον, η δωρεάν παιδεία γενικεύτηκε. Όλοι πλέον σπουδάζουν δωρεάν. Πώς έγινε αυτό; Με τον εξής απλό τρόπο, που μόνον ένας σοσιαλιστής μπορούσε να σκεφτεί: Αντί να πληρώνεις στο σχολείο, μεταφέρεις τους μαθητές στα φροντιστήρια και έτσι η κρατική παιδεία μετατρέπεται σε διάλειμμα. Και φυσικά δωρεάν ποιος πληρώνει το διάλειμμα;

Η δεύτερη αλλαγή αφορά στην ποιότητα εκπαίδευσης. Το καπιταλιστικό καθηγητικό κατεστημένο των ΑΕΙ αντικαταστάθηκε από νέους σοσιαλιστές, οι οποίοι, οπαδοί του Ντεριντά συνήθως, άλλαξαν ριζικά τα πράγματα. Και έτσι μπορεί οι φοιτητές σήμερα να μην γνωρίζουν καθόλου πότε έγινε η ναυμαχία του Ναυαρίνου, πλην όμως γνωρίζουν απταίστως να αποδομούν τις λέξεις και τα πράγματα.

Όπως γνωρίζουν πολύ καλά οι αναγνώστες μας, το Αντί ασχολήθηκε διεξοδικά στο παρελθόν με το θέμα της παιδείας –όπως και με όλα τα σημαντικά θέματα της κοινωνίας μας– κάθε φορά που παρουσιαζόταν ειδικός λόγος, οπότε η σημερινή αναφορά μας δεν επιδιώκει την ανάλυση των πολιτικών και των επιλογών των διαδοχικών ηγεσιών του αρμόδιου υπουργείου. Απλώς επιθυμεί να παρουσιάσει τη σειρά εκείνων που κλήθηκαν διαδοχικά να υπηρετήσουν τον τομέα αυτόν από τη μεταπολίτευση και μετά. Την απίστευτη, δηλαδή, συνεχή ανακύκλωση των ιδίων ουσιαστικά πολιτικών προσώπων, τα οποία το μόνο που έκαναν ήταν να πειραματίζονται, ο ένας σε βάρος του άλλου και όλοι μαζί σε βά-

ρος της νεολαίας και γενικά της κοινωνίας.

Το σοσιαλιστικό έργο κατεδάφισης της παιδείας ανέλαβαν ηγετικά στελέχη του επαναστατικού κινήματος, όλα παντελώς άσχετα με το αντικείμενο.

Πρώτος υπουργός Εθν. Παιδείας και Θρησκευμάτων το 1981 ο **Ελευθέριος Βερυβάκης!** (παραίτηται στις 2.7.82 και πάει στις Κοινωνικές Ασφαλίσεις ως υπουργός). Υφυπουργοί **Γιώργος Λιάνης** (παραίτηται 2.7.82 και πάει στην Έρευνα και Τεχνολογία ως υπουργός) και **Πέτρος Μώραλης**

Καταλαβαίνετε τι έγινε με υπουργό Παιδείας Βερυβάκη! Είναι σαν να βάζεις εμένα υπουργό Εργασίας. Τον ακολουθεί στις 2.7.82 ο **Απόστολος Κακλαμάνης** (παραίτηται στις 1.6.85) με υφυπουργό τον **Στέλιο Παπαθεμελή** (παραίτηται στις 1.6.85).

Αυτή ήταν η πρώτη μπόρα. Όχι σοβαρή, είναι αλήθεια, μπροστά σε όσα ακολούθησαν μετά τις εκλογές του '85. Ξανά Υπουργός ο **Απ. Κακλαμάνης**

(5.6.85 έως 25.4.86). Ακολουθεί στις 26.7.85 υφυπουργός ο **Πέτρος Μώραλης** (έως 31.10.1986)

Στις 25.4.86 υπουργός γίνεται ο **Αντ. Τρίτσης** (έως τις 9.5.1988), με υφυπουργό τον **Φ. Πετσάλνικο** (έως τις 5.2.87). Στις 5.2.87 διορίζονται Υφυπουργοί οι **Δημ. Παπαδημητρίου** (για δυο μήνες, έως τις 20.7.87) και **Ιω. Κωνσταντινίδης** (ο Θεσσαλονικιός οδοντίατρος της Κοκόλα, ο οποίος παραιτείται στις 22.6.88). Υφυπουργός στις 23.9.87 (για δυο μήνες, έως τις 27.11.78) ο **Γρ. Σολωμός!**

Στις 9.5.88 μετά την παραίτηση Τρίτση υπουργός γίνεται ο **Απ. Κακλαμάνης** για ενάμιση μήνα: παραιτείται στις 22.6.88! Το μπάχαλο συνεχίζεται απτόητο, καθώς διαβαίνουν και φεύγουν από την παιδεία άνθρωποι παντελώς άσχετοι με το αντικείμενο. Πλην του Τρίτση, ο οποίος όμως ξεκίνησε «πόλεμο» με την Εκκλησία και φυσικά έφαγε το κεφάλι του. Έφυγε τότε για συνεργασία με τον **Μητσοτάκη** και πήρε το Δήμο της Αθήνας.

Στις 22.6.1988 ο **Γιωργάκης** γίνεται υπουργός Παιδείας! Θαύμα! Πέρασε από την Μητροπόλεως και κανένας δεν τον πήρε χαμπάρι. Ο άβρατος υπουργός! Έμεινε μέχρι το βρόμικο '89, συγκεκριμένα στις 2.7.89, οπότε δεν καταδέχτηκε να παραδώσει στον αμέσως διάδοχο υπουργό), με υφυπουργό την **Ρούλα Κακλαμανάκη** η οποία λόγω ιστορσιανίδας παραιτήθηκε από τις 9.9.88!

Στις 18.11.88 (έως τις 1.12.88) έχουμε νέες νοστιμιές στο Παιδείας. Ο **Στ. Τζουμάκας** γίνεται αναπληρωτής υπουργός. Όχι, δεν τον παίρνει ο ύπνος στις συνεδριάσεις, αυτό θα γίνει στην Ευρώπη. Στις 22.12.88 διορίζονται υφυπουργοί οι **Φ. Πετσάλνικος** και **Ν. Λεβογιάννης** (μέχρι πτώσεως στις 2.7.88).

Αυτό το σοσιαλιστικό μπάχαλο διακόπτεται από το καπιταλιστικό διάλειμμα της δεξιάς. Εδώ είχαμε άλλα.

Είχαμε και νεκρούς με υπουργό τον μετέπειτα νεοσοσιαλιστή **Κοντογιαννόπουλο**, ο οποίος ανέλαβε στις 11.4.90 (έως τις 10.1.91), με υφυπουργούς τον **Β. Μπεκιάρη** (έως τις 3.12.92) και **Καλλιόπη Μπουρδάρα** (μέχρι τις 8.8.91).

Ο **Βασ. Κοντογιαννόπουλος** με τη γνωστή εμπλοκή, αφού σκοτώθηκε ο **Τερμπονέρας**, πήρε πόδι. Στις 10.1.91 υπουργός γίνεται ο **Γ. Σουφλιάς** (μέχρι 13.10.93), στις 7.8.92 υφυπουργός ο **Β. Πολύδωρας** (έως τις 3.12.92) και στις 3.12.92 διορίζονται υφυπουργοί οι **Αναστ. Σπηλιόπουλος** και **Θωμάς Κούρτης** (έως 13.10.93).

ΞΑΝΑ ΜΑΝΑ ΑΝΔΡΕΑΣ

Η παλινόρθωση του σοσιαλισμού φέρνει υπουργό τον **Δημήτρη Φατούρο** στις 13.10.93, με υφυπουργούς τους **Ιωάν. Ανθόπουλο** και την **Ελένη Στεφάνου** (μέχρι τις 15.9.95). Ο **Δ. Φατούρος** παραιτείται στις 8.7.94 χωρίς να έχει κάμει τίποτε στο εννεάμηνο που κοιλοπονούσε! Από τους πιο άσχετους υπουργούς που τοποθέτησε το ΠΑΣΟΚ. Μετά τον διόρισαν (τον Φατούρο) πρόεδρο ή κάτι τέτοιο στην εταιρεία **Εγνατία** που φτιάχνει την νέα «βασιλική οδό». Ο **Ιωάν. Ανθόπουλος** παραιτείται μαζί με Φατούρο στις 8.7.94.

Υπουργός ξαναγίνεται ο αόρατος άνθρωπος, ο **Γιωργάκης**, στις 8.7.94 εις αντικατάσταση του Φατούρου. Ίδιο μοντέλο υπουργού με τον Φατούρο ο **Γιωργάκης**. Υφυπουργός και πάλι ο **Φ. Πετσάλνικος**.

Υφυπουργός η **Μαρία Αρσένη** στις 15.9.95 μέχρι τις 22.1.96 οπότε «αναπληρώθηκε» και ο **Ανδρέας** από τον **Σημίτη**.

ΠΡΩΤΗ ΚΥΒΕΡΝΗΣΗ ΣΗΜΙΤΗ (ΑΠΟ 22.1.96 ΕΩΣ 25.9.96)

Στις 22.1.96 υπουργός ο **Γιωργάκης** με υφυπουργό τον **Γ. Πασχαλίδη** (και οι δύο τους μέχρι τις 25.9.96). Στις αρχές Σεπτεμβρίου του '96, λίγες ημέρες προ των εκλογών και λίγες ημέρες μετά την ανακοίνωση των αποτελεσμάτων των εισαγωγικών στα ΑΕΙ και ΤΕΙ, ανέκαλυψε ότι χωρούν και άλλοι φοιτητές. Ρίχνει τις βάσεις και μπαίνουν μερικές χιλιάδες ακόμη φοιτητές στα

Πανεπιστήμια. Ήταν ίσως το μόνο μέτρο που είχε πάρει ως υπουργός. Συνήθιζε, όταν ανέκυπτε ένα πρόβλημα να συστήνει μια «επιτροπή» η οποία... εξέταζε το θέμα!

Δείγμα της επάρκειας του **Γιωργάκη** ως υπουργού είναι ότι ο **Γ. Γραμματικάκης** είχε ζητήσει την επ' ανικανότητα παραίτηση του υπουργού. Έχει σημασία διότι ο **Γραμματικάκης** φλερτάριζε την υποψηφιότητά του στα ψηφοδέλτια του ΠΑΣΟΚ. Δεν γνωρίζουμε τι απέγινε αυτή η ιστορία

ΔΕΥΤΕΡΗ ΚΥΒΕΡΝΗΣΗ ΣΗΜΙΤΗ (ΑΠΟ 25.9.96 ΕΩΣ 13.4.2000)

Στις 25.9.96 διορίζεται υπουργός ο **Γεράσιμος Αρσένης** (έως τις 13.4.2000) με υφυπουργό τον **Ιω. Ανθόπουλο** (έως τις 13.4.2000).

ΤΡΙΤΗ ΚΥΒΕΡΝΗΣΗ ΣΗΜΙΤΗ (ΑΠΟ 13.4.2000 ΕΩΣ ΣΗΜΕΡΑ)

Πέτρος Ευθυμίου με υφυπουργό τον **Φ. Πετσάλνικο** (έως 24.10.2001). Υφυπουργοί στις 24.10.2001 οι **Νικ. Γευσούλης** και **Ελένη Κούρκουλα** (αυτή μέχρι 7.7.2003, οπότε αντικαθίσταται

από τον **Γεώργιο Θωμά**.

Αυτή η τελευταία σύνθεση, είναι ασφαλώς η πλέον αστεία, καθώς ένας άνθρωπος των φροντιστηρίων, μία γυναίκα επίσης παντελώς ανίδεη και ένας άνθρωπος εντελώς ανίδεος με τα εκπαιδευτικά, ανέλαβαν το υπουργείο Παιδείας! Δημοσιογράφος του **Λαμπράκη**, ηθοποιός και επιχειρηματίας, ανέλαβαν το έργο της εκπαίδευσης! Οπότε η μόνη συμβουλή που δίνουμε στους νέους γονείς είναι να στείλουν τα παιδιά τους σχολείο στην απέναντι χώρα, στην **Ιταλία**. Θα τους έρθει φτηνότερα. Και επίσης δεν θα βλέπουν μπροστά τους και τον **Ευθυμίου** με την **Κούρκουλα**.

Μπορούμε τέλος εξ όλων αυτών να αντιληφθούμε τι ακριβώς θα γίνει εάν εκλεγεί πρωθυπουργός ο **Γιωργάκης**. Αν κρίνουμε από τη θητεία του στο Παιδείας, θα συστήσει μια επιτροπή μελέτης για το ζήτημα της κυβέρνησης. Πρόεδρος της επιτροπής φυσικά η **Μάργκαρετ**. Αυτός δεν έχει πρόβλημα. Θα βάλει το κασκόλ του και βουρ για τρέξιμο.

Κ.Θ. ΔΗΜΑΡΑΣ

ΠΕΦΤΕΙ

Το Παιδί της Αλλαγής δεν ανεβαίνει σε εξέδρα. Μιλάει ανάμεσα στον κόσμο. Μετακινείται με πούλμαν διαβάζοντας. Και τρέχει με τη φόρμα ακόμη και στις περιοδείες του. Σκέφτεστε μετά απ' αυτά τα νόστιμα να χάσει τις εκλογές; Ο γδούπος θα είναι εκκωφαντικός.

ΙΣΤΟΡΙΚΕΣ ΦΡΑΣΕΙΣ

«Για ένα νέο ξεκίνημα. Ένα ωραίο νέο ξεκίνημα». Αυτό έλεγε ο γιωργάκης. Ωραίο νέο ξεκίνημα! Δηλαδή, αν είσαι μάνα και πονείς, πες μου ποιος είναι ο Πεπολής. Δεν είμαστε καθόλου με τα καλά μας μου φαίνεται.

ΣΟΙ

Σύμφωνα με το πολιτικό ρεπορτάζ, τον λόγο του γιωργάκη στην ΚΕ του ΠΑΣΟΚ τον έγραψε ένας συνεργάτης του ονόματι Παμπούκης, τον συμπλήρωσε ο αδελφός του Αντρίκος και τον διόρθωσε η μητέρα του Μάργκαρετ! Όντως έτσι είναι, δεν αστειεύομαι

καθόλου. Τώρα να έβαλε και καμιά πινελιά ο Νίκος με τη Σοφία, δεν το αποκλείω εντελώς. Οι υπέροχοι Άμπερσονς.

ΣΑΧΛΕΣ

Ο γιωργάκης κατά τη διάρκεια της περιοδείας του στη Θράκη έβαλε τη φόρμα του και έκανε τζόκινγκ! Όποιος τον συμβουλεύει να κάνει αυτές τις χαζομάρες, τις οποίες μάλιστα δείχνει και η τηλεόραση, είναι εντελώς ανόητος. Αυτό δεν είναι μοντέρνο. Δεν είναι αέρας νεανικός. Είναι απλώς γελοίο.

Ο ΑΡΡΩΣΤΟΣ

Καθημερινό τζόκινγκ, βρέξει-χιονίσει, κάνουν μόνον όσοι έχουν πάθει έμφραγμα. Το απαιτούν οι γιατροί δηλαδή. Διότι έτσι πρέπει. Δηλαδή ο γιωργάκης δεν μπορεί να περιμένει μία μέρα, να γυρίσει στην Αθήνα και να τρέξει με την ησυχία του; Αυτό ούτε με τον Μπους δεν γίνεται. Όταν πάει να μιλήσει στο Ντάλας ο άνθρωπος, μπαίνει σε ένα αεροπλάνο, φτάνει στον προορισμό του ντυμένος κανονικά και μιλάει. Δεν τρέχει. Μιλάει.

ΟΥΑ

Τώρα δηλαδή τι θα κάνουμε; Θα τρέχουμε ή θα βγάζουμε λόγους; Διότι και τα δύο μαζί δεν γίνονται. Εκτός κι αν είσαι ο γιωργάκης.

ΑΥΤΟΚΤΟΝΙΑ

Δηλώνω εντίμως πως μετά απ' όσα βλέπω τελευταί-

ως κόβω τη μοναδική μου αθλητική δραστηριότητα. Το τζόκινγκ που καθημερινώς κάνω στην Πανεπιστημιούπολη. Διότι νιώθω σαν ηλίθιος πλέον. Χώρια που νομίζω ότι οι δεσποινίδες που αθλούνται εκεί με κοιτάζουν κάπως ειρωνικά. Προτιμώ να πεθάνω από ακινησία, παρά να γίνω βούκινο.

ΚΟΛΑΣΜΕΝΟΙ

Να μια πράξη αντίστασης. Να κόψουμε όλοι τα γυμναστήρια. Όλοι εμείς οι αντικαθεστωτικοί πρέπει να το υιοθετήσουμε αμέσως: Τρέξιμο και γυμναστική τέλος. Αντ' αυτού ασ κάνουμε σεξ.

ΤΟΥ ΠΑΕΙ

Ο γιωργάκης ξεπερνάει και τον Μητσικώστα, βγάζει γέλιο από μόνος του. Επί τη εμφανίσει. Μου θυμίζει την ιστορική φράση του παππού του για τον Γρίβα, ο οποίος άφησε τους κρυψώνες του στα κυπριακά βουνά, τότε που αγωνιζόταν με την ΕΟΚΑ, και ήρθε στην Αθήνα να πολιτευτεί ως αρχηγός κόμματος. Είπε λοιπόν ο Γέρος για τον Γρίβα το εξής αμίμητο: «Εδοξάσθη κρυπτόμενος και εγελοιοποιήθη εμφανιζόμενος». Νομίζω πως ταιριάζει γάντι για την περίπτωση γιωργάκη.

ΚΡΑΞΙΜΟ

Όλα αυτά τα καραγκιοζιλικά νομίζω πως αρχίζουν να στοιχίζουν στο ΠΑΣΟΚ. Διότι πάνω ακριβώς στην κρίσιμη

προεκλογική στιγμή, ο κόσμος αρχίζει και γελάει. Και αυτό είναι ιδιαίτερα επικίνδυνο. Ανάμεσα στο πρώτο χαμόγελο και στον καγχασμό δεν υπάρχει μεγάλη απόσταση.

ΠΡΟΣΩΠΙΚΟΤΗΣ

Με τον Σημίτη δεν συνέβη ποτέ αυτό. Ήταν αντιπαθής, αλλά ποτέ γελοίος. Τώρα ο γιωργάκης άλλαξε τη σειρά.

ΔΑΓΚΩΤΟ

Και μόνο το γεγονός ότι ζούμε μέρες τηλεοπτικής χούντας, προσβλητικές για όλους, είναι νομίζω αρκετό να μας κάνει να στρέψουμε με οργή το πρόσωπο από το πασοκικό καθεστώς. Όλα αυτά αποδεικνύουν πως ο γιωργάκης είναι η τελευταία σανίδα σωτηρίας των ανθρώπων που ελέγχουν ασφυκτικά τη δημόσια ζωή. Να τους χαλάσουμε τα σχέδια. Αυτός είναι ο στόχος.

ΤΕΛΟΣ

Δικαιολογίες δεν υπάρχουν πια για κανέναν. Όποιος στηρίζει αυτό το αντιδημοκρατικό καθεστώς, είναι απολύτως κατακρίτος, πολιτικά ανήθικος. Αυτό ισχύει και για όσους πήγαν ήδη μαζί με τον γιωργάκη και το ΠΑΣΟΚ. Καμιά ιδεολογική πρόφαση δεν σώζει τα πράγματα. Ανόητοι δεν είναι. Άρα στηρίζουν, από ιδιοτέλεια πολιτική ή άλλη, μιαν ανήθικη εξουσία και ένα σάπιο καθεστώς νεόπλουτων, που μας ντροπιάζει. ❏

Τα ελικόπτερα και η προϊστορία τους

Επείγουσα προκαταρκτική εξέταση διέταξε ο προϊστάμενος της Εισαγγελίας Πρωτοδικών της Αθήνας κ. Δημήτρης Παπαγγελόπουλος, ύστερα από ερώτηση του βουλευτή της ΝΔ Πάνου Καμμένου, για τη μίσθωση ελικοπτέρων από το Πυροσβεστικό Σώμα. Τα στοιχεία που έχει στη διάθεσή της η Εισαγγελία αφορούν παραβιάσεις της σχετικής νομοθεσίας, προκειμένου να εξυπηρετηθούν αποκλειστικά τα οικονομικά συμφέροντα της εταιρείας SCORPION. Σημειώνεται ότι την πλήρη διερεύνηση της υπόθεσης ζήτησε και ο Αρχηγός του Πυροσβεστικού Σώματος Παναγιώτης Φούρλας.

Από το θέμα αυτό προκύπτει όμως ένα άλλο, πολύ πιο σημαντικό, που διέφυγε προφανώς από την προσοχή του βουλευτή της ΝΔ. Η εταιρεία SCORPION εκπροσωπείται από τον Κ. Δαφέρμο, ο οποίος σύμφωνα με έγγραφα της γερμανικής Βουλής που έχει από καιρό στη διάθεσή της η ελληνική δικαιοσύνη, έκανε στο παρελθόν εμπόριο όπλων για λογαριασμό της Στάζι. Μια από τις περιπτώσεις λαθρεμπορίου που περιγράφονται στα έγγραφα αυτά είναι και η εξής:

Η ανατολικογερμανική εταιρεία WITTRA ΕΠΕ υπέγραψε την 1.2.1988 σύμβαση με τον Κωνσταντίνο Δαφέρμο, που εκπροσωπούσε τότε την Scorpion International, με έδρα τη Βιέννη, για να στείλει 2000 αυτόματα τουφέκια τύπου G3-A4 στην Υεμένη. Επειδή όμως τότε είχε επιβληθεί διεθνές εμπάργκο στην Υεμένη, ο Κ. Δαφέρμος έβγαλε πλαστό «πιστοποιητικό τελικού χρήστη» (end user

certificate) από την Jamaica. Στη συνέχεια ανέθεσε σε μια γερμανική εφοπλιστική εταιρεία να μεταφέρει τα δύο containers με τα όπλα στον Πειραιά, με τον ψευδή ισχυρισμό ότι τα container θα παραλάμβανε εκεί ένα

άλλο πλοίο με προορισμό το Kingston της Jamaica. Στην πραγματικότητα στον καπετάνιο του πλοίου δόθηκε εντολή να πλεύσει χωρίς ενδιάμεσο σταθμό από τον Πειραιά στο Άντεν της Υεμένης. Το κέρδος από τη συναλλαγή του Κ. Δαφέρμου με τη Στάζι ανήλθε στο ποσό των 135.000 δολαρίων.

Η ανοχή που επέδειξαν μέχρι σήμερα και η κυβέρνηση και η δικαιοσύνη για την εξάρθρωση των δικτύων που είχαν στήσει στην Ελλάδα οι ανατολικοευρωπαϊκές μυστικές υπηρεσίες, διευκόλυνε βεβαίως και τον κ. Δαφέρμο, ο οποίος στα χρόνια που πέρασαν κατάφερε να αναδειχθεί σε προνομιούχο συνομιλητή και προμηθευτή των Ενόπλων Δυνάμεων, ως

εκπρόσωπος ρωσικών οπλικών συστημάτων. Το 2001 για παράδειγμα, η εταιρεία SCORPION έκλεισε συμφωνία για την προμήθεια του ελληνικού στρατού με το ρωσικό αντιαερματικό μεγάλου βεληνεκούς KORNET-E.

Οι δουλειές πάνε καλά λοιπόν για τους πρώην συνεργάτες της Στάζι: Ο Κ. Δαφέρμος στα αμυντικά συστήματα και ο Σ. Κόκκαλης στις τηλεπικοινωνίες. Θέλουμε να ελπίζουμε ότι δεν θα διαφύγει και από την προσοχή της Εισαγγελίας αυτή η «λεπτομέρεια» από την υπόθεση των ελικοπτέρων. Τα στοιχεία άλλωστε βρίσκονται στη διάθεσή της και είναι πολλά.

ΡΕΠΟΡΤΕΡ

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΠΟΙΟΤΗΤΑΣ

CHRISTOPHER A. FARAONE

Καθηγητής Κλασικών Σπουδών

ΑΡΧΑΙΑ ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΕΡΩΤΙΚΗ ΜΑΓΕΙΑ

Μετάφραση: Μανόλης Παπαθωμόπουλος

Με 358 σελίδες

Ποια ήταν τα μαγικά ξόρκια στα οποία κατέφευγαν οι αρχαίοι Έλληνες –άντρες και γυναίκες– για να κρατήσουν, οι γυναίκες τους εραστές, οι άντρες τις ερωμένες τους, ή για να τους εμπνεύσουν το ερωτικό πάθος μέχρι να τους σαγηνεύσουν και να τους αναγκάσουν να τους παραδοθούν ερωτικά; Μαγικά δότανα, φίλτρα, κατάδεσμοι, ξόρκια, κατάρες, φυλαχτά, κούκλες και άλλα μαγικά μικροαντικείμενα, είχαν αναλάβει σπουδαίο ρόλο.

Ο Christopher Faraone μας ξεναγεί σ' αυτόν τον ασυνήθιστο και παράξενο κόσμο των μαγικών πρακτικών και των επιπτώσεών τους σχετικά με την ανδρική και γυναικεία σεξουαλικότητα.

ΕΚΔΟΣΕΙΣ
ΠΑΠΑΔΗΜΑ

Προσφορά στον Πολιτισμό και στην Παιδεία
Ιπποκράτους 8 Αθήνα Τηλ.: 210.36.27.318
www.papadimasbooks.gr • e-mail: papadimas@atp.gr

Καμικάζι και επιθέσεις αυτοκτονίας

του Σάββα Παύλου

Ο πόλεμος, μέσα στη σκληρότητά του, είχε πάντα και μία ηθική, κάποιες θεμελιώδεις αξίες και κανόνες συμπεριφοράς. Στον πόλεμο που γνωρίσαμε μέχρι σήμερα, οι πολεμιστές και οι στρατιώτες συμμετείχαν σε ένα θέατρο σκληρότητας που επιζητούσε τον σκοτωμό του αντιπάλου αλλά την ίδια ώρα και με τη δική τους διακινδύνευση, με το διακύβευμα απώλειας και της δικής τους ζωής. Στη σύγκρουση είχαν το δικαίωμα να σκοτώσουν, γιατί μπορούσαν να σκοτωθούν και οι ίδιοι. Και όταν εφευρισκόταν ένα όπλο που εξασφάλιζε μεγάλα πλεονεκτήματα ασφάλειας, αμέσως σχεδόν βρισκόταν και το αντίοπλο του που έθετε όλους στην ίδια μοίρα δικινδύνευσης και έτσι η αποκατάσταση της ισορροπίας γινόταν πάλι τάχιστα. Η ανακάλυψη της αεροπορίας μπορεί να εξασφάλισε μεγάλα πλεονεκτήματα στον επιτιθέμενο από αέρος, αλλά σχεδόν ταυτόχρονα εφευρέθηκαν και τα αντιαεροπορικά ή, στις

περισσότερες περιπτώσεις, οι αντίπαλοι είχαν και οι δύο αεροπορική δύναμη και ο πιλότος, ο επιτιθέμενος επί στόχων της ξηράς, είχε να αντιμετωπίσει και τον κίνδυνο των αερομαχιών.

Η πλήρης ανατροπή που γνωρίσαμε τα τελευταία χρόνια μετά την επίθεση στη Σερβία και τις επιθέσεις του ισραηλινού στρατού στην Παλαιστίνη είναι ότι η μεγάλη υπεροπλία του ενός μέρους, που βασίζεται και στην αποκλειστική κατοχή προωθημένης τεχνολογία, σημαίνει ότι ο επιτιθέμενος σκοτώνει χωρίς κανένα ρίσκο. Τα αεροπλάνα των Ηνωμένων Πολιτειών ξεκινούσαν από την Αμερική, διέσχιζαν τον Ατλαντικό και την Ευρώπη και έριχναν από μεγάλο ύψος τις βόμβες τους στη Σερβία σκορπώντας το θάνατο, χωρίς να φοβούνται αερομαχίες ή τον εντοπισμό τους από τα ραντάρ, χωρίς να υπολογίζουν τα αντιαεροπορικά εδάφους, καθώς πετούσαν σε μεγάλο ύψος. Όμως για τις βόμβες τους δεν υπήρχε περίπτωση

αποτυχίας γιατί κατευθύνονταν επί του στόχου με λείξερ και άλλα «έξυπνα» συστήματα.

Τα ίδια συναισθήματα υπεροχής έχει και ο ισραηλινός στρατιώτης στις επί των Παλαιστινίων επιθέσεις του – με αεροπλάνα και εξοπλισμένα ελικόπτερα που στηρίζονται σε ραντάρ και δορυφορικές πληροφορίες που παρέχουν οι ΗΠΑ, ο μεγάλος σύμμαχος· με πυροβολικό ακόμη και μεραρχίες τεθωρακισμένων· με τις τελειότερες τηλεπικοινωνίες και τον καλύτερο ηλεκτρονικό εξοπλισμό. Ο αντίπαλος, η Παλαιστινιακή Διοίκηση, δεν έχει στιδήποτε από αυτά. Στα τελευταία γεγονότα:

Ουδεμία κατάρριψη ισραηλινού αεροπλάνου ή ελικοπτέρου, ουδέν τεθωρακισμένο του ισραηλινού στρατού που καταστράφηκε. Όλα αυτά επεξηγούν και την παλαιστινιακή απελπισία του σήμερα καθώς και των προηγούμενων ετών, γιατί αυτή η υπεροπλία δεν αποκτήθηκε από το Ισραήλ πρόσφατα και ακόμη γιατί ο πόλεμος πια έχει χάσει τις θεμελιώδεις αξίες που αναφέραμε προηγουμένως. Ο ισραηλινός πιλότος, τουλάχιστον σίγουρα αυτός, έχει το δικαίωμα να σκοτώνει χωρίς το ρίσκο της δικής του ζωής. Με απόλυτη σιγουριά, χωρίς κανένα φόβο, χωρίς κανένα κίνδυνο μπορεί να εφορμά, να βομβαρδίζει και να σκοτώνει.

Την ίδια ώρα σημειώνεται μια άλλη βασική ανατροπή. Οι καμικάζι Παλαιστίνιοι και Παλαιστίνιες, στις επιθέσεις αυτοκτονίας, ξεκινούν με το θάνατό τους προϋποτιθέμενο. Ξέρουν ότι στην επίθεσή τους ο πρώτος που θα σκοτωθεί θα είναι αυτοί οι ίδιοι, με το σώμα τους μεταμορφωμένο σε οβίδα θανάτου. Έχουμε λοιπόν για πρώτη φορά στην ιστορία σε τόση έκταση και ένταση το φαινόμενο ο ένας αντίπαλος (Ισραήλ) να επιτίθεται χωρίς να έχει τον κίνδυνο απώλειας της ζωής του και ο άλλος (Παλαιστίνη) να επιτίθεται γνωρίζοντας ότι είναι σίγουρα νεκρός. Αν προηγουμένως οι εμπλεκόμενοι σε μία σύγκρουση έβραζαν όλοι στο ίδιο καζάνι περίπου, τώρα η ψαλίδα της διαφοράς βρίσκεται στο μέγιστο δυνατό βαθμό ανοίγματος: πλήρης σιγουριά ζωής από τη μια, πλήρης βεβαιότητα θανάτου από την άλλη.

Όσοι λοιπόν, εύκολα και επιπόλαιοι, ή, το χειρότερο, ακολουθώντας τους χαρακτηρισμούς που αποδίδουν ελεγχόμενα ΜΜΕ και αναλύσεις, χαρακτηρίζουν με διάφορα επιπόλαιοι και ανιστόρητα τους επιτιθέμενους καμικάζι, ας δουν και τα ακόλουθα τρία σημεία:

α) Την παραπληρωματικότητα στο σύστημα. Πάνοπλος και ασφαλής ισραηλίνος στρατιώτης, εν πλήρει ενδεία Παλαιστίνιος που έχει μόνο την οβίδα-κορμί του. Η παραπληρωματικότητα στο πλέγμα των αντιπάλων, οι μηχανισμοί που αναδύονται για την εξασφάλιση ισορροπίας, έχουν μελετηθεί πολλές φορές, από τον Σου Τσου, τον Κλαούζεβιτς και τον Κονδύλη. Για τους Παλαιστίνιους είναι το μόνο όπλο που εξισορροπεί εν μέρει την πλευρά τους μπροστά στον πανίσχυρο αντίπαλο. Και όσοι εξηγούν το φαινόμενο με αναφορές και διασυνδέσεις με τη θρησκεία των επιτιθεμένων καμικάζι, ας σκεφτούν ότι το «αποθανένω η ψυχή μου μετά των

αλλοφύλων» προϋπήρχε του μουσουλμανισμού κι ότι οι επιθέσεις αυτοκτονίας σημειώθηκαν στην ισραηλινή, ελληνική, ιαπωνική, ρωσική ιστορία, καθώς και στις πρακτικές πολλών άλλων λαών, κυρίως όταν η απελπισία γινόταν αβάσταχτη.

β) Τη μαζικότητα του φαινομένου: δεν πρόκειται δηλαδή για κάποιες μεμονωμένες περιπτώσεις, για τις οποίες εύκολα θα αποδοθούν ψυχολογικές ερμηνείες για διαταραγμένες προσωπικότητες κ.λπ.

γ) Πάνω απ' όλα το κυρίαρχο αυτής της υπόθεσης: την αυτοθυσία των επιτιθέμενων.

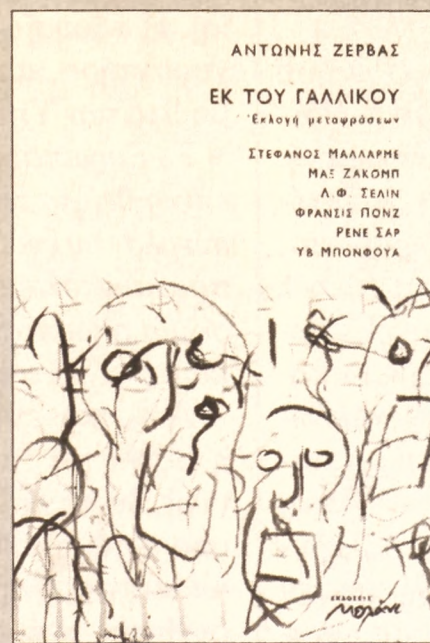
Όσοι δεν τα μελετούν και δεν τα συζητούν και αυτά τα σημεία σημαίνει ότι ξεμπερδεύουν με μερικές θεσμοθετημένες ατάκες αναλυτικού καθωσπρεπισμού και εκδούλευσης σε διάφορα κέντρα παγκοσμιοποιημένης εξουσίας, ίνα μη τι χείρον είπω, και παροχετεύουν την ανάλυσή τους σε υποθέσεις και υποδείξεις που κάθε άλλο παρά βοηθούν στην έντιμη και απελευθερωτική συζήτηση για ένα τόσο σημαντικό και πολύπλοκο θέμα όπως είναι η σύγκρουση στη Μέση Ανατολή. Μόνο αν συμπεριλάβουμε και αυτά τα τρία σημεία στη συζήτησή μας, μπορούμε ταυτόχρονα να δούμε και το αποτρόπαιο θέμα του τυφλού χτυπήματος επί ανυπόπτων πολιτών που χαρακτηρίζει κυρίως τις επιθέσεις των καμικάζι.

ΑΝΤΩΝΗΣ ΖΕΡΒΑΣ

Εκ του Γαλλικού

Εκλογή μεταφράσεων

Στον τόμο αυτό ο ποιητής Αντώνης Ζέρβας συγκεντρώνει αγαπημένα του ποιητικά κείμενα Γάλλων ποιητών (Μαλλαρμέ, Ζακόμπ, Σελίν, Πονζ, Σαρ, Μπονφουά), το βαθύτερο αίτιο για τη μετάφραση αυτών των κειμένων είναι η «λύσσα της έκφρασης».

ΕΚΔΟΣΕΙΣ
Μελάνι

Κεντρική διάθεση: Απόλλων, τηλ.: 210 5157.200
Εκδόσεις Μελάνι, Σκουφά 81, τηλ.: 210 3641.638

«Το μείζον θέμα είναι το ποιος κυβερνά την Ε.Ε. και πώς κυβερνιέται η ίδια». Αυτή την άποψη διατυπώνει σχετικά με τις εξελίξεις που αφορούν στο Ευρωπαϊκό Σύνταγμα ο κ. Αντώνης Μανιτάκης, καθηγητής Συνταγματικού Δικαίου στο Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης. Επισημαίνει ακόμη ότι αυτό που θα κληθεί η Ευρωβουλή να επικυρώσει δεν είναι Σύνταγμα «ούτε από πολιτική, ούτε από νομική άποψη. Πρόκειται για ανακαινισμένη διεθνή συνθήκη, πιο εύληπτη και συνεκτική, προϊόν της βούλησης

κυρίαρχων κρατών». Τονίζει επίσης ότι το Συμβούλιο των Υπουργών παίρνει αποφάσεις που μας αφορούν όλους «χωρίς να λογοδοτεί πουθενά και χωρίς να ελέγχεται ως αυτοτελές συλλογικό όργανο από πουθενά». Για το θέμα των δημοψηφισμάτων εκφράζει την κατηγορηματική του αντίθεση με την αιτιολόγηση ότι αυτά «δεν είναι πάντα ο δημοκρατικός τρόπος έκφρασης της λαϊκής κυριαρχίας. Διοργανώνονται από τις κυβερνήσεις για να επικυρώσουν τις αποφάσεις τους».

Αντώνης Μανιτάκης:

«Τα θετικά μέτρα της νέας συνθήκης δεν αντισταθμίζουν τα δημοκρατικά ελλείμματα στην ΕΕ...»

Τις συνεντεύξεις πήρε ο Σωτήρης Λέτσιος

• Το 2003 έφυγε χωρίς να σημειωθεί καταληκτική συμφωνία για το σχέδιο του Ευρωσυντάγματος που ετοίμασε η Συντακτική Συνέλευση υπό την προεδρία του Ζισκάρ ντ' Εστέν. Οι μεγάλες διαφορές που χωρίζουν τα 25 μέλη της Ε.Ε. καθιστούν πολύ δύσκολη την όποια πρόοδο σε αυτό το θέμα μέσα στο 2004;

— Πρώτον, η Συνέλευση που ετοίμασε το σχέδιο του «καλούμενου» Ευρωπαϊκού Συντάγματος δεν είναι συντακτική. Ήταν μια απλή συμβουλευτική Συνέλευση αποτελούμενη από πρόσωπα, που όρισαν οι κυβερνήσεις, τα εθνικά κοινοβούλια και τα όργανα της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Το σχέδιο είναι αποτέλεσμα διακυβερνητικών και διπλωματικών διαβουλεύσεων κυρίως μεταξύ Γαλλίας, Γερμανίας και Αγγλίας, και εν μέρει της Ισπανίας, και αποτυπώνει το συσχετισμό δυνάμεων μεταξύ μεγάλων και μικρών κρατών και μεταξύ σοσιαλδημοκρατικών κυβερνήσεων και «λαϊκών» (δεξιών) κυβερνήσεων. Δεύτερον, θεωρώ ότι θα επιτευχθεί τελικά συμφωνία και θα γίνει συμβιβασμός, τόσο στο θέμα της πλειοψηφίας που απαιτείται για τις αποφάσεις όσο

και στο θέμα του αριθμού των Επιτρόπων. Δεν θεωρώ άλλωστε ότι αυτά είναι τα μείζονα θέματα. Το μείζον θέμα κατά τη γνώμη μου είναι ποιος κυβερνά την ΕΕ και πώς κυβερνιέται η ίδια. Υπάρχει βέβαια μία οικονομική διακυβέρνηση, υπάρχει ένα διευθυντήριο κρατικό και μία συμμαχία διακομματική. Η εξουσία είναι διακυβερνητικού χαρακτήρα και ασκείται από τα Συμβούλια των Υπουργών.

• Το Ευρωπαϊκό Σύνταγμα έχει επικριθεί για το λόγο ότι αποτελεί στο σύνολό του ένα πολιτικό σύστημα προσανατολισμένο στα κράτη και όχι σε μία ομοσπονδιακή και κοινοβουλευτική λογική...

— Αυτό που ετοιμάστηκε και θα κληθεί η Βουλή να επικυρώσει δεν είναι πάντως Σύνταγμα ούτε από πολιτική ούτε από νομική άποψη. Πρόκειται για μία ανακαινισμένη μορφολογικά διεθνή συνθήκη, πιο εύληπτη, πιο συνεκτική, προϊόν της βούλησης κυρίαρχων κρατών, που θα υπογραφεί και θα κυρωθεί σύμφωνα με τις συνταγματικές διαδικασίες του κάθε κράτους, όπως συνέβη με όλες τις προηγούμενες ευρωπαϊκές συνθήκες. Φέρει επομένως όλα τα εξω-

τερικά τυπικά γνωρίσματα μιας διεθνούς συνθήκης, επικυρώνοντας και επιβεβαιώνοντας ότι η Ευρωπαϊκή Ένωση ήταν και παραμένει μια ένωση κρατών. Άλλωστε ο κρατογενής και κρατοκεντρικός χαρακτήρας της Ε.Ε. είναι προφανής. Η μετάβαση της Ε.Ε. από ένα καθεστώς του διεθνούς δικαίου και διεθνών συμφωνιών σε ένα καθεστώς συνταγματικό, μένει ακόμη στα λόγια. Θα έλεγα ότι η μετάβαση αυτή φαίνεται σχεδόν αδύνατη και πάντως εξαιρετικά δύσκολη. Η νέα συνθήκη, που δεν θίγει την υπάρχουσα δομή της ενωσιακής εξουσίας και θα ήθελε να ονομάζεται συνταγματική, επιβεβαιώνει άλλωστε τον διακρατικό χαρακτήρα της εξουσίας στην Ευρωπαϊκή Ένωση. Διότι αυτό που «συνταγματοποιείται» με τη νέα συνθήκη και επιδιώκεται να παγιωθεί, να αποκτήσει δηλαδή διάρκεια, αίγλη και κύρος συνταγματικό, είναι η «διακυβερνητική» μέθοδος διακυβέρνησης στην Ε.Ε., σε βάρος της κοινοτικής. Η ομοσπονδιακή προοπτική οργάνωσης των ευρωπαϊκών θεσμών εγκαταλείπεται, η κοινοβουλευτική μορφή διάρθρωσης των ενωσιακών οργάνων και εξάρτησης της

Επιτροπής από το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο αγνοείται και τα υπερεθνικά όργανα -Ευρωκοινοβούλιο και Επιτροπή- παραμένουν πολιτικά και θεσμικά υποβαθμισμένα. Η διακυβερνητική διάσκεψη που συνήλθε και λειτουργεί διαρκώς από τον Οκτώβριο του 2003 και θα διαρκέσει μέχρι την άνοιξη του 2004, αυτό αποδεικνύει: ότι

η εξουσία στην Ευρώπη εδράζεται στις κυβερνήσεις των κρατών και ασκείται από τα Συμβούλια των Υπουργών και από το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο των αρχηγών κρατών. Πρόκειται όμως για μία μορφή εξουσίας «απολυταρχική», ξεκομμένη και από τον έλεγχο του Ευρωκοινοβουλίου και από τον έλεγχο των εθνικών Κοινοβουλίων. Το Συμβούλιο

ΕΜΜΑ ΜΠΟΝΙΝΙ: «ΔΕΝ ΜΠΟΡΟΥΜΕ ΝΑ ΠΡΟΧΩΡΗΣΟΥΜΕ ΧΩΡΙΣ ΚΟΙΝΗ ΕΞΩΤΕΡΙΚΗ ΚΑΙ ΑΜΥΝΤΙΚΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ»

Την άποψή της για το ευρωπαϊκό Σύνταγμα εκφράζει και η ιταλίδα ευρωβουλευτής του Ριζοσπαστικού Κόμματος κ. Έμμα Μπονίνο, πρώην επίτροπος της ΕΕ, δίχως να κρύβει την απαισιοδοξία της για την προοπτική συμφωνίας πάνω σε ένα τελικό κείμενο που θα αφορά το νέο Σύνταγμα.

«Δεν πρόκειται ακριβώς για ένα σύνταγμα αυτό που καλούμεθα να ψηφίσουμε, αλλά για μια μορφή συνταγματικής συνθήκης, άρα για κάτι αρχικά εντελώς διαφορετικό. Είναι δύσκολο να εξηγήσουμε και να κατανοήσουν οι πολίτες για τι ακριβώς πρόκειται, επειδή το θέμα της συνταγματικής συνθήκης ή του συντάγματος είναι κάτι περίπλοκο, πολυσύνθετο αλλά και αναποτελεσματικό. Το ομοσπονδιακό πνεύμα λειτουργεί ανεξάρτητα από την πολιτική που εφαρμόζει είτε

η μια είτε η άλλη αρχή. Το μόνο σύστημα που αυτή τη στιγμή υπάρχει και λειτουργεί είναι αυτό των ΗΠΑ, όπου ο πρόεδρος εκλέγεται απευθείας και η εξωτερική και αμυντική πολιτική χαράσσεται σε κεντρικό επίπεδο. Αντιθέτως τα θέματα οικονομικής πολιτικής τα χειρίζονται από μόνες τους οι πολιτείες. Στην Ευρώπη θα θεωρούσαμε σκάνδαλο να εφαρμόζεται διαφορετικός κώδικας ποινών από πολιτεία σε πολιτεία. Δεν μπορούμε να προχωρήσουμε χωρίς κοινή εξωτερική και αμυντική πολιτική, έχοντας μόνον κοινή οικονομική πολιτική. Δεν βλέπω όμως να υπάρχει αυτή η δυνατότητα. Και αυτή η επίσημη εξωτερική πολιτική μπορεί να βγαίνει ως κοινή απόφαση αλλά δεν μειώνει τις διαφωνίες των κρατών, δεν έχει την ισχύ που θα έπρεπε. Έχουμε πάρει λάθος κατεύθυνση στο θέμα της συνθήκης και εάν δεν βρούμε μια γλώσσα κατανοητή για τον πολύ κόσμο, δεν θα προχωρήσουμε. Ο κόσμος δεν θα καταλαβαίνει. Βλέποντας προς τα πού βαδίζουν τα πράγματα, δεν είμαι από αυτούς που κλαίνε επειδή δεν ψηφίστηκε το σύνταγμα. Δεν πιστεύω ότι θα υπάρξει λύση πριν τη διεξαγωγή των ευρωεκλογών, καθώς πολλές χώρες διαφωνούν και για λόγους που μάλλον δεν είναι ευδιάκριτοι. Στην Ευρώπη είμαστε ευχαριστημένοι με τα οικονομικά επιτεύγματα, αλλά αυτό δεν είναι αρκετό. Χρειαζόμαστε περισσότερη δημοκρατία, ελευθερία και κοινωνικό κράτος».

• ΝΗΣΙΔΕΣ •

Εκδόσεις Νησιίδες, 37003 Σκόπελος,
τηλ.: 2424-023277, 023283,
231-0263363, 6937745452

www.nissides.gr

- Τα έργα του Φρίντριχ Νίτσε σε καινούργιες μεταφράσεις του Ζήση Σαρίκα:
  - Έτσι μίλησε ο Ζαρατούστρα
  - Πέρα από το καλό και το κακό
  - Το λυκόφως των ειδώλων-Αντίχριστος
  - Ίδε ο άνθρωπος (Ecce homo)
  - Η θέληση για δύναμη
  - Γενεαλογία της ηθικής
  - Η γέννηση της τραγωδίας
  - Κείμενα για την Ελλάδα
  - Το όραμα του υπερανθρώπου. Μία ερμηνεία του έργου του Νίτσε «Έτσι μίλησε ο Ζαρατούστρα»
  - Ο Νίτσε και η πολιτική (συλλογή δοκιμίων)
- Πέτρ Κροπότκιν, Αναμνήσεις ενός επαναστάτη
- Ζιλ Λιποβετσκί, Η εποχή του κενού
- Πωλ Βιριλιό, Η πληροφορική βόμβα
  - Η διαδικασία της σιωπής
  - Καθαρός πόλεμος
  - Αυτό που έρχεται
- Μπωντριγιάρ, Η καταναλωτική κοινωνία
  - Συνθήματα
- Μαρκ Φερό, Από τα σοβιέτ στον γραφειοκρατικό κομμουνισμό
  - Η ιστορία υπό επιτήρηση
- Νικόλαος Μουτσόπουλος, Άγνωστα βυζαντινά κάστρα της Μακεδονίας

Λογοτεχνία

- Άλντους Χάξλεϋ, Θαυμαστός καινούργιος κόσμος
- Φιόντορ Ντοστογιέφσκι, Ο σωσίας
- Άρθουρ Κάιζλερ, Το μηδέν και το άπειρο
- Πιέρ-Πάολο Παζολίνι, Μυθοπλασία
- Τόμας Μπέρνχαρντ, Οι Φτηνοφαγάδες
- Φούλα Λαμπιλέ, Ίο (διηγήματα)
  - Διακοπή ταξιδιού (διηγήματα)
  - Τρεις νουβέλες
- Ζήσης Σαρίκας, Ψίχουλα (μικρά πεζά)
- Απόστολος Λυκεάς, Διηγήσεις ευχαριστημένων ανθρώπων (μικρά πεζά)
- Στέφανος Μπαλής, Μαθηματικά και ποίηση
  - Λυρικά ουρανογραφηματα
- Χριστίνα Φλάκα, Η φαρμακογνωσία του Οδυσσέα Ελύτη
  - Εγώ, ο Αράραντος (1ο βιβλίο στο δημοτικό τραγούδι)
- Τα μυθιστορήματα του Άργυρη Γαυλιώτη
  - Ολέθριος δεσμός
  - Ο φόνος θέλει τέχνη
  - Το δίχτυ

των Υπουργών παίρνει αποφάσεις που μας αφορούν όλους, καθορίζει την οικονομική πολιτική των κρατών και της Ευρώπης ολόκληρης, χωρίς να λογοδοτεί πουθενά, χωρίς να ελέγχεται ως αυτοτελές συλλογικό όργανο από πουθενά.

• Τα ζητήματα που αφορούν το Σύνταγμα μπορούν να ρυθμιστούν με περισσότερο δημοκρατικό τρόπο μέσα από τη διαδικασία δημοψηφισμάτων;
— Τα δημοψηφίσματα δεν είναι πάντα ο δημοκρατικότερος τρόπος έκφρασης της λαϊκής κυριαρχίας. Διοργανώνονται από τις κυβερνήσεις για να επικυρώσουν τις αποφάσεις τους, για να εκμαιεύσουν με ένα «ναι» ή με ένα «όχι» τη βούληση του λαού, η οποία εκβιάζεται και εκδηλώνεται με τρόπο διλημμα-

τικό και σχηματικό. Δεν συμπαθώ τα δημοψηφίσματα.

• Από τη στιγμή που υπάρχει πρόοδος στον τομέα της κοινής εξωτερικής πολιτικής και άμυνας, αυτό σημαίνει ότι σταδιακά η Ε.Ε. θα μετατραπεί σε ισάξιο ανταγωνιστή των ΗΠΑ;
— Όχι αναγκαστικά. Η άμυνα της Ε.Ε. οργανώνεται —και το ορίζει ρητά το Ευρωσύνταγμα— στο πλαίσιο του ΝΑΤΟ. Η κοινή εξωτερική πολιτική με 25 κράτη, και με τις χώρες της ανατολικής Ευρώπης δηλαδή, είναι ένα εξαιρετικά δύσκολο εγχείρημα. Τέλος, για να μη μείνουμε μόνο στα αρνητικά και εμφανιζόμαστε μόνιμα γκρινιάρηδες: Η νέα συνταγματική συνθήκη συνιστά πρόοδο και κάνει βήματα σημαντικά, αν συγκριθεί με τη

συνθήκη της Νίκαιας και του Άμστερνταμ: Ενσωματώνει το χάρτη των θεμελιωδών ελευθεριών και φτιάχνει κατάλογο των κοινοτικών αρμοδιοτήτων, αποσαφηνίζοντας την κατανομή των αρμοδιοτήτων μεταξύ κρατών και Ε.Ε., βελτιώνοντας το σύστημα και τη διαδικασία των αποφάσεων, ενισχύοντας σημαντικά τις εξουσίες και την παρουσία του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου, καθιερώνοντας τη διαφάνεια στις αποφάσεις του Συμβουλίου των Υπουργών και τέλος ενισχύοντας την κοινή εξωτερική πολιτική κ.ά.

Τα θετικά όμως αυτά μέτρα, συνολικά κρινόμενα, δεν αντισταθμίζουν τα δημοκρατικά ελλείμματα που υπήρχαν και εξακολουθούν να υπάρχουν στην Ε.Ε.

ΜΙΧΑΛΗΣ ΠΑΠΑΓΙΑΝΝΑΚΗΣ: «ΜΕ ΤΡΟΠΟ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΚΑ ΝΟΜΙΜΟΠΟΙΗΜΕΝΟ Η ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΕΝΟΠΙΟΗΣΗ ΤΗΣ ΕΥΡΩΠΗΣ»

Ευθύνες στην ιταλική Προεδρία και σε ορισμένες από τις διαπραγματευόμενες χώρες καταλογίζει ο ευρωβουλευτής του Συνασπισμού κ. Μιχάλης Παπαγιαννάκης για το ναυάγιο των διαπραγματεύσεων για το ευρωπαϊκό σύνταγμα. Διατυπώνει ακόμη την άποψη ότι οι νεοεισερχόμενες χώρες δεν διαθέτουν την ανάλογη εμπειρία για διαπραγματεύσεις πάνω σε ειδικά και σοβαρά θέματα.

• Τα κράτη-μέλη της ΕΕ απέτυχαν να βρουν μια κοινή συνισταμένη στο θέμα του ευρωπαϊκού συντάγματος. Η ευθύνη για το άδοξο τέλος της συζήτησης για το ευρωπαϊκό σύνταγμα βαρύνει την ιταλική Προεδρία ή θα πρέπει να αναζητήσουμε και άλλες αιτίες;

— Η ιταλική Προεδρία σίγουρα «τα έκανε μούσκεμα», για να μιλήσω όσο πιο απλά γίνεται. Υπάρχει μια τεχνική της διαπραγμάτευσης, υπάρχει μια τεχνική για το πώς επιδιώκει ένα συμβιβασμό, την εξομάλυνση των διαφορών — όταν είναι δυνατόν να επιτευχθούν. Όλα αυτά η ιταλική Προεδρία δεν τα έπραξε ή τα έπραξε πολύ άσχημα. Νομίζω ότι υπήρχε στο βάθος της ψυχής της μια διάθεση για συμβιβασμό και γι' αυτό είναι μεγάλο το βάρος της ευθύνης της. Πιθανόν και να κάνω λάθος... Αυτό θα φανεί τους επόμενους μήνες. Πέρα από αυτό υπάρχει και η συμπεριφορά των ίδιων των διαπραγματευομένων και ειδικά εκείνων των κυβερνήσεων που είχαν πιο συγκεκριμένες απαιτήσεις, τις οποίες έθεταν ως όρους. Δεν εννοώ μόνον την Ισπανία και την Πολωνία, για το λόγο ότι κάποιιοι κρυβόντουσαν από πίσω τους. Αποφάσισαν να παρατραβήξουν το σχοινί, κι όταν είδαν έως πού το τράβηξαν, τότε ήταν πια αργά.

• Θα μπορούσαμε να συσχετίσουμε το γεγονός αυτό με τη διεύρυνση της ΕΕ, με τα αναπόφευκτα αιτήματα των νέων μελών και τις ευνοϊκές ρυθμίσεις που επιδιώκουν;

— Είναι βέβαιο ότι οι νεοεισερχόμενες 13 χώρες δεν διαθέτουν την εμπειρία και τη γνώση της πρακτικής που διαθέτουν οι υπόλοιπες χώρες για τη διαπραγμάτευση ειδικών θεμάτων. Και δεν μιλάμε για οποιαδήποτε διαπραγμάτευση, αλλά για μια διαπραγμάτευση ως μέλος μιας οικογένειας. Αυτό δεν το έχουν μάθει, αλλά η ελπίδα μου είναι ότι, όταν —πολύ σύντομα— εμπλακούν στις πραγματικές διαδικασίες, θα το μάθουν. Είχαν δικαίωμα να πάρουν μέρος στις συζητήσεις και να ψηφίσουν, ενώ δεν υπήρχε κανένας τυπικός λόγος για να έχουν αυτό το δικαίωμα, αφού δεν είναι μέλη. Ωστόσο πολύ σωστά τους δόθηκε το δικαίωμα, το οποίο όμως δεν εκτίμησαν σωστά... Είχαν βέβαια και κάποιο δίκιο, δεδομένου ότι όλοι κυνηγούν και δείχνουν ιδιαίτερο ζήλο για την υπεράσπιση των εθνικών τους συμφερόντων — και δεν κακίζω γι' αυτό τους Πολωνούς. Στο παρελθόν για τους ίδιους λόγους κόντεψε να τα τινάξει όλα στον αέρα η κα Θάτσερ με τη στάση της. Η ίδια όμως έκανε ό,τι έκανε, αλλά συνέβαλε στο να παρθούν αποφάσεις. Ο πολωνός πρωθυπουργός δεν κατέβαλε προσπάθειες για να δημοσιοποιηθούν οι αποφάσεις που θα έπρεπε. Αυτή είναι η διαφορά...

• Το θέμα της ψήφισης του ευρωσυντάγματος μετατίθεται στην ιρλανδική προεδρία;

— Εάν καταφέρει ν' αρχίσει αμέσως τις συνομιλίες, τότε υπάρχουν πιθανότητες να λήξει μέσα στη θητεία της. Εάν όμως οι διαφορές είναι βαθύτερες, τότε το θέμα μετατίθεται για πέραν του 2005, επειδή ναι μεν έρχεται η προεδρία μιας χώρας σοβαρής και αξιόλογης όπως το Λουξεμβούργο, αλλά δεν βοηθά σ' αυτό η υπόλοιπη συγκυρία. Στην ατζέντα των συζητήσεων μπαίνουν και άλλα θέματα προς συζήτηση και εάν περάσει καιρός και μείνει στην άκρη, τότε υπάρχει φόβος να ξεχαστούν τα θετικά επιτεύγματα της διαδικασίας, όπως και τα όσα θετικά έκανε η συντακτική συνέλευση, και να παραμείνουμε στον παλιό τρόπο διαπραγμάτευσης ανάμεσα στις κυβερνήσεις, πράγμα που πλέον η Ευρώπη δεν θέλει με κανένα τρόπο να ξανασυμβεί.

δια ΛΟΓΟΣ ΑΝΑΓΝΩΣΤΩΝ

Για την ίδρυση του ΙΚΑ

Ο αναγνώστης μας Δημήτρης Κυριαζής, στην επιστολή που ακολουθεί, μας διορθώνει και δίνει ακριβείς πληροφορίες για την ίδρυση του ΙΚΑ:

Αγαπητό Αντί,

Σε μεγάλη πλειοψηφία του λαού μας υπάρχει η αντίληψη ότι το ΙΚΑ το έκανε ο Μεταξάς· το ίδιο πιστεύουν και διάφοροι δημοσιογράφοι κ.λπ., όπως ακούω στην τηλεόραση ή διαβάζω σε έντυπα, όπως π.χ. στο *Αντί*, τεύχος 799 – πράγμα που δεν είναι σωστό.

Το ΙΚΑ ιδρύθηκε με το Ν. 5232/1932, από την κυβέρνηση Φιλελευθέρων, με πρωτεργάτες τους αείμνηστους Ανδρέα Ζάκκα και Χρήστο Αγγελόπουλο, ειδικό ασφαλιστολόγο, αλλά δεν έγινε πράξη γιατί το κόμμα των Φιλελευθέρων έχασε τις εκλογές και το διαδέχθηκε το κόμμα των Λαϊκών. Οι Λαϊκοί αναθεώρησαν αυτόν τον Νόμο επί το αυστηρότερον – όσον αφορά τις προϋποθέσεις και το ύψος των παροχών· ακόμα, μεταβάλανε και τη σύνθεση του Δ.Σ., σύμφωνα με την οποία τα 2/3 των μελών του προέρχονταν από τους ασφαλισμένους. (Είχε κληθεί ως σύμβουλος από την Τσεχοσλοβακία ο Σονεμπάουμ.) Ο αναθεωρημένος νόμος ψηφίστηκε το 1935 με αρ. 6228/35.

Αυτόν τον νόμο έκανε πράξη ο Μεταξάς τον Δεκέμβριο του 1937, ιδρύοντας τα πρώτα τέσσερα καταστήματα: Αθήνα, Πειραιά, Πάτρα και

Θεσσαλονίκη. Πρώτος Γενικός Διευθυντής ο Χρ. Αγαλόπουλος – ο ουσιαστικός θεμελιωτής του Ιδρύματος –, που τον απέλυσε το 1953 ο Υπ. Εργασίας Γονής (πρωθυπουργός Παπάγος) ως κομμουνιστή...

Μ' ευχαριστίες για τη φιλοξενία

Δημήτρης Κυριαζής

Για τη Χώρα του Νεντίμ

Στην κριτική της Άνθης Καρρά για το βιβλίο του Στη χώρα του Νεντίμ μύριζε πεύκο απαντά ο συγγραφέας Κ. Λογαράς:

Κύριε Διευθυντά,

Στο τεύχος 803 του *Αντί* δημοσιεύτηκε κείμενο της κ. Άνθης Καρρά που αναφερόταν στο ιδεολογικό περιεχόμενο (όχι στη λογοτεχνική αξία) του βιβλίου μου *Στη χώρα του Νεντίμ μύριζε πεύκο* (εκδ. Μεταίχμιο). Η συνεργάτιδα του έγκριτου περιοδικού σας, κάνοντας δίκη των προθέσεών μου, με κατηγορεί για σοβινισμό, εθνικιστικές ιδεοληψίες, ρατσισμό και προκαταλήψεις εναντίον των Τούρκων.

Η κα Καρρά διάβασε το ταξιδιωτικό αυτό κείμενο όχι σαν λογοτεχνικό είδος αλλά σαν ιστορικό «πόνημα», παίρνοντας την κάθε του λέξη κυριολεκτικά και τοις μετρητοίς. Ωστόσο τα πράγματα στη λογοτεχνία είναι πολύ πιο σύνθετα, περισσότερο σφαιρικά και ελεύθερα. Απαιτείται να παρακολουθήσει κανείς την εξέλιξη ενός αφηγηματικού ιστού, κυρίως τον τρόπο με τον

οποίο ο συγγραφέας, προκειμένου να προκαλέσει το μέγιστο δυνατό ενδιαφέρον, οδηγεί τον αναγνώστη του σε μία ή περισσότερες θέσεις μέσω πλείστων αντιθέσεων και αντικρουόμενων μεταξύ τους καταστάσεων.

Αν όμως ο αναγνώστης τεμαχίζει το κείμενο σε λεξούλες-λεξούλες σαν να διαβάζει τηλεφωνικό κατάλογο, δεν μπορεί να διακρίνει ούτε τον μεταφορικό λόγο, ούτε το χιούμορ – το οποίο ομολογεί η κα Καρρά ότι αδυνατεί να κατανοήσει –, ούτε την προσπάθεια να κρατηθούν οι αναγκαίες ισορροπίες και αποστάσεις. Ώστε μέσα από αμφίροπα στοιχεία, τα οποία εξασφαλίζουν την αληθοφάνεια στην αφήγηση, να καταλήξει το κείμενο σε μια πρόταση.

Η κα Καρρά δεν κατάλαβε ότι ο αφηγητής μου ταυτίζεται με τον μέσο ταξιδιώτη-αναγνώστη, υιοθετεί τους φόβους του και ολόκληρο το πλέγμα των εμποδωμένων ιδεοληψιών του, ώστε να συμπαρασύρει τον αναγνώστη στις συμφιλιωτικές εντέλει θέσεις του. Αλλιώς το κείμενο θα ήταν προπαγανδιστικό κήρυγμα ή μανιφέστο. Όχι πάντως λογοτεχνία.

Ιδού λοιπόν η καταληκτική θέση που διατυπώνεται στο ταξιδιωτικό μου στην Τουρκία:

«Μαζί μου έπαιρνα τους όγκους μιας χώρας γεμάτης καμπυλότητες, κάθετες, δύσμορφες ή λείες επιφάνειες. Κι ο χρόνος του ταξιδιού μου ήταν γεμάτος, χωρίς κενό στη μνήμη μου, γιατί δέθηκε με πρόσωπα που την αίσθησή τους θα κουβαλώ εντός μου

αποδώ και στο εξής: τον Μούτλο, τη Σέλμα, τον Νεντίμ. Κι ακόμα, πόλεις, ονόματα και λέξεις που τις ξέρω από τραγούδια, από βροσιές ή από ρίζες λέξεων φυτεμένες στις δικές μου ελληνικές».

Ο καλοπροαίρετος αναγνώστης βλέπει, πιστεύω, ότι το κείμενό μου ως περιεχόμενο εκτονώνει – με χιούμορ και αρκετό αυτοσαρκασμό, άρα με τον πλέον αποτελεσματικό κατά τη γνώμη μου τρόπο – τις χρόνιες φοβίες εκατέρωθεν. Αντίθετα προς όσα ισχυρίζεται η κα Καρρά.

Εν κατακλείδι, φοβούμαι ότι η κα Καρρά «ανέγνωσ αλλ' ουκ έγνω» – εντελώς όμως.

Κώστας Λογαράς

ΥΓ. Όσον αφορά την ημιμάθεια που μου καταλογίζει, επειδή δεν γνωρίζω την τουρκική γλώσσα ώστε να γράφω λ.χ. Κάισερι και όχι Καούσερι, σας πληροφορώ ότι στην Τουρκία ταξίδεψα με τον *Μπλέ οδηγό* στο χέρι. Δεν έκρινα ότι έπρεπε να είχα κάνει προηγουμένως μαθήματα εκμάθησης της τουρκικής γλώσσας.

Σας παρακαλώ να δημοσιεύσετε την ολιγόλογη επιστολή μου ως απάντηση στις άδικες κατηγορίες που μου αποδίδει η κα Άνθη Καρρά και οι οποίες πόρρω απέχουν της πραγματικότητας.

Θέσαμε την επιστολή του κ. Λογαρά υπόψιν της Άνθης Καρρά, η οποία απαντά:

Η λογοτεχνία δεν μπορεί να λειτουργήσει ως πρόσχημα, κ. Λογαρά, για να καλύψει λάθη και προχειρότητες, πόσο μάλλον για να αποφύγει την κριτική των ιδεών που

προβάλλει ή υποβάλλει ένα λογοτεχνικό έργο. Διότι ελπίζω να μην αγνοείτε ότι κάθε λογοτεχνικό έργο φέρνει τη σφραγίδα της εποχής στην οποία δημιουργήθηκε μέσα από τις ιδέες που εκφράζει συνειδητά ή ασυνειδητά. Και οι ιδέες αυτές κρίνονται και συζητούνται. Πόσο μάλλον όταν τα λογοτεχνικά έργα έχουν τη δυνατότητα να προάγουν με πολύ μεγαλύτερη δύναμη και πειθώ τις ιδέες, μέσω ακριβώς της έντεχνης χρήσης της γλώσσας –καμιά φορά μάλιστα ες αεί, όταν πρόκειται για κλασικά κείμενα–, απ' ό,τι τα στεγνά πολιτικά μανιφέστα.

Παρ' όλο που ομολογώ ότι ούτε στιγμή δεν μου δημιούργησε το κείμενο την εντύπωση ότι δεν πρόκειται για περιηγητικό πόνημα αλλά για «μυθιστορία», εξακολουθώ να θεωρώ το θέμα αυτό εντελώς δευτερεύον, και να εστιάζω το ενδιαφέρον μου στην πραγματικότητα που αποκαλύπτει για τον κόσμο (των ανθρώπων και των ιδεών) από τον οποίο προέρχεται «ο περιηγητής» (είτε είναι η περσόνα σας, είτε όχι, όσο κι αν μου το επιβεβαιώνει αυτό η δική σας ομολογία στο κείμενο: «Θου, γιατί τα εθνικά συμπλέγματά μου δεν τα ξεπέρασα ακόμη! Και φοβάμαι πως δεν πρόκειται ποτέ...», σ. 34), όπως τον βλέπομε να ξεπροβάλλει μπροστά στα μάτια μας μέσα από τις παρατηρήσεις του, τις εντυπώσεις του και την αξιολόγηση των εμπειριών του. Άλλωστε ο «μέσος έλληνας αναγνώστης» τον οποίο επικαλείστε, από τη στιγμή που δεν προσδιορίζεται από κάποια στατιστικά θεμελιωμένη κοι-

νωνιολογική έρευνα, αποτελεί δική σας κατασκευή, καρπό της δικής σας θεώρησης του κόσμου.

Επειδή τα πράγματα είναι όντως «πολύ πιο σύνθετα, περισσότερο σφαιρικά και ελεύθερα» στη λογοτεχνία, απαιτείται μια πολύ πιο προσεκτική ανάγνωση, «λεξούλες-λεξούλες» καμιά φορά, μια και αυτές οι καθόλου ανώδυνες «λεξούλες» επιλέγονται, και δη με μαεστρία από έναν καλό τεχνίτη της γλώσσας, αποκλείοντας (συνειδητά ή ασυνειδητά) ορισμένες άλλες, για να συμπαρασύρουν τόσο με την πρώτη τους έννοια όσο και με τις συμπαραδηλώσεις τους τον αναγνώστη στον κόσμο των ιδεών του συγγραφέα. Πολλά θα μπορούσαν να λεχθούν, και το θίγω αυτό σε υποσημείωση, για τη χρήση στο κείμενό σας τόσο της γλώσσας (και συγκεκριμένα εδώ το χιούμορ, το οποίο κατάλαβα πολύ καλά!), όσο και του λεξιλογίου (πότε για παράδειγμα η Θεσσαλονίκη γίνεται... Σαλονίκη, και άλλα πολλά παρόμοια) για να υποβάλουν νοήματα, δεν θέλησα όμως να επεκταθώ περισσότερο.

Όσο για την ημιμάθεια, το ξέρετε πολύ καλά κι εσείς ότι δεν αναφέρεται φυσικά στη γνώση της προφοράς των τουρκικών ονομάτων! Αναφέρεται στα λάθη που έχετε κάνει άλλοτε λόγω περιορισμένων ιστορικών ή γεωγραφικών γνώσεων (η κοιλάδα του Peristrema, η λίμνη Πρόσταινα κ.λπ.) και άλλοτε λόγω προβολής ανύπαρκτων γνώσεων (ο «λιτός Κεμάλ», το «αγεφύρωτο χάσμα» μεταξύ των λαών της αρχαίας Ανατολίας, κ.λπ.).

Αναφέρεται στις πολυπληθείς παραλείψεις σας (τι καθιστά αλήθεια πιο ενδιαφέρουσες, πέρα από την επίδειξη αρχαιομάθειας, τις «αρχαίες Σάρδεις» από την αστική Αττάλεια των Ρωμαίων του 19ου αιώνα;) αλλά και πολύ συχνά στην εθνικιστική σας ματιά (Ρουμί, Σελτζούκ, η αρχαία Αφροδισία που «κρατά ακόμα το όνομά της», σ. 65 κ.λπ.). Σας διαβεβαιώνω ότι στο κείμενό μου περιορίστηκα μόνο στα πιο σημαντικά, μια και αυτό που με ενδιέφερε ήταν να δείξω πόση ευθύνη για τα λάθη αυτά, και για άλλα παρόμοια που κοσμούν τον καθημερινό γραπτό και προφορικό λόγο των Νεοελλήνων, φέρουν αυτού του είδους τα ιδεολογήματα.

Όσο για την «καταληκτική θέση που διατυπώνεται στο ταξιδιωτικό μου» (μήπως σας ξέφυγε τελικά το «μου»);), λυπάμαι, αλλά δεν πρόκειται για «θέση», μια και πολύ εύκολα μπορεί να χρησιμοποιηθεί παραλλάσσοντας απλώς την τελευταία φράση και σ' ένα οποιοδήποτε άλλο ταξιδιωτικό, και οπωσδήποτε δύσκολα αντισταθμίζει την αφήγηση και μόνο «της οδυνηρής» σας «περιπέτειας στα υπόγεια της Καισάρειας» (σ. 50)!

Άνθη Καρρά

Για τους «Ιδανικούς Αυτόχειρες»

Σχετική με σχόλιο του συνεργάτη μας Γιάννη Καλιόρη (τχ. 801, σ. 43) η επιστολή του κ. Γ. Μακρή που ακολουθεί:

Με άφορμή την κυκλοφορία πρόσφατα των *Ιδανικών Αυτόχειρων*, μιὰς

αξιόλογης, όμοιτης προς τό γνωστό ποίημα του Καρυωτάκη μελέτης για πρόσωπα που σφράγισαν την πορεία τους στά νεοελληνικά γράμματα αυτοκτονώντας,¹ αλλά κι επειδή παλιότερα ή *Έλευθεροτυπία* είχε χαρακτηρίσει «ιδανικό αυτόχειρα» έναν ευαίσθητο νέο που τερμάτισε αυτόβουλα τή ζωή του επειδή είχε εμπλακεί σε θανατηφόρο άτύχημα, ό κ. Γιάννης Καλιόρης υποστηρίζει πως ή χρήση του επιθέτου «ιδανικός» μέ τή σημασία «τέλειος» στίς δυό περιπτώσεις είναι άστοχη² ό Καρυωτάκης στό ποίημά του σαρκάζει τήν ψυχική σκηνοθεσία μιὰς αυτοκτονίας που δέν πρόκειται νά πραγματοποιηθεί, και συνεπώς ιδανικό αυτόχειρα δέν χαρακτηρίζει τόν τέλειο, αλλά αντίθετα τόν άτελη, τόν προσποιούμενο άπέναντι στον ίδιο του τόν έαυτό. Παρεμφερή σημασία, εκείνη του άνεκπλήρωτου, προσθέτει ό κ. Καλιόρης, άποδίδουν στό επίθετο ό Νίκος Καββαδίας στους στίχους «θά μείνω πάντα ιδανικός κι άνάξιος έραστής / των μακρουμένων ταξιδιών και τών γαλάζιων πόντων» του ποιήματός του «Mal du départ», και ό Καβάφης στίς «Φωνές», όπου επικαλείται «ιδανικές φωνές κι άγαπημένες / εκείνων που πεθάναν, ή εκείνων που είναι / για μäs χαμένοι σάν τούς πεθαμένους».

Έ αναγόρευση από τόν κ. Καλιόρη του κειμένου των «Ιδανικών Αυτόχειρων» (και όχι, λ.χ., τής αυτοκτονίας) του Καρυωτάκη σε πρωτεύον κριτήριο είναι μεθοδολογικά όρθη. Όρι-

σμένα όμως άλλα σημεία της επιχειρηματολογίας του και, κυρίως, τό συμπέρασμα του πώς στον Καρυωτάκη ιδανικός δέν σημαίνει τέλειος αυτόχειρας, άλλ' αντίθετα άτελής, είναι συζητήσιμα.

Αν και πόσο ο Καρυωτάκης επηρεάστηκε από τις «Φωνές», δέν μπορεί νά διαπιστωθεί μέ απόλυτη βεβαιότητα. Η έξοικείωσή του πάντως μέ τό έργο του Καβάφη μάς επιτρέπει νά υποθέσουμε πώς μάλλον επηρεάστηκε, και πώς ή διατύπωση «ιδανικοί αυτόχειρες» είναι εμπνευσμένη από τις «ιδανικές φωνές». Ο Καββαδίας, πάλι, προβάλλει στον ψυχισμό του ήρωα του «Mal du départ», μ.ά., τήν άνία («κι έγώ κλειστός σ' ένα γραφείο») και τόν τρόπο αυτόχειρίας («τ' ανάξιο χέρι μου, πού τρέμει, θά όπλιστεί, / θά σημάδεψει...») του Καρυωτάκη, από του όποιου τή βιογραφία, καθώς και τους «Ιδανικούς αυτόχειρες», έχει εμφανώς εμπνευστεί. Ο ίδιος ο Καββαδίας ήταν κομογουρισμένος, για τό ποιητικό υποκείμενο όμως του «Mal du départ» τά μακρινά ταξίδια είναι μόνο όνειροπολήματα. Σωστά ο κ. Καλιόρης παρατηρεί πώς στον Καββαδία «ιδανικός» σημαίνει «κατά φαντασίαν».

Οί διακειμενικές σχέσεις, στις όποιες παραπέμπει ο κ. Καλιόρης, είναι λοιπόν ύπαρκτες, και ο όρος «ιδανικός» και στις δύο περιπτώσεις δάνειος (Καβάφης-Καρυωτάκης, Καρυωτάκης-Καββαδίας). Αυτό όμως δέν συνεπάγεται, τουλάχιστον όχι αναγκαστικά, πώς χρησιμοποιείται

μέ παρόμοιες έννοιολογικές παραμέτρους από λογοτέχνες τόσο διαφορετικών μεταξύ τους προσανατολισμών, και μάλιστα για νά προσδιοριστούν όντότητες ξένες μεταξύ τους, όπως οί φωνές, οί αυτόχειρες και οί έραστής των μακρινών ταξιδιών.

Μιά παρένθεση: Ο Καβάφης στις «Φωνές» ανακαλεί στα όνειρά του κι άναπολεί γεγονότα συντελεσμένα, τό αντίθετο δηλαδή του άνεκπλήρωτου. Οί «ιδανικές φωνές» είναι οί ευεπίφορες σ' έξιδανικεύσεις νεανικές, όριακές έρωτικές έμπειρίες. Σ' αυτές ταιριάζουν οί χαρακτηρισμοί «άγαπημένες» και «πρώτη ποιήσι τής ζωής μας», πού τους αποδίδονται στό ποίημα, και όχι σέ τίποτε πρωτόλεια στιχουργήματα. Αυτά τά τελευταία οί περισσότεροι τ' άπωθούν, κανείς δέν τά νοσταλγει, και ο Καβάφης τ' άποκήρυττε.³

Σαρκάζει ο Καρυωτάκης τις ψυχικά σκηνοθετημένες αυτόκτονίες και τις σχεδιασμένες ν' άποτύχουν άποπειρες, όπως υποστηρίζει ο κ. Καλιόρης; Μά στους «Ιδανικούς αυτόχειρες» διάχυτη είναι ή ειρωνεία, όχι ο σαρκασμός. Δέν υπάρχουν καγχασμός ή κακεντρέχεια, ούτε πεισιθάνατος λυτρωτισμός ή διδακτισμός. Αντίθετα, ο Καρυωτάκης περιγελά όχι μόνο τους ιδανικούς αυτόχειρες, αλλά, δραστικότερα μάλιστα, και τήν ίδια τήν αυτόχειρία.

Τό ζήτημα πού μάς άπασχολεί και πού βέβαια δέν είναι άν ταιριάζει καλύτερα στό ποίημα ο χαρακτη-

ρισμός του σαρκαστικού ή του ειρωνικού, αλλά ποιās λογιής αυτόχειρες όνομάζει ιδανικούς ο Καρυωτάκης, έχει προσεγγίσει μέ όξυδερκή τρόπο μία νέα φιλόλογος, ή Έλισάβετ Ένγκελς, στό άρθρο της «Ιδεώδεις ή ιδεατοί αυτόχειρες».⁴ Έπισημαίνει πώς ή έντύπωση ότι στους «Ιδανικούς αυτόχειρες» γίνεται λόγος για τέλειες αυτόκτονίες, υποβάλλεται μέν από τόν τίτλο του ποιήματος, στον όποιο μόνο έμφανίζονται οί λέξεις «ιδανικοί» και «αυτόχειρες», και ένισχύεται έμμεσα από τήν άπουσία στο κείμενο κάθε άναφοράς συγκεκριμένων, προσωπικών αιτίων πού νά οδηγούν τους αυτόχειρες στη μοιραία άπόφαση, αλλά διαψεύδεται στον τελευταίο στίχο, όπου οί αυτόκτονίες σταθερά αναβάλλονται. Η κα Ένγκελς δέν άπαντάει λοιπόν στό διαζευκτικά διατυπωμένο έρώτημα, αλλά τό αίρει: οί «ιδανικοί αυτόχειρες» είναι ιδεατοί και ιδεώδεις συνάμα. Στο ποίημα άναγορεύεται τό

άτελές, τό άνεκπλήρωτο, σέ τέλειο. Αυτό δέν συνιστά άνακολουθία, άλλ' άπόλυτα άρνητική θεώρηση τής αυτόκτονίας από τόν Καρυωτάκη, τόν όποιο ή γερμανίδα νεοελληνίστρια στην κατακλείδα του άρθρου της προσφυστάτα χαρακτηρίζει «ιδανικό μηδενιστή».

Γ.Χ. Μακρής

Σημειώσεις

1. Π. Χαροκόλλης, *Ιδανικοί αυτόχειρες*, Άθήνα (Έστία) 2003.
2. «Ιδανικοί Αυτόχειρες», *Αντί*, περ. Β', τ. 801 (28-11-2003), σελ. 43.
3. Οί σημασίες «ιδανικές = ιδεατές, ιδεώδεις», πού προτείνονται στην έκδοση Γ. Σαββίδη (*Κ.Π. Καβάφης, Τά ποιήματα*, τ. Α', Άθήνα [Κέδρος], 1995, σελ. 167), έχουν λεξικογραφικό χαρακτήρα μόνο.
4. E. Engels, «Ideale oder ideelle Selbstmörder?», *THETIS. Mannheimer Beiträge zur Klassischen Archäologie und Geschichte Griechenlands und Zyperns*, τ. 5-6 (1999), σελ. 391-392.

ΚΥΚΛΟΦΟΡΕΙ

ΜΑΝΟΣ ΣΤΕΦΑΝΙΔΗΣ

ΕΛΕΝΗ ΑΠΟ ΧΑΡΤΙ

Μυθιστόρημα

Εκδόσεις Ελληνικά Γράμματα

Τα παιδιά του Πειραιά

Κάποτε ήταν τραγούδι στα χείλη όλων των Νεοελλήνων, χάρις στον Χατζηδάκι και τη Μερκούρη, τενόρος στα κλάξον των παλιών DKW, των Opel και των Fiat, φωτογραφία στο δωμάτιο της «Στέλλας», και καημός στο λιμάνι του Πειραιά, που τις Κυριακές έβγαине από τις κερκίδες του παλιού Καραϊσκάκη.

Κάποτε οι Γκυζιώτες κι Αμπελοκηπιώτες φίλαθλοι του Ολυμπιακού πήγαιναν τις Κυριακές στη Λεωφόρο κι έβλεπαν παιγνίδια των Πρασίνων (ρωτήστε τους) κι οι Πειραιώτες «Παναθηναϊκοί» (υπάρχουν και τέτοιοι) έπαιρναν το «πράσινο» για το Καραϊσκάκη, για να δουν τον Ολυμπιακό και τον Εθνικό. Κι ακόμα, κάποτε υπήρχε ένα τραγούδι του Μητσάκη, που (ευτυχώς πάντως) δεν έγινε «ύμνος του Ολυμπιακού», πολλά χρόνια πριν το κακόγουστο «Ολυμπι-, Ολυμπι-, Ολυμπιακέ, ομάδα ομάρα μου...», που υμνούσε τον «Πειραιά», τον Σαρωνικό και την ομάδα του και που το τραγουδούσαν όλοι στις ταβέρνες. Τέλος, υπήρχε ένας πρόεδρος του Ολυμπιακού, ονόματι Νίκος Γουλανδρής, ένας κοσμοπολίτης εφοπλιστής (ούτε νεόπλουτος ούτε κρατικοδίαιτος), που έφερνε τον Περσίδα, τον Αργυρούδη και τον Τριαντάφυλλο στους «ερυθρόλευκους», την ίδια στιγμή που πήγαινε να δει στο Λίβερπουλ τον αγώνα Έβερτον-Παναθηναϊκός.

Έκτοτε, στην Ελλάδα της Μεταπολίτευσης, της Αλλαγής και του «εκσυγχρονισμού», με έντονη κοινωνική κινητικότητα και πολλαπλές (εσωτερικές και εξωτερικές) μεταναστεύσεις στην Αθήνα και τον Πειραιά, τα πράγματα πήραν εντελώς διαφορετική τροπή και η αποξένωση έγινε το κυρίαρχο μοτίβο. Ο γάλλος ανθρωπολόγος Μαρκ Ωζέ (Για μία ανθρωπολογία των συγχρόνων κόσμων, Μη-τόποι), τακτικός συνεργάτης της *Monde Diplomatique* και φίλος του ποδοσφαίρου, σημειώνει χαρακτηριστικά: «Η ταύτιση με τη σημερινή πόλη πραγματώνεται λιγότερο με αναφορά στην ιστορία ή με την αντιπαράθεση προς μία απόλυτη διαφορά και περισσότερο με τον χειρισμό μιας κάπως αυθαίρετης αναφοράς, της οποίας το καλύτε-

ρο παράδειγμα προσφέρουν οι αθλητικοί σύλλογοι. Η Μίλαν, η Μπαρτσελόνα, η Παρί Σαιν-Ζερμαίν ή η Ολυμπικ Μαρσείγ αποτελούνται από παίκτες που, στην πλειονότητά τους, δεν κατάγονται από την περιοχή, ενώ ορισμένοι τουλάχιστον [σ.σ.: αν όχι η πλειοψηφία, όπως στην περίπτωση της «γαλλόφωνης» λονδρέζικης Άρσεναλ] μπορεί να είναι και ξένοι».

Αυτές οι «ισχυρές προσδέσεις», στη νεοελληνική ποδοσφαιρική εκδοχή τους άτεχνα σκηνοθετημένες, έχουν προσλάβει δραματικές διαστάσεις κατασκευασμένης αντιπαλότητας σε ποδοσφαιρικό επίπεδο, που αποτυπώνονται σε ένα ανάλογο λεξιλόγιο και με αντίστοιχες συμπεριφορές, καθώς αφαιρούν το πραγματικό «νόημα του παιγνιδιού», όπως το διατύπωνε εύστοχα, στα ίχνη του Κώστα Αξελού, ο Χρίστος Χαραλαμπίδης από τις σελίδες του *Sportime*. Ακριβώς αυτό το νόημα του παιγνιδιού, το άθροισμα από την εναλλαγή των νικών και των ηττών, η διαφορετική μέθοδος την επόμενη φορά, η χαρά του παιγνιδιού ανεξάρτητα από το τελικό (όχι το επιδιωκόμενο) αποτέλεσμα, έχει χαθεί εξ ολοκλήρου από τα «παιδιά του Πειραιά», θυσία στον νεοελ-

ληνικό επαρχιωτισμό, στο lifestyle των νεόπλουτων που έφτιαξε το ΠΑΣΟΚ, στην «προεδρική μονοκρατορία» και στην ψύχωση για ένα «πουκάμισο αδειανό», ένα κουρέλι στην κυριολεξία, στον βωμό αλλότριων οικονομικοπολιτικών συμφερόντων, που επιζητούν –στις γραφές του Κωνσταντίνου Τσουκαλά και στα κηρύγματα του Τάκη Τσουκαλά– ένα κόμμα, μία κυβέρνηση, ένα πρωτάθλημα.

Ο «εφιάλτης» του Ντέλλε Άλπι αυτό ακριβώς ήρθε να επιβεβαιώσει, μαζί με τη θλιβερή σε αριθμό παρουσία των 1.205 θεατών στη Λεωφόρο, στον αποχαιρετιστήριο αγώνα της ΑΕΚ για το Τσάμπιον Ληγκ: την οριστική απώλεια του νοήματος από την νεοελληνική πραγματικότητα, μαζί με την αναπόδραστη αποκοπή από την ευρωπαϊκή παράδοση.

Μαζί του όμως χάθηκε, δεκαετίες πριν, το κυριότερο: η μελωδία του Χατζηδάκι, η αισθαντική φωνή της Μερκούρη, οι πενιές του Μητσάκη, το παλιό Καραϊσκάκη και «το ωραίο γλυκό της Κυριακής». Είτε στου Τζελέπη είτε στα Προσφυγικά.

ΚΩΣΤΑΣ Θ. ΚΑΛΦΟΠΟΥΛΟΣ

Οι καλύτερες ενδεκάδες των διεκδικητών του τίτλου

Γου Νίκου Πρωινού

☞ Πέντε –συν μία– ομάδες στο μικροσκόπιο της στήλης εν όψει των επερχόμενων εκλογών. Ποιοι είναι οι αστέρες τους και τι ποδόσφαιρο παίζουν; Όλα όσα θα θέλατε να μάθετε, μακριά από τις κατευθυνόμενες δημοσκοπήσεις και την τηλεκαθοδήγηση των διαπλεκόμενων καναλαρχών-εργολάζων.

☞ Αρχή με την πρωταθλήτρια της τελευταίας εικοσαετίας. Για το ΠΑΣΟΚ ο λόγος. Ομάδα της Παράγκας, με πλούσιο ταμείο. Παίρνει πρωταθλήματα ανεξαρτήτως απόδοσης, με πημένες διαιτησίες. Η πλήρης ανανέωση της ομάδας αποτελεί μέγα ερωτηματικό – αν και είπαμε ότι επαγρυπνεί η Παράγκα για να προσφέρει χείρα βοήθειας, αν και όποτε χρειαστεί. Πλήρης ομοιότητα με τον Ολυμπιακό.

☞ Η ενδεκάδα τώρα: αρχηγός ο ομογενής George Papandreu και οι Κακλαμάνης, Αρσένης, Τζουμάκας, Πατουτσής, Δαμανάκη, Τσούρας, Τσοχατζόπουλος, Παλαιοθόδωρος, Μπένος, Παπαδόπουλος.

☞ Ακολουθεί η Ν.Δ. Πολύ προπόνηση και τρέξιμο στο γήπεδο, αλλά μονίμως φτάνει στη βρύση, χωρίς να πίνει νερό. Πάντα δεύτερη έρχεται. Κάτι σαν τον Παναθηναϊκό, όσο κι αν με πονά αυτό το τελευταίο.

☞ Αρχηγός της ο Κ. Καραμανλής, από παλιά ιστορική ποδοσφαιρική οικογένεια, με παίκτες της πρώτης ομάδας τους Μπακογιάννη, Παυλόπουλο, Ρουσόπουλο, Κακλαμάνη, Αναγνωστόπουλο, Σουφλιά, Αβραμόπουλο, Λυκουρέζο, Πολύδωρα και Τζωάννο.

☞ Τρίτη τερματίζει από τη Μεταπολίτευση και μετά η ομάδα του ΚΚΕ. Σταθερή ομάδα, χωρίς να παίζει θεαματικό ποδόσφαιρο, δεν κάνει γκέλες. Πλήρως προβλέψιμη και κακές σχέσεις με την Παράγκα. Πολλά κοινά χαρακτηριστικά με τον Πανιώνιο.

☞ Αρχηγός η κα Α. Παπαρήγα με συμπαίκτες τους Χουρτουζιάδη, Χαλβατζή, Κολοζώφ, Κοσιώνη, Γόντικα, Κανέλη, Στριφτάρη, Σκυλάκο, Τσίγκα και Γεωργιάδη.

☞ Σκαμπανεβάσματα μεταξύ πρώτης και δεύτερης εθνικής μια ζωή ο Συνασπισμός. Παίκτες καλοί, επιρρεπείς όμως στις ήττες-συντριβές. Κάτι σαν τον Ηρακλή.

☞ Αρχηγός (το δέκα το καλό) ο Ν. Κωνσταντόπουλος με συμπαίκτες τους Γλέζο, Αλαβάνο, Κουβέλη, Μπανιά, Κωστόπουλο, Θεωνά, Παπαγιαννάκη, Βούτση, Αποστόλου, Χριστοδολοπούλου.

☞ Στη δεύτερη κατηγορία τα τελευταία χρόνια το ΔΗΚΚΙ προσπαθεί για την άνοδό του στα μεγάλα σαλόνια. Τα πενι-

χρά οικονομικά της ομάδας και η υφαπαργή των καλών παιχτών του κάνει τα πράγματα δύσκολα. Ολίγον με Απόλλωνα Καλαμαριάς θυμίζει.

☞ Αρχηγός ο Δ. Τσοβόλας, που στο γήπεδο θα παίξει με τους παλιούς: Νικολόπουλο, Παπασίμο, Σπύρου, Μουζάκη, Παρασκευόπουλο και τους υπό μεταγραφή: Παπαθεμελή, Σπυριούνη, Στοφορόπουλο, Ζουράρη, Καραμπελιά.

☞ Όμως η ομάδα η καλή, που παίζει εκτός πρωταθλήματος, έχει ζωή 30 χρόνων και πάμπολλες συμπάθειες (αλλά και μεγάλες αντιπάθειες και μίσση κυρίως από τους διεκδικητές του πρωταθλήματος) είναι η ομάδα του Αντί.

☞ Με αρχηγό-προπονητή (και κυρίως χωρίς χορηγούς) τον Χ. Παπουτσάκη και παίκτες δυνατούς τους Διαμαντήδες (Τάκη και Απόστολο), Στεφανίδη, Ζήση, Τζιόλα, Φωτακοπούλου, Χρυσοστομίδα, Λέτσιο, Χαρίτο, Καζαμία, Πετσετίδη, έχει πάμπολλα κοινά με τον ΠΑΟΚ. Εκτός από τη θρησκοληψία του Άγγελου... Όρες έχει ο Χρήστος να μας πηγαίνει κάθε μήνα σε ξωκκλήσια και μοναστήρια για διαλογισμό και πνευματική άσκηση.

☞ Εκτός όμως από τις ενδεκάδες έχουμε και τους παίκτες του πάγκου, κυρίως στους διεκδικητές του πρωταθλήματος. Στους γαλάζιους υπάρχουν οι Μητσοτάκης, Κουτσίκου, Αλογοσκούφης, Τομπούλογλου, Παπακώστα και Γιαννόπουλος.

☞ Στους πράσινους, με τις ανατροπές που έγιναν (ή τους επιβλήθηκαν από την Παράγκα) τη δεκαεξάδα συμπληρώνουν οι Βενιζέλος, Βάσω, Παπαντωνίου, Χριστοδουλάκης και Διαμαντοπούλου.

☞ Δικαιούνται χρόνου στους αγώνες, αλλά φέρνουν μουρμούρα στα αποδυτήρια. Τι θα γίνει, παραμένει άγνωστο. Επειδή έχουν κλειστά συμβόλαια είναι απίθανη η μετακίνησή τους. Τα καλά και τα κακά των μεγάλων ομάδων. Σίγουρος ο μισθός, αλλά επισφαλής η θέση στην ενδεκάδα.

☞ Η κληρωτίδα έβγαλε το ντέρμπι στις αρχές Μαρτίου. Το 90% των εισιτηρίων έχουν προπωληθεί. Για το 10% θα χρειαστεί μεγάλη προσπάθεια για να εξασφαλιστεί το «μαγικό χαρτάκι».

☞ Όλα του γάμου δύσκολα, αφού η διακίνησή τους γίνεται όχι ελεύθερα, αλλά κάτω από συνθήκες άγριες, με πολλούς μαυραγορίτες που δρουν υπό την πλήρη κάλυψη των αρχών. Ποιων αρχών, θα αναρωτηθείτε, στο Σημιτιστάν-Παπανδρεϊστάν; Ορθόν. Και απουσιάζει κι ο Λαλιώτης που θα μπορούσε να μας βοηθήσει με κάποιον νεολογισμό...

ΕΠΙΣΗΜΑΪΝΟΥΜΕ

Ο νέος τύπος Δημοκρατίας

Έχει κατά κόρον σχολιαστεί η τηλεόραση και τα προϊόντα της: Τα ριάλιτι, τα τηλεπαιχνίδια, οι «ψυχαγωγικές» εκπομπές, τα κουτσομπολιά. Η τηλεόραση –και δεν είναι ελληνική η αποκλειστικότητα– αποδείχθηκε ανίκανη να δημιουργήσει ένα προϊόν που να ψυχαγωγεί αλλά και να διδάσκει, που να μην προκαλεί το κοινό αίσθημα και να μην κακοποιεί το καλό γούστο.

Τα παιχνίδια της εμπορικής εκμετάλλευσης, τα οικονομικά συμφέροντα των ιδιοκτητών των καναλιών, οι οποίοι ενδιαφέρονται μόνο για το κέρδος και τη συγκέντρωση των μεγάλων διαφημιστικών πακέτων, έχουν οδηγήσει σε ένα μοντέλο τηλεοπτικού προγράμματος το οποίο προσβάλλει και την νοημοσύνη και το γούστο.

Τις ημέρες της προεκλογικής καμπάνιας παρακολουθούμε την νέα έκπτωση της τηλεόρασης: την έκπτωση και των πολιτικών εκπομπών. Όχι μόνον των «τοκ-σόου» όπου μαζεύονται καμιά δεκαριά ή και περισσότεροι «συνδαιτυμόνες» (αν λογαριάσουμε και τα «παραθυράκια») αλλά και των ρεπορτάζ και του δελτίου ειδήσεων. Οι δημοσιογράφοι των καναλιών έχουν μεταστοιχειωθεί σε κομματικά παπαγαλάκια που δρουν «δραστικότερα» και από τα χρηματιστηριακά παπαγαλάκια. Και ποιος προεξάρχει αυτής της νέας εποχής; Μα τα κρατικά κανάλια. Ως τώρα πολλοί προτιμούσαν τα κρατικά κανάλια: τουλάχιστον όσοι επέμεναν σε κάποια σοβαρότητα και μέτρο. Όμως σήμερα πάει, τελείωσαν κι αυτά. Έδωσαν πρώτα αυτά το παράδειγμα υπακούοντας στα προστάγματα του «εργοδότη» – του κυβερνώντος κόμματος δηλαδή. Και τα ιδιωτικά κανάλια, με τα «παπαγαλάκια» ως μεταφορείς της κομματικής τακτικής, ακολούθησαν.

Είναι ανυπόφορη πια η τηλεόραση. Έχει ρυθμίσει κιόλας τους όρους του παιχνιδιού:

Πρώτα-πρώτα παίζει καθαρά στους κανόνες του δικομματισμού. Σε όλες τις εκπομπές υπάρχουν απαραίτητως εκπρόσωποι των «δύο μεγάλων». Κάποτε ως μαϊντανοί, για να νοστιμέψει η σούπα, καλούνται και εκπρόσωποι των μικροτέρων κομμάτων.

Ύστερα επιλέγονται οι δημοσιογράφοι. Ιδίως όταν το κυβερνητικό στέλεχος «στριμωχθεί», εφορμά το «παπαγαλάκι» και «βάζει ένα χεράκι» ώστε να βοηθηθεί λιγάκι ακόμη το παραπαίων κόμμα. Ο συντονιστής βέβαια «τυχαίνει» να είναι κι αυτός από το «στοκ» των «οργανικών δημοσιογράφων».

Με τα κατορθώματα όμως αυτά, κρατικής και ιδιωτικής τηλεόρασης, και στις πολιτικές εκπομπές, ήρθε ο οριστικός θάνατος του μέσου. Θα διατηρήσουμε για λίγο ακόμα τις συσκευές στα σαλόνια μας. Για να παρακολουθούμε ίσως πότε-πότε κάποιο παλιό φιλμ τις πολύ βραδινές ώρες.

Η αποξένωση από την τηλεόραση έχει πάντως και τις θετικές της πλευρές.

ΠΡΟΤΕΙΝΟΥΜΕ

• Σήμερα και αύριο το βράδι (23 και 24/1) οι φίλοι των Χειμερινών Κολυμβητών μπορείτε να τους απολαύσετε στο Gagarin 205 (Λιοσίων 205), όπου παρουσιάζουν ένα πρόγραμμα με παλιά τους αγαπημένα κομμάτια και μαζί τη νέα τους δουλειά.

• Για όσους πάλι αγαπούν το φλαμένκο, από σήμερα ως τις 29/1, στο Half Note Jazz Club (Τριβωνιανού 17, Μετσ) εμφανίζεται ο Antonio «El Negro» Santiago, που θεωρείται ένας από τους σημαντικότερους κιθαρίστες του είδους.

• Στο Κέντρο Τεχνών του Δήμου Αθηναίων στο Πάρκο Ελευθερίας φιλοξενείται η έκθεση «Χορός και Θέατρο: Από την Ντάνκαν στις νέες χορευτικές ομάδες», που διοργάνωσε το Τμήμα Θεατρικών Σπουδών του Πανεπιστημίου Αθηνών. Η έκθεση, που σκιαγραφεί την ιστορική πορεία της συνάντησης των δύο τεχνών στην Ελλάδα του 20ού αιώνα με φωτογραφικό και άλλο υλικό, θα παραμείνει ανοικτή ως τις 15/2.

• Ο Θεατρικός Όμιλος «Σχεδιά» παρουσιάζει στο θέατρό του (Βουτάδων 34, στο Γκάζι) –για πρώτη φορά στη χώρα μας– το έργο της σύγχρονης βρετανίδας θεατρικής συγγραφέως Caryl Churchill Απόξεσμα, έργο κατά βάση πολιτικό, με θέμα ένα σύγχρονο ζευγάρι που δοκιμάζεται από την εισβολή ενός έγχρωμου νεαρού στη ζωή του. Η σκηνοθεσία είναι του Βασίλη Κανελλόπουλου. Παίζουν οι ηθοποιοί Ελένη Μακρή και Βασίλης Βασιλάκης.

• Στο Μουσείο Φρουσίρα, στην Πλάκα, γίνεται έκθεση νέων καλλιτεχνών από την Ευρωπαϊκή Ένωση και διαρκεί έως τις 14/3. Εκτίθενται τα έργα που διακρίθηκαν στον νέο θεσμό του Μουσείου «Βραβείο Ευρωπαϊκής Ζωγραφικής». Στο φετινό διαγωνισμό τα βραβεία απέσπασαν οι Βασ. Παπανικολάου, Simon Pasieka (Γερμανία) και Andrew Tift (Μ. Βρετανία). Έως τις 14/3 διαρκεί και η αναδρομική έκθεση του Valerio Adami που επίσης γίνεται στο Μουσείο Φρουσίρα.

• «Yesterday begins tomorrow» είναι ο τίτλος της διεθνούς έκθεσης σύγχρονης τέχνης του Ιδρύματος ΔΕΣΤΕ (Ομήρου 8, Νέο Ψυχικό) που θα λειτουργήσει μέχρι τις 13 Μαρτίου.

• Τον μεταφραστή του Οδυσσέα του Τζαίμς Τζους Σωκράτη Καψάσκη τιμούν τα Επτανησιακά Φύλλα, η γνωστή φιλολογική και λογοτεχνική επιθεώρηση της Ζακύνθου, στο τελευταίο της τεύχος, Χειμώνας 2003. Περιέχονται συνεργασίες των Διονύση Σέρρα, Νίκου Καχτίτση, Ηλία Χ. Παπαδημητρακόπουλου, Λούλας Βάλβη-Μυλωνά, Σπύρου Τσακνιά, Ευριπίδη Γαραντούδη, Σταύρου Αμπελά, Ζαχαρία Στουφή, και άλλων.

• Στη γκαλερί Astra (Καρυάτιδων 8, Ακρόπολη) γίνεται η έκθεση της Ράνιας Σταθοπούλου, με ζωγραφική και χαρακτηριστικά, και με κεντρικό θέμα το φυσικό τοπίο. Διαρκεί μέχρι 31/1.

Αρχαιολογικά της Ζακύνθου

■ τη *Φωνή των Βολιμιατών*, δημοιναία έκδοση του Συλλόγου Βολιμιατών Ζακύνθου, διαβάζουμε συχνά-πυκνά αρχαιολογικά άρθρα για την περιπέτεια της αρχαιολογικής έρευνας στο νησί, τις ελλείψεις και τα προβλήματα. Αν αφαιρέσουμε το όνομα Ζάκυνθος, είναι σαν να διαβάζουμε την ιστορία οποιουδήποτε νησιού, επαρχιακής πόλης ή χωριού, που βρίσκεται στη γαία της Ακρόπολης και των μεγάλων χώρων.

Στο φύλλο Σεπτεμβρίου-Οκτωβρίου 2003 η αρχαιολόγος-προϊστοριολόγος Μαργαρίτα Κουρτέση-Φιλιππάκη, Δρ. του ανειπιστημίου της Σορβόννης, γράφει για τη Ζάκυνθο ουδέποτε έγινε κάποια οργανωμένη επιφανειακή έρευνα συστηματική ανασκαφή σε προϊστορικές θέσεις. Τα πρώτα ευρηματα οφείνται στον γεωλόγο Α. Ίσελ, ο οποίος επισκέφθηκε το νησί μετά τους σεισμούς του 1893 και περισυνέλεξε λίθινα εργαλεία σε πολλά σημεία της χερσονήσου του Βασιλικού. Μέχρι τη δεκαετία '30, οπότε η αγγλίδα αρχαιολόγος Σ. Μπέντον εντόπισε αρχαιολογικές θέσεις και διενήργησε ανασκαφές, καμία έρευνα δεν είχε γίνει στο νησί. Το 1936 ομάδα αυστριακών φοιτητών αρχαιολογίας και γεωλογίας περισυνέλεξε εργαλεία της νεολιθικής εποχής, το 1965 ο καθηγητής Α. Σορδίνας εντόπι-

σε προϊστορικές θέσεις, το '70 έγινε μια σύντομη σωστική ανασκαφή στο μυκηναϊκό νεκροταφείο στο Καμπί από την αρχαιολόγο της Υπηρεσίας κ. Αγαλλοπούλου, ενώ μια γεωλογική έρευνα το '90 ήρθε να κλείσει τον κύκλο της ιστορίας της αρχαιολογικής έρευνας στο νησί, ένα νησί που κατοικήθηκε από την παλαιολιθική εποχή. Οι πρώτοι κάτοικοι έφτασαν από βορρά «μέσω Κεφαλονιάς», αφού σύμφωνα με βυθομετρικά δεδομένα το νησί ήταν ενωμένο με τις δυτικές ακτές της Πελοποννήσου. Η νεολιθική εποχή χαρακτηρίζεται από τη βελτίωση του κλίματος, τη σταθεροποίηση της θαλάσσιας στάθμης στα σημερινά επίπεδα και ριζικές αλλαγές στην οικονομία και τον τρόπο ζωής. Λεπίδες οψιανού βρέθηκαν στο Βασιλικό, το Γέρακα και τις Αλυκές· προκύπτει δε το ερώτημα εάν προέρχονται από τη Μήλο ή τις νήσους Λίπαρι κοντά στη Σικελία και πώς έφτασε στο νησί. Ο μυκηναϊκός πολιτισμός τέλος, αντιπροσωπεύεται στη Ζάκυνθο, ενώ η πρώιμη και η μέση Εποχή του Χαλκού παραμένουν άγνωστες.

Καταλήγοντας, η κ. Κουρτέση επισημαίνει ότι οι ανασκαφές είναι παλιές, τα σωζόμενα ευρήματα ελάχιστα και η αξιολόγησή τους με τα σημερινά δεδομένα, δύσκολη, παρ' όλο που η Ζάκυνθος δεν υστερεί σε αρχαιότητες σε σχέ-

ση με τις γειτονικές περιοχές. Η μόνη λύση είναι να προστατευθούν οι αρχαιολογικοί χώροι και να γίνουν δοκιμαστικές τομές και ανασκαφές από διεπιστημονική ομάδα ειδικών.

Το συμπέρασμα αυτό δεν μπορεί παρά να ξανανοιξει το διάλογο για το ζήτημα της αρχαιολογικής έρευνας στην Ελλάδα. Ο Στ. Κουμανούδης το 1984 στο βιβλίο του *Ελληνική Αρχαιολογία* ζητούσε να απαγορευτούν για μια εικοσαετία όλες οι ανασκαφές ανεξαιρέτως, Ελλήνων και ξένων, εκτός από τις σωστικές και τις εκπαιδευτικές των φοιτητών. Μια ευχή για τη Ζάκυνθο λοιπόν: μελέτη και πάλι μελέτη και συνεχής φροντίδα του Μουσείου της και ανάδειξη των αρχαιολογικών χώρων της. Γιατί νέες ανασκαφές δεν χρειάζονται, χρειάζονται ανασκαφές στις αποθήκες των μουσείων. Δεν χρειάζονται νέα μουσεία παντού, μουσεία που δεν συντηρούνται και που κανείς δεν επισκέπτεται. Αυτό που είναι απαραίτητο είναι επιφανειακές έρευνες, αξιοποίηση των παλαιών ευρημάτων και φροντίδα των αρχαιολογικών χώρων και των μουσείων που ήδη υπάρχουν, καθώς το πρόβλημα με τις αδημοσίευτες ανασκαφές ανά την Ελλάδα είναι τεράστιο και συνήθως μόνο μικρές ανασκαφικές εκθέσεις βλέπουν το φως της δημοσιότητας. Μ.Ρ.

Δεκαήμερο Σύγχρονης Ελληνικής Μουσικής

■ ο Ελληνικό Φεστιβάλ Α.Ε. προετοιμάζει έναν κύκλο εκδηλώσεων για νέους δημιουργούς και σολίστ ή για δημιουργούς και σολίστ οι οποίοι δεν έχουν συχνή παρουσία στην πολιτιστική ζωή της χώρας.

Στο πλαίσιο αυτής της προετοιμασίας ζητά να υποβληθούν: α) από σολίστ: βιογραφικό σημείωμα και σύντομη ηχογραφήσεις, β) από δημιουργούς: έργα για μικρή συμφωνική ορχήστρα, ορχήστρα εγχόρδων ή μικρά μουσικά σύνολα, βιογραφικό σημείωμα και σύντομη ηχογραφήσεις. Όλα τα στοιχεία θα κριθούν από μια κριτική τριμελή επιτροπή και τα έργα ή οι σολίστ θα παρουσιασθούν στον κύκλο των εκδηλώσεων του έτους 2004 ή και επόμενων ετών. Τα έργα μπορούν να υποβληθούν στα γραφεία του Ελληνικού Φεστιβάλ, Χατζηχρήστου 23 και Μακρυγιάννη, ΤΚ 117 Αθήνα, με την ένδειξη στο φάκελο **Για το Δεκαήμερο Σύγχρονης Ελληνικής Μουσικής**, μέχρι και 28 Σεπτεμβρίου 2004.

Ανασφάλιστοι καλλιτέχνες

Χωρίς υπερβολή, το ασφαλιστικό-συνταξιοδοτικό πρόβλημα των εικαστικών καλλιτεχνών βρίσκεται σε εκκρεμότητα από το 1944! Λύση στο πρόβλημα επιχείρησε να δώσει έως και η χούντα των Συνταγματαρχών το 1971, αλλά με μια προσβλητική απόφαση που διαχώριζε τους καλλιτέχνες σε «μικρούς άξιους» και «μεγάλους άξιους» (sic). Ο κλάδος, στο σύνολό του, έμενε παντελώς ακάλυπτος και στην ανασφάλεια. Εναλλακτική λύση ήταν και δυστυχώς εξακολουθεί να είναι –για όποιον ασχολείται αποκλειστικά με την τέχνη– η

αυτασφάλιση. Όλα αυτά τα χρόνια οι αρμόδιοι φορείς αρνούσαν να κατανοήσουν το πρόβλημα. Το μόνο μέτρο που πάρθηκε ήταν η επιλεκτική παροχή τιμητικών συντάξεων. Το Επιμελητήριο Εικαστικών Τεχνών την Τετάρτη 28.1.04, στην αίθουσα της ΕΣΗΕΑ, διοργανώνει ημερίδα για το θέμα αυτό στηρίζοντας την πρότασή του στην τριμερή (καλλιτέχνης-κράτος-χρήστης) χρηματοδότηση της ασφαλιστικής κάλυψης, ώστε να διασφαλίζεται μια κατώτατη σύνταξη και για τον καλλιτέχνη που αδυνατεί να πουλήσει τα έργα του.

ΣΩ.ΛΕ

Π ε ρ ί Β λ α κ ε ί α ς

*Αγαπητοί μου φίλοι,
κυρίες και κύριοι!*

Θα ήθελα να σας εκθέσω εν συντομία μερικές απόψεις και σκέψεις περί βλακειάς, αλλά πριν αρχίσω καλά-καλά, εμφανίζονται τα πρώτα προβλήματα, όπως π.χ. το περί της αρμοδιότητας του ομιλούντος. Ένας χασάπης δηλαδή είναι αρμόδιος να μας βεβαιώσει αν το κοψίδι που βρίσκεται στον πάγκο του είναι έτσι ή αλλιώς, ένας τσαγκάρης είναι επίσης το αρμοδιότερο πρόσωπο να μας υπενθυμίσει ότι είναι καιρός στα παπούτσια μας να αλλάξουμε ψίδια κ.λπ., κ.λπ.· οπότε αντιλαμβάνεσθε ότι το πρόβλημα του παρόντος είναι το εξής: Είναι αρκούτσως βλαξ ο ενώπιόν σας λαλών ή δεν είναι; Με δυο λόγια, αν δεν είναι, να καθίσει στον πάγκο του και να μη λέει βλακειές, ή αν είναι, να αφήσει τις εξυπνάδες. Όπως βλέπετε, τα πράγματα έχουν αρχίσει να περιπλέκονται, διότι αν υποστηρίζοντας κανείς τις απόψεις του ομολογήσει ότι είναι βλαξ, όλοι θα κουνήσουν λυπητερά την κεφαλήν λέγοντες: «α, τον καημένο», ενώ αν πει ότι είναι έξυπνος, η ίδια ομήγυρις θα αποφανθεί: «α, το βλάκα». Σύμφωνα με την ταπεινή μου γνώμη η δεύτερη περίπτωση έχει και τα πολιτικά της οφέλη, διότι δηλώνοντας έξυπνος, ναι μεν εισπράττει τον τίτλο του βλάκα, ταυτόχρονα όμως αποκτάς και εκείνον του ειδικού για την ανάπτυξη του θέματος, οπότε το απερίσκεπτο ακροατήριο είναι υποχρεωμένο να ακούει τώρα βλακειές και επιπλέον οφείλει να χειροκροτήσει στο τέλος όπως στις περιστάσεις αυτές συνηθίζεται.

Ιδού λοιπόν, αγαπητοί μου φίλοι, μέχρι πού μπορεί να φτάσουν τα πράγματα. Δηλώνεις ευφυής και σε χειροκροτούν ως βλάκα – σημειωτέον δε ότι το ακροατήριο προβαίνει σε αυτού του είδους τη φιλοφρόνηση, κυρίως για να διαχωρίσει τη θέση του. Διότι ουδείς παραδέχεται ότι είναι βλαξ, μάλιστα όταν οι περιστάσεις βεβαιώνουν το αντίθετο, πρόθυμα κανείς αναφέρεται στο παρελθόν με τις φράσεις: «τι βλάκας που ήμουν» ή «έχω κάνει πολλές βλακειές», υπονοώντας προφανώς ότι εν τω μεταξύ τα πράγματα έσιαξαν, και αν περί τούτου εμφανιστεί η παραμικρή αμφιβολία, επικαλείται παραχρήμα το κύρος του αρχαίου γνωμικού: «το δις εξαμαρτείν ανδρός μαλάκα» – σύμφωνα με το μονοτονικό βεβαίως όπου οι τόνοι παραλείπονται και τα πνεύματα απουσιάζουν.

Να λοιπόν κυρίες και κύριοι το κρίσιμο σημείο του προβλήματος: Υπάρχει δηλαδή περίπτωση ο βλάκας να είναι έξυπνος, και ο έξυπνος βλάκας; Το πρόβλημα έχει τεθεί και από τους κλασικούς μας. Ο Σοφοκλής λέει πως

«οι γρήγοροι στη σκέψη κάνουν γκάφες» κι ο Ευριπίδης ισχυριζόταν πως «το σβέλτο και το λειψό μυαλό φέρνουν λαχτάρες». Σε παρόμοιο συμπέρασμα καταλήγει και το γνωστό λαϊκό γνωμικό: «το έξυπνο πουλί από τη μύτη πιάνεται», πράγμα που σημαίνει ότι στα έξυπνα πουλιά μάλλον περισσεύουν οι μύτες. Μήπως εν τέλει δεν υπάρχει πουθενά έξυπνος και ανακαλύψαμε απλά μία λέξη με το σχετικό τακτ, προκειμένου να αποδείξουμε ότι από το κακάρισμα της κότας προέρχεται η σοφία και όχι το αυγό της ημέρας, ή ακόμα να μην έχουμε μπελάδες κατά τη

ιάρκεια της κοινωνικής μας συμβίωσης; Και οι δύο ποθέσεις διαθέτουν τα επιχειρήματά τους, αλλά η εύτερη έχει και τις δικαιολογίες της. Διότι, αντί να πεις σε άποιον «είσαι βλάκας», μπορείς αξιοπρεπέστατα να τον άλεις στη θέση του λέγοντας «έξυπνος είσαι», πράγμα ου θα σε απαλλάξει από τρεχάματα και νομικές ασαρίες, αλλά και από το «βλακεννόμιον τέλος» – το όρο βλακειάς δηλαδή που πλήρωναν οι αστρολόγοι την λεξανδρινή εποχή.

Αυτή η δολίως ενορχηστρωμένη κοκεταρία, η οποία υποθετεί τον εαυτό μας υπεράνω πάσης υποψίας, διαθέτει αρκετές σεμνόπρεπες φράσεις όπως: «σου τα 'λεγα εγώ και ε μ' άκουσες» ή «δε ρώταγες και κανέναν άλλον», κ.τ.ο., φράσεις που έμμεσα βεβαιώνουν πρόσβαρες ποσότητες υψυίας για την αφεντιά μας και αρκετούς υπαινιγμούς για τον άλλον που ήρθε να μας εκμυστηρευτεί τις δυστυχίες του χι εγκαίρως, αλλά την τελευταία στιγμή. Κάπως έτσι θα ρέπει να αισθάνονται αρκετοί από τους «Μεγάλους» της πορίας, όταν αυτεπαγγέλτως αναλαμβάνουν να κάνουν ους δυστυχείς ευτυχείς στέλνοντάς τους χονδρικώς στον αράδεισο. Θεωρούν τον εαυτό τους έξυπνο, και οι άλλοι τους ακολουθούν σαν βλάκες», οπότε δικαίως αναρωτιέται ανείς: Είναι οι βλάκες τόσο πολλοί ώστε να συγκροτούν εν αιρώ ειρήνης το «σώμα» των ψηφοφόρων π.χ., και εν αιρώ πολέμου τις «στρατιές» της δόξης και της ανδρείας; Αήπως εν τέλει ο κόσμος αυτός διασώζεται και οδηγείται σ' να μέλλον λαμπρό χάρη στους βλάκες; Αν αυτό είναι λήθεια, τότε τι σόι απόγονοι αθανάτων προγόνων είμαστε αι δεν μπορούμε να τιμήσουμε τη βλακεία όπως εκείνοι ήμησαν την Αθηνά; Πού είναι τα Παναθήναια και πού τα θεσμοφορία, τα Καλλυντήρια και τα Αλώα, που είναι οι ερείς και τα μυστήρια της βλακειάς; «Που βλακειάς λάβαστρα και η πάγχρυσος εφεστρίς, που δε βλακειάς είκελον ενδαπίης», με άλλα λόγια πού είναι το ηρώον και ο πάνδημο άγαλμα της βλακειάς;

Στο πρόσφατο παρελθόν μας νέοι Παρθενώνες

θεμελιώθηκαν σε ξερονήσια από άνδρες σοφούς, στο ένδοξο παρόν κροκοδειλλιοι ιερείς αποστομίζουν κομβολόγια υψηλών παραινήσεων για αλύτρωτα πανηγύρια, και ενώ στο καθημερινό μας κολατσιό αλείβουμε το ψωμί μας με πολιτικά κορακίσματα για περισσότερη χόρταση, ελάχιστοι συνειδητοποίησαν την ανάγκη δημιουργίας ενός ιερού περιβόλου για να μετρά ο Δαρείος τις υπογραφές των πιστών του δίχως να σπάξει το κεφάλι του. Κι όσο για ρήματα αντίστοιχα των ιερών και πατρών για τις μετόπες των νέων ναών ή τα μέτωπα των νεόκοπων σταυροφόρων, υπάρχουν πολλά, αλλά το «παν μέτριον άριστον» του Χαλκιδαίου τελώνου που μαστίγωνε τους φαρισαίους, είναι κατά τη γνώμη μου χρησιμός ιεροπρεπέστερος του αρχαίου εκείνου.

Κυρίες και κύριοι, ελπίζω να συμφωνήσετε με την ταπεινή πρότασή μου για την ανέγερση ενός ναού της βλακειάς με μπόλικά «παράθυρα» για τη λερναία της κεφαλή αλλά και περισσότερους θορύβους για την ηθική μας φιλαρέσκεια. Το θέμα επείγει. Η θεά πρωτίστως απαιτεί ένα κεραμίδι πάνω απ' το κεφάλι της, έτσι ώστε ο βίος των οπαδών της να μην κυλά ανεόρταστος και οι εξουσιοδοτημένοι της να ιερουργούν ανεμπόδιστοι, με τις πύλες των νέων ναών διάπλατες πλέον, προκειμένου τα πλήθη να ψάλλουν εν πάση φωνή ύμνους αγίας ιλαρότητας και βεβαίας βλακειάς. Κι όσο για την γλαυκώπιδα κόρη, άσ' την να περιφέρεται μοναχή και ρακένδυτη στους ερειπιώνες του κόσμου. Ημπογιά της ξεθώριασε και οι υποθήκες της... – ε, καλά τώρα, τέτοια θα λέμε!!

Κυρίες και κύριοι
«Αν είστε Σύροι, σάλαμ·
Αν είστε Φοίνικες, ναίδιος·
Κι αν Έλληνες, χαίρετε».

Ρόμπερτ Μούζιλ,
και για την αντιγραφή:
ΤΖΙΜΗΣ ΠΑΠΑΝΙΚΟΛΟΠΟΥΛΟΣ

ΕΤΟΙΜΑΣΤΗΚΑΝ ΑΚΟΜΗ ΔΥΟ ΤΟΜΟΙ ΤΟΥ ANTI (2002)

Είναι έτοιμοι και διατίθενται από τα γραφεία του περιοδικού
(Δημοχάρους 60, Αθήνα 115 21)

δου ακόμα τόμοι του ANTI που συμπεριλαμβάνουν τα τεύχη
754 έως και 766 (ο 56ος)
και 767 έως και 778 (ο 57ος).

Θα βρείτε επίσης τους τόμους των προηγούμενων ετών

Στους τόμους του περιοδικού ANTI

αποτυπώνεται η σύγχρονη ιστορία μας.

A' εξάμηνο 2002

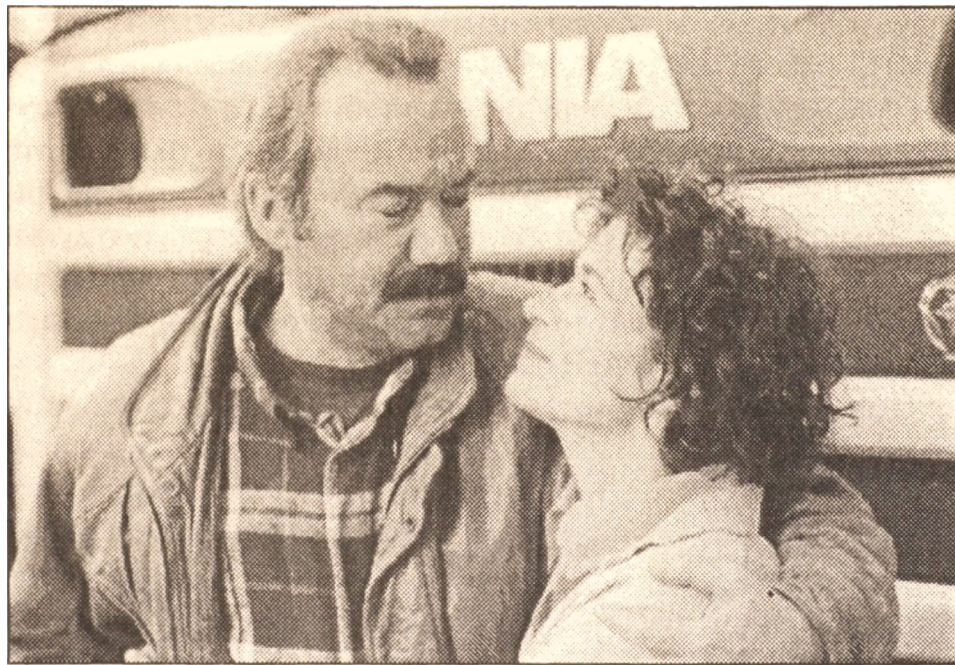

B' εξάμηνο 2002

Η φανερή στροφή προς ένα καθαρό αφηγηματικό μοντέλο που διατρέχει από τις αρχές της περασμένης δεκαετίας ο ελληνικός κινηματογράφος, αυτός βέβαια που επιζητεί και το καλλιτεχνικό αποτέλεσμα, είναι αυτή που αποτελεί σήμερα το κυρίαρχο ρεύμα.

Το πειραματικό σινεμά, οι δυσανάγνωστες συμβολοποιήσεις, οι ποιητικίζοντες φορμαλισμοί, κατά κανόνα ξενόφερτες απομιμήσεις («Σινεμά του δημιουργού») που κυριάρχησαν στις δεκαετίες του '60 και '70, βαθμιαία περάσανε στο περιθώριο. Ο κινηματογράφος χαρακτήρων που μορφοποιούνται μέσα από σύγχρονες ιστορίες, στο (οικείο μας) μικρο-μεσαίο αστικό περιβάλλον, έχει τον πρώτο λόγο. Από τα πιο ενδιαφέροντα φετινά παραδείγματα και η ταινία του Περικλή Χούρσογλου *Μάτια από νύχτα*.

Νικητές και νικημένοι...

Από την ταινία του Περικλή Χούρσογλου *Μάτια από νύχτα*.

Ο Χρόνης, 45χρονος νταλικιέρης, έχει δεσμό με την κοντά στα 40 Ελευθερία, η οποία δουλεύει στο εργαστήριο συνοικιακού ζαχαροπλαστείου. Ούτε αυτός, ούτε εκείνη θα μπορούσαν να είναι τηλεοπτικά –τα γνωστά «γυαλιστερά»– είδωλα, γιατί έχουν το... ελάττωμα να είναι αληθινοί, πραγματικοί, ανθρώπινοι χαρακτήρες. Όταν π.χ. πρόκειται να κάνουν έρωτα, σβήνουν το φως από σεβασμό στις ατέλειες, στα κιλά ή ό,τι άλλο ο χρόνος άρχισε να τους «δωρίζει». Η δουλειά του τον θέλει συνεχώς στο τιμόνι, μέσα και έξω από την Ελλάδα. Είναι και αυτό που τον προίκισε με τον χαρακτήρα του ρίσκου και της ανεξαρτησίας. Εκείνη ονειρεύεται –και το προσπαθεί με αρχέγονη γυναικεία υπομονή– το γάμο και τη μητρότητα. Σ' ένα από τα ταξίδια του ο Χρόνης θα «μαζέψει» τη νεαρή Βάλια από μια μικρή

επαρχιακή πόλη και θα τη φέρει στην Αθήνα. Το σύνδρομο-όνειρο να ξεφύγει από την άχαρη, κλειστή ζωή. Φύση ανυπότακτη, παράτολμη, όμως και εύκολο θύμα των προσωπικών της αδιεξόδων. Το «τρίγωνο» θα επικοινωνήσει. Οι τρεις διαφορετικοί χαρακτήρες θα διασταυρώσουν τις τροχιές τους, όντας ταυτόχρονα θύτες και θύματα της ίδιας ελπίδας, συγκυρίας ή απόγνωσης καθ' οδόν προς το ακαθόριστο όνειρο ή το φάντασμα της αγάπης. Επιζητούν αλλά και φοβούνται την έκρηξη του εγώ και τη μεταμόρφωση σε *εμείς*. Τα λάθη και η επανόρθωση μοιάζουν με διελκυστίνδα προς την κοινωνική ωρίμανση. Ο Χούρσογλου και το σενάριό του ακουμπάνε στέρεα στην τρέχουσα πραγματικότητα. Δεν κλείνουνε πονηρά το μάτι στην ηθογραφία της συγχώρεσης. Η ζωή είναι ανοιχτή σε κάθε είδος (κοινωνικού) αιφνιδιασμού και μοιάζει σχεδόν αδύνα-

το να προδικάσεις –πολύ περισσότερο, να ανακηρύξεις– νικητές και νικημένους. Αυτό βέβαια δεν σου στερεί το θαυμασμό για το ανεξάντλητο καλλιδοσκόπιό της.

Τα *Μάτια από νύχτα* έχουν ακριβώς αυτή την αφηγηματική και καλλιτεχνική αρετή: μέσα από τους τρεις κύριους χαρακτήρες να προκαλούνται πολλαπλές αντανακλάσεις. Δηλαδή να παρακολουθείς την πορεία του «μεταξοσκώληκα» προς τη «μεταμόρφωση» σε πεταλούδα, λέγε κοινωνική απελευθέρωση από σχηματικούς συμβιβασμούς. Η ταινία είναι ένα από τα πιο αξιολογικά δείγματα *direct* κινηματογράφου για τη γυναίκα. Δίχως σχηματοποιήσεις, δίχως εξωραϊσμούς, δίχως «φεμινιστικά» ψιμύθια. Ένα τυχαίο δίπολο (από το σάκο της πραγματικότητας) η Ελευθερία και η Βάλια και «χημικός καταλύτης» ο νταλικιέρης Χρόνης. Και πώς να περάσει απαρατήρητο ότι αυτή την έντιμη αφήγηση την έγραψε και τη σκηνοθέτησε άντρας!

Τρίτη μεγάλου μήκους ταινία του Περικλή Χούρσογλου, με θαυμαστή συνέπεια στις θεματικές του επιλογές μέσα από την κοινωνική διαστρωμάτωση. Είναι δε περίεργο, έστω και από σύμπτωση, ότι και στις τρεις ταινίες (*Λευτέρης Δημακόπουλος*, *Ο κύριος με τα γκρι* και *Μάτια από νύχτα*) οι κύριοι αντρικοί ρόλοι βρίσκονται τελικά στο «στρατόπεδο» των νικημένων, με διαφορετικό βέβαια τρόπο και από διαφορετική αιτία. Και οι τρεις «ήττες» προκαλούνται από αναμέτρηση με το άλλο φύλο, αλλά σε έναν αναπεπταμένο ορίζοντα κοινωνικών συγκρούσεων.

Οι σκηνοθετικές αρετές του Χούρσογλου είναι βεβαιωμένες από τον καιρό ακόμα που έκανε μικρού μήκους ταινίες. Ο χρόνος και ο ρυθμός σε θερμομετρική ακρίβεια. Αυτά είναι τα εύκολά του. Όμως η σπουδαία του αρετή είναι το πλάσιμο χαρακτήρων. Τρισδιάστατοι και με ανάσα νου και ψυχής. Διάλογοι χορτάτοι, ενήμεροι, αναγνωρίζονται εύκολα (κυρίως σαν γλωσσικό ιδίωμα) στον κάθε χαρακτήρα που υπηρετούν. Στα σημαντικά επιτεύγματα της ταινίας να σημειωθεί η άριστη διδασκαλία των ηθοποιών και οι εξαιρετικές ερμηνείες του Γιάννη Γκαρτζογιάννη, της ταλαντούχας Εκάβης Ντούμα (*Πες στη Μορφίνη, ακόμα την περιμένω*) και, ακόμα περισσότερο, της εκπληκτικής Βαγγελιώς Ανδρεαδάκη. Δίκαια –και με το σπαθί της– πήρε το βραβείο πρώτου γυναικείου ρόλου.

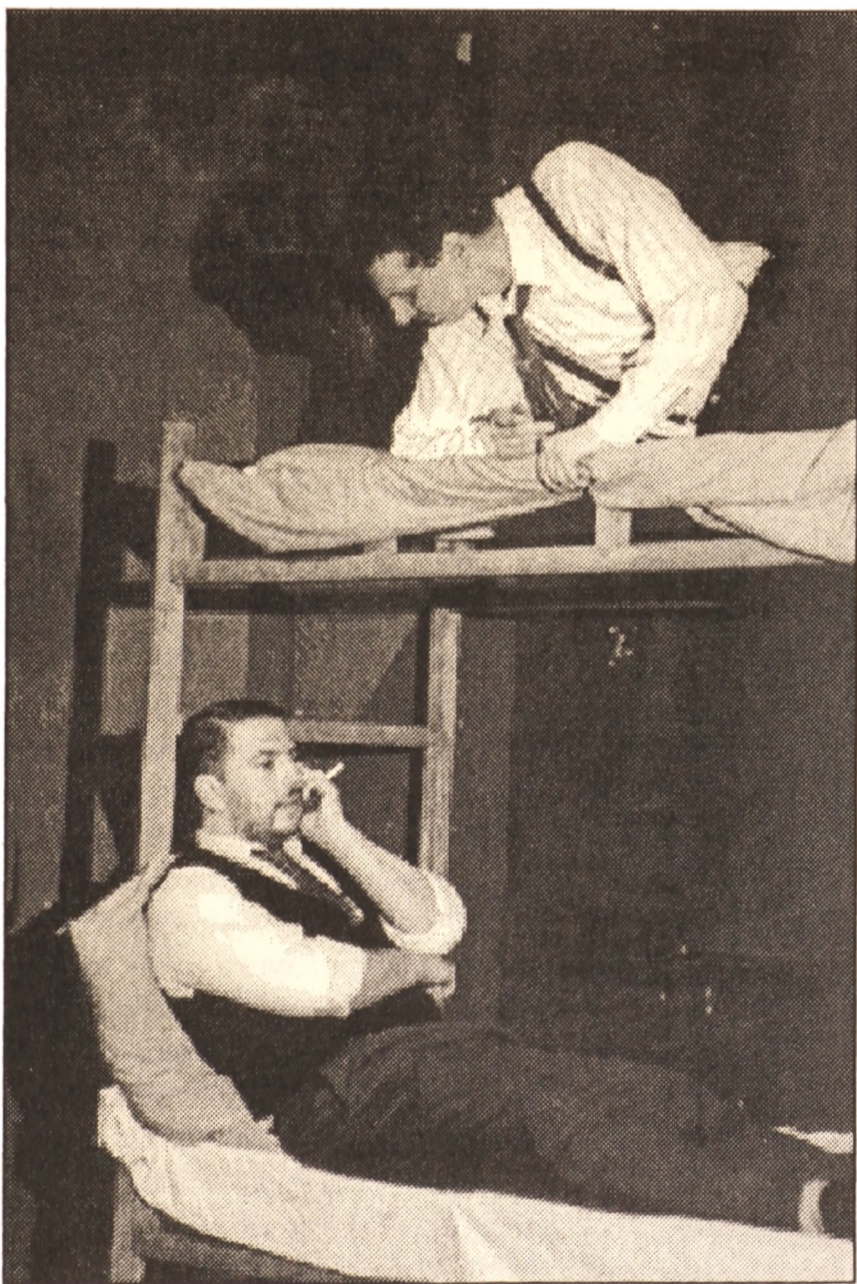
ΔΗΜΗΤΡΗΣ ΧΑΡΙΤΟΣ

Στο θέατρο Επί Κολωνώ, στο Black Box, παρουσιάζεται το έργο του Harold Pinter *The Dumb Waiter*. Το έργο αυτό, γραμμένο το 1957, αποτελεί το δεύτερο θεατρικό του έργο, με πρώτο το *Δωμάτιο*, που γράφτηκε επίσης το 1957. Την ίδια χρονιά γράφει επιπλέον και το *Πάρτυ Γενεθλίων*, το πρώτο κανονικής διάρκειας έργο του. Όπως και στο *Δωμάτιο*, τα υλικά του είναι απλά: Η σκηνή, δύο άνθρωποι μέσα σε ένα υπόγειο και μουντό δωμάτιο και μια πόρτα. Μια πόρτα συνδεδεμένη με την αγωνία. Θα ανοίξει αυτή η πόρτα; Και αν ναι, ποιος θα εισβάλει;

Νέες προσπάθειες...

Στον *Βουβό Σερβιτόρο* δύο πληρωμένοι δολοφόνοι περιμένουν στο υπόγειο δωμάτιο οδηγίες από τα καλυμμένα με μυστήριο αφεικικά τους. Τους έδωσαν η διεύθυνση, το κλειδί, και τους ζήτησαν να περπατούν για περαιτέρω οδηγίες. Η δουλειά τους είναι απλή: Περιοδεύουν από πόλη σε πόλη, αίνουν οδηγίες, σκοτώνουν και μετά φεύουν. Το μετά δεν τους πασχολεύει. Δεν είναι διότι τους δουλειά. Η αναμονή τους εκνευρίζει, τους φέρνει στα ριά τους. Αποκλεισμένοι σε ένα μικρό δωμάτιο όπου δεν έχουν και ολλά να κάνουν, χωρίς να έχουν να φάνε σχεδόν, καταπιάνονται με ανοησίες. Η αναμονή τους οδηγεί σε καβγάδες δίχως αφορμή, όπως ο ποια έκφραση είναι σωστή και ποια όχι. Ξαφνικά ο «βουβός σερβιτόρος», απομεινάρια μιας περασμένης εποχής, όταν το δωμάτιο αυτό πιθανόν να ήταν κουζίνα κάποιου εστιατορίου, αρχί-

ζει να ανεβοκατεβαίνει και να φέρνει παραγγελίες που γίνονται ολοένα και πιο απαιτητικές. Στο φόβο τους να μην ανακαλυφθούν, προσπαθούν να τις ικανοποιήσουν με ό,τι φαγώσιμο τους

έχει απομείνει. Ο φόβος είναι το άγνωστο που υπάρχει εκεί επάνω.

Ο Πίντερ συνδυάζει στο έργο του την ατμόσφαιρα μυστηρίου, ενός αστυνομικού σχεδόν θρίλερ, με το πικρό, το μαύρο χιούμορ. Ο θεατής περιμένει την εξέλιξη, με την ίδια αγωνία που καταλαμβάνει και τον δραματικό ήρωα. Η αγωνία του πρωταγωνιστή ανάγεται και σε αγωνία του θεατή. Το κωμικό στοιχείο μετουσιώνεται σε μία επιθανάτια αγωνία. Ένας βουβός σερβιτόρος που φέρνει παραγγελίες από το άγνωστο. Μια μυστηριώδης εξωτερική δύναμη ικανή να πανικοβάλλει τους ήρωες. Οι διάλογοι του Πίντερ ακροβατούν ανάμεσα στο τραγικό και το κωμικό, συνθέτοντας ένα υψηλό διανοητικά αποτέλεσμα.

Η σκηνοθεσία του Γιώργου Παλουμπή, ο οποίος ανέλαβε και τη μετάφραση με πολύ καλό αποτέλεσμα, ασχολήθηκε κυρίως με το να στήσει το έργο στη σκηνή με όσο το δυνατόν λιγότερα μέσα. Απέφυγε τις υπερβολές, την υπερκινητικότητα, προσπάθησε να οδηγήσει τους ηθοποιούς μέσα από τον λόγο του συγγραφέα. Το αποτέλεσμα, αν και ακατέργαστο ως ένα βαθμό, είναι και αξιοπρεπές και ενδιαφέρον. Ο Στάθης Σταμουλακάτος και ο Πέτρος Αποστολόπουλος μπορεί να μην κατάφεραν να μας πείσουν για την ερμηνευτική τους δεινότητα. Εντούτοις όμως έδωσαν ως θεατρικό ζευγάρι κι ο ένας τόνωνε τον άλλον συνεχώς, κερδίζοντας τον θεατή. Το θέατρο άλλωστε του Πίντερ δεν είναι και πολύ εύκολο για τους ερμηνευτές. Γεμάτο υπαινιγμούς και διαφορούμενα, με χαρακτήρες που για τα χαρακτηριστικά τους οι ίδιοι –οι χαρακτήρες– δεν μπορούν να είναι πιο βέβαιοι απ' ό,τι εμείς. Ο Γκας (Πέτρος Αποστολόπουλος) και ο Μπεν (Στάθης Σταμουλακάτος) είναι από τους δύσκολους ρόλους του μοντέρνου θεάτρου.

Τον σκηνικό χώρο και τα κοστούμια επιμελήθηκε ο σταθερός στο Επί Κολωνώ Γιώργος Χατζηνικολάου, τους φωτισμούς ο Αντώνης Παναγιωτόπουλος και τη μουσική ο Κώστας Αρβανίτης.

ΕΙΡΗΝΗ ΜΟΥΝΤΡΑΚΗ

Η Δύση τους

Με αφορμή το θεατρικό έργο Transit και το τελευταίο ντοκιμαντέρ του Κυριάκου Κατζουράκη.

Ας μιλήσουμε για τέχνη. Εξάλλου όλα τ' άλλα είναι τόσο ανιαρά, τόσο προβλέψιμα. Άλλος ένας σωτήρας είναι έτοιμος ν' αναλάβει τη σωτηρία μας χωρίς καν να μας ρωτήσει. Έχουν διαλέξει, βλέπετε, πριν από μας για μας. Χαίρεται ως εκ τούτου όλος ο στρατός των διαπλεκομένων, ο οποίος και ελπίζει ότι θα διασώσει τις business του με τον Μεσσία που βγάλανε απ' το κουτί. Του κουτιού που λένε... Και των κουτών, θα συμπληρώνα' όπως τουλάχιστον μας θεωρούνε κάποιοι. Και νάσου οι εφημερίδες, οι αναλυτές, οι μετρήσεις, τα προγνωστικά, οι παραστάσεις νίκης. Η πολιτική σαν παράσταση και οι πραγματικές ανάγκες παλιά σκηηνικά κρυμμένα στις πίσω κούντες. Ας μιλήσουμε λοιπόν για τέχνη, γιατί αυτή, υπό περιπτώσεις, μπορεί να διατυπώνει εγκυρότερο πολιτικό λόγο. Το πράγμα πλέον ξεκαθαρίζει στα μάτια μου: με ποιους θέλω να πάω και ποιους ν' αφήσω. Απ' τη μια η εντόπια εκδοχή της παγκοσμιοποίησης, οι τοποτηρητές της Pax Americana στη χώρα μου, οι «πραγματιστές» και οι οπαδοί της πιο Realpolitik η σχέση της περιφέρειας με τον ανθύπατο πρώτα, και μετά με την έδρα της αυτοκρατορίας. Δεν χρειάζεται να σκεφτόμαστε εμείς. Αυτοί σκέφτονται για μας, αυτοί ξέρουν τις πραγματικές μας ανάγκες. Εμείς δεν έχουμε καν ανάγκες· δεν δικαιούμαστε. Και πάλι καλά να λες. Σκέψου τι συμβαίνει στο Ιράκ, την Παλαιστίνη, την Τουρκία, τη Μολδαβία. Οι

επαρχίες της αυτοκρατορίας ιεραρχούνται και ταξινομούνται: ρωμαίοι πολίτες, πολίτες χωρίς δικαιώματα, δουλοπάροικοι στα latifundia, δούλοι, δούλοι στις γαλέρες. Και πάλι καλά να λες. Ποια πολιτική τώρα στον καιρό των sms και του mp3 και των προειλημμένων αποφάσεων; Και στην τέχνη το ίδιο πάλι. Υπάρχουν patterns, υπάρχουν κυρίαρχα trends. Επ' αυτών οφείλουμε να βαδίσουμε σαν τον Χριστό επί των υδάτων και τότε θα γίνει το θαύμα. Coca-Cola Art! Ξεχάστε τη μνήμη σας, γυμνωθείτε στη νέα μόδα. Δεν απαιτείται περιεχόμενο, μόνο φόρμα. Κι αυτή δοτή. Οι ιδιαιτερότητες, οι απωθημένες επιθυμίες, οι μύχιες σκέψεις, το μέσα ιερό, οι ηδονές της αφής και της όσφρησης δεν είναι αναγκαίες. Τι λέω; – απαγορεύονται! Έτσι ορίζουν οι κανόνες του παιχνιδιού. Σ' όποιον αρέσει. Χρόνια τώρα μας βαυκάλισαν τον νου με στημένες πρωτοπορίες, με εισαγόμενες πόζες, μ' έργα χωρίς ψυχή, απλώς με διεθνή visa (ή τουλάχιστον έτσι νόμιζαν).

Εδώ και χρόνια ο Κυριάκος Κατζουράκης, ο πιο προικισμένος της γενιάς του (αναμφισβήτητα), πηγαίνει αυτό που λέμε κόντρα στο ρεύμα και επέλεξε να βιώσει λάθρα – αλλά όχι λάθος! Φίλοι του και συνάδελφοί του βολεύτηκαν με μια πανεπιστημιακή θέση, ενώ ο ίδιος καταψηφίστηκε όποτε διεκδίκησε μια έδρα Σχολής Καλών Τεχνών στην Αθήνα και τη Θεσσαλονίκη. Όταν πρωτοέδειξε το «Τέμπλο» στην τότε γκαλερί Κρεωνίδη, νεόκοπος σταλινικός κριτικός, ζωγράφος και ακαδημαϊκός δάσκαλος έγραψε το εξής εμπνευσμένο: *Απορία (αρτεροσπασμού) ψάλτου βηξ*. Έκτοτε κύλησε πολύ νερό στο ποτάμι του Ηράκλειτου, οι κνίτες έγιναν γιάπηδες και οι σοσιαλιστές φ

οι του Κόλιν Πάουελ και της Μαντλίν Ολμπράιτ. Και πολύ αλλά έκαναν! Το μεγάλο όπλο του Γιωργάκη απέναντι σ' έναν ύδην όγλο που αρέσκει να δηλώνει προοδευτικός είναι οι αλές του σχέσεις με τις ΗΠΑ (sic). Που θα πει ότι έχουμε δέ-
 ρει τον γάιδαρό μας (γάιδαρος ως γνωστόν είναι το pet του ημοκρατικού Κόμματος στη μεγάλη μας σύμμαχο). Ενώ το ΛΑΣΟΚ βάδιζε προς τη δύση του, τώρα λόγω της Δύσης και του δυτικόφρονος νέου αρχηγού του ανασταίνεται: θαύμα! Ο ωγράφος Κατζουράκης μαζί με τον Θόδωρο Γράμψα έστησε υπό τον καιρό στο Θέατρο Τέχνης στη Φρυνίχου μια παρά-
 τηση αυτοσχεδιασμού, ένα μουσικο-εικαστικό δρώμενο υπό τον τίτλο *Transit*, υψηλής αισθητικής. Πέντε άνθρωποι, ηθο-
 οιοί, τραγουδιστές, μουσικοί, έχουν βγει σ' έναν μη τόπο, σε ιαν δυσ-τοπία, στο ξέφωτο του κόσμου, να αναμετρούνται μετρώντας κουλτούρες, παραδόσεις, ατομικές αντοχές. Λαϊκά τραγούδια απ' την Αλβανία, Κουρτ Βάιλ, νέγρικα σπιρίτσου-
 λς, Pink Floyd, Θοδωρής Οικονόμου (ο οποίος παίζει ζωντα-
 ά και πιάνο) κ.ά. Η σχεδόν δεκάλεπτη οπτικοηχητική εισα-
 γή του Κατζουράκη, ένα αμάλαμα performance και video εγκατάστασης σ' ένα εικαστικότατο tableau vivant, αληθινά όβει την ανάσα. Έπειτα η Κάτια Γέρου κεντάει λυγμούς, γέ-
 α, τραγούδια και μοιρολόγια σ' ένα συναξάρι για το μέλλον ου γίνεται στιγμή τη στιγμή παρελθόν. Αλλά δεν είναι μόνο υπό. Το ίδιο καλλιτεχνικό ζευγάρι, ο Κυριάκος και η Κάτια, ύριζαν το δραματοποιημένο ντοκιμαντέρ *Ο Δρόμος προς τη ύση*, που βραβεύτηκε στο Φεστιβάλ Θεσσαλονίκης, διακρί-
 ηκε στο εξωτερικό και αυτές τις μέρες βγαίνει στις αίθουσες.

Θέμα του οι οικονομικοί μετανάστες και οι μικρές τους τρα-
 γωδίες γύρω απ' την Ομόνοια. Κεντρικό πρόσωπο η Ιρίνα, από τον πρώην σοσιαλιστικό παράδεισο, θύμα του δουλεμπό-
 ριου λευκής σαρκός αλλά και της ελληνικής αστυνομίας που μας προστατεύει. Υποβολή, λιτή γραφή, ποίηση και ρεαλι-
 σμός, κοφτό μοντάζ (Δάφνη Τόλη) και ένα περιεχόμενο που αναβρύζει πηγαία σαν δάκρυ κι έτσι δημιουργεί τη φόρμα (κι όχι αντίστροφα). Κι όλα αυτά τα πρωτοποριακά από έναν «ο-
 πισθοδρομικό» ζωγράφο, που όμως ποτέ δεν αυτοεγκλωβί-
 στηκε και σταθερά ζωγραφίζει ή φιλιάρει ή σκηνογραφεί ή σκηνοθετεί ένα και μόνο θέμα: τον άνθρωπο και τη μοίρα του, τον έρωτα, την αξιοπρέπεια, την πίστη – τον θάνατο, τέλος, και τον εξορκισμό του μέσα απ' τη δημιουργία. Ιδού ένα κείμενο του Pablo Rico για την Marina Abramovic, όπως ανθολογείται στο πρόγραμμα του *Transit*: «Σε πολλές περιπτώσεις η Μ. Abramovic αναφέρθηκε στην πιο προσωπική της φόρμα δημι-
 ουργίας μέσα σ' αυτό που ονομάζει "space-in-between", χώρους και καταστάσεις μετάβασης. Μια αιωρούμενη γέφυρα μεταξύ δύο ακαθαρίστων εσόδων... Μ' αυτόν τον συμβολισμό της γέ-
 φυρας δικαιώνει την καταγωγή της απ' τα Βαλκάνια: ένα πολι-
 τισμικό και εθνικό σταυροδρόμι μεταξύ Ανατολής και Δύσης· μια γη μετάβασης και κινδύνου...». Ένα παιχνίδι αυτογνωσίας και αυτολύτρωσης, θα συμπληρώναμε, και μια αναρχική γεω-
 γραφία όπου άλλοι βαθίζουν προς τη δύση τους, απολύτως συμβιβασμένοι με τα κυρίαρχα μοντέλα της αγοράς, κι άλλοι ονειρεύονται την ανατολή τους...

ΜΑΝΟΣ ΣΤΕΦΑΝΙΔΗΣ

2011

560 τεύχος ΚΥΚΛΟΦΟΡΕΙ ΣΤΑ ΒΙΒΛΙΟΠΩΛΕΙΑ

ΕΠΙ ΤΟΝ ΤΥΠΟΝ: Δημ. Καλτσώνης, Ηλ. Νικολόπουλος, Δημ. Μπελαντής. **ΑΦΙΕΡΩΜΑ: ΙΣΤΟΡΙΑ: ΤΩΡΑ ΚΑΙ ΤΟΤΕ:** Darko Suvin: Ο καπιταλισμός σημαίνει/χρειάζεται τον πόλεμο - Κ. Σταμάτης: Η νεοφιλελεύθερη παγκο-
 σμιοποίηση ως διαδικασία και ως πρόσχημα - Κωνσταντίνος Πρεάρης: Εθνικό Μέτωπο και ΜΜΕ: Η πολιτική εκμετάλλευση του μεταναστευτι-
 κού ζητήματος στη Γαλλία - Ν. Ποταμιάνος: «Κοινοβουλευτισμός, ούτος ο εχθρός». Μια οργάνωση της ριζοσπαστικής δεξιάς: η Εταιρεία «Ελλη-
 νισμός» 1898-1910 - Κ. Καρπόζηλος: Η συμμετοχή του ΣΕΚΕ στις εκλο-
 γές του 1920 και το πρόγραμμα της «επαναστατικής ουτοπίας» - Θ. Κου-
 τσουμπός: Μορφές εναλλακτικής εξουσίας στην Ελεύθερη Ελλάδα κατά την Κατοχή - Ε. Μουζουράκη: Η εφημερίδα *Εφημερίς* και η κριτική του πολιτικού συστήματος στην Ελλάδα στα τέλη του 19ου αιώνα - Θ. Αλε-
 ξίου: Η κοινωνιολογία ως επιστήμη της (αστικής) κοινωνίας. Ιδεολογι-
 κές λειτουργίες της επιστήμης. **ΚΙΝΗΣΗ ΙΔΕΩΝ:** Ν. Τερζής: Η συμφω-
 νία του σχεδιαστή ή η «συμφωνία σημαίνοντος/σημαινόμενου» - Αντρ. Παγουλάτος: Οι ταινίες μυθολογίας του Αλέν Ρενέ. **ΧΡΟΝΙΚΟ ΤΟΥ ΒΙΒΛΙΟΥ. ΕΙΚΟΝΟΓΡΑΦΗΣΗ:** Έργα του Jean-Michel Basquiat.

Κεντρική διάθεση: ΕΛΛΗΝΙΚΑ ΓΡΑΜΜΑΤΑ

Λωοδ. Πηγής και Τσαβέλλα 1 • Αθήνα • Τηλ.: 33.02.003

ΕΙΚΟΣΙ ΠΡΟΣΩΠΑ
ΖΗΤΟΥΝ ΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ

Απόπειρα μιας ελληνικής αυτοβιογραφίας

2011

ΡΕΝΑ ΑΓΓΟΥΡΙΔΟΥ

Είκοσι πρόσωπα ζητούν την Ελλάδα:

Απόπειρα μιας ελληνικής
αυτοβιογραφίας

Ένα βιβλίο για την Ελλάδα
που ζήσαμε και ζούμε

ΠΟΤΑΜΙΟΣ

ΥΨΗΛΑΝΤΟΥ 31 ΑΘΗΝΑ ΤΗΛ. 010. 72.31.271

«Ένα οδοιπορικό που διαβάζεται σαν μυθιστόρημα και που δίνει πράγματι, με χρώματα, μουσικές κι αρώματα, ένα στίγμα της ζωής και του πολιτισμού του τόπου μας, μπαίνοντας στον 21ο αιώνα. Κι ακόμα τι θα πει συνέντευξη με λόγο ύπαρξης και ποιότητα».

Ολγα Μπακομάρου,
Ελευθεροτυπία

«Ένα καταπληκτικό βιβλίο»

Χρ. Μιχαηλίδης,
Σταθμός 101,3

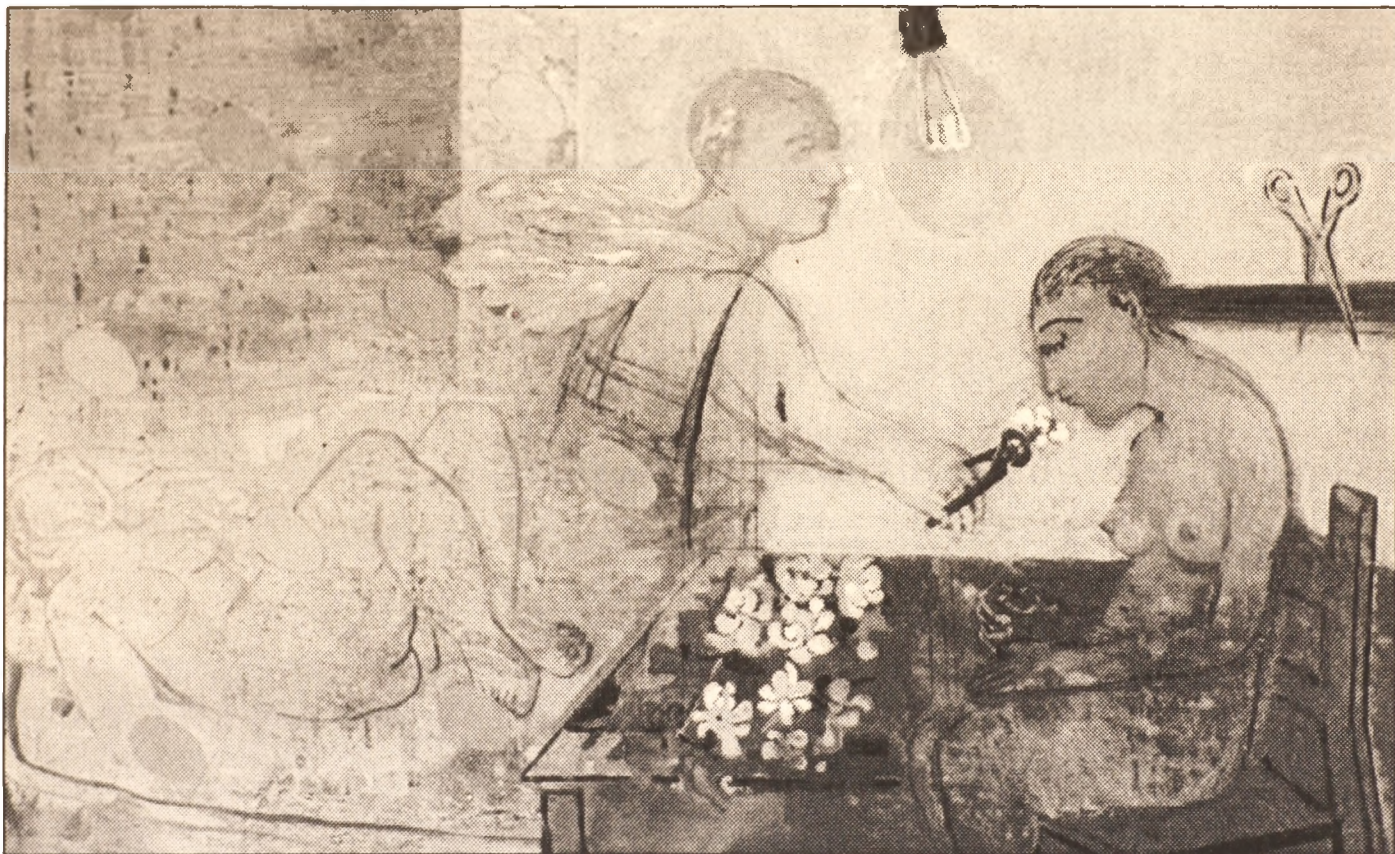
«Η Ρένα Αγγουρίδου μοιάζει ικανή να ανασύρει αληθείες ακόμη και από τον πλέον "κλειστό" συνομιλητή της».

Κ. Νούλας, Αντί

Σίγουρα δεν θα γινόταν εύκολα αποδεκτός ο ισχυρισμός ότι μπορεί να υπάρχει (μετα-)μητριαρχική (αντί του ανόητου, γυναικεία) τέχνη και, στην προκειμένη περίπτωση, ζωγραφική. Εάν όμως υπάρχει –λέτε να υπάρχει;–, θα πρέπει να είναι σοφά καμουφλαρισμένη, βέβαια με ζωγραφικούς όρους. Κρυμμένη στα έγκατα μνήμης πανάρχαιων κατατρεγμών που επακολούθησαν τις εκθρονίσεις, να υπομένει με εγκαρτέρηση και επτασφράγιστο παράπονο. Κάτι σαν τη μητρότητα, αυτόν τον αυτο-έρωτα που ανατρέφει υπαρξιακά η ανώνυμη γυναίκα-μήτρα με δαυμαστή, σαν μονοκύτταρη, αυτάρκεια. Τώρα πλέον ιδιωτεύουσα σε κόσμους αλαφιασμένων συμβολισμών, μεταγραμμένων μύθων ή σκόπιμα παραπειστικών ευκολιών που η τέχνη παρέχει στους άξιους σαν ανταμοιβή.

ρεμάτων και λουλουδιών –συμπυκνωμένης οργής– αλλά και τις πληθόχρωμες κηλίδες, σημαινόμενα όλα μια αέναης δραματικής ανάγνωσης, όχι πια της κατά Courbe «Καταγωγής του κόσμου» αλλά των επακόλουθων. Όπως π.χ. η... συμφιλιωμένη(;) «Κόκκινη Σκουφίτσα» με τον λύκο, τον αιώνιο (σε ξουαλικό) κυνηγό της, ή το ανεκπλήρωτα «Τάματα», υποσχέσεις που εξαργυρώθηκαν με ένα έμβρυο, φορτίο στον ώμο. Το ψαλίδι που κόβει τον ομφάλιο λώρο που ολοκληρώνει τη «Γέννηση» αποκόβει τη γυναίκα από το όνειρο. Φιγούρες αποκαμωμένες, σωριασμένες σε πολυθρόνες, σε καθίσματα ή σε κρεβάτια – με το «Άλλο Μισό» άδειο. Ο ιδιωτικός χώρος της γυναικείας ψυχής, η προστασία των δικών της αισθημάτων παραμένει ζητούμενο. Και μόνος του ο πίνακας του συνταρακτικού «Ευαγγελισμού» είναι αρκετός για να δικαιώσει αυτή τη ζωγραφική που δεν την ψεγαδιάζει κανένας λυρισμός, καμιά ρομαντική ρωγμή διαφυγής, καμιά καλλιγραφική επίδειξη τεχνικής, παρά μόνο ο πυρετικής έμπνευσης ρεαλισμός που υπηρετεί μια τέχνη αδρή στην εκτέλεσή της, απόλυτη και με συνείδηση της δύναμης και του κοινωνικού ρόλου της.

ΔΗΜΗΤΡΗΣ ΧΑΡΙΤΟΣ

Ηώ Αγγελή, «Ευαγγελισμός», 95x150 εκ., 2001.

Η σπουδαία ελληνίδα ζωγράφος Ηώ Αγγελή, στην όγδοη ατομική της έκθεση που πραγματοποίησε τον Νοέμβριο στην Αίθουσα Τέχνης Αθηνών με τον γενικό τίτλο «Ιδιωτικός χώρος», έθεσε τη ζωγραφική της –όπως άλλωστε κάνει πάντοτε– στην υπηρεσία μιας οντολογικής διερεύνησης της γυναικείας ατομικότητας, του γυναικείου ριγνάσι, υπονοώντας –ή και υπονομεύοντας– σχέσεις και ρήξεις με το απόν, και στους είκοσι πίνακες της έκθεσης, αντίθετο

φύλο. Όχι με τη σημαντική μιας αντιπαλότητας, αλλά μάλλον μιας υφέρπουσας, αδιέξοδης μελαγχολίας. Ο θεατής γίνεται μάρτυρας (και αποδέκτης) ενός κόσμου πλούσιου σε θεματικές συλλήψεις και αναπαραστάσεις χώρων, αντικειμένων, αρχετυπικών μύθων και λειτουργιών που «παγιδεύουν» –έστω, δυσκολεύουν– την κατευθείαν ορθολογική ερμηνεία. Ακόμα και τα χρώματα αποποιούνται οποιοδήποτε λυρικό ρόλο. Λειτουργούν αντιστικτικά, περισσότερο σαν μια «γη της Επαγγελίας»

που δεν εκπληρώνεται. Το προσεκτικό βλέμμα θα «δει» πίσω από τις πορτοκαλιές ή της ώχρας τις επιφάνειες, τις κατακόκκινες εκρήξεις φο-

βιβλιοθήκη
του
ναυτίλου

Χαρ. Τρικούπη 28
106 79 Αθήνα

Τηλ.: 210 36 16 204
Fax: 210 36 16 369

Σε μια εποχή που βράζει η εκλογολογία και τρέχουν όλοι πίσω από ευαίσθητες καταγραφές της κοινής γνώμης, που δημοσιοποιούνται κάθε μισή ώρα σε έκτακτα δελτία, αξίζει για όσους διατηρούν ακόμα την ψυχραιμία τους μια βόλτα με λιακάδα –ναι, κάτι τόσο απελπιστικά ντεμοντέ– σε έναν επίγειο παράδεισο, δηλαδή στο Ψυχικό. Τη συνιστούμε σε όσους ακόμα πιστεύουν πως ο εξωτισμός ως απόκρυψη ιδεολογίας βιώνεται μόνο με πολυδάπανα και εξουθενωτικά ταξίδια στις άκρες του κόσμου.

Με λιακάδα στο Ψυχικό

Αλλωστε εδώ μπορεί κανείς να θαυμάσει το ανάκτορο της μεθεπόμενης πρωθυπουργού, δηλαδή όχι με αυτές τις (τόσο βαρετές) εκλογές που μας έρχονται αλλά με τις επόμενες. Όπως και πολλά άλλα μέγαρα τώνυμων, καλά φρουρούμενα, αόρατα πίσω από πυκνές συστοιχίες από κυπαρίσσια. Όμως, όσος κι αν είναι ο πειρασμός να περιγράψουμε σε ύφος life-style τις δόξες του Ψυχικού, θα τις αντιπαρέλθουμε.

Καλύτερα να μιλήσουμε για αρχιτεκτονική, για την καινούργια που τώρα χτίζεται εκείνη που (θα πρέπει κανονικά να) εκφράζει σύγχρονα ρεύματα, και –γιατί όχι;– την τρέχουσα μόδα (αν μπορεί κάτι τέτοιο να φανεί). Ο περίπατος ακολουθεί τυχαία ορμιά, άρα και το δείγμα (να πάλι η αξιοπιστία της στατιστικής) είναι αντιπροσωπευτικό. Θα συναντήσουμε λοιπόν αρκετές νέες οικοδομές, είτε ως γιαπιά είτε μόλις τελειωμένες. Όλες σχεδιασμένες από διαφορετικούς αρχιτέκτονες, ενώ δεν λείπουν και μια-δυο με ταμπέλες πολιτικών μηχανικών (όπου πρέπει να υποπτεύεται κανείς ότι συχνά πίσω τους κρύβεται κάποιος «μαύρος» αρχιτέκτονας).

Φαινομενικά δεν έχουν τίποτε κοινό μεταξύ τους. Το καθένα με το δικό του μπαϊράκι. Και από ποικιλία άλλο τίποτα. Αυτό που κάνει να υποψιαστούμε πως προέχει πρωτοτυπία και όχι το στιλ (όπως γίνονταν παλιότερα). Σήμερα δεν έχει καμιά πολύτως σημασία αν η αρχιτεκτονική είναι αρχαιοπρεπής ή παραδοσιακή (το δίμμο πριν τρεις δεκαετίες), μεταμοντέρνα ή μοντέρνα αυστηρού ρυθμού (το δίμμο πριν δύο δεκαετίες). Έτσι κι αλλιώς όλα αυτά τα στιλ κάπου μπερδεύτηκαν κι έγιναν κουβάρι, έπεσαν κι οι θεωρητικοί και τα μπουρδούκλωσαν ακόμα περισσότερο. Οπότε, καλά έκαναν και τα παράτησαν οι αρχιτέκτονες. Δεν είχαν χαίρι.

Οπότε, τι τρέχει σήμερα; Κάπου εκεί, κρυμμένα μέσα στο Ψυχικό, υπάρχουν ελά-

χιστα δείγματα υψηλής γραφής, αλλά εμείς δεν ψάχνουμε για την πρωτοπορία. Θέλουμε να δούμε πώς εκφράζεται ο «μέσος» ιδιοκτήτης που έχει πληρώσει μια σεβαστή περιουσία για το οικοπέδο του και πώς συμπεριφέρεται ο «μέσος» αρχιτέκτονας, που δεν έχει ακόμα γίνει φίρμα.

Αμηχανία. Πώς αλλιώς να περιγράψουμε την αίσθηση που αποκομίζεται; Όλο εκείνο το εξωφρενικό φόρτωμα, την πομπώδη επίδειξη, τους πιο παράξενους συνδυασμούς από πράγματα που δεν χωράνε αλλά παρ' όλα αυτά επιμένουν να τα κοτσάρουν. Ωραία λοιπόν, καταλήγουμε στην ιλαρότητα. Γελάμε, δείχνουμε με το χέρι, ίσως να νιώθουμε και κάποια ευφορία (δεν είναι και λίγο την σήμερα ημέρα). Με μια φράση: γελοία αρχιτεκτονική. Όμως γελοία αρχιτεκτονική ίσον γελοίοι αρχιτέκτονες ή/και πελάτες;

Το στατιστικό δείγμα δεν μπορεί να μας πληροφορήσει. Αναγκαστικά θα πρέπει να δώσουμε τις δικές μας απαντήσεις για το πώς λειτουργεί η συλλογική διαδικασία. Πρώτα, για το πελατειακό σύστημα, μετά για τη διαμόρφωση του κοινού γούστου, για τον πειθαναγκασμό που εκπέμπουν τα μαζικά πρότυπα. Ωραία κουβέντα, που δεν θα τελειωνε εύκολα. Αμφιβάλλω τι θα κερδίζαμε αν πάλι δεχόμασταν πως κυκλοφορούν πολλά κάλπικα νομίσματα, ότι δεν είναι όλοι οι αρχιτέκτονες το ίδιο ικανοί να φέρουν το όνομα αυτό, και πολλά άλλα συναφή.

Όμως η αλήθεια είναι πως ποτέ ως τώρα αυτός ο τόπος δεν χτιζόταν με τόση μανία. Έχουμε ίσως αποδείξει πως δεν υπάρχει όριο στην αρχιτεκτονική δραστηριότητα – ακόμα κι αν το κράτος επιδεικτικά αγνοεί τους ντόπιους και προσφεύγει σε ξένους αστέρες. Περιοχές όπως το Ψυχικό λένε σήμερα μια άλλη ιστορία: ότι η αρχιτεκτονική βράζει. Μόνο που έτσι κοχλάζοντας και ξεχειλίζοντας, δεν απομένει τίποτα στο κατόπιν. Ή μένει;

Την επόμενη στιγμή η σκέψη αλλάζει κα-

νάλι. Η με πρώτη ματιά «γελοία» αυτή αρχιτεκτονική δεν είναι τόσο ετερόκλητη όσο φάνηκε. Στόχος της δεν ήταν απλά το πομπώδες και κενόδοξο. Ακόμα κι εκείνα τα δήθεν «γραφικά» σπιτάκια, με τα τρυφερά χρώματα, τις γαλάζιες πινελιές και τα τουβλάκια στα γείσα ανήκουν στην ίδια οικογένεια. Είναι η αποθέωση του κιτς, όχι βέβαια ως αισθητική κατηγορία (που μυρίζει ελιτισμό) αλλά ως ιδεολογική κατηγορία, όπου το μεγαλόπρεπο «μέγαρο» συναναστρέφεται ισότιμα με το γραφικό «καλύβι». Ο κοινός τόπος είναι η φαιά αρχιτεκτονική.

Φαιά, δηλαδή φασιστική. Που δεν έχει βέβαια κατέβει από τον ουρανό, ούτε κάποιος την ονειρεύτηκε στα ξαφνικά. Φαιά, γιατί έτσι είναι και η κοινωνία –η συγκεκριμένη ευδαίμων φέτα της που ζει σ' αυτούς τους παραδείσους– που την προωθεί συλλογικά. Εκείνη η κοινωνική στρώση στη μιλφείγ που παίζει ηγετικό ρόλο και κατευθύνει τα πράγματα. Γιατί φασισμός δεν σημαίνει απαραίτητα χαιρετισμός με τεντωμένο χέρι μπροστά και στρατόπεδα συγκέντρωσης. Ούτε καν τη «Χρυσή Αυγή». Αυτά είναι για τους αφελείς ή τους εθελουφλούντες. Το πραγματικό ποδόσφαιρο παίζεται αλλού, μεταμφιεσμένο σε υποδόριο κιτς – έτσι δεν είναι, κύριε Γιώργο;

Χτίζοντας αυτά τα πανάκριβα παιχνίδια, η καημένη η αρχιτεκτονική δεν κάνει τίποτε άλλο παρά να κρατά τον καθρέφτη ψηλά, ώστε να φανεί πόσο πειστικά αποδίδει τις «αξίες» των παραγγελιοδόχων της. Ας γελάμε όσο θέλουμε, σουλατσάροντας μέσα στο Ψυχικό με αυτή την υπέροχη αττική λιακάδα. Τζάμπα είναι. Βέβαια καλό θα ήταν να προσέχουμε μην ακουστούν τίποτε σχόλια την ώρα που προσπερνάμε τους άφθονους φρουρούς υψηλών προσωπικοτήτων. Προπάντων όχι ύποπτες κινήσεις: σταθερός βηματισμός και τα χέρια έξω από τις τσέπες. Ποτέ δεν ξέρεις.

ΔΗΜΗΤΡΗΣ ΦΙΛΙΠΠΙΔΗΣ

Πολίτης του κράτους, πολίτης της πολιτείας, κοσμοπολίτης

του Γιώργου Κοντογιώργη

Η «πολιτειότητα» ως όρος επιχειρεί να προσδιορίσει την ιδιότητα του πολίτη στο φυσικό του χώρο, στην πολιτειακά συντεταγμένη κοινωνία. Η τρέχουσα ελληνική ορολογία αποδίδει την έννοια του πολίτη ως ιθαγένεια ή ως υπηκοότητα. Και οι δύο αυτές έννοιες εισήχθησαν από τη νεοτερικότητα για να ορίσουν το καθεστώς που απολαμβάνει το άτομο-μέλος της κοινωνίας του κράτους έθνους.

Εντούτοις το σύνολο ανθρωποκεντρικό παράδειγμα μας καλεί να διακρίνουμε τις ακόλουθες μορφές πολιτειότητας: την «πρώιμη» πολιτειότητα που προσιδιάζει στην πρώτη περίοδο της ανθρωποκεντρικής οικοδόμησης. Η «πρώιμη» πολιτειότητας περιλαμβάνει την «ατελή» πολιτειότητα (η έννοια του πολίτη του κράτους) και την «απλή» πολιτειότητα (η περιορισμένη ιδιότητα του πολίτη της πολιτείας). Και οι δύο αυτές μορφολογικές φάσεις έχουν ως πρόσημο την ατομική ελευθερία και, υποστηρικτικά, τα κοινωνικο-πολιτικά δικαιώματα, τα οποία εγγράφονται σε ένα σύστημα εξουσιαστικής συγκρότησης του πολιτικού και αντανακλούν τη διχοτομία μεταξύ κοινωνίας και πολιτικής.

Η διαφορά τους έγκειται στο ότι η μεν «ατελής» πολιτειότης περιλαμβάνει, στην καλύτερη περίπτωση, την εκλογική αναφορά του πολιτικού προσωπικού του κράτους και τη νομιμοποίηση, υπό όρους, των ενδιαμέσων (ή διαμεσολαβητικών) δυνάμεων στην πολιτική δυναμική· η δε «απλή» πολιτειότης προικίζει το άτομο με την ιδιότητα του εντολέως, δηλαδή με άμεση εντολιακή, ανακλητική και εξελεγκτική αρμοδιότητα, αντιμετωπίζοντας το κοινωνικό σώμα ως πολιτειακά συγκροτημένη οντότητα.

Το κείμενο αυτό είναι προδημοσίευση από το βιβλίο του Γιώργου Δημ. Κοντογιώργη, *Πολίτης και πόλις. Έννοια και τυπολογία της «πολιτειότητας»*, Αθήνα, Εκδόσεις Παπαζήση, 2004, σελ. 236.

Στην πρώτη περίπτωση, το πολιτικό σύστημα προσλαμβάνεται ως απλώς προαντιπροσωπευτικό, που απολήγει στο στρατωνισμό του ατόμου στη σφαίρα της ιδιωτικής κοινωνίας, καθώς όλα τα συμφυή προς αυτήν γνωρίσματα κατέχονται από τους φορείς της πολιτικής διαμεσολάβησης, ενώ στη δεύτερη, πρόκειται για μια τυπική αντιπροσώπευση, αφού όλες οι λειτουργίες της επανέρχονται στην πηγή τους, στο κοινωνικό σώμα.

Η διχοτομική σχέση μεταξύ κοινωνίας και πολιτικής συνθέτει μια σταθερά της φάσης αυτής, όμως στην αντιπροσώπευση η πολιτική εξουσία χάνει τη δομή και τη λογική της πολιτικής κυριαρχίας. Η πολιτική τάξη παύει να τοποθετείται υπεράνω του νόμου, πράγμα που σημαίνει ότι ο πολίτης αποκτά «έννομο

συμφέρον» και θεσμική δυνατότητα να ελέγχει, να ανακαλεί, να εγκυβερνά τον πολιτικό του αντιπρόσωπο και μάλιστα «νομική» (ποινική, αστική κ.λπ.) αρμοδιότητα, δηλαδή δικαίωμα αναζήτησης ευθυνών για τα πολιτικά του πεπραγμένα.

Υπό την έννοια αυτή, η εκλογή ή η εναλλαγή του πολιτικού προσωπικού στην εξουσία διακρίνεται σαφώς από τη «νομική» του ευθύνη (η ευθύνη ενώπιον της δικαιοσύνης), η οποία αφορά, όχι μόνον στον ιδιωτικό του βίο και την καταχρηστική πολιτική του λειτουργία (π.χ. η διαφθορά), αλλά και στην ορθότητα της ακολουθούμενης πολιτικής (κατά το συμφέρον του κοινωνικού σώματος). Η πολιτική –δηλαδή ο σκοπός της πολιτικής– αναφέρεται απευθείας στο «κοινό» συμφέρον –κατ' επέκταση στην κοινωνική βούληση– και όχι, όπως στην περίπτωση των συστημάτων εξουσιαστικής κυριαρχίας, στο συμφέρον του «κράτους», ή αλλιώς του «δημοσίου», του «έθνους» ή σε άλλους νεφελώδεις συμβολισμούς –όπως εκείνος του «γενικού» συμφέροντος– που υπηρετούν τη νομιμοποίηση της αυτονομίας της πολιτικής κατέναντι της κοινωνίας.

Η «ατελής» και η «απλή» πολιτειότης αρμόζουν στις «διαμεσολαβημένες»-η πρώτη– και στις αντιπροσωπευτικές-η δεύτερη– κοινωνίες. Η «πλήρης» πολιτειότης αρμόζει στην πολιτική κοινωνία. Η διαφορά είναι καταστατική, με την έννοια ότι η πολιτική κοινωνία αποτελεί μετα-στάδιο της «διαμεσολαβημένης» και της αντιπροσωπευόμενης κοινωνίας, στην πορεία για την ανθρωποκεντρική ολοκλήρωση, η οποία διακρίνεται από το γεγονός της διάχυσης του πολιτικού στο κοινωνικό και, συνακόλουθα, του «μαρασμού» της πολιτικής εξουσίας. Η νεοτερικότητα αγνοεί τη φάση αυτή –όπως και εκείνη της

ντιπροσωπευομένης κοινωνίας-, ταυ-
ζοντας την έννοια της πολιτικής κοι-
νίας με το αυτόνομο και κυρίαρχο
χάτος της «διαμεσολαβημένης» κοι-
νίας που μονοπωλεί την πολιτική λει-
τουργία! Η πλήρης πολιτειότητα, στο μέ-
ρο που προσιδιάζει στην πολιτική κοι-
νία, ανταποκρίνεται στην ιδιότητα
του πολίτη της δημοκρατίας.

Η νεοτερική σκέψη και πράξη, έχο-
ντας οδηγηθεί στον ορισμό του πρώτου
στα-φιδαιλικού ή, αλλιώς, προ-αντι-
προσωπευτικού πολιτικού συστήματος,
που προσιδιάζει στη «διαμεσολαβημέ-
νη κοινωνία», ως δημοκρατίας, πραγ-
ματοποίησε ένα γνωσιολογικό άλμα με
τροσμότερες συνέπειες. Αφαίρεσε
από τη δημοκρατία το συστατικό της
πριεχόμενο, την κοινωνική και πολιτι-
κή ελευθερία. Αρχικά θεώρησε ότι θα
πέφευγε το σκόπελο αυτόν, διακρίνο-
ντας μεταξύ άμεσης και έμμεσης δημο-
κρατίας. Σιγά-σιγά όμως άρχισε να επι-
σηματολογεί υπέρ της ανωτερότη-
τας της «ελευθερίας των νεότερων»,
ήλαδή της ατομικής ελευθερίας που
αφράζει η «ατελής» πολιτειότητα, και
ελικά απέβαλε τον επιθετικό προσδιο-
ρισμό, για να ισχυρισθεί ότι η έμμεση
δημοκρατία -και κυριολεκτικά ένα
προ-αντιπροσωπευτικό πολιτικό σύ-
στημα- είναι το καταστάλαγμα της δη-
μοκρατίας.

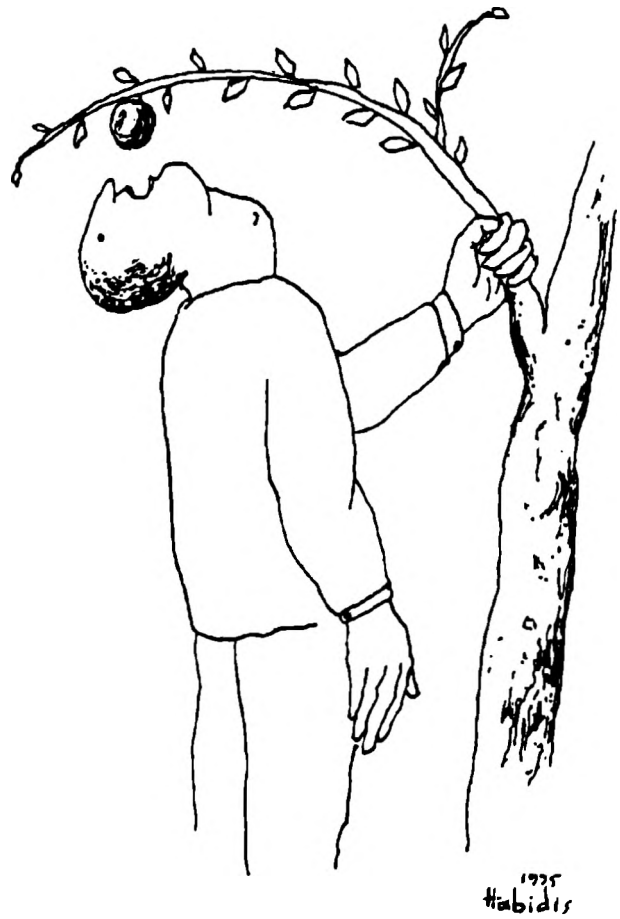
Με απλούστερη διατύπωση, το νεοτε-
ρικό επιχείρημα προσφεύγει σε μια κε-
λαιώδη αφαίρεση. Αντιδιαστέλλει
την ατομική προς την πολιτική (κι όχι
πυλλογική) ελευθερία, προκειμένου
να ισχυρισθεί ότι η μια είναι αναίρετι-
κή της άλλης. Ότι συνεπώς δεν είναι
εναλλάξ η συνύπαρξή τους. Εντούτοις το
πρωτογενές πολιτειακό υπόδειγ-
μα, και ιδίως το ελληνικό παράδειγμα,
τοκαλύπτει ότι οι διάφορες εκφάν-
σεις της ελευθερίας (η ατομική, η κοι-
νωνική, η πολιτική) αποτελούν πράγ-
ματι στάδια στην ανάπτυξη της συνολι-
κής ελευθερίας, τα οποία είναι επάλλη-
λα και σωρευτικά, το ένα συνιστώντας
προϋπόθεση του άλλου. Η ατομική
ελευθερία είναι το καταστατικό προη-
κόμενο για τη μετάβαση στην κοινωνι-
κή και στη συνέχεια στην πολιτική
ελευθερία. Χωρίς την πρώτη δεν είναι
επιτηκή η ανάπτυξη της δεύτερης και της

τρίτης έκφανσης της ελευθερίας.

Όστε η δημοκρατία τοποθετείται
στον αντίποδα των συστημάτων εξου-
σίας -τόσο της «διαμεσολαβημένης»
όσο και της αντιπροσωπευτικής πολι-
τειάς-, όχι διότι η πολιτική ελευθερία
ευρίσκεται στον αντίποδα της ατομικής
ελευθερίας, αλλά επειδή η μεν, δίνο-
ντας έμφαση στην ατομική ελευθερία,
αφήνει την πολιτική έξω από το πεδίο
ενδιαφέροντος της κοινωνίας, η δε, με
την προσθήκη της πολιτικής ελευθε-
ρίας, οδηγεί στην ακύρωση κάθε εξου-
σιαστικής δόμησης της πολιτικής. Η
ατομική ελευθερία εστιάζει μονοσήμα-
ντα την προσοχή της στον ιδιωτικό βίο,
αφήνοντας το πολιτικό πεδίο στην αρ-
μόδια πολιτική τάξη· ενώ η πολιτική
ελευθερία, αναδεικνύει την αυτονομία
του ατόμου, πέραν της ιδιωτικής ζωής,
και στην πολιτική διαδικασία. Πράγμα
που συνεπάγεται εξ ορισμού την απορ-
ρόφηση της πολιτικής από την κοινωνία
και, επέκεινα, την απόσχιση της εξου-
σιαστικής αυτονομίας της πολιτικής.
Υπό την έννοια αυτή, δεν είναι η ατομι-
κή ελευθερία ασύμβατη με την πολιτική
ελευθερία, αλλά η εξουσιαστική με τη
μη εξουσιαστική θέσμιση της πολιτικής,
στο πλαίσιο μιας συνολικής ενόρασης
της ελευθερίας.

Οι ανωτέρω εκδοχές της πολιτειότη-
τας έχουν πεδίο ολοκλήρωσης την πρω-
τογενή πολιτειακή ολότητα του κρά-
τους. Εντούτοις η ελληνική μετα-κρατο-
κεντρική οικουμένη, στο μέτρο που θα
συγκροτηθεί ως κοσμοπολιτεία -με την
προσθήκη ενός υπερκείμενου, στο
πρωτογενές πολιτειακό κύτταρο της
πόλης κρατους, πολιτικού συστήμα-
τος-, προσφέρει ένα περαιτέρω «πολι-
τειακό» παράδειγμα. Ο «κοσμο-πολι-
της» δεν είναι, όπως απλουστευτικά νο-
μίζεται στην εποχή μας, το άτομο που
«αισθάνεται» ή «συμπεριφέρεται» ως
πολίτης του σύμπαντος κόσμου, αλλά ο
τυπικός πολίτης του πολιτικού συστή-
ματος που συγκροτεί πολιτειακά την
ανθρωποκεντρική οικουμένη. Στην οι-
κουμενική φάση του ανθρωποκεντρι-
κού κοσμοσυστήματος, η κοσμοπολι-
τεία αρθρώνεται ως ένα είδος συμπολι-
τειάς, που αντανακλάται αναλόγως και
στην τυπολογία της πολιτειότητας.

Συμπεραίνουμε ότι η πολιτειότητας ανα-

γνωρίζεται αφενός στο περιβάλλον της
πρωτογενούς κοινωνικής ολότητας, η
οποία διαφοροποιείται τυπολογικά σε
συνάφεια με την εσωτερική ολοκλήρω-
ση της «πόλης» (η «ατελής», η «απλή»
και η «πλήρης» πολιτειότητας), και αφε-
τέρου στο επίπεδο του κοσμοσυστήμα-
τος, ως κοσμο-πολιτειότητας, που ανάγε-
ται στην κοσμοπόλη. Η κοσμοπολιτεια-
κή πολιτειότητα αποτελεί σωρευτικό
στάδιο της εν γένει πολιτειότητας,
όπως ακριβώς και το θεμέλιό της, η οι-
κουμενική κοσμοπόλη, στο πλαίσιο της
συνολικής εξέλιξης του ανθρωποκε-
ντρικού κοσμοσυστήματος.

Η διαπίστωση ότι σήμερα η πολιτική
ελευθερία δεν εγγράφεται στα ενδια-
φέροντα κανενός κοινωνικού υποκει-
μένου, και γι' αυτό δεν διαδηλώνουν οι
κοινωνίες για την εμπραγμάτωσή της,
δεν ακυρώνει την καταστατική διαφο-
ρά που συνεπάγεται η μη ύπαρξή της
στο επίπεδο του πολιτικού συστήματος
και της πολιτειότητας. Επιβεβαιώνει
αντιθέτως ότι οι κοινωνίες της νεοτερι-
κότητας είναι «ικανοποιημένες» με τη
βίωση της απλώς ατομικής ελευθερίας
και κατά τούτο νομιμοποιούν το αντί-
στοιχο πολιτικό σύστημα της μη αντι-
προσωπευτικής διαμεσολάβησης, όπως
ακριβώς και τα δουλοπαροικιακά
στρώματα νομιμοποιούσαν τη φεου-
δαρχία.

Βαλεντίνη Βούλαρη,
Νότες για την Ισαβέλλα
(εκδ. Βιβλιοπωλείον της
«Εστίας», 2003): Η
αληθινή ιστορία μιας
γυναίκας που έζησε πλάι
σε σημαντικούς
πολιτικούς άντρες, τον
πατέρα της και τον
σύζυγό της, την περίοδο
του Ιονίου Πολιτείας επί
Αγγλικής Προστασίας
και μετείχε της
ιδιαίτερης ατμόσφαιρας
του επανησιακού
πολιτισμού.

Γιατρός από τη Βιέννη·
ένα γοητευτικό αφήγημα
της ποιήτριας **Νίκης**
Μαραγκού (εκδ. Το
Ροδακίό, 2003) μας
μεταφέρει στην
πνευματική περιήγηση
που συνοδεύεται και με
πραγματικά ταξίδια από
την Αμμόχωστο στη
Ζυρίχη, τη Βιέννη, την
Αθήνα, τη Λεμεσό, την
Αλεξάνδρεια. Οι πόλεις-
ήρωες της αφήγησης
καθοδηγούν και τις ζωές
των ηρώων της.

Διαλέγω από τη συλλογή
του **Δημήτρη**
Κοσμοπούλου, *Του*
νεκρού αδελφού (εκδ.
Κέδρος, 2003).
«Μελάμπους εξ Άργους
Ηλίας / Ενθάδε έμπυρος
κείται. / Η καύτρα του
τσιγάρου του / συγγένευε
με τ' ουρανού τ'
αποκαΐδια. / (αυτά που
λένε "της ψυχής"). /
Έξερε πού αφήνει ο
Κύκνος της νυχτός / τ'
αυγά του. / Κάποια
ονόματι Δροσίδα τον
αγάπησε / μα ήτανε των
υδάτων. / Ζωντανός
ταξίδεψε στον Άδη. / "Να
γίνει σκοτάδι" / Είπε».

Ένα συναρπαστικό
ξάφνιασμα είναι το
Καλοκαιρινό
υστερόγραφο της
Μαριλένας

Β ΚΡΙΤΙΚΗ βιβλίου

Προφορική ιστορία και αστικός χώρος

Κωνσταντίνα Μπάδα (επιμ.),
Η μνήμη του αστικού τόπου και τοπίου:
Το Αγρίνιο μέχρι τη δεκαετία του '60,
εκδ. **Μεταίχμιο/Δήμος Αγρινίου,**
Αθήνα 2003, σελ. 238.

Ο αστικός χώρος άργησε να προσελκύσει το συστηματικό ενδιαφέρον της επιστήμης, παρά το γεγονός ότι αναδεικνύεται σε πρωταγωνιστή των μεταπολεμικών εξελίξεων στην Ελλάδα, έστω και με παραμορφωτικό τρόπο. Η τελευταία παρατήρηση αιτιολογεί την εστίαση ανθρωπογεωγράφων, πολεοδόμων και αρχιτεκτόνων στα αστικά κέντρα (Αθήνα, Θεσσαλονίκη), που υποδέχτηκαν, στη μεγάλη τους πλειοψηφία, τους εσωτερικούς μετανάστες.

Ωστόσο, όσο κι αν ενισχύθηκαν οι αστικές μελέτες με τη συνεισφορά κι άλλων επιστημονικών χώρων (ανθρωπολογία, ιστορία, κοινωνιολογία, λαογραφία), παραμένει ακόμη ζητούμενο η υφή του αστικού φαινομένου, ιδίως στην περιφερειακή Ελλάδα. Δόθηκε η εντύπωση ότι οι επαρχιακές ελληνικές πόλεις συγκροτούσαν ένα ομοιογενές σύνολο, συχνά στατικό, που τοποθετούνταν στον αντίποδα της κινητικότητας στα εύρωστα και πολυάνθρωπα αστικά κέντρα της μεταπολεμικής Ελλάδας.

Η σύγχυση γύρω από το τι είναι ο αστικός τόπος στην ελληνική περιφέρεια άρχισε να διαλύεται στη δεκαετία του 1990. Τότε διεξάγονται οι πρώτες μελέτες που χρησιμοποιούν την προφορική ιστορία τόσο ως επιστημονικό πεδίο όσο και ως μεθοδολογικό εργαλείο για την κατανόηση του αστικού φαινομένου. Η αξιοποίηση της προφορικής ιστορίας και της συστηματικής επιτόπιας έρευνας φέρουν στο προσκήνιο τα υποκείμενα του αστικού τόπου, ο οποίος ανακαλύπτει τις πολλές φωνές που διαχέονται στο διάσπαρτο τοπίο του. Συνειδητοποιείται η δύναμη του προφορικού λόγου, ο οποίος ως

φορέας της βιωματικής εμπειρίας και της συλλογικής μνήμης πολλαπλασιάζει τις δυνατότητες του ερευνητή. Η προφορική ιστορία απελευθερώνει τους ερευνητές, που μπορούν να χρησιμοποιήσουν τη μνήμη μαζί με τις γραπτές πηγές. Δημιουργεί ένα νέο τοπίο, που επιτρέπει την άρση των δυσκολιών και τη διαμόρφωση νέων προοπτικών στην έρευνα.

Απόρροια αυτών των νέων αντιλήψεων είναι το βιβλίο για το Αγρίνιο που επιμελείται η Κωνσταντίνα Μπάδα, αναπλ. καθηγήτρια του Πανεπιστημίου Ιωαννίνων και πρόεδρος του Τμήματος Οργάνωσης και Αγροτικών Εκμεταλλεύσεων (Αγρίνιο).

Ο τόμος είναι καρπός ενός ομότιτλου συνεδρίου που έγινε στην πόλη του Αγρινίου, προϊόν δημιουργικής συνάντησης της πανεπιστημιακής εκπαίδευσης με την τοπική κοινωνία. Η σύλληψη και η υλοποίηση του εγχειρήματος ανήκουν στην Μπάδα, η οποία είναι από τους πρώτους έλληνες επιστήμονες που υιοθέτησαν την προφορική ιστορία ως πεδίο που ανανέωνε θεωρητικά και μεθοδολογικά την επιτόπια έρευνα.

Ένα τέτοιο θέμα είναι οι σιωπές των υποκειμένων της έρευνας, που προσδίδει σ' όλη την ερευνητική διαδικασία το χαρακτήρα περιπέτειας και βιωμένης εμπειρίας που θέτει σε δοκιμασία τις επιστημονικές βεβαιότητες και υπονομεύει στερεοτυπικές αντιλήψεις που συγκροτούνται από τις μακρο-επίπεδες ιστορικές αφηγήσεις.

Σ' αυτή την κατηγορία ανήκει το κείμενο της Βερβενιώτη για το Ζαπάντι, που ο δημόσιος λόγος το είχε ταξινομήσει ως μιανό και το είχε καταδικάσει σε απουσία από την επίσημη ρητορική λόγω της θρησκευτικής ετερότητας των κατοίκων του (Μουσουλιάνοι).

Η προφορική ιστορία έχει τη δυνατότητα να ανασύρει θραύσματα της ατομικής μνήμης και να ανασυγκροτεί τη συλλογική συνείδηση του αστικού τόπου, η οποία δεν μπορεί να χωρέσει στις γραπτές πηγές. Έτσι

βιωματικός λόγος του Παλιούρα ανασύρει αυσματικές εικόνες και λόγια μιας εποχής που η πολιτισμική και εθνοτική ετερότητα (εβραίοι, Γύφτοι) εκλαμβάνονταν ως μια «φυσική» καθημερινότητα. Η ήμη του αφηγητή-ερευνητή συναντά τις συλλογικές αναπαραστάσεις, συμβάλλοντας στην αποκατάσταση ενός παρελθόντος το οποίο έθεσε εκποδών η τάση για απόκρυψη της μνήμης για χάρη ενός μονοπολιτισμικού παρόντος.

Εξάλλου η ατομική μνήμη (Γερολυμάτος) προσφέρει πληροφοριακό υλικό για τη συσχέτιση του αστικού φαινομένου σε μια περιφερειακή πόλη. Έτσι μια νεανική λέσχη (Ospice) γίνεται το πλαίσιο για τη διαμόρφωση νέων συλλογικοτήτων μέσω της συνάντησης με τα διεθνή ρεύματα για τα λογοτεχνικά και κοινωνικά ζητήματα. Η ατομική μνήμη στην περίπτωση αυτή διευκολύνει την κατανόηση του φαινομένου της αντίστασης των ανθρωποθυσιών, που κατέχουν σημαντική θέση στη συλλογική μνήμη του αγρινιώτη, γεγονός που επιβεβαιώνεται και από τις παρεμβάσεις ακροατών για τη μη άρκεη εκπροσώπηση της αγρινιώτικης μνή-

μης αυτής της περιόδου στο συνέδριο.

Πέρα απ' αυτά, η προφορική ιστορία μπορεί να δώσει νέα διάσταση στην προσέγγιση οικονομικών διαδικασιών. Η προσφυγή στο γυναικείο λόγο της καπνεργάτριας (Μπάδα) διευκολύνει τη συμπληρωματική ανάγνωση των αναλύσεων για τα καπνά της περιοχής (Πατρώνης), δεδομένου ότι «η μελέτη του βιωματικού λόγου και της εμπειρίας των καπνεργατριών του Αγρινίου αποτελεί την αναγκαία προϋπόθεση για τη συμπλήρωση της κοινωνικής και πολιτισμικής του ιστορίας» (σ. 117).

Ο τόμος αυτός προτείνει μια νέα οπτική στη μελέτη της τοπικότητας και του αστικού φαινομένου στην Ελλάδα με την ανάδειξη των υποκειμένων ως πρωταγωνιστών στις έρευνες. Αν αυτό επεκταθεί και σ' άλλες πόλεις θα ανασυσταθεί η ιστορία των ελληνικών πόλεων με άλλους όρους, γεγονός που υπογραμμίζει και τη συνεισφορά της επιμελήτριας του παρόντος τόμου.

Ευάγγελος Γρ. Αудίκος
Αναπληρωτής καθηγητής
Πανεπιστήμιο Θεσσαλίας

Λογοτεχνία και Παιδαγωγική

Κωνσταντίνος Δ. Μαλαφάντης,
Παιδαγωγική της Λογοτεχνίας,
δ. Γρηγόρη, Αθήνα 2001, σελ. 330.

Ποιητές Βατράχους του Αριστοφάνη, ρωτάει Αισχύλος τον Ευριπίδη:

- Τίνος σύνεκα χρη θαυμάζειν άνδραν ποιητήν;

Και ο Ευριπίδης αποκρίνεται:

- Δεξιότητος και νουθεσίας, ότι βελτίους τε υιούμεν τους ανθρώπους εν ταις πόλεσιν.

Είναι νομίζω παραδεκτό ότι ο ποιητής είναι ο κατεξοχήν δάσκαλος. Το λογοτεχνικό κείμενο είναι δύναμις μορφωτικό αγαθό, που ενεργοποιείται με τη διδασκαλία και κείνεται θετική (μορφωτική, παιδαγωγική) δράση στους μαθητές. Το κείμενο διδάσκει και συνιστά μορφωτικό αγαθό, διότι πλουτίζει την εμπειρία ως ανθρωπογνωσία και αυτογνωσία του νέου με την καλλιέργεια της ευαισθησίας, της παρατηρητικότητας, της φαντασίας και της εκφραστικότητας του δυναμότητος. Αυτή τη διαδικασία πρέπει κυρίως να υποβοηθεί ο διδάσκων ως διαμεσολαβητής μεταξύ κειμένου και μαθητή καθώς και η διδασκαλία ως δημόσια και συλλογική αναγνωστική πράξη,

έχει επισημάνει παλαιότερα ο Κώστας Μπαλάσκας.

Ο Κωνσταντίνος Μαλαφάντης, επίκουρος καθηγητής του Πανεπιστημίου Αθηνών, παρουσιάζει στο βιβλίο του την «Παιδαγωγική της Λογοτεχνίας», έναν σχετικά νέο κλάδο της παιδαγωγικής επιστήμης, ο οποίος σύμφωνα με τον ορισμό του γερμανού καθηγητή F. Kienecker, «βρίσκεται στην περιοχή που η επιστήμη της λογοτεχνίας συναγωνίζεται την επιστήμη της αγωγής ή απλούστερα όπου η λογοτεχνία συναντάει και συνεργάζεται με την αγωγή».

Ο συγγραφέας στο κατατοπιστικό κείμενό του τεκμηριώνει επαρκώς με δεκάδες βιβλιογραφικές αναφορές τη θέση του ότι η επιστήμη της αγωγής πολλές φορές στηρίζεται σε κείμενα της λογοτεχνίας και αξιοποιεί τη δύναμη της λογοτεχνίας, για να πετύχει παιδαγωγικούς σκοπούς, χωρίς βέβαια να μετατρέπεται το λογοτεχνικό κείμενο σε αντικείμενο «εκμετάλλευσης» με τρόπο μονόπλευρο και περιοριστικό.

Τον ευρύτερο ανθρωποπλαστικό χαρακτήρα της λογοτεχνίας παρουσιάζει και στο δεύτερο κείμενο του βιβλίου, που έχει τίτλο «Συνεχιζόμενη εκπαίδευση και επιστήμες του ανθρώπου: Το παράδειγμα της λογοτεχνίας». Παραθέτοντας και συσχετίζοντας

Πολιτοπούλου (εκδ. Ελληνικά Γράμματα, 2003), καθώς δημιουργεί ένα ιδιότυπο και διεισδυτικό κείμενο, αξιοποιώντας την ιδέα του απευθυνόμενου λόγου προς έναν φίλο ψυχίατρο που ζει και εργάζεται στην Αγγλία, για να του αναπτύξει τους προβληματισμούς της γύρω από τη δυστυχία που παράγεται μέσα από τον δυτικό πολιτισμό.

Ζωηρό ενδιαφέρον παρουσιάζει το Λογοτεχνικό Μηνολόγιο (εκδ. Μεταίχμιο, 2003), ένα βιβλίο για όλους τους μήνες του έτους, όπου η πεζογραφία και η ποίηση συνδυάζεται άριστα με τις εναλλαγές της φύσης, τις ανθρώπινες δραστηριότητες, τις γιορτές και τις συνήθειες.

Ακολουθώντας τον ετήσιο κύκλο ο Χριστόφορος Μηλιώνης επιλέγει κείμενα αλλά και συνθέτει αρμονίες κειμένων. Παράλληλα ο Αλέξανδρος Ίσαρης προσφέρει ένα πλούσιο φωτογραφικό υλικό, επεξεργασμένο και αυτό, που συνοδεύει με άριστο τρόπο αυτή τη γοητευτική περιδιάβαση μέσα στο χρόνο.

Η Κλεοπάτρα Λυμπέρη συνθέτει ένα κείμενο όπου ο ποιητικός λόγος διαπλέκεται με τον δοκιμακό και αφηγηματικό: Φλόουερ (εκδ. Άγρα, 2003), μια ειδολογική δοκιμή αλλά και μια περιπέτεια στην αναζήτηση του νοήματος της γλώσσας και των ψυχολογικών διεργασιών.

Θα διαβάσουμε ιστορίες

γεμάτες από το πικρό και γλυκό της ζωής, γραμμένες με τέχνη και έμπνευση, όπως είναι οι ιστορίες του **Δημήτρη Πετσειίδη**, που συνθέτουν ωστόσο ένα ενιαίο κλίμα. Οκτώ αξιανάγνωστα διηγήματα καταθέτει *Σε ξένο γήπεδο* (εκδ. Πατάκη, 2003) και μνημειώνει μια ιδιαίτερη ατμόσφαιρα, που εικονίζει μέσα από ρωγμές τις καθημερινές εκδοχές της ζωής: τον έρωτα και την απουσία, την προσμονή και τα αδιέξοδα, τα χιλιοειπωμένα και ωστόσο ανείπωτα. **ο χαρτοκόπτης**

χαρακτηριστικές θέσεις σημαντικών λογοτεχνών, φιλολόγων και παιδαγωγών για το περιεχόμενο και τον προορισμό της λογοτεχνίας, ο **Μαλαφάντης** υποστηρίζει ότι η διδακτική αξιοποίησή της στο σύγχρονο ελληνικό σχολείο και διαμέσου αυτού στη σύγχρονη ελληνική κοινωνία μπορεί να προσφέρει ανθρωπιστική αγωγή.

Στα υπόλοιπα κείμενα του βιβλίου ο συγγραφέας διερευνά και αναδεικνύει το γλωσσοπαιδαγωγικό έργο μεγάλων λογοτεχνών (Κ. Παλαμά, Γρ. Ξενόπουλου, Νικηφ. Βρεττάκου), προβάλλει το σχετικό με τη λογοτεχνία και την παιδαγωγική έργο πολύ σημαντικών νεοελλήνων παιδαγωγών (Αλ. Δελμούζου, Δημ. Γληνού, Μιχ. Παπαμαύρου), μελετά σημαντικά κοινωνικοπαιδαγωγικά θέματα μέσα από τις καταγραφές της λογοτεχνίας (παιδί και γιορτές, παιδί και Καραγκιόζης, κατάρτιση ποιητικών ανθολογιών για παιδιά) κ.ά.

Ο καθηγητής Παιδαγωγικής του Πανεπιστημίου Αθηνών **Αθανάσιος Παπάς** στον εξαιρετικό πρόλογό του στέκεται και σε μια σημαντική παράμετρο της διδασκαλίας της λογοτεχνίας που είναι ο καθοριστικός ρόλος του δασκάλου: βοηθητικός, συνεργατικός, συμβουλευτικός, αντιαυταρχικός, αντιδιδασκτικός, καθοδηγητικός.

Σε μια εποχή λοιπόν, που κάποιοι διαλαλούν μονότροπα και μονότονα τα καλώδια της πληροφορικής και τους δείκτες της οικονομίας, συρρικνώνοντας τη διδασκαλία της λογοτεχνίας – αρχαίας και νέας – στο σχολικό πρόγραμμα, το βιβλίο του Κ. Μαλαφάντη αποδεικνύει ότι η λογοτεχνία δεν είναι απλώς ένα μάθημα, αλλά «μέγιστον» μάθημα, δεδομένου ότι αποσκοπεί στην καλλιέργεια νοημόνων, δημιουργικών και ελεύθερων ανθρώπων.

Παναγιώτης Στυλ. Σκορδάς

ΝΕΕΣ ΕΚΔΟΣΕΙΣ

♦ Την εκπαιδευτική πολιτική τα κρίσιμα χρόνια από την Απελευθέρωση ως την έναρξη του Εμφυλίου εξετάζει στο βιβλίο του ο **Χαράλαμπος Νούτσος**, *Ο δρόμος της καμήλας και το σχολείο. Η εκπαιδευτική πολιτική στην Ελλάδα: 1944-1946* (Εργαστήριο Ιστορίας Νεοελληνικής Εκπαίδευσης του Τομέα Παιδαγωγικής του Πανεπιστημίου Ιωαννίνων, εκδ. Βιβλιόραμα, 2003). Ο συγγραφέας μελετά την προσπάθεια φιλελεύθερων αστικών δυνάμεων και διανοούμενων να αναπροσαρμόσουν το ιδεολογικό περιεχόμενο της στοιχειώδους και δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης (Κ. Άμαντος, Ευ. Παπανούτσος, Γ. Παπανδρέου, κ.ά.).

♦ Από τις εκδόσεις Αντ.Ν. Σάκκουλα, γνωστές για τη συστηματική προσπάθειά τους για το καλό νομικό βιβλίο, πήραμε το βιβλίο *Ο συνήγορος του πολίτη και η ενδυνάμωση της προστασίας των δικαιωμάτων των Μιχάλη Τσαπόγα, Ιωάννας Κουφάκη, Κατερίνας Μαρκετάκη, Παρασκευής Μουζουράκη* (πρόλογος: Χαρ. Χρυσανθάκη, 2003).

♦ Μια κατατοπιστική εισαγωγή στα ζητήματα της γνώσης επιχειρεί ο **Μενέλαος Α. Γκίβαλος** στο βιβλίο του *Επιστήμη, γνώση και μέθοδος* (εκδ. νήσος, 2003). Κεντρικός πυρήνας του προβληματισμού του παραμένει η σχέση αλήθειας, ορθολογικότητας και προόδου, μια σχέση που καθορίζει τελικά και το περιεχόμενο της σύγχρονης επιστημολογικής σκέψης.

♦ Με τον τρόπο του **Γιώργου Ίκαρου Μπαμπασάκη**, γιατί μόνον έτσι μπορεί να αντιμετωπίσει κανείς τα γραπτά του, που έχουν την απόλυτα προσωπική σφραγίδα κι ας μεταφέρουν σειρά προσώπων και λόγων άλλων: *Harmolyri's blues* (εκδ. Μεταίχμιο, 2003).

♦ Θεατρικό έργο σε πέντε πράξεις ο *Υμπύ δεσμώτης*, έρ-

γο του 1900, του **Αλφρέ Ζαρού** (μετάφραση: **Βασίλης Τομνάς**, εκδ. Νησίδες, 2003)· το τρίτο μέρος της τριλογίας του Υμπύ που επιλεγμένα αποσπάσματά της μετέφρασε και εξέδωσε στο παρελθόν ο Πέτρος Μάρκαρης.

♦ Από την Οδησό στη Σενεγάλη και στη μάχη της Φασόντα στα σύνορα του αγγλοαιγυπτιακού Σουδάν, από το Αίβαλί και την Αθήνα ως το Νανσύ, την Μπραζαβίλ και τον ποταμό Κόνγκο, στην αυγή του 20ού αιώνα και για μια διάρκεια 50 χρόνων οι ήρωες του **Φίλιππου Δ. Δρακονταειδή**, ορθόδοξοι, εβραίοι και καθολικοί, λευκοί και μαύροι, εξερευνητές και επαναστάτες, διαμορφώνουν τη ζωή τους μέσα στην κινούμενη άμμο των ιστορικών και προσωπικών τους περιπετειών: *Η πρόσοψη* (εκδ. Καστανιώτη, 2003).

♦ Το περιοδικό *να ένα μήλο*, ήδη στο τρίτο του τεύχος (έκδοση-διεύθυνση: **Λώρη Κέζα**, εκδ. Πατάκη, 2003), διατηρεί τη φρεσκάδα και την πρωτοτυπία του. Γνωστά και άγνωστα ονόματα, ποιήματα και αφηγήματα, επιλογές που φέρνουν στην επιφάνεια την ατμόσφαιρα τη σημερινή, δίνουν στο περιοδικό μια αίσθηση καινοτόμο.

♦ *Νέα Εστία* (τχ. 1762, Δεκέμβριος 2003): Αφιέρωμα στο Δημοτικό Τραγούδι με σημαντικές συμβολές των: **Στ. Αλεξίου, Γ.Μ. Σηφάκη, Αλ. Πολίτη, Θ. Χατζόπουλου, Θεοχ. Δετοράκη, Μ. Μητσού, Κ. Γκότση, Π. Μπουκάλα, Κ. Μπουρναζάκη**.

♦ «Αὐτός πού ξηλώνει τά νύχια μου καί μέ γυρίζει ἀργά στ' ἀδράχτι – νῆμα ἀπό τό ὕφαντουργεῖο “Ἡ Κλωθῶ” – τουλάχιστον ἤξερε νά πεί ποιό τό δίμιτο καί ποιό τό ντρίλι, καί ἀναγνώριζε στήν ὕφανση τῶν σεντονιῶν ἄν εἶναι γιά κρεβάτι»: **Γιώργου Βέλτσου**, *Ὁ ἀπάνθρωπος* (εκδ. Ἴνδικτος, 2003).

Ο Νούλης Μποκανάς
είναι ο ήρωας του βιβλίου,
ο Ιορδάνης Κανάκης
ο ντεντέκτιβ της συμφοράς.
Γύρω τους ένα πλήθος
ανθρώπων στην εποχή
των Υψηλιακών Αγώνων
του 2004.

Όλα μπορούν να συμβούν
σε μια χώρα βγαλμένη
από τη φαντασία, έτσι ώστε
με μια κάθαρση να αλλάξουν
τόσο θεαματικά και τόσο
εις βάθος τα πράγματα,
ώστε να γίνουν, όπως είναι
βολικό σε όσους κινούν
τα νήματα, ξανά τα ίδια.

Κι όλα αυτά
γραμμένα με χιούμορ,
με γλώσσα ρέουσα.

ΤΑΣΟΣ ΚΟΝΤΕΛΗΣ

Σφαίρες, Σωκράτη,
Όχι Κώνειο

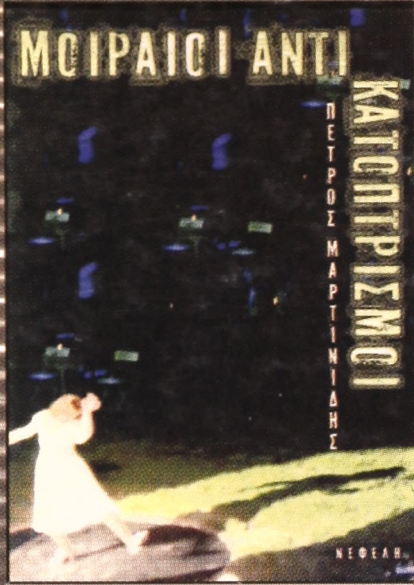
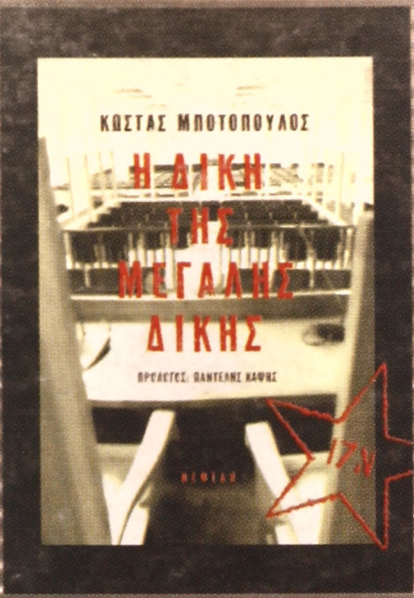
ελληνική αστυνομική σειρά

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΚΕΔΡΟΣ

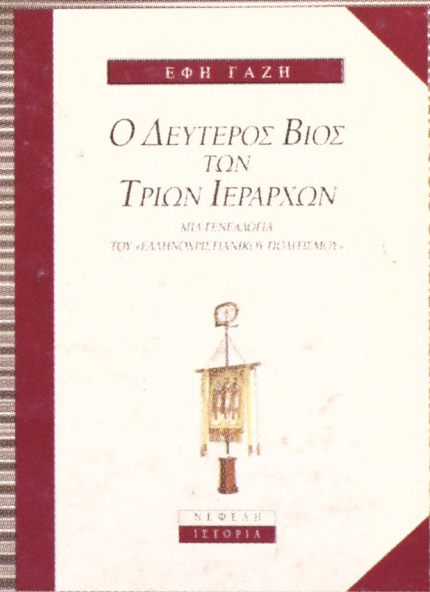
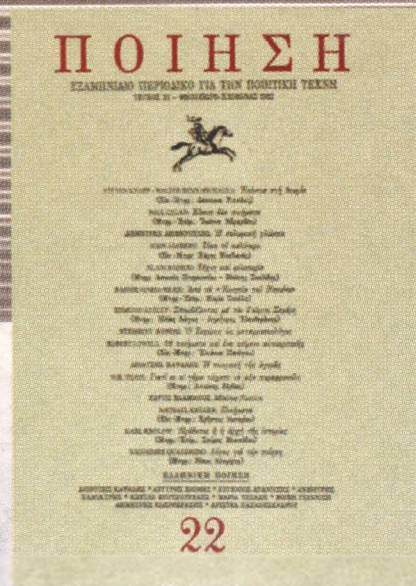
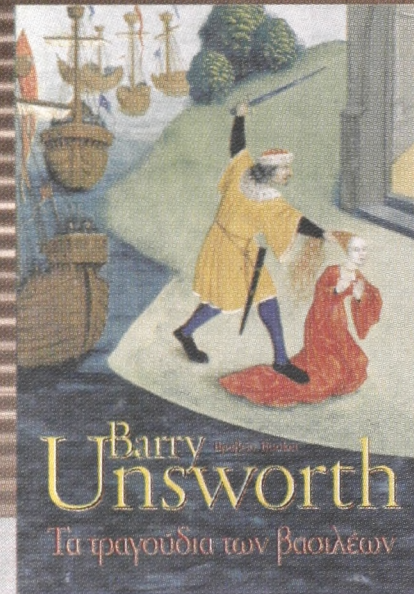
Γ. ΓΕΝΝΑΔΙΟΥ 3, 106 78 ΑΘΗΝΑ τηλ.: 210 3809712, 210 3802007 www.kedros.gr / books@kedros.gr

Νεφέλη

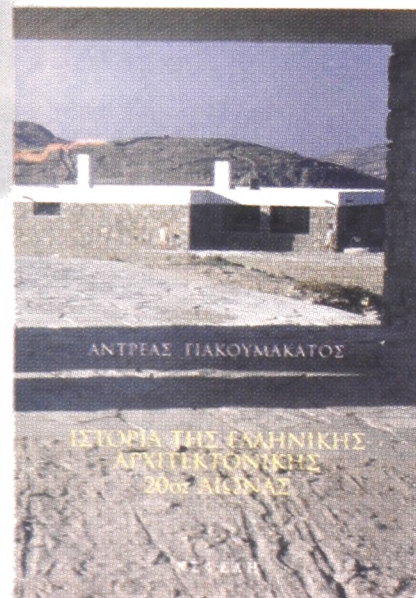
Εκδόσεις

ΝΕΕΣ

ΚΥΚΛΟΣ

Άνδρων μέτρον μηχανή

ΦΟΡΤΙΕΣ

η βιβλιοθήκη της Νεφέλης • ασκληπιού 16
αθήνα 106 80 • τηλ 210 3607.744 • fax 210 3623.093